

KARACADAĞ KALKINMA AJANSI

TRC2 BÖLGESİ 2014-2023 BÖLGE PLANI HAZIRLIKLARI

DİYARBAKIR-ŞANLIURFA TURİZM ÇALIŞTAYLARI

RAPORLAR VE ENDEKSLER

NİSAN 2014

İÇİNDEKİLER

I.GİRİŞ.....	10
II.TRC2 BÖLGESİ TURİZM ÇALIŞTAYLARI RAPORU	11
III.TRC2 BÖLGESİ TURİZMÇALIŞTAYLARI ANKET RAPORU	75
IV.TRC2 BÖLGESİ AĞIRLIKLANDIRILMIŞ BENZERLİK ENDEKSİ ÇALIŞMA RAPORU.....	184
KAYNAKÇA	210

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: Diyarbakır İl ve İlçe Çalıştayları Genel Bilgiler.....	14
Tablo 2: Şanlıurfa İl ve İlçe Çalıştayları Genel Bilgiler	14
Tablo 3: Diyarbakır Turizm Çalıştayına Katılan Kurumlar	16
Tablo 4: Diyarbakır Turizm Çalıştay Ana Sorun Alanları	17
Tablo 5: Diyarbakır Turizm Çalıştay Öncelikli Sorun Alanları Çözüm Önerileri.....	19
Tablo 6: Diyarbakır Turizm Çalıştay Olanaklar-Potansiyeller	22
Tablo 7: Bismil Turizm Çalıştayına Katılan Kurumlar	23
Tablo 8: Bismil Turizm Çalıştay Ana Sorun Alanları.....	24
Tablo 9: Bismil Turizm Çalıştay Öncelikli Sorun Alanları Çözüm Önerileri	25
Tablo 10: Bismil Turizm Çalıştay Olanaklar-Potansiyeller	26
Tablo 11: Ergani Turizm Çalıştayına Katılan Kurumlar	27
Tablo 12: Ergani Turizm Çalıştay Ana Sorun Alanları.....	27
Tablo 13: Ergani Turizm Çalıştay Öncelikli Sorun Alanları Çözüm Önerileri	30
Tablo 14: Ergani Turizm Çalıştay Olanaklar-Potansiyeller	31
Tablo 15: Silvan Turizm Çalıştayına Katılan Kurumlar	32
Tablo 16: Silvan Turizm Çalıştay Ana Sorun Alanları	33
Tablo 17: Silvan Turizm Çalıştay Öncelikli Sorun Alanları Çözüm Önerileri.....	35
Tablo 18: Silvan Turizm Çalıştay Olanaklar-Potansiyeller	36
Tablo 19: Şanlıurfa Turizm Çalıştayına Katılan Kurumlar	37
Tablo 20: Şanlıurfa Turizm Çalıştay Ana Sorun Alanları.....	40
Tablo 21: Şanlıurfa Turizm Çalıştay Öncelikli Sorun Alanları Çözüm Önerileri	44
Tablo 22: Şanlıurfa Turizm Çalıştay Olanaklar-Potansiyeller	48
Tablo 23: Şanlıurfa 1. Grup İlçeler –Akçakale, Suruç, Harran, Ceylanpınar- Turizm Çalıştayına Katılan Kurumlar.....	50
Tablo 24: Şanlıurfa 1. Grup İlçeler –Akçakale, Suruç, Harran, Ceylanpınar- Turizm Çalıştay Ana Sorun Alanları.....	50
Tablo 25: Şanlıurfa 1. Grup İlçeler –Akçakale, Suruç, Harran, Ceylanpınar- Turizm Çalıştay Öncelikli Sorun Alanları Çözüm Önerileri	52
Tablo 26: Şanlıurfa 1. Grup İlçeler –Akçakale, Suruç, Harran, Ceylanpınar- Turizm Çalıştay Olanaklar-Potansiyeller	54
Tablo 27: Şanlıurfa 2. Grup İlçeler –Halfeti, Bozova, Hilvan- Turizm Çalıştayına Katılan Kurumlar	54
Tablo 28: Şanlıurfa 2. Grup İlçeler –Halfeti, Bozova, Hilvan- Turizm Çalıştay Ana Sorun Alanları.....	56
Tablo 29: Şanlıurfa 2. Grup İlçeler –Halfeti, Bozova, Hilvan- Turizm Çalıştay Öncelikli Sorun Alanları Çözüm Önerileri	58
Tablo 30: Şanlıurfa 2. Grup İlçeler –Halfeti, Bozova, Hilvan- Turizm Çalıştay Olanaklar-Potansiyeller	60
Tablo 31: Birecik Turizm Çalıştayına Katılan Kurumlar.....	60
Tablo 32: Birecik Turizm Çalıştay Ana Sorun Alanları	61
Tablo 33: Birecik Turizm Çalıştay Öncelikli Sorun Alanları Çözüm Önerileri	63
Tablo 34: Birecik Turizm Çalıştay Olanaklar-Potansiyeller.....	64
Tablo 35: Siverek Turizm Çalıştayına Katılan Kurumlar	65

Tablo 36: Siverek Turizm Çalıştayı Ana Sorun Alanları	66
Tablo 37: Siverek Turizm Çalıştayı Öncelikli Sorun Alanları Çözüm Önerileri.....	68
Tablo 38: Siverek Turizm Çalıştayı Olanaklar-Potansiyeller	69
Tablo 39: Viranşehir Turizm Çalıştayına Katılan Kurumlar	70
Tablo 40: Viranşehir Turizm Çalıştayı Ana Sorun Alanları	71
Tablo 41: Viranşehir Turizm Çalıştayı Öncelikli Sorun Alanları Çözüm Önerileri	73
Tablo 42: Viranşehir Turizm Çalıştayı Olanaklar-Potansiyeller.....	74
Tablo 43: Katılımcıların Geldikleri İle Göre Dağılımı	75
Tablo 44: Katılımcıların Geldikleri İlçelere Göre Dağılım.....	76
Tablo 45: Katılımcıların Temsil Ettikleri Kurumlar	76
Tablo 46: İlçeye Göre Katılımcıların Temsil Ettikleri Kurumların Dağılımı	77
Tablo 47: Katılımcının Mesleki Durumu	78
Tablo 48: Katılımcıların Eğitim Düzeyi.....	78
Tablo 49: Turizmle İlgili Diploma Veya Sertifikaya Sahip Olma	79
Tablo 50: Öncelikli Çalışma Alanlarının Dağılımı	79
Tablo 51: Kurumsal Yapıya Göre Kurumların Birinci Öncelikli Çalışma Alanlarının Dağılımı	80
Tablo 52: Kurumsal Yapıya Göre Kurumların İkinci Öncelikli Çalışma Alanlarının Dağılımı	81
Tablo 53: Kurumsal Yapıya Göre Kurumların Üçüncü Öncelikli Çalışma Alanlarının Dağılımı.....	82
Tablo 54: Sektör Paydaşı Kurumların Güçlü ve Zayıf Yönleri Sorusunun Cevaplanma Oranları.....	83
Tablo 55: Katılımcı Kurumların Çalıştıkları Kurumsal Yapı İle İlgili En Güçlü Olduğunu Düşündükleri Alan	84
Tablo 56: Katılımcı Kurumların Çalıştıkları Kurumsal Yapı İle İlgili En Zayıf Olduğunu Düşündükleri Alan	85
Tablo 57: Kurumsal Yapıya İlişkin Değerlendirmeler.....	86
Tablo 58: Katılımcı Kurumun, İldeki Turizm İşletmeler İle Sorunsuz ve İletişim İçinde Çalışma Durumu	88
Tablo 59: Katılımcı Kurumun, Turizm İşletmelerini Yönlendirme, Eğitim, Kurumsal Güçlendirme Konusunda Verici, Yol Gösterici Çalışmalarda Bulunma Durumu	89
Tablo 60: Katılımcı Kurumun, İldeki Turizm Alanındaki Diğer Kurumlarla İşbirliği İçinde ve Ortaklaşa Çalışmalar Yürütme Durumu.....	90
Tablo 61: Katılımcı Kurumun, Nitelikli ve Yeterli İnsan Kaynağı Konusunda Güçlü Olma Durumu.....	91
Tablo 62: Katılımcı Kurumun, İlde Turizm Sektörüne İlişkin Mevcut Sorunlara Çözüm Üretmede Yetersiz Kalması Durumu	91
Tablo 63: Katılımcı Kurumun, Yeterli Teknolojik Olanaklara, Donanıma Sahip Olmama Durumu.....	92
Tablo 64: Katılımcı Kurumun, Turizm Sektörüne İlişkin Gelişmeler, Sorunlar, Mevcut Durum Konusunda Araştırmalar Yapıp, Bu Araştırmaları Kurum Politikalarında Kullanma Durumu.....	93
Tablo 65: Ortak Çalışılan Öncelikli Kurumla Birlikte Çalışılan Konular.....	94
Tablo 66: İl ve İlçedeki Kurumların İl Turizminin Gelişimine Olan Katkısının Değerlendirilmesi.....	96

Tablo 67: Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın İl-İlçe Turizmine Olan Katkısı.....	97
Tablo 68: İl Kültür ve Turizm Müdürlükleri'nin İl-İlçe Turizmine Olan Katkısı.....	98
Tablo 69: GAP Bölge Kalkınma İdaresi'nin İl-İlçe Turizmine Olan Katkısı	99
Tablo 70: Kalkınma Ajansı'nın İl-İlçe Turizmine Olan Katkısı	100
Tablo 71: Kalkınma Bakanlığı'nın İl-İlçe Turizmine Olan Katkısı	101
Tablo 72: Valiliklerin İl-İlçe Turizmine Olan Katkısı	102
Tablo 73: İlçe Kaymakamlığı'nın İl-İlçe Turizmine Olan Katkısı	102
Tablo 74: Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün İl-İlçe Turizmine Olan Katkısı	103
Tablo 75: İl Özel İdaresi'nin İl-İlçe Turizmine Olan Katkısı	104
Tablo 76: Uluslararası Fon Sağlayıcı Kuruluşların (AB, Birleşmiş Milletler vb.) İl-İlçe Turizmine Olan Katkısı	105
Tablo 77: Büyükşehir Belediyesi'nin İl-İlçe Turizmine Olan Katkısı	106
Tablo 78: İlçe Belediyesinin İl-İlçe Turizmine Olan Katkısı.....	107
Tablo 79: İŞKUR'un İl-İlçe Turizmine Olan Katkısı	107
Tablo 80: Turizm Birliklerinin İl-İlçe Turizmine Olan Katkısı	108
Tablo 81: KOSGEB'in İl-İlçe Turizmine Olan Katkısı	109
Tablo 82: TOBB'un İl-İlçe Turizmine Olan Katkısı.....	110
Tablo 83: Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'nın İl-İlçe Turizmine Olan Katkısı	110
Tablo 84: Tarihi Kentler Birliği Gibi Yerel Veya Ulusal Birlikler, Dernekler Veya Vakıfların İl-İlçe Turizmine Olan Katkısı	111
Tablo 85: İl-İlçe Turizminin Mevcut Durum ve Problemlerinin Belirlemede Etkili Olacağı Düşünülen Yöntemler	112
Tablo 86: Sorun ve Mevcut Durumun Firmalara ve Kuruluşlara Anket vb. Yöntemle Uygulanan Periyodik Araştırmalarla Değerlendirilmesinin Etkili Olacağına İlişkin Görüşler	113
Tablo 87: İlgili Kamu Kurumları İçinde Yapılan Toplantılarda, Kurum Çalışanlarının Görüşleri Doğrultusunda Mevcut Sorun ve Durumun Analiz Edilmesi	114
Tablo 88: Ulusal Verilerden Faydalanılması Gerekliliğine İlişkin Görüşler	115
Tablo 89: Gözlemlerden Hareketle Durum ve Sorun Belirlenmesi Gerekliliği.....	115
Tablo 90: Çalıştay, Konferans, Sempozyum Gibi İlgili Paydaşların Katıldığı Toplantılarla Mevcut Durum, Sorun ve Olanakların Belirlenmesi.....	116
Tablo 91: İl-İlçede Son Yıllarda (Son Beş Yılda) Yaşanan Değişimlerin Değerlendirilmesi	117
Tablo 92: Kültür Turizmi	118
Tablo 93: İnanç Turizmi.....	119
Tablo 94: Yayla/Eko Turizm.....	119
Tablo 95: Fuar-Kongre Turizmi	120
Tablo 96: Av Turizmi.....	120
Tablo 97: Dağ Sporları-Kayak Turizmi	121
Tablo 98: Ornitoloji Turizmi.....	122
Tablo 99: İpek Yolu Temalı Turizm	122
Tablo 100: Sağlık Turizmi	123
Tablo 101: Termal Turizm	124
Tablo 102: Şanlıurfa/Diyarbakır Kentlerinde Turizmin Gelişiminin Önündeki Darboğazlar	125
Tablo 103: İşletmelerinin Öz Sermayelerinin Yetersiz Olması	126
Tablo 104: Tesislerdeki Düşük Doluluk Oranları	127

Tablo 105: Yönlendirici, Destek ve Teşvik Mekanizmalarının Yetersiz Olması	128
Tablo 106: Yerel Yönetimlerin Turizme Yeterince İlgi Göstermemesi.....	129
Tablo 107: Turistik Ürün Arzının Yetersiz ve Ürün Çeşidinin Az Olması	130
Tablo 108: Kurumlar arası Koordinasyon Sorunları.....	130
Tablo 109: Doğal, Tarihi ve Kültürel Eserlerin Korunmasında Özen Gösterilmemesi	131
Tablo 110: Tanıtım ve Pazarlamaya Ayrılan Kaynakların Yetersiz Olması.....	132
Tablo 111: Nitelikli Sertifikalı Personel ve Teknik Donanım Eksiliği	133
Tablo 112: Ören Yerlerindeki Düzenlemelerin, Ulaşım ve Altyapının Yetersizliği.....	134
Tablo 113: Yeni Yatırımlar İçin Uygun Bir İklimin Olmaması.....	134
Tablo 114: Turist Sağlığı ve Hijyen Konularına Önem Verilmemesi	135
Tablo 115: Turizm Alanlarının Kent Merkezlerine Uzaklığı ve Ulaşım Güçlükleri	136
Tablo 116: Turizm Sektörünün Ulusal ve Uluslararası Pazarlama Sorunları	137
Tablo 117: Sektörün Etki Alanında Yer Alan Turizm Odakları İle İşbirliği Geliştirememesi	138
Tablo 118: Kapsamlı Bir Turizm Envanterinin Olmaması; Mevcut Değerlerin Ne Olduğunun Detaylı Bilinmemesi.....	139
Tablo 119: Kentsel Temizlik, Altyapı ve Hizmet Sunumunun Yetersizliği	139
Tablo 120: Konaklama Olanaklarının Yetersizliği	140
Tablo 121: Konaklama Tesislerinin Fiyatları İle Sundukları Hizmetin Uyuşmaması	141
Tablo 122: İl-İlçede Turizm Sektörünün Gelişimi Konusunda Karacadağ Kalkınma Ajansı'nın Rolü	142
Tablo 123: İnsan Kaynağını Geliştirmeye Yönelik Çalışmalar Yapmalı	143
Tablo 124: Kalkınma Ajansı'nın Konaklama Olanaklarının İyileştirilmesi Çalışmalarında Rol Alması	144
Tablo 125: Kalkınma Ajansı Sektöre ve Kurumlara Yönlendirici Yol Gösterici Çalışmalar Yapmalı	145
Tablo 126: Kalkınma Ajansı İl Merkezinde Turizm Sektörünün Altyapı Problemlerinin Çözümünde Rol Üstlenmeli	146
Tablo 127: Kalkınma Ajansı Özel Sektörün Teknoloji ve Yenilikleri Yakalamasını Sağlayacak Projeler Geliştirmeli	147
Tablo 128: Kalkınma Ajansı Markalaşma, Tanıtım ve Pazarlama Konularında Sektöre Danışmanlık, Eğitim Hizmeti Sağlamalı.....	147
Tablo 129: Kalkınma Ajansı Nitelikli ve Vasıflı İşgücünü İl Merkezine Çekecek Çalışmalar Yapmalı	148
Tablo 130: Kalkınma Ajansı Sektörel Analizlerde Görev Almalı	149
Tablo 131: Kalkınma Ajansı İlgili Kurum Kuruluşların Çalışmalarını Koordine Ederek Etkinliklerini Artırmalı.....	150
Tablo 132: Kalkınma Ajansı Yörenin Değerlerinin ve Önemli Potansiyel Turizm Alanlarının Envanterinin Çıkarılmasında Rol Almalı	151
Tablo 133: Kalkınma Ajansı İlin Tanıtımını Hem Kendisi Yapmalı Hem de Yapabilecek Diğer Kurum Kuruluşlara Öncülük Etmeli, Fon Sağlamalı	152
Tablo 134: Karacadağ Kalkınma Ajansı'nın Sunduğu Hizmetler ve Ortaklık Geliştirebileceği Kurum/Kuruluşlar Ele Alındığında Hangi Desteklerin Turizm Sektörünün Gelişiminde Daha Etkili Olacağına İlişkin Görüşler.....	153
Tablo 135: KOBİ'lere Yönelik Mali Destek Programları	154

Tablo 136: Kâr Amacı Gütmeyen Kuruluşlara Yönelik Mali Destek Programları.....	155
Tablo 137: Doğrudan Faaliyet Desteği	155
Tablo 138: Teknik Destek Programları	156
Tablo 139: Kurumlar Arası İşbirliği ve Koordinasyonun Sağlanması.....	157
Tablo 140: Avrupa Birliği, Birleşmiş Milletler, Gıda ve Tarım Örgütü Gibi Uluslararası Fon Sağlayıcı Kuruluşlarca Desteklenen Araştırma-Geliştirme Projeleri Konusunda Destek Sağlaması	158
Tablo 141: Avrupa Kültür Ve Turizm Bakanlığı, Tarihi Kentler Birliği, İller Bankası Gibi Ulusal Fon Sağlayıcı Kuruluşlarca Desteklenen Kentsel Altyapı ve Üstyapı Yatırımları Konusunda Destek Sağlaması	159
Tablo 142: Öncelik Verilmesi Gerektiği Düşünülen Turist Türü	160
Tablo 143: İl/İlçe Turizm Sektörünün Gelişme Gösterdiği Alanlar	161
Tablo 144: Bölgede Turistlerin Karşı Karşıya Kaldığı En Önemli Eksiklik Konusundaki Görüşler	162
Tablo 145: Konaklama Olanaklarının Kısıtlılığının Turistlerin Karşı Karşıya Kaldığı En Önemli Eksikliklerden Biri Olması Konusundaki Görüşler	163
Tablo 146: Rehberlik Hizmetleri/ Profesyonel Turist Rehberlerinin Az veya Hiç Olmamasının Turistlerin Karşı Karşıya Kaldığı En Önemli Eksikliklerden Biri Olması Konusundaki Görüşler	164
Tablo 147: Tur, Acente Hizmetlerinin Yetersizliğinin Turistlerin Karşı Karşıya Kaldığı En Önemli Eksikliklerden Biri Olması Konusundaki Görüşler	165
Tablo 148: Eğlence Mekânlarının Eksikliğinin Turistlerin Karşı Karşıya Kaldığı En Önemli Eksikliklerden Biri Olması Konusundaki Görüşler	166
Tablo 149: Alışveriş Olanaklarının Kısıtlılığının Turistlerin Karşı Karşıya Kaldığı En Önemli Eksikliklerden Biri Olması Konusundaki Görüşler	166
Tablo 150: Altyapı Eksikliğinin (Tarihi Mekânların Turizme Kazandırılmaması, Çevre Düzenlemelerinin, Erişim Yollarının Yapılmamış veya Düzenlenmemiş Olması) Turistlerin Karşı Karşıya Kaldığı En Önemli Eksikliklerden Biri Olması Konusundaki Görüşler	167
Tablo 151: Ulaşım ve Park Problemlerinin Turistlerin Karşı Karşıya Kaldığı En Önemli Eksikliklerden Biri Olması Konusundaki Görüşler	168
Tablo 152: Turizm Güzergâhlarının Önemli Turizm Merkezlerini İçerisine Almamasının Turistlerin Karşı Karşıya Kaldığı En Önemli Eksikliklerden Biri Olması Konusundaki Görüşler	169
Tablo 153: Müze Sayısının Yetersizliğinin Turistlerin Karşı Karşıya Kaldığı En Önemli Eksikliklerden Biri Olması Konusundaki Görüşler	170
Tablo 154: Ören Yerlerindeki Düzenlemelerin Yetersizliğinin Turistlerin Karşı Karşıya Kaldığı En Önemli Eksikliklerden Biri Olması Konusundaki Görüşler	171
Tablo 155: Tanıtım Eksikliğinin En Önemli Eksikliklerden Biri Olması Konusundaki Görüşler	172
Tablo 156: Güvenlik Eksikliğinin En Önemli Eksikliklerden Biri Olması Konusundaki Görüşler	172
Tablo 157: Temizlik Eksikliğinin En Önemli Eksikliklerden Biri Olması Konusundaki Görüşler	173
Tablo 158: Turizm Bilinci Eksikliğinin En Önemli Eksikliklerden Biri Olması Konusundaki Görüşler	174

Tablo 159: Kurumlar Arasında İşbirliği Eksikliğinin En Önemli Eksikliklerden Biri Olması Konusundaki Görüşler.....	175
Tablo 160: Karacadağ Kalkınma Ajansı'nın Sunduğu Hizmetler Ve Ortaklık Geliştirebileceği Kurum/Kuruluşlar Ele Alındığında Hangi Desteklerin Turizm Sektörünün Gelişiminde Daha Etkili Olacağına İlişkin Görüşler.....	183
Tablo 161: Çalışmada Kullanılan Göstergeler	186
Tablo 162: Çalışmada Geliştirilen Ana Boyut Ve Değişkenlere Göre Ağırlık Payları.....	188
Tablo 163: İlçelerin Endeks Değerlerine Göre Gruplanma Ölçütleri	188
Tablo 164: Çalışma Çağı Nüfusu 15-64 %, Toplam Nüfus ve Toplam Demografik Boyuta Göre İlçelerin Dizilişi ve Gruplanmaları.....	190
Tablo 165: Okuma Yazma Bilmeyen, Lise Ve Üzeri Mezuniyet Derecesine Sahip Nüfus Yüzdesi, Kadın Okuma Yazma Oranı Ve Toplam Eğitim Boyutuna Göre İlçelerin Dizilişi Ve Gruplanmaları.....	191
Tablo 166: Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü, Kentli Nüfus Yüzdesi, Kanalizasyon Şebekesi Uzunluğunun Nüfusa Oranı, Son Üç Yılda Alınan Yapı Ruhsatları Yüzölçümü Ve Toplam Kentleşme Boyutuna Göre İlçelerin Dizilişi Ve Gruplanmaları	192
Tablo 167: Eğitim, Kentleşme ve Toplam Soyut Boyutlara Göre İlçelerin Dizilişi Ve Gruplanmaları.....	193
Tablo 168: Tarla Bitkileri Üretimi, Sebze Bitkileri Üretimi, Meyve Üretimi Ve Silajlık Mısır Üretimi Verimleri Ve Toplam Tarımsal Boyuta Göre İlçelerin Dizilişi Ve Gruplanmaları..	194
Tablo 169: Bal Üretimi Verimi, Yeni Kovan Sayısı Ve Toplam Arıcılık Boyutuna Göre İlçelerin Dizilişi Ve Gruplanmaları.....	195
Tablo 170: Canlı Hayvan Varlığı (Küçükbaş Ve Büyükbaş), Kültür Irkı (Sığır), Süt Üretimi Verimi Ve Toplam Hayvancılık Boyuta Göre İlçelerin Dizilişi Ve Gruplanmaları	196
Tablo 171: Tarımsal, Arıcılık, Hayvancılık Ve Toplam Tarımsal Altyapı Boyutlarına Göre İlçelerin Dizilişi Ve Gruplanmaları.....	197
Tablo 172: Tescilli Yapı, Sit Alanları Ve Toplam Tarihsel/Arkeolojik Değer Boyutlarına Göre İlçelerin Dizilişi Ve Gruplanmaları.....	198
Tablo 173: Tesise Geliş, Geceleme Ve Toplam Konaklama Boyutlarına Göre İlçelerin Dizilişi Ve Gruplanmaları.....	199
Tablo 174: Tarihsel/Arkeolojik Değer, Konaklama Ve Toplam Turizm Altyapısı Boyutlarına Göre İlçelerin Dizilişi Ve Gruplanmaları	200
Tablo 175: Finansal Altyapı Ve Firma Etkinliği Altyapısı İle Toplam Endüstriyel-Ticari Altyapı Boyutlarına Göre İlçelerin Dizilişi Ve Gruplanmaları	201
Tablo 176: Sektörlere Göre Sigortalı Çalışan Sayıları Ve Toplam Çalışan Alt Boyutuna Göre İlçelerin Dizilişi Ve Gruplanmaları.....	202
Tablo 177: Toplam Demografik, Sosyal, Ekonomik Boyutlar Ve Toplam Endeks Değerlerine Göre İlçelerin Dizilişi Ve Gruplanmaları	203
Tablo 178: Çalışmada Kullanılan Değişkenler Bazında Endekslerdeki Değişim Katsayıları	204
Tablo 179: Çalışmada Kullanılan Alt Boyutlar Bazında Endekslerdeki Değişim Katsayıları	205
Tablo 180: Ana Boyutlar Bazında Endekslerdeki Değişim Katsayıları.....	205
Tablo 181: Göstergelerin Korelasyon Katsayıları (N=25).....	206

KARACADAĞ KALKINMA AJANSI

KISALTMALAR LİSTESİ

DHA	: Doğan Haber Ajansı
DİTAM	: Dicle Toplumsal Araştırmalar Merkezi
DTSO	: Diyarbakır Ticaret ve Sanayi Odası
GAP	: Güneydoğu Anadolu Projesi
İBBS	: İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflaması
İİBF	: İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
İŞKUR	: Türkiye İş Kurumu
KHGB	: Köylere Hizmet Götürme Birliği
KOSGEB	: Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
MYO	: Meslek Yüksek Okulu
SİVİL – DER	: Siverek’i İl Yapma ve Kalkındırma Derneği
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
TOBB	: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
TURSAB	: Türkiye Seyahat Acentaları Birliği
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu

I. GİRİŞ

TRC2 Bölgesi Turizm Gelişim Planı Çalışma Ekleri kapsamında, plan çalışmaları kapsamında yapılan ek çalışmalara ve kullanılan bazı yöntemlere ilişkin ek bilgiler paylaşılmaktadır. Bu doğrultuda çalışma, üç ana çalışma bölümünden oluşmaktadır;

- i. Çalışmanın birinci bölümünde 22.Ocak.2013 – 01.Mart.2013 tarihleri arasında Diyarbakır ve Şanlıurfa il merkezleri ve ilçelerde düzenlenen turizm çalıştayları için hazırlanan ana rapor sunulmaktadır.
- ii. Çalışmanın ikinci bölümünde söz konusu çalıştaylarda katılımcılara uygulanan anketler aracılığı elde edilen genel bulgular paylaşılmaktadır.
- iii. Çalışmanın üçüncü bölümünde, TRC2 Bölgesi ilçelerini ‘tarım’, ‘turizm’, ‘sanayi’, ‘demografik yapı’ başlıklarında ayrı ayrı ve de bir arada karşılaştıran endeks çalışmasına ilişkin rapor yer almaktadır.

II. TRC2 BÖLGESİ TURİZM ÇALIŞTAYLARI RAPORU

1. GİRİŞ

Bölge ölçeği, ekonomik ve toplumsal kalkınma konusunda giderek önem kazanmaktadır. Kentlerin içinde buldukları bölge üzerindeki etkisinin analiz edilmesi ve kentleri etkileyecek sektörel yatırım kararları alınırken bölge ölçeğinin değerlendirme içerisine alınması kaçınılmaz hale gelmektedir. Öte yandan bölge ölçeği, yerel aktörlerin kamu politikaları konusunda karar alma süreçlerine katılımını kolaylaştıracak ortamı sağlamakta ve kararların yaygın biçimde benimsenip uygulanabilmesine önayak olmaktadır. Bu doğrultuda, yerelde sahip oldukları uygulama araçları ile bölgesel kalkınma süreçlerinde etkin bir rol üstlenmesi ve karar alma süreçlerine yerel katılımın sağlanmasının aracısı olması amacıyla kurulan kalkınma ajanslarından biri olan Karacadağ Kalkınma Ajansı, 2014-2023 Bölge Planını hazırlama çalışmaları kapsamında, bölgede yer alan ilçeleri de içerisine alan bir çalıştay sürecini katılımcı yöntemler izleyerek yürütmüştür.

Bölge çalıştayları sürecinde yukarıdan aşağıya, tek yönlü bir planlama süreci kurgusu yerine, katılımcı ve demokratik bir yöntem tercih edilmiş ve bölge planı çalışmaları kapsamında Diyarbakır ve Şanlıurfa İllerinde ve ilçelerinde tarım, turizm, sanayi ve sosyal politika başlıklarında çalıştaylar düzenlenmiştir. Farklı kurum ve kuruluşları temsilen birçok katılımcı çalıştaylara katılarak bölgeleri hakkında alınacak kararlar konusunda yönlendirici bir rol üstlenmişlerdir. Çalıştayların ilçeleri de kapsayacak şekilde kurgulanmasıyla, yerelde katılım yelpazesinin mekansal olarak genişletilmesi amaçlanmıştır. Böylece kalkınma politikalarının belirlenmesi sürecine, bölgealtı ölçekteki yerleşmelerde bulunan yerel uygulayıcı aktörlerin de katılımının ve belirlenen politikaları daha fazla benimsenmesinin yolu açılmıştır.

Yerelde birlikte karar alma ve katılımcılık ilkeleri ile hareket eden Karacadağ Kalkınma Ajansı, Diyarbakır ve Şanlıurfa illerinde ve ilçelerinde 18 gün boyunca süren toplam 48 sektörel çalıştay gerçekleştirmiştir. Yerel yöneticilerin, kamu aktörlerinin, üniversitelerin, yerel yönetimlerin, yerel sermaye temsilcilerinin ve sivil toplum örgütlerinin katılımı ile gerçekleşen bu çalıştaylarda katılımcılar ile birlikte yerelin sorunları ve

potansiyelleri tartışılmış, öncelikli sorun alanları belirlenmiş ve bu sorun alanları için çözüm önerileri tartışılmıştır.

Katılımcı süreçlerle belirlenen sorun alanları, çözüm önerileri ve potansiyeller, Bölge Planının hazırlanmasında önemli bir girdi oluşturmuştur.

2. BÖLGE PLANI

Türkiye'de bölge planları üreterek bölgesel düzeyde planlı kalkınmanın sağlanmasını amaçlayan planlama deneyimi, 1960'lı yıllardan bu yana yapılmaktadır. Bu kapsamda, 1960'lı yıllardan 1980'lere kadar planlı kalkınma çalışmaları ve çabaları devam etmiş, bölge planları ulusal kalkınma planları üretilmiştir. O tarihten itibaren, GAP Master Planı başta olmak üzere pek çok bölgesel plan üretilmiş, kalkınma sürecinde bölgeler arası eşitsizliği azaltma yönündeki adımlar bu planlar aracılığı ile atılmıştır. Ancak, GAP Master Planı dışındaki planlar yeteri kadar uygulanamamıştır.

Günümüzde bölge ölçeği yeniden tanımlanmıştır. Avrupa Birliği'ne (AB) uyum süreci kapsamında Türkiye kentleri, NUTS (*Nomenclature of territorial units for statistics – İBBS İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflandırması*) bölgelerine ayrılarak, farklı kentlerin bir araya gelmesi ile yeni ekonomik bölgeler tanımlanmış; bu tanımlama sonrasında da bölgelerde plan yapma, proje uygulama, izleme-değerlendirme yapma, yatırım destek gibi yetkilerle donatılmış olan kalkınma ajansları kurulmuştur. Bu yeni bölgeleme sistemi ile beraber bölge planlama deneyimi yeni bir dönemece girmiş; karar alma süreçleri yerel daha çok yaklaşmış; merkezi kararlar yerine yerelin de karar alma süreçlerine daha fazla katılımının önü açılmıştır.

Kentlerde ve bölgelerde üretilecek kentsel politikaların bir parçası haline gelen kalkınma ajansları, çeşitlenen uygulama araçları ve farklı aktörleri bir araya getiren rolü ile bölgesel kalkınmanın önemli aktörlerinden birisi olmuştur. Kalkınma Bakanlığı'nın koordinasyonunda, ayrı tüzel kişiliğe sahip, yerel ve özerk kuruluşlar olarak tasarlanan Kalkınma Ajansları, yeni bir ölçekte, yerelin katılımını mümkün kılacak biçimde kamu politikaları üretebilmenin aracı olma potansiyeline sahiptir.

3. 2014-2023 BÖLGE PLANI ÇALIŞTAYLARI

Karacadağ Kalkınma Ajansı, Diyarbakır ve Şanlıurfa illerini kapsayan ve 2014-2023 dönemi Bölge Planı hazırlık çalışmaları kapsamında, sektörel ve ilçe düzeyinde çeşitli çalıştaylar gerçekleştirmiştir. İlçe düzeyindeki çalıştaylarla; Kalkınma Ajansı, katılımcı olmayı benimsediğini, kalkınmayı yaygınlaştırmayı ve bunu sadece kent, bölge ve kent-bölge düzeylerinde kalarak değil, ilçe düzeyine kadar inerek gerçekleştirme arzusunda olduğunu göstermiştir.

Bölge Planı hazırlıklarının ilk adımı olarak toplam 18 gün süren ve iki aylık bir sürece yayılan, Bölgede öne çıkan 4 sektörü içeren toplam 48 adet çalıştay gerçekleştirilmiştir. Çalıştayların bir kısmı il merkezlerinde, bir kısmı da ilçelerde gerçekleştirilmiştir. Diyarbakır ve Şanlıurfa'da her sektöre bir tam gün ayrılarak dörder günlük sektörel çalıştaylar (tarım, turizm, sanayi ve sosyal politika) gerçekleştirilmiştir. Sonrasında Diyarbakır'da Ergani, Silvan, Bismil; Şanlıurfa'da Siverek, Viranşehir ve Birecik ilçelerinde paralel oturumlarla 24 sektörel çalıştay düzenlenmiştir. Diyarbakır ve Şanlıurfa'nın geriye kalan ilçeleri iki günde gruplar halinde olmak üzere 16 sektörel çalıştayda bir araya getirilmiştir. Diyarbakır İlinde; Çüngüş, Çermik, Eğil, Dicle ve Çınar ilçeleri bir grup; Hani, Kocaköy, Lice, Kulp ve Hazro ilçeleri ise ikinci grup olacak şekilde çalıştaylar düzenlenmiştir. Şanlıurfa İlinde ise; Suruç, Harran, Akçakale ve Ceylanpınar bir grup; Halfeti, Bozova ve Hilvan ikinci grup olmak üzere iki çalıştayda bir araya getirilmiştir. Diyarbakır ve Şanlıurfa İllerinin görece büyük ilçeleri dışında kalan bu ilçeler için düzenlenen çalıştaylar, Diyarbakır ve Şanlıurfa kent merkezlerinde organize edilmiştir. Düzenlenen çalıştaylar bir bütün olarak değerlendirildiğinde; çalıştayların verimli geçtiği, Bölge Planına girdi olabilecek ve yerel karar alıcı aktörlere yol gösterebilecek sonuçların elde edildiği söylenebilir. Nitekim bütün çalıştay katılımcılarının geri bildirimleri bu yöndedir. İlçe çalıştaylarının en önemli katkısı; dezavantajlı ilçelerin kalkınmışlık sorununu yerele götürerek tartışmaya açmış olması ve Bölge Planını yereldeki karar alıcı aktörlerin gündemine taşıyarak tartışmaya açması olmuştur. Pek çok ilçede ilgili aktörler ilk defa, Ajans aracılığı ile bir araya geldiklerini belirtmiştir. Bu durumun önümüzdeki süreçte kalkınma çalışmalarına ve Bölge Planının sahiplenilerek uygulanmasına büyük katkısı olacağı açıktır.

1.1. Genel Bilgiler

Diyarbakır ve Şanlıurfa'da, turizm sektörüne ilişkin olarak gerçekleştirilen çalıştaylara ait genel bilgiler aşağıdaki tablolarda yer almaktadır.

Tablo 1: Diyarbakır İl ve İlçe Çalıştayları Genel Bilgiler

Çalıştay Konusu	İlgili Yerleşim Yeri	Çalıştay Yeri	Tarih	Katılımcı Sayısı
Turizm	Diyarbakır İli	Merkez	23 Ocak 2013	26
	Ergani	Ergani	11 Şubat 2013	7
	Silvan	Silvan	12 Şubat 2013	15
	Bismil	Bismil	13 Şubat 2013	5
	Çüngüş, Çermik, Eğil, Dicle, Çınar	Merkez	14 Şubat 2013	
	Hani, Kocaköy, Lice, Kulp, Hazro ¹	Merkez	15 Şubat 2013	

Tablo 2: Şanlıurfa İl ve İlçe Çalıştayları Genel Bilgiler

Çalıştay Konusu	İlgili Yerleşim yeri	Çalıştay Yeri	Tarih	Katılımcı Sayısı
Turizm	Şanlıurfa İli	Merkez	30 Ocak 2013	24
	Siverek	Siverek	25 Şubat 2013	13
	Viranşehir	Viranşehir	26 Şubat 2013	11
	Suruç, Harran, Akçakale, Ceylanpınar	Merkez	27 Şubat 2013	5
	Halfeti, Bozova, Hilvan	Merkez	28 Şubat 2013	7
	Birecik	Birecik	01 Mart 2013	10

1.2. Çalıştayların Amacı ve Kapsamı

Bölgeler arasında ve bölge içerisinde var olan gelişmişlik farklılıklarının azaltılmasına katkı sunmayı amaçlayan Karacadağ Kalkınma Ajansı, yerel aktörleri kalkınmanın önemli ve karar alabilen unsurları haline getirmeye yönelik olarak katılımcı süreçlerle yürütülen çalıştaylar düzenlemiştir. Doğrudan il ve ilçelerde gerçekleştirilen çalıştaylarda kamu, özel sektör ve sivil toplum aktörlerinin en geniş kesiminin katılımının sağlanmasına özen gösterilmiştir.

¹ Katılımcıların isteği doğrultusunda, Diyarbakır 1. Grup İlçeler Turizm Çalıştayı, Sanayi Çalıştayı ile beraber yürütülmüş olup, alınan bildirimler Sanayi Çalıştay Raporu kapsamında paylaşılmaktadır. Diyarbakır 2. Grup Turizm Çalıştayına ise katılım sağlanamamıştır.

1.3. Çalıştayların Yöntemi

Ajans tarafından hazırlanan sektörel sunuşlar ile başlayan çalıştaylarda, kısa tutulan açılış sonrasında, kolaylaştırıcı moderatörler aracılığıyla söz yerel katılımcılara bırakılmıştır. Çalıştaylar, katılımcıların etkileşimini arttıracak ve bölge kalkınma süreçlerine ilişkin görüş, öneri ve beklentilerini kayıt altına alabilecek biçimde tasarlanmıştır. Bu doğrultuda kolaylaştırıcılar, sektörün bölge içerisindeki genel görünümünü ortaya koyan kısa değerlendirmeler yaptıktan sonra, çalıştayın elde etmek istediği yerel katkıyı, çalıştay gündemini koruyarak ve toplantının dağılmasını engelleyecek küçük müdahaleler ile katılımcı bir biçimde sektörel sorun alanlarının tespit edilmesi, çözüm önerilerinin geliştirilmesi ve sektörün var olduğu düşünülen olanaklarının belirlenmesi ve tartışılmasını sağlama görevini üstlenmişlerdir. Çalıştay süresince katılımcıların yapmış oldukları bildirimler eş zamanlı biçimde kayıt altına alınmış ve katılımcıların üzerinde uzlaşmış oldukları sorun alanları puanlanarak önceliklendirilmeye çalışılmıştır. Katılımcıların önceliklendirdikleri sorun alanları bir sonraki oturumda, tartışmaya açılarak çözüm önerilerinin geliştirilmesi istenmiştir. Böylelikle katılımcıların belirlemiş oldukları sorun alanlarının hangilerinin öncelikli çözüm beklediği bizzat kendileri tarafından tespit edilmiş ve çözüm sürecinin tasarlanması sağlanmıştır. Çözüm önerilerinin tartışılıp yazılı biçimde kayıt altına alınmasından sonra, toplantı sektörün henüz devreye sokulmamış potansiyellerinin var olup olmadığının araştırıldığı ve bildirimlerin kayıt altına alındığı son oturum ile bitirilmiştir. Katılımcıların üzerinde uzlaşarak belirledikleri sorun alanlarını puanlayarak önceliklendirmeleri ve sonrasında öncelikli sorun alanlarına ait çözüm önerilerini tartışmaları çalıştay katılımcılarının katkı düzeyini arttırmış ve katılımcılar açısından sorun alanından çözüme kadar olan sürecin tasarlanmasında sorumluluk duymaları sağlanmıştır. Bu açılardan kullanılan çalıştay yöntemi katılımcıların geri bildirimlerinden de anlaşılacağı üzere başarıya ulaşmıştır.

1.4. Diyarbakır İl ve İlçeler Turizm Çalıştayları

1.4.1. Diyarbakır İl Turizm Çalıştayı

Diyarbakır'da gerçekleştirilen turizm çalıştayı merkezi yönetim ve yerel yönetim kurumları, üniversite ve sivil toplum örgütlerini temsil eden 26 kişinin katılımıyla

gerçekleştirilmiştir. Çalışmaya katılım gösteren paydaş kurumlar aşağıdaki tabloda belirtilmektedir.

Tablo 3: Diyarbakır Turizm Çalıştaya Katılan Kurumlar

No	Adı-Soyadı	Kurumu-Birimi	Unvanı
1	Şükrü DURSUN	İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü	Müdür Yrd.
2	Yusuf Bünyamin AYDIN	Eğil Kaymakamlığı KHGB	Müdür V.
3	Nevin SOYUKAYA	Müze Müdürlüğü	Müdür
4	Nejla AKDEMİR	Alan Yönetimi	Arkeolog
5	Murat BİRKAN	DESOB	Genel S.
6	Ömer FINDIKDALI	Dicle Ü. Diyarbakır MYO	Öğretim G.
7	Muharrem GÜLSERAN	Mustafa'nın Kahvaltısı Y. D.	Müdür
8	Kadir Baver PAÇAL	TÜYAP Fuarçılık	Bölge Müdür
9	Sait KILIÇ	İl Öze İdare	Proje Uzmanı
10	Sevilay YAMAN	Miroğlu Otel	Genel Müdür
11	Bülent ÖZKAN	Affan Turizm	
12	Ecevit TUAÇ	Liluz Otel	Genel Müdür
13	Mehmet ELİAÇIK	Sur Belediyesi	Müdür
14	Cahit AYDEMİR	Dicle Üniversitesi	Yrd. Doc. Dr.
15	İlhami BİRKAN	DİTAM	Koordinatör
16	İsmail YİĞİT	DTSO	Meclis Üyesi
17	Celal CİHAN	Planlama ve Koordinasyon Müdürlüğü	İl Müdürü
18	Cüneyt ATEŞ	Dicle Üniversitesi Diyarbakır MYO	Öğretim G.
19	A. Latif ÇAVDAR	Diyarbakır Turizm ve T. Der.	Sekreter
20	Muharrem CEBE	Büyükşehir Belediyesi	Daire Başkanı
21	Mustafa Uğur ÖZYARAMIŞ	Vakıflar Bölge Müdürlüğü	Şube Müdürü
22	Mustafa ERYILMAZ	Dedeman Otel	Genel Müdür
23	Edip SEVGİCAN	DİTAV	Müdür
24	Mehmet METE	Dicle Ü. İİBF	Yrd. Doç. Dr.
25	Mehmet ARSLAN	DTSO	Genel Sekreter
26	Ferat ARSLANOĞLU	Milli Eğitim Müdürlüğü	Öğretmen

Çalıştayda, Diyarbakır kentinde turizm sektörünün gelişiminin önünde engel oluşturduğu düşünülen 31 ana sorun alanı tanımlanmıştır. Sorun alanları incelendiğinde; bölgeye yönelik oluşmuş olan olumsuz imaj ve algının turizmin bölgede gelişmesinin önündeki en büyük engeli oluşturduğu belirtilmiştir. Ayrıca, turizm varlıklarının tanıtım sorunları, kültürel ve coğrafi değerlerin görünürlüğünün azlığı, ulusal düzeyde turizm politikalarında Diyarbakır'ın vurgulu biçimde yer almaması da önemli sorun alanları

içerisinde tanımlanmıştır. Aynı biçimde tarihi kültürel mirasın ve kentin turizme fiziksel olarak hazır olmaması, turizm mekanlarının temizlik sorunları ve miras alanlarının bakımsızlığı turizmin gelişmesinin önündeki diğer sorunlar olarak tariflenmiştir. Diğer taraftan uluslararası uçuşların eksikliği, kültür varlıklarının çeşitliliğinin korunamaması, kültürel varlıkların işgal altında olması, turizm sektörünün gelişimi için gerekli yol haritasının ve uzun erimli bir planın hazır olmaması da sorun alanları içerisinde tanımlanmıştır.

Tablo 4: Diyarbakır Turizm Çalıştayı Ana Sorun Alanları

No	Ana Sorun Alanları	Puan
1	Olumsuz imaj ve algı sorunu, basında Diyarbakır'ın olumsuz biçimde yer alması	95
2	Kültür, inanç, sağlık, fuar turizmi potansiyelinin değerlendirilememesi ve tanıtım sorunları, eksiklikleri	91
3	Ulusal düzeydeki turizm politikalarında Diyarbakır'ın vurgulu biçimde yer almaması (ulusal strateji belgesi, vd.), kültürel varlıklara ilgi gösterilmemesi	85
4	Kısa ve uzun vadeli planlama çalışmalarının yapılmaması, uzun vadeli çalışmaların ise sonuçlanmaması	82
5	İletişim kanallarında olumlu görünürlüğün azlığı ve Diyarbakır'ın televizyonda (dizi- film sektöründe) kültürel/coğrafi/toplumsal değerleri ile yer almaması	81
6	Tarihi kültürel mirasın sunuma hazır olmaması, kentin turizme fiziksel olarak hazır olmaması, temizlik sorunları, kültürel mirasın bakımsız olması	80
7	Diyarbakır'a doğrudan uluslararası uçuşların eksikliği	80
8	Kültürel varlıkların çeşitliliğinin (Örn. yaklaşık 30 farklı uygarlığın mekanı olan iç kalede farklı dönemlere ait katmanların) korunamaması, kültürel varlıkların işgal altında olması, korunamaması	80
9	Güvenlik sorunları, güvenlik sorununun özgün niteliği ve potansiyellerin kullanılmasına engel olması	79
10	Turizm sektörünün gelişimi için gerekli yol haritasının ve uzun erimli bir planın (fuar turizmi ve diğer turizm türleri için) hazır olmaması	77
11	Ulaşım-erişim sorunları, uluslararası havaalanı eksikliği, çevreyolu, bölgesel otoyol bağlantıları eksikliği	76
12	Ana turizm kolu olan kültür turizminde markalaşma sorunları	75
13	Kentin simgesi olarak kullanılabilecek öğelerin logo olarak kullanılmaması	75
14	Turizm sektörünün ihtiyacı olan nitelikli işgücünün bulunmaması	74
15	Sektöre hizmet sunan kurumların objektif davranmaması ve sorunun çözümüne ilişkin sorumluluk almamaları	73
16	Kaynak ve teşvik yetersizliği, gelen kaynakların dağıtıldığı alanların kısıtlı olması, uluslararası büyük fonların bölgeye çekilememesi	72
17	Diyarbakır'da ki otellerin bölgedeki diğer kentlere göre daha yüksek konaklama	72

ücreti alması		
18	Turizm faaliyetinde yer alan kurum ve kuruluşlar arası koordinasyon eksikliği	71
19	Diyarbakır'da kalış süresinin kısalığı, GAP turu içinde Diyarbakır'dan transit geçilmesi, turizm gelirlerinin az olması	71
20	Kültür, fuar ve inanç turizmi amaçlı bölgeye gelen turistlerin sınır kapılarında sıkıntı yaşamaması	68
21	Bölgenin coğrafi, kültürel ve toplumsal değerlerinin/varlıklarının derlenmesi, bir araya getirilmesi ve sunulmasında yaşanan eksiklikler, envanter eksikliği	68
22	Otelcilerin, acentecilerin, genel olarak turizm sektörü aktörlerinin bir araya geldiği toplantıların az olması	68
23	Bölgede turizm ile ilgili kamu aktörleri ve özel sektörün bir araya geldiği toplantıların az sayıda düzenlenmesi	68
24	İstatistiklerin tutulması, toplanması ve yaygınlaştırılmasında sorunlar yaşanması, turist memnuniyeti anketleri, yatak kapasitesi, kalış süresi, tesisler ile ilgili turizm istatistiklerinde sorunlar yaşanması, verilerin birbirini tutmaması	67
25	Özellikle kongre turizmi amaçlı kullanılabilen yüksek kapasiteli otellerin olmaması	66
26	Ulusal ve uluslararası proje finansmanından bölgeye gelen kaynakların doğru kullanılmaması	65
27	Kentin turizme toplumsal olarak hazır olmaması	63
28	Yapılan yatırımlar konusunda bilgi akışı sağlanmaması, bölgede yapılan turizm yatırımlarının bilinmemesi	63
29	Karayolu ile kente girişlerde algnının olumsuz olması, tanımlı kent kapılarının olmaması	62
30	Diyarbakır'da yatırım yapmak isteyen işadamlarının yarattığı potansiyelin turizm sektörüne aktarılamaması	62
31	Turizm fuarı eksikliği	59

Diyarbakır'da gerçekleştirilen çalıştayda, paydaşların katılımıyla ana sorun alanları içerisinde 10 tanesi öncelikli sorun alanı olarak belirlenmiştir. Ulusal düzeyde turizm politikalarına ilişkin sorunlar, tanıtım sorunları, tarihi ve kültürel mirasın sunuma hazır olmaması, kültürel varlıkların çeşitliliğinin korunamaması ve ulaşım bağlantıları gibi sorunları kapsayan bu öncelikli sorun alanları aşağıdaki tabloda belirtilmektedir.

Çalıştay katılımcıları, belirlenen öncelikli sorunların çözümüne yönelik öneriler geliştirilmiştir. Bu çerçevede; turizmin gelişimi için daha uygun bir Diyarbakır algısının inşa edilmesi, bu süreçte medya araçlarının aktif bir şekilde kullanılması, tarihsel ve kültürel değerlerin tanıtımını artırıcı faaliyetlerin organize edilmesi, kentin tarihsel dokusunun korunması ve uluslararası havalimanı gibi çözümler önerilmiştir.

Diyarbakır'da turizmin gelişiminin önündeki en önemli engel olarak tanımlanan olumsuz imaj ve algı sorununun çözümü için; olumsuz yayınları sıkça yapan kurum ve kuruluşlarla bir araya gelinmesi, üst düzey basın yayın yöneticileri ile görüşülmesi, medya mensupları ile bir araya gelinen toplantıların düzenlenmesi, uydu yayını yapan kanallarda Diyarbakır'ı tanıtan programlar yapılması önerilmiştir.

Tarihi kültürel mirasın sunuma hazır olmaması, kentin turizme fiziksel olarak hazırlanması gerekliliği, kentsel mekanın temizlik sorunları ve kültürel mirasın bakımsızlığı sorunlarına çözüm olarak; turistik öğeler arasından örnekler seçilmesi ve seçilen örnekler üzerinde ayrıntılı çalışmalar yürütülmesi, tematik çalışmaların yapılması gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca, kültürel mirasa ve tarihi çevreye verilen zararların önlenmesi gerektiği, akılda kalıcı logo ve sloganlar üretilmesinin gerekliliği vurgulanmıştır.

Kısa ve uzun vadeli planlama çalışmaları yapılmaması ve uzun vadeli çalışmaların sonuçlanmaması sorununun çözümü olarak; bütünlüklü bir mekân tasarımı ve koruma anlayışının geliştirilmesinin gerekli olduğu ifade edilmiş ve tarihsel dokuya uyumlu, dokuyla çelişmeyen nitelikli elemanlarla gerçekleştirilen yapılaşmanın desteklenmesi gerektiği belirtilmiştir.

Tablo 5: Diyarbakır Turizm Çalıştayı Öncelikli Sorun Alanları Çözüm Önerileri

No	Öncelikli Sorun Alanı	Çözüm Önerileri
1	Olumsuz imaj ve algı sorunu, basında Diyarbakır'ın olumsuz biçimde yer alması İletişim kanallarında olumlu görünürlüğü azlığı ve Diyarbakır'ın televizyonda (dizi- film sektöründe) kültürel/coğrafi/toplumsal değerleri ile yer almaması	<ul style="list-style-type: none">Haberleri toplayan muhabirler, yayına sunan kurum ve kuruluşlarla bir araya gelinmesiÜst düzey basın yayın yöneticileri ile görüşülmesiMedya mensupları ile bir araya gelinecek bir toplantının düzenlenmesiUyduda yayın yapan kanallarda Diyarbakır'ı tanıtan programların yapılmasına önayak olunmasıÜlkenin Batısı ile doğusu arasındaki önyargıların yıkılmasının sağlanmasıBakanlıklar tarafından 1000 soruda Diyarbakır gibi tanıtıcı çalışmaların yapılmasıMedyada Diyarbakır'ı daha sempatik gösterecek reklamların yapılmasıÜniversite ile şehir arasında bağ kurulmasının sağlanması, Üniversitenin bahar şenliklerinin şehir stadında yapılmasının sağlanmasıYaşayan, eğlenen, düşünen, kültüre ağırlık veren bir

	<p>Diyarbakır algısının inşa edilmesi ve ağır, kasvetli, geri kalmış Diyarbakır algısının kırılması</p> <ul style="list-style-type: none">• Diyarbakır kentinin kötü imajının olumluya nasıl çevrileceği konusunda çalışacak tanıtım ve imaj platformunun kurulması, stratejik yol ve eylem planının hazırlanması• Kurumlararası koordinasyonun sağlanması
<p>2 Kültür, inanç, sağlık, fuar turizmi potansiyelinin değerlendirilememesi ve tanıtım sorunları, eksiklikleri</p>	<ul style="list-style-type: none">• Turistik öğeler arasından belli başlılarının seçilerek derinlemesine çalışmalar yürütülmesi• Tematik çalışmaların yapılması, temanın önce tanıtımının sağlanması ve sonrasında turlara dâhil edilmesi• Kültürel, tarihi mirasa verilen zararların önlenmesi, sahiplenme sorunlarının aşılması• Bölgede görev yapan kamu çalışanları ve özel sektörde çalışanların bölgenin tanıtımına katkı koymalarının sağlanması• Akılda kalıcı logoların ve sloganların üretilmesi, bu öğelerin kentle ve kent kimliği ile ilişkilendirilmesi (örn. sur, kalkan balığı, dört ayaklı minare, vb. gibi logonun kaldırım taşına kazınması, hediyelik eşyalarda kullanılması)• 82 burcun her bir birine 82 ilin adının verilmesi• Gençlere (lise, orta öğretim) ve üniversite öğrencilerine Diyarbakır'ın tanıtılması ve sahiplik düzeylerinin artırılması• İç turizme önem verilmesi ve dış turizmin canlandırılması• Kültürel etkinliklerin tanıtılması• Diyarbakır kentinde yetişmiş kültür ve sanat insanların tanıtılması• Kent'in maketinin yapılması• Surların UNESCO kapsamına alınması sürecinde ilgili kurumların işbirliği yapması• Turizm sektörünün geliştirilmesinde Ticaret Odası, Belediye, Üniversite ve Valiliğin birlikte çalışmasının sağlanması ve ortak komisyonlar oluşturmaları• Fuar tarihlerinin elektronik posta yolu ile ilgili aktörlere ulaştırılması, Ortadoğu, bölge ve il fuarlarının daha çok tanıtılması
<p>3 Ulusal düzeyde ki turizm politikalarında Diyarbakır'ın vurgulu biçimde yer almaması (ulusal strateji belgesi, vd.), kültürel varlıklara ilgi gösterilmemesi</p> <p>Kısa ve uzun vadeli planlama</p>	<ul style="list-style-type: none">• Diyarbakır kentinin turizm politikasının oluşturulmasında yetkili bir ekibin oluşturulması ve süreci yönetmesi• Kötü durumda olan kent meydanlarının yeniden tasarlanması ve düzenlenmesi• Bütünlüklü bir mekân tasarımı ve koruma anlayışının geliştirilmesi, dokuya uyumlu, dokuyla çelişmeyen, nitelikli elemanlarla yapılmış yapılaşmanın

çalışmalarının yapılmaması, uzun vadeli çalışmaların ise sonuçlanmaması	desteklenmesi • Kentsel dönüşüm alanlarının yeniden yapılaşmaya açılmaması • Mesudiye medresesi, dört ayaklı minareyi, camileri, hamamları, hanları ve tescilli yapıları ön plana çıkaracak çalışmalar yapılması • Yeşil alanların ve gezi alanlarının düzenlenmesi
4 Tarihi kültürel mirasın sunuma hazır olmaması, kentin turizme fiziksel olarak hazır olmaması, temizlik sorunları, kültürel mirasın bakımsız olması	• Rutin yaşamın devam ettiği yerlerde turizm ile gündelik yaşamın birbirine karışmış olması • Özel kent dokularına, tarihi alanlara yakın yerlerde Sur Belediyesi tarafından temizlik birimlerinin kurulması • Temizliğin Belediye ile yardımlaşarak Alan Yönetim Başkanlığı tarafından sağlanması • Suriçi bölgesinin dar sokaklarına uygun küçük temizlik araçlarının üretilmesi • Çöp toplama merkezi, çöp kutusu, konteyner gibi çöp toplama araçlarının artırılması, çöplerin toplanmasının sıklaştırılması ve çöplerin vaktinde toplanması sağlanmalı • Pazarların kötü kullanılmasının engellenmesi • Çocuklara temizlik eğitimi verilmesi, temizlik kültürünün yaygınlaştırılması • Kırdan göç alan mahallelerde şehre uyum çalışmaları yapılması
5 Diyarbakır'a doğrudan uluslararası uçuşların eksikliği: Erbil, vd. Ulaşım-erişim sorunları: uluslararası havaalanı eksikliği, çevreyolu, bölgesel otoyolu bağlantıları eksikliği Karayolu ile kente girişlerin yarattığı olumsuz algı, tanımlı kent kapılarının olmaması	• Sivil uluslararası havalimanı yapılması (Diyarbakır havalimanı apron başına yolcu sayısında en yoğun, uçak sayısında ikinci en yoğun havalimanı) • Şehre karayolu ve havayolu ile gelen turistlerin olumlu algı edinmelerinin sağlanması • Tarihi mekânlara ulaşımında yaşanan sorunların azaltılması ve otopark sorununun giderilmesi • Diyarbakır Suriçi bölgesine tur otobüslerinin girememesi sorununun çözülmesi

Diyarbakır turizm çalıştayının son oturumunda kentin turizm potansiyeli değerlendirilmiştir. Katılımcılar Diyarbakır'ın tarihsel, kültürel, doğal, termal ve inanç turizmi potansiyelleri olduğunu belirtmişlerdir. Diyarbakır kentinin en önemli potansiyeli olarak Diyarbakır kale surları tanımlanmış ve Hevsel bahçeleri ile Dicle nehrinin de kentin önemli

potansiyelleri olduğu belirtilmiştir. Dicle nehrinin kent yaşamına katılamamış olması önemli bir eksiklik olarak vurgulanmıştır. Ayrıca, Diyarbakır kentinin bölgesel sağlık turizmi açısından da potansiyeller taşıdığı ifade edilmiştir.

Tablo 6: Diyarbakır Turizm Çalıştayı Olanaklar-Potansiyeller

No	Olanaklar
1	Diyarbakır Kalesi ve Surlarının turizm potansiyeli
2	Dicle nehrinin, Diyarbakır kent yaşamına katılmasının sağlanması
3	Hevsel bahçelerinin turizm potansiyeli
4	Diyarbakır'ın bölgenin sağlık merkezi olmasının sağlanması ve sağlık turizminin geliştirilmesi
5	İnanç turizmi potansiyeli
6	Termal turizmin geliştirilme potansiyeli
7	İpekyolu temasına bağlı turizmin geliştirilme olanakları
8	Kültür turizminin Hamza Baba ziyareti, Merani ziyaretleri, Silvan Ziyaretleri kapsamında geliştirilebilme potansiyeli
9	İlçelerde turizmin geliştirilme potansiyelinin bulunması Küçük ilçelerde ulaşım, yeme-içme, konaklama, alışveriş olanaklarının geliştirilme potansiyeli
10	Eğil kalesine teleferik yapılması halinde turizm potansiyelinin artırılma olanakları, Eğil'de bulunan Peygamberlerin makamına gidişin ilçe içerisinden geçirilerek gidilmesi sağlanması halinde ilçenin gelişme potansiyeli
11	Eğil'de tekne gezilerinin düzenlenmesi Bungalov evlerin geliştirilmesi Asur mezarları gezisinin düzenlenmesi ve tanıtılması Baraj göletinde yüzmek tehlikeli olduğu için plastik yüzer havuzların yapılması
12	Çermik içerisindeki termal turizmin profesyonelce yönetilmesi ve işletilmesi ile yılın her mevsimi kullanılmasının sağlanması
13	Diyarbakır il merkezinde turizmin güçlendirilmesi sonrasında ilçelerin tur programı içerisine alınması
14	Diyarbakır il merkezinin cazibe merkezi haline getirilmesi, fotoğrafçılık, dağcılık ve benzeri turizm türlerinin devreye sokulması, teleferik gibi yatırımların yapılması
15	Dicle nehri üzerinde çalışabilecek turistik gemilerin hizmete sokulması ve turistik alanların tura dâhil edilmesi
16	Balon turlarının yapılması
17	Dicle vadisi projesinin bitirilmesi turist sayısının artmasını sağlayabilir, turist konaklama süresi artırılabilir ve kentin turizmi çeşitlenebilir Belediye, DSİ, Valilik gibi kurumlar arasında yaşanan uzlaşmazlıkların çözülmesi
18	Dicle nehrinden kum alınması nehrin kirlenmesine neden olmakta, kum ocaklarının nehir yatağını bozması engellenmeli ve alanlar düzenlenmeli

19	Su toplama havzası olan 10 gözlü köprü ve Acem Gölünün etrafında, Kırklar Dağının eteğinde ağaçlandırma çalışmalarının yapılması, ıslah edilmesi ve rekreasyon alanları ile ticaret alanlarının düzenlenmesi
20	Hz. Süleyman Camii çalışmalarının canlandırılması
21	Ulu camii ve arkasındaki Mesudiye Medresesi'nin restore edilmesi
22	Turizm polisinin görevlendirilmesi
23	Özel mülkiyet altında olan tarihi-kültürel mekânların erişilebilir hale getirilmesinin sağlanması
24	Tarihi kültürel mekânlarda, ören yerlerinde ve kentsel sit alanlarında yapılan ve yapılacak olan hizmet binalarının -tuvaletler, ıslak mekânlar, lavabolar- alanın niteliklerine uygun yapılması, yapı yaklaşma mesafelerine ve yapı yasaklı bölge kriterlerine uyulması
25	İlçenin turistlere kötü davranan gençlerinin eğitilmesi
26	Yazma eserler için kütüphane açılması
27	Sınırlı sayıda olan müzelerin arttırılması Yazarlar ve şairler kenti müzesinin kurulması Yeme içme kültürünün tanıtılması ve bu konuda bir müze kurulması Kent müzesinin açılması Vatandaşların elinde bulunan envanterin derlenmesi ve müzelerde sergilenmesi Ticaret odası binasının müze olarak kullanılması
28	Medeniyetin beşiği, ilk buğdayın yetiştirildiği Ergani'nin tanıtılması
29	Bölgedeki potansiyellerin tespit edilmesi ve hastalıklara iyi geldiği bilinen su kaynaklarının devreye sokulması
30	Düğün salonlarında sıra geceleri, Diyarbakır kültür şenliklerinin düzenlenmesi
31	Kokartlı rehberlerin bulunmaması sorununun giderilmesi
32	Kent insanının misafirperverliği ve sıcakkanlı olması

1.4.2. Bismil Turizm Çalıştayı

Bismil İlçesinde gerçekleştirilen turizm çalıştaya 5 kişi katılmıştır. Çalıştaya katılımcıları aşağıda yer alan tabloda sunulmuştur.

Tablo 7: Bismil Turizm Çalıştaya Katılan Kurumlar

No	Adı-Soyadı	Kurumu-Birimi	Unvanı
1	Azad Gül	Müze Müdürlüğü	Arkeolog
2	Mehmet Nur Polat	İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü	Araştırmacı
3	Musa Çelebi	Anadolu Ajansı	Muhabir
4	Mesut Aslan	Bismil Haber Gazetesi	Muhabir
5	Zafer Han	Müze Müdürlüğü	Sanat Tarihçisi

Kurumları temsilen çalıştayda yer alan katılımcılar Bismil ilçesi turizm sektörünün öncelikli sorun alanlarını, çözüm önerilerini ve olanaklarını belirlemişlerdir.

Bismil’de düzenlenen turizm çalıştayında 9 ana sorun alanı belirlenmiştir. Bismil turizminin gelişmesinin önündeki en büyük sorun olarak; turizme sektörüne olan ilgisizlik ve politika eksikliği olduğu belirtilmiştir. Körtiktepe, Müslüman-tepe gibi 100’e yakın höyüğün yapılacak baraj nedeniyle sular altına gömülecek olması da önemli bir sorun olarak tanımlanmıştır. Diğer bir sorun olarak; turizm altyapısının eksik olması ifade edilmiştir. Doğal, tarihi ve kültürel potansiyelin yeterince değerlendirilmemesi, tanıtım eksikliği, Dicle nehrinin tarım ve zirai ilaçlar nedeniyle kirlenmesi, ilçede rekreasyon alanlarının bulunmaması ve ilçeye ulaşımında yaşanan problemlerde sorun alanları içerisinde tanımlanmıştır.

Tablo 8: Bismil Turizm Çalıştayı Ana Sorun Alanları

No	Ana Sorun Alanları	Puan
1	Turizm konusuna ilgisizlik ve politika eksikliği, katılım eksikliği	15
2	100’e yakın höyüğün baraj nedeniyle su altında kalacak olması (Körtiktepe, Müslüman tepe vb.)	15
3	Turizm altyapısının eksik olması	15
4	Doğal, tarihi ve kültürel potansiyelin değerlendirilememesi, yöredeki kültür turizmi potansiyelinin farkında olunmaması	14
5	Tanıtım eksikliği	14
6	Dicle nehrinin kirlenmesi (tarım nedeniyle, zirai ilaçlar vb.) Dicle nehrinin kent yaşamına katılmaması, rekreasyon ve turizm amacıyla kullanılmaması	13
7	Yeterince dinlenme yeri, rekreasyon bölgesi ve ağaçlandırılmış alanın olmaması	10
8	Cazibe noktalarının olmaması ve/veya bilinmemesi	10
9	İlçeye olan ulaşımın yetersiz olması	6

Bismil’de turizmin gelişmesinin önünde engel olarak görülen sorunlar paydaşlar tarafından puanlanarak 4 sorun alanının daha öncelikle çözüm beklediği konusunda ortak görüşe varılmıştır.

İlçenin öncelikle çözüm bekleyen sorunları; turizm konusuna ilgisizlik ve politika eksikliği, höyüklerin baraj nedeniyle su altında kalacak olması, turizm altyapısının yetersizliği ve yöredeki kültür turizmi potansiyeline yönelik düşük farkındalık düzeyi olarak belirlenmiştir.

Belirlenen öncelikli sorun alanlarının çözümüne yönelik yapılan öneriler ise; Bismil'in doğa ve tarih turizmi temalı politikalarla ele alınması, barajın yapımı tamamlanmadan kazı çalışmalarının bitirilmesi, Dicle nehri kıyı şeridi ve çevre düzenlemesi projelerinin yapılması, karayollarına görsel levhalar yerleştirilerek ilçe tanıtımının artırılması olarak özetlenebilir.

Katılımcılar, Bismil'de turizm sektörüne olan ilgisizliğin ve politika eksikliğinin çözümü olarak; yerel yöneticilerin turizme duyarlı yaklaşımlarının sağlanması, doğa ve tarih turizmi üzerine politikalar üretilmesi, Dicle nehri doğal yaşam alanı ile höyükler ve arkeolojik alanının birlikte ele alındığı bir turizm projesinin oluşturulması ve Dicle nehri üzerinde yapılacak turistik gezilere Bismil'in de eklenmesi önerilerini geliştirmişlerdir.

Barajın yapımı bitmeden önce kurtarma kazılarının tamamlanması önerisi; 100'e yakın höyüğün baraj suları altında kalması sorununa çözüm olarak önerilmiştir.

Katılımcılar ilçede turizm altyapısının olmaması sorununun, Dicle nehri kıyı şeridi ve çevresi için düzenlemeler yapılması, projeler geliştirilerek uygulanması, höyükler ve doğal yaşam alanlarının ilişkilendirildiği geziler düzenlenmesi ile çözülebileceğini belirtmişlerdir.

Tablo 9: Bismil Turizm Çalıştayı Öncelikli Sorun Alanları Çözüm Önerileri

No	Öncelikli Sorun Alanı	Çözüm Önerileri
1	Turizm konusuna ilgisizlik ve politika eksikliği, katılım eksikliği, doğal, tarihi ve kültürel potansiyelin değerlendirilememesi, yöredeki kültür turizmi potansiyelinin farkında olunmaması	Yerel yöneticilerin konuya duyarlı olmasının sağlanması Bismil'de doğa ve tarih turizmi temalı politikaların yürütülmesi Dicle nehri doğal yaşam alanı ile höyükler ve arkeolojik alanların birlikte değerlendirildiği turizm rotası/projesinin gerçekleştirilmesi Dicle nehri üzerine yapılacak nehir turuna Bismil'in eklenebileceği
2	100'e yakın höyüğün baraj nedeniyle su altında kalacak olması (Körtiktepe, Müslüman tepe vb.)	Barajın yapımı tamamlanmadan kazı çalışmalarının bitirilmesi
3	Turizm altyapısının eksik olması	Dicle nehri kıyı şeridi ve çevre düzenlemesi projelerinin yapılması ve uygulanması Höyükler ve doğal kuş-eyrek yaşam alanlarının ilişkilendirildiği gezi rotalarının ve çevre düzenlemelerinin yapılması
4	Tanıtım eksikliği	Karayollarına ilçeyi tanıtıcı görsel levhaların

yerleştirilmesi

Körtiktepe'nin markalaştırılması

Katılımcılar, Bismil ilçesinde turizmin gelişmesine yardımcı olabilecek olanakları değerlendirmiş, Dicle vadisindeki flora ve faunanın, Ziyarettepe, Tavşantepe, Üçtepe, Salattepe gibi antik yerleşimlerin, arkeolojik kazıların yapılması durumunda ortaya çıkarılabilecek höyükler ve bölgedeki sulak alan niteliğindeki alanlarda yer alan farklı kuş türlerinin sağladığı doğa turizmi olanaklarının İlçede turizm sektörünün gelişmesinde kullanılabilecek potansiyeller olduğunu belirtmişlerdir.

Dicle vadisi flora ve faunasının endemik türler içermesi ve tür çeşitliliğinin bulunması, Bismil ilçesinin doğa turizmi açısından önemli potansiyelleri olduğunu göstermesi açısından önemli görülmektedir. Ayrıca, Bismil'de var olan höyüklerin önemli olduğu, su altında kalmayacak höyüklerin turistik amaçla kullanılabileceği belirtilmiştir. Bismil höyüklerinin ve buluntularının iyi durumda ve talan edilmemiş olması önemli bir potansiyel olarak tanımlanmıştır. İlçede merkeze yakın olan ve kazı çalışmaları halen süren Ziyarettepe (Asur başkenti) ve Asurlular ile ilgili eserlerin değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmektedir. Bunlara ek olarak; Tavşantepe, Üçtepe, Salattepe, Körtiktepe'nin turistik amaçlı kullanılabilmesi için alan düzenlemelerinin yapılması gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca, Bismil'in olta balıkçılığı için uygun bir bölge olduğu ve bu potansiyelin de değerlendirilebileceği belirtilmiştir.

Tablo 10: Bismil Turizm Çalıştay Olanaklar-Potansiyeller

No	Olanaklar
1	Dicle nehri ve vadisindeki flora ve faunanın çeşitliliği, endemik türlerin varlığı
2	Bismil'de çok sayıda höyüğün olması, baraj suları altında kalacak olan tarihi ve kültürel varlığın yürütülecek kazılarla çıkarılması ve müzelerde sergilenmesi
3	Sulak alanların varlığı nedeniyle göçmen kuşların uğrak alanı olması ve ilçenin leyleklerin üreme ve yaşama alanı olması (Leylek Bismil'in simgesi olabilir)
4	Baraj altında kalacak olan höyüklerin tespit edilmesi ve kazılmalarının sağlanması
5	Asurluların başkenti olarak bilinen Ziyarettepe'de arkeolojik kazı yapılıyor olması (bilinmeyen bir dilde yazılmış olan çivi yazılı tabletlerin arkeolojik önemi)
6	Tavşantepe, Üçtepe, Salattepe, Körtiktepe'nin turizm potansiyeli

7 Höyüklerde kaçak kazı yapılmamış olması

8 İlçenin olta balıkçılığına uygun olması

1.4.3. Ergani Turizm Çalıştayı

Ergani İlçesinde gerçekleştirilen turizm çalıştaya 7 kişi katılmıştır. Kurumları temsilen çalıştayda yer alan katılımcılar öncelikli sorun alanlarını, çözüm önerilerini ve olanakları belirlemişlerdir. Çalıştaya katılan paydaşları gösteren tablo aşağıda yer almaktadır.

Tablo 11: Ergani Turizm Çalıştaya Katılan Kurumlar

No	Adı-Soyadı	Kurumu-Birimi	Unvanı
1	Ali Kamer Çetin	Ergani Kaymakamlığı Proje Birimi	Proje Koordinatörü
2	Kenan Bayazit	Ergani Belediyesi	Mühendis
3	Azad Gül	Müze Müdürlüğü	Arkeolog
4	Cebrail Güler	Kaymakamlık	Yazı İşleri Müdürü
5	Mehmet Nur Polat	İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü	Araştırmacı
6	Nezir Avcı	Ergani Belediyesi	Fen İşleri Müdürü
7	Nevin Soyukaya	Müze Müdürlüğü	Müdür

Ergani turizm çalıştayında 31 ana sorun alanı tespit edilmiştir. Katılımcıların tespit ettikleri ana sorun alanları aşağıda yer alan tabloda sunulmaktadır.

Tablo 12: Ergani Turizm Çalıştayı Ana Sorun Alanları

No	Ana Sorun Alanları	Puan
1	Kurumlararası koordinasyon eksikliği, ortaklaşma sorunu, işbirliği eksikliği	25
2	Diyarbakır'da uluslararası havalimanının olmaması	25
3	Turizm sektöründe çalışabilecek nitelikli eleman eksikliği	24
4	Diyarbakır geneline yönelik bütüncül bir turizm politikasının geliştirilmemesi	24
5	Kurumlarda nitelikli personel eksikliği	23
6	Bölgenin turizm koridoru içinde yer almaması	23
7	Bölgenin imajının olumsuz olması ve bölgeye yönelik önyargıların varlığı	23
8	Verilen teşviklerin yeterince izlenip değerlendirilmemesi, bölgeye farklı kurumlar tarafından verilen teşviklerin tamamının bilinmemesi	23
9	Kurumların planlı hareket etmemesi, ortak bir plan ve programın olmaması	22
10	Bölgenin turizm potansiyelinin bölgede yaşayan insanlar tarafından bilinmemesi	22
11	İşletme eksikliği, işletmelerin yetersizliği (hijyen koşullarının sağlanamaması)	22

12	İl bazında otel hizmetlerinin pahalı olması, ilçede konaklama tesislerinin eksik olması	22
13	İl bazında turizm acentelerinin yetersiz olması, asli görevini yapmaması	22
14	Restorasyon, renovasyon gibi faaliyetlerin bölgedeki girişimciler tarafından karşılanmasının zor olması	22
15	Kültür turizmi için kullanılacak alanlarda, tarihi mekânlarda koruma kullanma dengesinin doğru kurulamaması, kültürel değerlerin tahrip edilmesi	22
16	Turizme ayrılan bütçenin yetersizliği ve yerel yönetimlerin bütçelerinin kısıtlı olması	20
17	Kurumlar arası yetki ve görevlendirmelerde belirsizlik olması	20
18	Turizme yönelik kurumlarda hizmet içi eğitim eksikliği	20
19	Altyapı ve üstyapı eksikliği	20
20	Girişimciye yönelik teknik ve mali destek eksikliği	20
21	Girişimciye yönelik eğitim desteği	20
22	Yeni kuşak demiryolu bağlantısının olmaması	20
23	Tanıtım, reklam ve pazarlama eksikliği, sahiplenme eksikliği	19
24	Tarihi ve turistik yerlere ulaşım sorunu	19
25	Özel sektöre verilen teşviklerin eksikliği	19
26	Turizm enformasyon ofislerinin olmaması	18
27	Kokartlı rehber eksikliği	18
28	Çayönü'nde (tarımın doğduğu yer) yapılacak olan ve tanıtımında bir araç olan neolitik ev için gerekli altyapı ve çevre düzenlemesinin tamamlanmamış olması	18
29	Üniversitenin turizm konusuna ilgisiz kalması, kenti canlandırmaya yönelik çalışmaların olmaması	17
30	Meslek yüksekokulunun bölgeyle ilişki kurmaması	16
31	İnanç turizmüne ağırlık verilmemesi	15

Ergani'de gerçekleştirilen turizm çalıştayında belirlenen ana sorun alanları önceliklendirilmiş ve katılımcılar, Ergani ilçesinin turizm sektörünün gelişimini engelleyen en önemli sorun alanı olarak kurumların ortak faaliyet sürdürme, işbirliği geliştirme konularında yaşadıkları koordinasyon eksikliğini belirtmişlerdir. Diyarbakır'da uluslararası havalimanının olmaması ve turizm sektöründe çalışabilecek nitelikli eleman eksikliği de önemli görülen sorunlar arasında sayılmıştır. Ayrıca, Diyarbakır İl genelini kapsayan bütüncül bir turizm politikasının olmaması, kurumlarda çalışan nitelikli personel sayısının yetersiz olması, bölgenin turizm koridoru diye tanımlanabilecek bir aks üzerinde yer almaması, bölgenin imajının olumsuz olması ve bölgeye yönelik önyargıların varlığı öncelikli çözülmesi beklenen sorun alanları içerisinde yer almıştır.

KARACADAĞ KALKINMA AJANSI

Çalıştay katılımcıları öncelikli sorun alanlarına yönelik geliştirdikleri çözüm önerilerinde; kurumlar arası işbirliğini arttıracak önlemlerin alınmasını, Diyarbakır'da sivil bir havaalanı yapılması için kamuoyu oluşturulmasını, Ergani'de lise ve yükseköğretim düzeyinde turizm meslek bölümünün açılmasını, Ergani'nin seyahat acentelerinin tur kapsamına alınmasını gerekli gördüklerini belirtmişlerdir.

Öncelikli sorun alanlarının çözümü için yapılan önerilere daha ayrıntılı bakıldığında katılımcılar;

kurumlar arası koordinasyon eksikliği sorununun çözümü için turizm konulu paneller ve kongrelerin düzenlenmesini istedikleri ve Belediye'de KUDEB biriminin kurulmasını önermişlerdir.

Diyarbakır'da uluslararası bir havalimanının bulunmaması sorununun ise siyasi lobi faaliyetlerine ağırlık verilmesi ve kamuoyu oluşturulması ile çözülebileceği düşünülmektedir.

Turizm sektöründe nitelikli personel bulunmaması sorununun, ilçede turizm yüksekokulu ve meslek lisesi açılarak çözülebileceği ancak, bunun yanı sıra ilçede kokartlı rehberlik kursları düzenlenmesi ve turizm uygulama otellerinin açılması gerektiği de belirtilmiştir.

Diyarbakır İl genelini kapsayan bütüncül bir turizm politikasının olmaması sorununun; Urfa-Mardin turizm güzergahına Diyarbakır ilinin de eklenmesinin sağlanması, Diyarbakır'da turizm fuarlarının düzenlenmesi, UNESCO miras listesine girmesi için çalışmalar yapılan Diyarbakır surlarının ilçeleri kapsayan faaliyetlerle tanıtılması, Diyarbakır ilçelerini kapsayan bir festivalin düzenlenmesi ile çözülebileceği ifade edilmektedir.

Katılımcılar ayrıca, kurumlarda hizmet içi eğitimlere ağırlık verilerek kurumların nitelikli personel eksikliklerine çözüm getirilebileceği ve seyahat acenteleri ile görüşülerek bilgilendirmelerin yapılması ile Diyarbakır ve ilçelerinin turizm turları kapsamına alınmasının teşvik edilmesi önerilmektedir.

Bölge yönelik oluşmuş olan olumsuz imajın ve bölge hakkındaki olumsuz önyargıların ortadan kaldırılması amacıyla; yazılı ve görsel medyada bölgeyi olumlu yönde tanıtan

haberler yapılması ve medya yöneticileri ile görüşülerek Diyarbakır'ın tanıtılması önerilmektedir.

Çeşitli kurumlar tarafından bölgede verilen turizm teşviklerinin bilinmemesi ve yeterince değerlendirilememesi sorununun çözümü olarak; orta ve uzun vadeli olarak verilen desteklerin takip edilmesi, turizm sektöründe aşamalı destek ve teşvik sisteminin kurulması gerektiği ifade edilmektedir.

Tablo 13: Ergani Turizm Çalıştayı Öncelikli Sorun Alanları Çözüm Önerileri

No	Öncelikli Sorun Alanları	Çözüm Önerileri
1	Kurumlararası koordinasyon eksikliği, ortaklaşma sorunu, işbirliği eksikliği	<ul style="list-style-type: none">Turizm konusunda paneller ve kongrelerin düzenlenmesiTurizm ile ilgili kurumlarda KUDEB gibi turizm temalı birimler kurulması ve personel tahsis edilmesi
2	Diyarbakır'da uluslararası havalimanının olmaması	<ul style="list-style-type: none">Siyasi lobi çalışmaları yapılması, kamuoyu oluşturulması
3	Turizm sektöründe çalışabilecek nitelikli eleman eksikliği	<ul style="list-style-type: none">Bölgede turizm yüksekokulu ve meslek liseleri açılarak nitelikli personel yetiştirilmesiUygulama otellerinin açılması ve/veya var olan otellerin uygulama otellerine dönüştürülmesiKokartlı rehberlik kurslarının açılmasıErgani'de hem lise düzeyinde, hem de yükseköğretim düzeyinde turizm meslek bölümlerinin açılması
4	Diyarbakır geneline yönelik bütüncül bir turizm politikasının geliştirilmemesi	<ul style="list-style-type: none">Şanlıurfa-Mardin tur güzergâhına Diyarbakır'ın da eklenmesinin sağlanmasıAcentelerin daha etkin çalışması için şartların iyileştirilmesiTurizm fuarının Diyarbakır'da düzenlenmesinin sağlanmasıMezopotamya uygarlığı teması altında bölgesel bir turizm ağının geliştirilmesi2013 (surlar UNESCO yolunda) kapsamında Ergani ilçesine yönelik çalışmalar yapılmasıYılın belirli bir ayında Diyarbakır ilçelerini de kapsayan bir festivalin düzenlenmesi
5	Kurumlarda nitelikli personel eksikliği	<ul style="list-style-type: none">Kurumlarda yetki belgeli hizmet içi eğitim sağlanması
6	Bölgenin turizm koridoru içinde yer almaması	<ul style="list-style-type: none">Seyahat acentelerinin bilgilendirilmesi ve Diyarbakır ve ilçelerinin tur kapsamına alınması için teşvik verilmesi
7	Bölgenin imajının olumsuz	<ul style="list-style-type: none">Yazılı ve görsel medyada kullanılan haber dilinin

	olması ve bölgeye yönelik önyargıların varlığı	değiştirilmesi
		<ul style="list-style-type: none"> • Medya yöneticilerine ve sahiplerine Diyarbakır'ın tanıtılması • Sosyal medyanın etkin kullanımı sağlanmalı
8	Verilen teşviklerin yeterince izlenip değerlendirilmemesi, bölgeye farklı kurumlar tarafından verilen teşviklerin tamamının bilinmemesi	<ul style="list-style-type: none"> • Orta ve uzun vadede verilen desteklerin izlenmesi ve projelerin amacına ulaşmasının sağlanması • Turizm konusunda aşamalı destek ve teşvik sisteminin kurulması

Ergani turizm çalıştayına katılan paydaşlar, çalıştayın son oturumunda Bismil'de turizmin sektörünün gelişiminin olanaklarını da belirlemişlerdir. Katılımcılar Bismil ilçesinde var olan mağaralar ve anıtlar gibi kültür ve doğa turizmi açısından kullanılabilir önemli değerleri, şaraplık üzüm üretimini, ilçeye özdeşleşmiş fikir ve sanat adamlarının varlığını ve ilçenin inanç turizmini ilçenin en önemli turizm potansiyelleri olarak belirtmişlerdir. Katılımcılar ayrıca, Zülküf Peygamber Makam Dağı, Meryem Ana Manastırı, Enuş Peygamber Kabri, Çayönü ve Hilar Mağaraları gibi turistik önemde sahip, 20'si anıt olmak üzere toplam 80 tane kültürel varlığı barındırmasını önemli bulduklarını ifade etmişlerdir. Ergani'nin şire üzümü, şaraplık üzüm üretimi, pestil, kesme ve üzüm helvası gibi yöresel gıdaları ve ürünlerinin varlıkları da potansiyel olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca, İlçenin Sezai Karakoç ve Dengbejler gibi önemli fikir ve sanat adamları çıkarmış olması ilçenin tanıtımı için önemli potansiyeller arasında sıralanmıştır.

Tablo 14: Ergani Turizm Çalıştayı Olanaklar-Potansiyeller

No	Olanaklar
1	Çayönü, Hilar Mağaralarının turizm potansiyeli
2	20'si anıt olmak üzere toplam 80 kültür varlığının olması
3	Şire üzümü, şaraplık üzüm üretimi, pestil, kesme, üzüm helvasının markalaştırılabilirlik olanakları
4	Fikir ve sanat adamlarının varlığı (Dengbejler, Sezai Karakoç vb)
5	Zülküf Peygamber Makam Dağı, Meryem Ana Manastırı, Enuş Peygamber Kabrinin tanıtımı sağlanabilirse ilçenin turizm potansiyelinin artabileceği

1.4.4. Silvan Turizm Çalıştayı

Silvan İlçesinde gerçekleştirilen turizm çalıştaya 13 kişi katılmıştır. Çalıştaya katılan paydaşları gösteren tablo aşağıda yer almaktadır.

Tablo 15: Silvan Turizm Çalıştaya Katılan Kurumlar

No	Adı-Soyadı	Kurumu-Birimi	Unvanı
1	Mehmet Eken	Silvan Belediyesi	Özel Kalem
2	Murat Zengin	Malabadi Gazetesi	Muhabir
3	Aslan Umut Bakır	Silvan Hasuni Mağarası İşletmecisi	İşletmeci
4	Deniz Yılmaz	Barış Gazetesi	Muhabir
5	Mehmet Nur Polat	İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü	Araştırmacı
6	Salih Nergiz	Silvan Kaymakamlığı	Yazı İşleri Müdürü
7	Murat Hevedanlı	Dicle Üniversitesi Silvan MYO	MYO Müdürü
8	Mahmut Karaaslan	Silvan KHGB	müdür
9	Aydın Yıldırım	Silvan Kaymakamlığı Köylere Hizmet Götürme Birliği	İnşaat Mühendisi
10	İbrahim H. Yılmaz	Anadolu Ajansı Silvan	Yurt Muhabiri
11	Zafer Han	Müze Müdürlüğü	Sanat Tarihçisi
12	Azad Gül	Müze Müdürlüğü	Arkeolog
13	Abdulkadir Ateş	Çardak Köyü	Muhtar

Çalıştayda kurumları temsilen yer alan katılımcılar Silvan ilçesi turizm sektörünün öncelikli sorun alanlarını, çözüm önerilerini ve olanaklarını belirlemişlerdir.

Katılımcılar, Silvan turizm çalıştaya 27 ana sorun alanı belirlemişlerdir. Belirlenen sorun alanları içerisinde; Turizm altyapısının oluşmamış olması, İlçenin tanıtımının ve pazarlamasının yetersiz olması, restorasyon maliyetlerinin yüksekliği nedeniyle tescilli yapıların korunamıyor olması ilçenin öne çıkan sorun alanları olmuştur. Ayrıca, Silvan kale surlarının korunması için yapılacak restorasyon çalışmalarına İl merkezinden ödenek gelmemesi, turizm şirketlerinin Silvan'ı düzenledikleri turlara dahil etmemeleri, ilçede konaklama yerlerinin bulunmaması da sorun alanları içerisinde tanımlanmıştır. Kurumlar arası koordinasyon eksikliği ve iletişim sorunu, tarihi alan olan Silvan Suriçi'nin aşırı yapılaşmış olması ve kentsel sit alanı olarak ilan edilmemiş olması, ödenek yetersizliğinden

dolayı yerel yönetimlerin turizmi önceliklerinin arasına almaması turizm sektörünün gelişimi önündeki sorun alanları içerisinde sayılmıştır.

Tablo 16: Silvan Turizm Çalıştayı Ana Sorun Alanları

No	Ana Sorun Alanları	Puan
1	Turizm altyapısının oluşmaması	35
2	Tanıtım ve pazarlama sorunları	33
3	Maliyetlerin çok yüksek olması nedeniyle tescilli yapıların korunamaması	33
4	Surların korunması konusunda İlden ödenek gelmemesi	32
5	Turizm şirketlerinin Silvan'ı tur güzergâhına almaması	32
6	Konaklama yerlerinin olmaması	32
7	Kurumlar arası koordinasyon eksikliği, iletişim sorunları	31
8	Tarihi alan Suriçi'nin tahrip edilmesi, aşırı yapılaşması, kentsel sit alanı ilan edilmemiş olması	31
9	Bölgenin imajının kötü olması	31
10	Yerel yönetimlerin ödenek yetersizliği nedeniyle öncelikleri arasında turizmin olmaması	31
11	Yerel halkta turizm bilincinin yerleşmemesi	31
12	Bölgenin değerlerinin sahiplenilmemesi	30
13	Turizm sektörünün teşvik programında olmaması	30
14	Bölgede verilen desteklerden teknik bilgi eksikliği nedeniyle yararlanılamaması, yerelde teknik desteğe ve eğitim desteğine erişilememesi	30
15	Kurumlarda ihtisas birimlerinin ve nitelikli personelin olmaması	29
16	KUDEB'in kurulmamış olması	28
17	Seyahat acentesinin ve profesyonel turist rehberinin olmaması	28
18	Turizm danışma ofisinin olmaması	28
19	Rehberlerin Silvan'ı tercih etmemesi, turistleri yönlendirmemesi	27
20	Ana yol güzergâhın değişmesinden dolayı Silvan'da birçok işletmenin kapanması	27
21	Koruma amaçlı imar planının onaylanmamış olması	26
22	İşletmelerin turizm ruhsatı olmaması	24
23	Belediyenin ödenek/fon sıkıntısı	23
24	İşletmelerin turizm işletme ve belediye işletme belgesine sahip olmaması	23
25	Özel sektöre yönelik teşviklerin eksik olması	21
26	Kaymakamlıkta personel eksikliği	21
27	Güvenlik sorunu algısının olması	19

Çalıştay katılımcıları belirledikleri ana sorun alanlarını puanlayarak öncelikli sorun alanlarını belirlemişler ve öncelikli sorun alanları için çözüm önerileri geliştirmişlerdir. Silvan turizm çalıştayının belirlediği öncelikli sorun alanları; ilçede turizm altyapısının oluşmamış

KARACADAĞ KALKINMA AJANSI

olması, konaklama tesislerinin bulunmayışı, tanıtım ve pazarlama sorunları, kurumlararası koordinasyon eksikliği, tarihsel nitelikteki kentsel dokunun korunamaması ve Silvan'ın tur güzergâhında yer almaması olmuştur.

Öncelikli sorun alanlarına yönelik olarak önerilen çözümler arasında ön plana çıkanlar; konaklama kapasitesinin artırılması için özel sektörün teşvik edilmesi, turizm ile ilgili kurumların bir araya geldiği düzenli toplantılarla işbirliği ve koordinasyonun sağlanması, medyanın tanıtımda etkin kullanılması, tarihi Silvan Suriçi bölgesinin kentsel sit alanı ilan edilmesi ve tescilli yapıların restore edilmesi için gerekli olan mali kaynağın bulunması yönünde çalışmalar yürütülmesidir.

Çalıştay'da tanımlanan öncelikli sorun alanlarının çözümü için yapılan önerilere daha ayrıntılı bakıldığında;

Turizm altyapısının oluşmaması sorununun çözümü için Silvan'ın tur güzergahlarına dahil edilmesi önerilmiş ve bu amaçla özel sektörün teşvik edilebileceği, otellerin kurulması için teşvikler verilebileceği, turizm ile ilgili kurumların işbirliğinin sağlanabilmesi için düzenli toplantıların yapılabileceği, İŞKUR aracılığıyla turizm meslek edindirme kurslarının düzenlenebileceği, Silvan merkezde bulunan surlardan kalan kısımların korunarak belirgin hale getirilebileceği, halk eğitim merkezlerinde turizm ve koruma üzerine eğitimler verilebileceği ifade edilmiştir.

Katılımcılar, ilçenin ulusal ve uluslararası alanlarda tanıtım sorununun çözümü olarak, ilçenin turizm varlıklarını tanıtan web siteleri hazırlanarak sosyal medyanın daha yoğun kullanılması, ilçenin yerel ve ulusal ölçekte tanınırlığını arttırmak amacıyla basının daha yoğun kullanılmasına önem verilmesi, meslek yüksekokulunda turizm bölümünün açılması, tur acenteleri ve tur rehberleriyle iletişim kurulması önerileri geliştirilmiştir.

Restorasyon maliyetlerinin yüksek olması nedeniyle tescilli yapıların korunamaması sorununun çözümü için Kalkınma Ajansı'nın önemli görülen tescilli yapılar için yapılacak restorasyon ve röleve çalışmalarını desteklemesi ve tescilli yapıların restorasyon masrafları için sponsorlar aranması önerilmiştir. Ayrıca, Silvan surlarının korunmasına yönelik ödenek gelmemesi sorununun, Belediye emlak vergilerinden kültür varlıklarının korunması amacıyla ayrılan %10'luk dilimin yapıların restorasyonu amacıyla kullanılarak çözülebileceği

belirtilmiştir. Silvan ilçesindeki tarihi kültürel varlıkların korunamaması sorununun diğer bir örneği olan tarihi Silvan Suriçi bölgesinin aşırı yapılaşmış ve tahrip edilmiş olması sorununun, Suriçi bölgesinin kentsel sit alanı olarak ilan edilmesi için gerekli girişimlerin yapılması ile çözülebileceği düşünülmektedir.

Çalıştayda, turizm şirketlerinin Silvan'ı tur güzergâhlarına dâhil etmemesi sorun olarak tanımlanmış ve katılımcılar bu sorunun Silvan'ın tarihinin, doğasının ve kültürel varlıklarının tanıtıldığı broşürler hazırlanarak yerli ve yabancı tur şirketlerine gönderilmesi ile çözülebileceğini ifade etmişlerdir.

Tablo 17: Silvan Turizm Çalıştayı Öncelikli Sorun Alanları Çözüm Önerileri

No	Öncelikli Sorun Alanları	Çözüm Önerileri
1	Turizm altyapısının oluşmaması	<ul style="list-style-type: none">Silvan'ın tur güzergâhlarına dâhil edilmesinin sağlanmasıÖzel sektörün teşvik edilmesiTurizm konaklama tesisleri için gerekli teşviklerin verilmesiTurizm ile ilgili kişi ve kurumların bir araya geldiği düzenli toplantıların yapılmasıMerkezi idarenin kurumlarında ve yerel yönetimler bünyesinde turizmle ilgili birimlerin kurulmasıKUDEB biriminin kurulmasıİŞKUR bünyesinde turizm meslek edindirme kurslarının açılmasıSilvan merkezinde bulunan surlardan geri kalan varlığın korunması, belirgin hale getirilmesiHalk eğitim merkezlerinde turizm ve koruma konusunda eğitimler verilmesi
2	Tanıtım ve pazarlama sorunları	<ul style="list-style-type: none">Sosyal medyanın kullanılması (Web sitesi hazırlanması vs.)Yerel ve ulusal basında ilçenin tanıtıma yer verilmesiMeslek Yüksek Okulu bünyesinde turizm bölümünün açılmasıTur acenteleri ve rehberleriyle iletişime geçilmesi
3	Maliyetlerin çok yüksek olması nedeniyle tescilli yapıların korunamaması	<ul style="list-style-type: none">Kalkınma Ajansının önemli görülen tescilli yapıların restorasyonu ve röleve çalışmalarına destek vermesiTescilli yapıların restore edilmesi için sponsor aranması
4	Surların korunması konusunda	<ul style="list-style-type: none">Belediye emlak vergisi ve kültürel varlıkları

ödenek gelmemesi	korumak için ayrılan % 10'luk payın tarihi yapıların ve anıt eserlerin restorasyonunda kullanılması
5 Turizm şirketlerinin Silvan'ı tur güzergâhına almaması	• Silvan'ın tarihi ve kültürel varlıklarının ve doğasının tanıtıldığı kısa bir broşür hazırlanarak yerli ve yabancı seyahat acentelerine gönderilmesi
6 Tarihi alan Suriçi'nin tahrip edilmesi, aşırı yapılaşması, kentsel sit alanı ilan edilmemiş olması	• Tarihi Suriçi'nin kentsel sit alanı ilanı edilmesi için girişimlerde bulunulması

Silvan ilçesinin turizm sektörünün yaşadığı sorunlara rağmen bazı olanaklara ve potansiyellere de sahip olduğu Çalıştayda saptanmıştır. Katılımcılar, Silvan ilçesinin tarihi ve kültürel varlıklarının bir bütün olarak sunulmadığı, söz konusu varlıkların onarımı, işlevlendirilmesi ve turizme kazandırılması ile Silvan ilçesinde turizm sektörünün gelişebileceği belirtilmiştir. Bu kapsamda, Silvan'da var olan çeşmeler, surlar, konaklar ve türbeler gibi kültürel varlıkların turizme kazandırılması gerektiği ifade edilmiştir. Selahattin Eyyübi Cami, Karabehlülbey Camisi ve Belediye Camisi gibi ustalıkla yapılmış olan camilere ev sahipliği yapan ilçenin, aynı zamanda Görentepe Kalesi, Altinkum Kalesi ve Boyunlu (Boşat) Kalesi gibi önemli eserlerinin de bulunduğu belirtilmiştir. 27 Mart Murat Şenlikleri (Hıvde Mart) ve Seregülane Şenlikleri de gene Silvan'da düzenlenmektedir. Ayrıca ilçe, 2. Kılıçaslan'ın kabri, Malabadi köprüsü, Hasuni mağaraları ve Kırık minare gibi özel yapıların bulunduğu bir yer olarak öne çıkmaktadır. Ayrıca, somut olmayan kültürel mirasın parçası olan Silvan efsanelerinin de turizm sektörüne katkı yapabilecek bir potansiyeli bulunduğu belirtilmektedir.

Tablo 18: Silvan Turizm Çalıştayı Olanaklar-Potansiyeller

No	Olanaklar
1	Malabadi köprüsünün varlığı
2	Hasuni mağaralarının turizm potansiyeli
3	Selahattini Eyyübi Camii, Karabehlülbey Camisi, Belediye Camisinin varlığı
4	Surların varlığı
5	Konakların varlığı
6	2. Kılıçaslan'ın kabrinin ilçede bulunuyor olması ve tanıtım potansiyeli
7	Kırık minarenin varlığı
8	Batman barajının varlığı

9	Türebeler, çeşmeler gibi mirasın varlığı
10	27 Mart Murat Şenlikleri(Hıvde Mart), Seregülané Şenliklerinin düzenleniyor olması
11	Boyunlu (Boşat) kalesinin varlığı
12	Somut olmayan kültürel mirasın unsuru olan efsanelerin değerlendirilebileceği
13	Görentepe Kalesi, Altinkum Kalesinin turizm potansiyeli

1.5. Şanlıurfa İl ve İlçeler Turizm Çalıştayları

1.5.1. Şanlıurfa İl Turizm Çalıştayı

Şanlıurfa turizm sektörü çalıştaya merkezi birimler, yerel yönetimler, özel sektör ve sivil toplum örgütlerini temsil eden 24 paydaş katılmıştır. Katılımcı paydaş kurumlar aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Tablo 19: Şanlıurfa Turizm Çalıştaya Katılan Kurumlar

No	Adı-Soyadı	Kurumu-Birimi	Unvanı
1	Yaşar Usul	Vakıflar Bölge Müdürlüğü	Mimar
2	Yard. Doç.Dr. Cihat Kürkçüoğlu	Harran Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi	Sanat tarihçisi
3	M. Kamil Türkmen	Şanlıurfa Profesyonel Rehberler Derneği	Dernek Başkanı/Rehber
4	Necmi Karadağ	Şanlıurfa Belediyesi	Kültür Müdürü
5	M.Sinan Ünal	İl Planlama Koordinasyon Md.	İl müdürü
6	Selami Yıldız	İl Kültür Turizm Müdürlüğü	İl Müdürü
7	Nedim Dervişoğlu	Müze Müdür Vekili	Uzman Arkeolog
8	Musa Demirkol	Şanlıurfa Belediyesi Koruma	KUDEP
9	Hacı Birsen	Birsen Turizm	Genel Müdür
10	Murat Akkuş	Şanlıurfa Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu	Sanat Tarihçisi
11	A.Valit Alptekin	Turizm Derneği	Başkan
12	Nihal Dörtkardeş	Sanayi ve Ticaret Odası	Birim Sorumlusu
13	Ebru Okutan Akalın	Urfa Mirasını Koruma Derneği	Başkan
14	Şefik Gündoğdu	GAP İdaresi Bölge Müdürlüğü	Şehir Plancısı
15	M. Suphi Özer	GAP İdaresi Bölge Müdürlüğü	Çevre Yüksek Mühendisi
16	Cem Göncü	Ticaret ve Sanayi Odası Başkan Yardımcısı/ Göncü Turizm	
17	Murad Sünbül	Urfa Mirasını Koruma Derneği	
18	M. Serdar Yılmaz	İl Özel İdaresi	Mimar
19	M. Murat Taplamalı	Şanlıurfa Esnaf ve Sanatkârlar Odası Birliği	Genel Sekreter Yardımcısı

20	Rahime Yaşar	Kaliru turizm	Müdür
21	Aylin Kırıcı Duman	Şanlıurfa Valiliği	Vali Yardımcısı
22	A.Cahit Dönmezler	Kançul Turizm	Yönetici
23	Mehmet Turan	Şanlıurfa Asur Otel	Genel Müdürü
24	Mehmet Murat Aslan	Şanlıurfa Asur Otel	Yönetim Kurulu Başkanı

Şanlıurfa turizm çalıştayına katılan paydaşlar sektörün gelişmesine engelleyen 56 sorun alanı belirlemişlerdir. Katılımcılar, kurumsal işbirliklerinden kaynaklanan sorunlar, tesis yetersizliği, nitelikli personel eksikliği, bölgeye yönelik olumsuz algının turizm sektörünü olumsuz etkilemesi gibi başlıklarda sorun alanları tanımlanmıştır.

Sorun alanları başlıklar halinde incelendiğinde;

Paydaşlar, Şanlıurfa'nın büyükelçilikler ve konsolosluklarda kırmızı şerit içinde konumlandırılmasının turizm sektörünün gelişimini olumsuz yönde etkilediğini düşünmektedir. Ayrıca, bölgeye en yakın ülkeler olan Suriye ve Irak'ta yaşanan çatışma koşullarının bölgeden Şanlıurfa'ya yapılan turizm hareketlerini olumsuz yönde etkilediği kadar, diğer ülkelerden Şanlıurfa'ya gelmeyi düşünen turist potansiyellerini de olumsuz yönde etkilemektedir. Sektörün gelişiminin önündeki engellerden birisi de medyanın bölgeye yönelik olumsuz imaj ve kamuoyunda olumsuz algı yayması olarak gösterilerek, bu yaklaşımın da iç turizmi olumsuz yönde etkilediği belirtilmiştir.

Sektörün diğer bir sorunu olarak sektörde etkinlik gösteren kurum ve kuruluşların ortak akılla hareket edememeleri gösterilmiştir. Bu soruna bağlantılı olarak oluşan diğer sorunlar ise, kurumlar arası işbirliği sorunları, kurum ve kuruluşların sık sık bir araya gelmemesi ve görüş alış verişinde bulunmaması, kurum ve kuruluşların rollerinin, görev tanımlarının ve bütçelerinin belirgin olmamasından kaynaklanan sorunlar olduğu ifade edilmiştir.

Paydaşlar, merkezi hükümetin Şanlıurfa'da turizm sektörünü yeteri kadar desteklemediğini düşünmektedirler, aynı zamanda turizm gelişim planlarının tamamlanmamış olması, tanıtım ve markalaşma eksikliği (dış ülkelerde ve Türkiye'de) ve Türkiye'nin ulusal turizm politikasının inanç ve kültür turizmi konusunda eksik ve yetersiz olmasının (politikada

KARACADAĞ KALKINMA AJANSI

sahil turizminin baskın olması) turizmin bölgede gelişimini olumsuz yönde etkileyen diğer unsurlar olduğu belirtilmektedir.

Arkeolojik kazıların sayısının yetersiz olması, planlı kazı eksikliği (Sultantepe, Karahantepe, Sefertepe, Hamzantepe, Harran, Şuayip şehri, Soğmatar vb. Alanların ve 204 höyüğün henüz kazılmamış olması), Harran, Göbeklitepe, Balıklıgöl gibi cazibe odaklarında gelen turisti karşılayan, bölgeyi tarihi ve kültürü ile anlatan nitelikli elemanların olmaması, alanları tanıtan küçük broşürlerin ve turizm danışma ofislerinin yetersizliği, kaçak kazıların engellenmesinde yaşanan güçlükler ve kültür varlıklarının korunmasında yaşanan sorunlar, kültür varlıklarını hem tehdit eden, hem de bu varlıkların sektöre sunumunu güçleştiren sorunlar olarak tanımlanmıştır.

Ayrıca, koruma amaçlı imar planlarının tamamlanmamış olması ve bölgedeki diğer turizm odağı kentler ile yeteri kadar ortak çalışma yürütülmemesi sorun olarak tanımlanmıştır. Bölgenin turizm varlıklarının tanıtım eksikliği de sorun olarak belirlenmiş ve yeni tanıtım araçları olan internetin, sosyal medyanın yetersiz kullanıldığı (bilgi eksikliği, altyapı eksiklikleri nedeniyle), bölgede nitelikli eleman eksikliğinin bulunduğu belirtilmiş ve dizi film sektöründe bölgenin yanlış tanıtıldığı, bu nedenle bölgeye yönelik olumsuz bir algının (GAP bölgesinde genelleme yapılması) oluştuğu söylenmektedir.

Şanlıurfa'nın yemek/gurme kültürü konusunda tanıtım eksikliğinin (bölgede sadece Gaziantep'in öne çıkarılması) İlin önemli bir potansiyelinin kullanılmasını olumsuz yönde etkilediği, Şanlıurfa'ya ayrılan ödeneklerin yetersiz olduğu ve bu durumun da sektör genelinde sürdürülen faaliyetleri olumsuz yönde etkilediği belirtilmektedir.

Yukarıda tanımlanan sorunlara ek olarak turizm rehberi ve turizm uzmanı eksikliği, hijyen ve kentleşme sorunları, bölge halkının turizm konusunda bilgi eksikliğinin de sektörü etkileyen sorunlar olduğu ifade edilmektedir. Kamuda bir arada çalışabilecek kalifiye personel eksikliği, (turizm için özelleşmiş, pek çok farklı uzmanlık alanını içeren nitelikli personel gereksinimi), İl Kültür Turizm Müdürlüklerinde uzman eleman eksikliği, ilgili meslek alanlarında eleman eksikliği (mimar, inşaat mühendisi, makine mühendisi, elektrik mühendisi, avukat vb.) röleve ve Anıtlar Müdürlüğü ve restorasyon laboratuvarının olmaması da sorunlar arasında sayılmıştır.

Tablo 20: Şanlıurfa Turizm Çalıştayı Ana Sorun Alanları

No	Ana Sorun Alanları
1	Şanlıurfa'nın Büyükelçiliklerde, Konsolosluklarda kırmızı şerit içinde konumlandırılması (sigorta şirketleri tarafından bu alanlara gidildiği takdirde sigortanız geçersiz olacaktır uyarısının yapılması)
2	Ortadoğu'da bölgesel sorunlardan (savaş koşulları - Suriye) kaynaklanan güvenlik kaygıları
3	Yerel ve ulusal medyada bölgeye yönelik imajın ve kamuoyu algısının olumsuz olması
4	Ortak akılla hareket etme eksikliği
5	Şanlıurfa'da turizm sektörünün ulusal ölçekte yeteri kadar desteklenmemesi
6	Koruma amaçlı imar planlarının tamamlanmamış olması (plan yenileniyor – eski plan yürürlükte)
7	Turizm gelişim planlarının tamamlanmamış olması
8	Bölgedeki diğer turizm odağı kentleri ile yeteri kadar ortak çalışma yürütülmemesi
9	Dış ülkelerde ve Türkiye'de tanıtım ve markalaşma eksikliği
10	Türkiye'nin ulusal turizm politikasının inanç ve kültür turizmi konusunda eksik ve yetersiz olması (turizm politikasında kıyı turizminin baskın olması)
11	Dizi film sektöründe bölgenin yanlış tanıtılması
12	Bölgeye yönelik algının olumsuz olması
13	Yeni tanıtım araçlarının; internetin, sosyal medyanın bilgi eksikliği, altyapı eksiklikleri, nitelikli eleman eksikliği nedeniyle yetersiz kullanımı
14	Nitelikli eleman eksikliği
15	Yemek/gurme turizmi konusunda tanıtım eksikliği (gurme turizminde bölgede sadece Gaziantep'in öne çıkarılması)
16	Arkeolojik kazıların sayısının yetersiz olması, planlı kazı eksikliği (Sultantepe, Karahantepe, Sefertepe, Hamzantepe, Harran, Şuayip şehri, Soğmatar vb. alanların ve 204 höyüğün henüz kazılmamış olması)
17	Harran, Göbeklitepe, Balıklıgöl gibi cazibe odaklarına gelen turisti karşılayabilecek, bölgeyi tarihi ve kültürü ile anlatabilecek nitelikli elemanların olmaması, turizm alanları ile ilgili bilgilendirme broşürlerinin ve turizm danışma ofislerinin olmaması
18	Şanlıurfa'ya ayrılan ödeneklerin yetersizliği
19	Kaçak kazıların engellenmesinde ve kültür varlıklarının korunmasında yaşanan güçlükler
20	Turizm sektörüne ayrılan ödeneklerde önceliklendirme yapılmaması
21	Turizm rehberi eksikliği
22	Hijyen ve şehircilik sorunları
23	Bölge halkının turizm konusunda bilgi eksikliği
24	Kültür ve turizmle ilgili kurum ve kuruluşların ortak kurumsal yapı içinde çalışmaması, rol, görev, bütçe konusunda karmaşa yaşanması
25	Kamuda bir arada çalışabilecek kalifiye personel olmaması (turizm için özelleşmiş, pek çok farklı uzmanlık alanını içeren nitelikli personel gereksinimi)
26	Proje geliştirme işlerinde çalışan uzman eksikliği (proje yazma işinde geçici çalışanların

	görevlendiriliyor olması)
27	Şanlıurfa Belediyesi Büyükşehir olmasına rağmen bölgede çalışan kamu personelinin sayıca yetersiz olması, gönderilen personelin nüfusa göre az olması
28	Mali destek eksikliği ve yetersizliği
29	Toplum yararına çalışma projesi kapsamında işe alınan personelin turizm konusunda yapılacak işlere uygun olmaması
30	Toplum yararına çalışma programında turizm sektörü için açılan pozisyonların yetersiz olması
31	İl Kültür Turizm Müdürlüklerinde uzman eleman eksikliği
32	Turizmle ilgili sivil toplum kuruluşlarının yeterince bir arada çalışmaması
33	Röleve ve Anıtlar Müdürlüğü'nün olmaması, restorasyon laboratuvarının olmaması
34	Turizmle ilgili meslek alanlarında (mimar, inşaat mühendisi, makine mühendisi, elektrik mühendisi, avukat vb.) eleman eksikliği
35	Turizm tesislerinin; altyapı eksikliği, bilgilendirme yetersizliği ve hizmet kalitesinin düşük olması
36	Eğitim ile ilgili eksiklikler ve bilgilendirme eksiklikleri, meslek içi eğitim eksiklikleri, turizm-otelcilik meslek lisesi ve yüksekokul öğrencilerinin eğitimlerinde yaşanan eksiklikler, Harran Üniversitesinde turizm rehberliği, seyahat acentesi işletmeciliği gibi eğitimlerin olmaması
37	Güzergah ve destinasyon sorunları, kategorilere ayrılmış turist gruplarına göre özelleşmiş politika geliştirilmemesi (kültür turizmi, inanç turizmi vb. farklı turizm alanlarında)
38	Gezilebilecek alanlar kapandıktan sonraki zamanda, akşam vakitlerinde şehirde yapılabilecek bir aktivitenin olmaması, eğlence sektörünün gelişmemesi, dükkanların geç açılıp erken kapanması sorunu
39	Camilerin kapalı olması, gezilememesi
40	Bölgesel tur güzergâhlarına dâhil olan illerin herhangi birinde sorun yaşanması halinde sorunun diğer illere de yansması
41	Şanlıurfa'da ve bölgede turizm koordinasyon kurullarının kurulmamış olması
42	Turizm turları gibi faaliyetler için yeterli denetim mekanizmalarının olmaması, turizm acenteleri dışında faaliyet gösteren grupların yeterince denetlenmemesi, resmi olmayan ve denetlenmeyen turların hizmet veriyor olması
43	Kurum ve kuruluşların bir araya gelmemesi ve toplantı yapmaması
44	Seyahat acenteleri birliği gibi turizm sektöründe faaliyet gösteren çatı kuruluşların eksik olması, gezi otelciler birliğinin aktif çalışmaya devam etmemesi, kurumsal kimliğin oluşturulmasında sorunlar yaşanması
45	Yabancı dil bilen personelin olmaması (ingilizce, arapça ve diğer diller), ortaöğretim sürecinde yabancı dil eğitiminin yetersizliği ve esnafın yabancı dil bilmemesi
46	Turizmde standartların tutturulmaması, denetim yetersizliği
47	Verilerdeki tutarsızlıklar, eksiklikler ve yetersizlikler
48	Harran Üniversitesinde kültür turizmi araştırma merkezinin olmaması, yapılan turizm araştırmalarının sayısının az ve yetersiz olması, eğitim altyapısının yetersiz olması (akademisyen sayısı, niteliği konusunda)

49	Urfa'ya özgü ürünlerin cazibe odaklarında satılmaması, başka şehirlere özgü ürünlerin satılıyor olması (isot, vb.)
50	Bölgeye özgü ürünlerin Türkiye'de farklı ören yerleri ve cazibe noktalarında yeterince tanıtılıp, satılmaması
51	Envanter oluşturma konusunda eksiklikler ve yetersizlikler, kazılardan gelen eserlerin envantere girilmemiş olması, personel eksikliği nedeniyle envanter oluşturulamaması
52	Tarımsal turizm konusunda potansiyellerin kullanılmaması
53	Kurumlar arası işbirliğinin zayıf olması
54	Hizmet eksiklikleri ve yetersizlikleri, çevre düzenlemesi eksiklikleri, tesis olmaması, tabela, yönlendirme vb. eksiklikleri
55	Mülkiyet sorunları
56	Ulusal kokartlı turist rehberi eksikliği (İngilizce, Arapça vd. dillerde)

Şanlıurfa'da gerçekleştirilen turizm çalıştayına katılan paydaşlar tespit ettikleri 56 sorun arasından 5 sorunu öncelikli sorun alanı olarak belirlemişlerdir. Belirlenen öncelikli sorunlar; Şanlıurfa'nın büyükelçiliklerde ve konsolosluklarda kırmızı şerit içinde konumlandırılması, Ortadoğu'da bölgesel sorunlardan kaynaklanan güvenlik kaygıları, medyada bölgeye yönelik oluşmuş olan olumsuz imaj ve olumsuz kamuoyu algısı, koruma amaçlı imar planlarının ve turizm gelişim planlarının tamamlanmamış olması, olarak tanımlanmıştır.

Çalıştayda belirlenen öncelikli sorunların aşılması halinde Şanlıurfa'nın turizm sektöründe gelişim gösterebileceği ifade edilerek, bu sorun alanlarının çözümüne yönelik öneriler geliştirilmiştir. Önerilen çözümler kapsamında; bölgenin olumsuz algılanan imajını ortadan kaldırmaya yönelik tedbirler, kamuoyu oluşturma, bilgilendirme ve tanıtım faaliyetleri, yeşil veya sarı şerit kategorisine geçmek için çalışmalar yürütülmesi, koruma amaçlı imar ve turizm gelişim planlarının tamamlanması önerileri belirtilebilir.

Öncelikli sorun alanları ve önerilen çözümler bir arada incelendiğinde;

Şanlıurfa turizm sektörünün en önemli sorun alanı olarak; medyada bölgenin olumsuz imajla tanıtılması ve kamuoyunda oluşan olumsuz algı (öncelikle yerel medya ve ulusal medyada) olduğu belirtilmiş ve İlin dış ülkelerde ve Türkiye'de yeterince tanıtılmadığı ve markalaşmadığı ifade edilmiştir. Bu sorunun çözümü için çeşitli öneriler geliştirilmiştir. Bu kapsamda; medya mensuplarının bilgilendirilmesi, yerel ve ulusal medya mensuplarının katılımının sağlandığı bir toplantının Valilik ve Kalkınma Ajansı tarafından düzenlenmesi

KARACADAĞ KALKINMA AJANSI

önerisi geliştirilmiştir. Ayrıca, Valilik Basın Müdürlüğü'nün etkin kullanılması, İlin imajını yıpratıcı haberlerin sıklıkla kontrol edilmesi, muhabirlere bölgenin hassasiyetlerini de göz önüne alan bir eğitimin verilmesi, Şanlıurfa'dan karasal ve uydu yayını yapan ve 36 ülkeden izlenebilen 2 kanalın yayın kalitesinin artırılması, Şanlıurfa ile ilgili yayınlanan olumlu ve olumsuz haberlerin takibi, tasnifi ve değerlendirilmesinin yapılarak medyada bölge ile ilgili olumlu haber sayısının artırılmasına yönelik çalışmaların yürütülmesi önerilmiştir.

Sektörün diğer önemli sorunu olarak sektörde çalışacak nitelikli eleman sayısının yetersiz olması gösterilmiştir. Bu sorunun çözümü üzerine yapılan tartışmalarda geliştirilen çözüm önerileri; Ara eleman ihtiyacını karşılamaya yönelik eğitim veren turizm-otelcilik meslek lisesinin yetersiz olan kapasitesinin artırılması ve okulun tanıtımının daha fazla yapılması, sektörde sözleşmeli olarak çalıştığı için sürekliliği sağlanamayan turizm personeli açığının turizm bölümü öğrencilerinin stajlarını Şanlıurfa'da yapmalarının sağlanması ile giderilmesi, sezonun yüksek ve düşük olduğu dönemlere göre personele değişken maaş verme politikasının geliştirilmesi, kurumsal yapılarda uzmanlaşmış elemanların istihdam edilmesi (mimar, avukat, mühendis, vb.), TURSAB'ın yeni kurslar açarak ulusal kokartlı rehber sayısının artırılması talebini karşılaması, İŞKUR'un meslek edindirme kursları düzenleyerek turizm konusunda nitelikli eleman yetiştirmesi, ortaöğretimden itibaren turizm konusunun eğitim müfredatına dahil edilmesi, Üniversitelerde turizm konulu eğitimler verilmesi, rehberlerin bölgede kalmasının sağlanması, Harran Üniversitesi turizm meslek yüksekokulunda 4 yıllık turizm rehberliği bölümünün açılarak Arapça, İngilizce, Almanca vb. dillerde eğitim verilmesi, ev hanımlarının-sektörde amatör olarak çalışan gençlerin turizm sektörü işgücüne dahil edilebilmesinin sağlanması önerileri geliştirilmiştir.

Sektör temsilcilerinin Şanlıurfa turizm sektörü için üçüncü öncelikte gördüğü sorun alanı; Şanlıurfa'nın büyükelçilikler ve konsolosluklarda güvenlik gerekçesi ile kırmızı şerit içinde konumlandırılması nedeniyle sigorta şirketlerinin tehlikeli olarak tanımlanan alanlara giden turistlerin sigortalarını geçersiz saymasına bağlı olarak yaşanan turist kaybı gösterilmektedir. Paydaşlar bu sorunun çözümü için; yurtdışından bölgenin nasıl görüldüğü ve nasıl sınıflandırıldığını izleyebilecek bir birimin kurulması gerektiğini ve yapılacak faaliyetlerle Şanlıurfa'nın yeşil veya sarı şerit kategorisine geçmesinin sağlanmasına ağırlık verilmesini önermektedirler.

Öncelikli sorun alanı olarak belirlenen diğer bir sorun da; Şanlıurfa'yı ziyaret eden turistlerin kentin gezip görülebilecek alanlarını ziyaret ettikten sonra akşam vaktinde yapabilecek bir aktivite bulamamaları gösterilmiştir. Katılımcılar, bu sorunun çözümü olarak alkollü tesislerin açılması ve içki ruhsatı verilmesi konusunda yaşanan sıkıntıların giderilmesi gerektiğini ifade etmektedirler. Bu kapsamda 1980 yılında yapılan içki ruhsatı verilebilen alanlar haritasının yenilenmesi gerektiği belirtilmektedir. Ayrıca, kente dışarıdan gelenlerin sosyal ihtiyaçlarının karşılanması gerektiği belirtilerek, alkollü işletme açanlar veya kiliseyi kullananlar üstünde hissedilen mahalle baskısının ortadan kaldırılmasına yönelik çalışmaların yürütülebileceği belirtilmektedir. Hanlar bölgesinde kısmen geç saate kadar açık olma politikası uygulanmasına rağmen, hanların kapatılıyor olması sorun olarak tanımlanmış ve hanların geç saate kadar kapatılmayabileceği ifade edilmiştir. Ayrıca, turistlerle temas eden gruplara; yabancı dil bilme, hoşgörülü olma ve turistleri aldatmama konusunda eğitim verilmesi gerektiği belirtilmektedir. Kurumsal yapıların, esnaf temsilcileri (hediyelik eşya satıcısı, restoran işletmecileri, vd.) ile bir araya gelmeleri gerektiği belirtilmekte ve esnafın sürece katılımları sağlanarak ziyaretçilere karşı alınan tutumların ve yapılan hataların esnaflarla birlikte değerlendirilmesinin sağlanması istenmektedir. Paydaşlar ayrıca, uzun döneme yayılmış politikalar izlenerek toplumsal bilincin geliştirilmesi ve bölgenin turizme hazırlanması yönünde çabalara gereksinim duyulduğunu ifade etmişlerdir. Katılımcılar son olarak merkezi bütçeden turizme ayrılan ödeneğin arttırılması ve bölgenin değerlerinin tanıtımına önem verilmesi gerektiğini belirtmişlerdir.

Tablo 21: Şanlıurfa Turizm Çalıştayı Öncelikli Sorun Alanları Çözüm Önerileri

No	Öncelikli Sorun Alanları	Çözüm Önerileri
1	Yerel ve ulusal medyada bölgeye yönelik olumsuz imaj ve kamuoyunda olumsuz algı sorunu ve dış ülkelerde ve Türkiye'de tanıtım ve markalaşma eksikliği	<ul style="list-style-type: none">Medya mensuplarının bilgilendirilmesinin sağlanmasıYerel ve ulusal medya mensuplarının katılımı sağlanarak turizm sektörü konusunda bilgilendirmelerin yapılmasıValilik ve Kalkınma Ajansı öncülüğünde Urfa'daki medyanın bağlı olduğu kurumlar/cemiyetlerle bir araya gelmesi ve ortak politikaların belirlenmesiValilik basın müdürlüğünün etkin kullanılmasıİlin imajını olumsuz etkileyen haberlerin kontrol edilmesi ve olumlu haber oranının

arttırılması
<ul style="list-style-type: none">• Sinemacıların bölgede çalışmasının sağlanması
<ul style="list-style-type: none">• Muhabirlere yönelik bölgenin hassasiyetlerini göz önünde bulunduran ve turizmin bölge için önemini anlatan eğitim çalışmalarının yapılması
<ul style="list-style-type: none">• Şanlıurfa'da karasal yayın/uydu yayını yapan ve 36 ülkeden izlenebilen 2 kanalın yayın kalitesinin artırılması
<ul style="list-style-type: none">• Yerel medya çalışanları aracılığı ile ulusal basını temsil eden çalışanların bilgilendirilmesinin sağlanması
<ul style="list-style-type: none">• Turistin yoğun olarak kente geldiği bahar ayından önce şehrin tanıtım eksikliklerinin giderilmesi
<ul style="list-style-type: none">• Güvenlik sorunları konusunda var olan yanlış anlaşılmalara ve Şanlıurfa'ya yönelik olarak oluşmuş olan olumsuz yargıların düzeltilmesi
<ul style="list-style-type: none">• Ulusal medya çalışanları ile üst düzey medya çalışanlarının Şanlıurfa'ya davet edilmesi ve sektör temsilcileri ile buluşmalarının, bilgilendirilmelerinin sağlanması
<ul style="list-style-type: none">• Televizyon ve basında şehri olumsuz biçimde gösteren yayınların önüne geçilmesi
<ul style="list-style-type: none">• Medyaya yönelik sistematik bir yaklaşımın getirilmesi
<ul style="list-style-type: none">• Olumlu ve olumsuz haberlerin takip edilmesi, tasnifi, değerlendirilmesi ve olumlu haberlerin arttırılmasına yönelik çalışmaların yürütülmesi
<ul style="list-style-type: none">• Şanlıurfa'da geçen dizi projelerinin desteklenmesi, senaristlere bölgenin tanıtımını da sağlayacak özel dizilerin yazdırılması
<ul style="list-style-type: none">• Dizilerin çekilebileceği platoların oluşturulması, gelen ekiplere tahsis edilmesi
<ul style="list-style-type: none">• Ulusal medyada öne çıkmış sunucuların ev sahipliği yaptığı bir tanıtım programının hazırlanması, yerel ve ulusal kanallarda eşzamanlı olarak yayınlanmasının sağlanması
<ul style="list-style-type: none">• Lonely Planet ve Routeart gibi kitaplarda şehrin tanıtım reklamlarının yapılması, Kapadokya'da yaşayan Lonely Planet ve Routeart yazarının kente davet edilmesi
<ul style="list-style-type: none">• Yabancı turistlerin yoğun olarak kullandığı bilinen web sitelerine reklam verilmesinin sağlanması

	<ul style="list-style-type: none">• Ulusal, bölgesel turnuvalar, müsabakalar, etkinlikler düzenlenmesi• Şanlıurfa'da Üniversite öncülüğünde şenlikler düzenlenmesi, kente ve Türkiye'ye şenlik etkinliğinin tanıtımının sağlanması, farklı turist türlerinin bölgeye çekilmesinin sağlanması• Ulusal ölçekte spor etkinliklerinin Şanlıurfa'da yapılmasının sağlanması• Golf turizminin bölgede gelişmesine yönelik adımlar atılması ve farklı, özgün projeler önerilmesi• Şanlıurfa'yı tanıtan bir logonun hazırlanması ve kullanımının yaygınlaştırılması• Kurumlar arası eşgüdüm sağlanarak kurumların turizm master planına katkılarının artırılmasının sağlanması ve Şanlıurfa'nın markalaştırılması
2 Nitelikli eleman eksikliği	<ul style="list-style-type: none">• Ara eleman ihtiyacını karşılamaya yönelik eğitim veren turizm-otelcilik meslek lisesinin öğrenci sayısının ve kapasitesinin artırılması• Sözleşmeli turizm personelinin yetersiz sayıda olması sorununun çözülmesi• Turizm bölümündeki öğrencilerin stajını Şanlıurfa'da yapmasının sağlanması amacıyla staj yapan öğrencilerin çalışma koşullarının düzeltilmesi ve ücretlerinin artırılması• Sezonun yüksek ve düşük olduğu dönemlere göre değişken maaş verme politikasının geliştirilmesi• Kurumsal yapılanmalarda, uzmanlaşmış elemanların (mimar, avukat, mühendis, vb.) istihdam edilmesinin sağlanması• TURSAB kurslarının açılmasının sağlanması• Ulusal kokartlı rehber talebinin karşılanması ve sayısının artırılması• Kültür ve Turizm Bakanlığı ve TUREB tarafından kokartlı rehberlik kurslarının açılmasının sağlanması• İŞKUR'un meslek edindirme kursları düzenleyerek turizm konusunda nitelikli eleman yetiştirmesinin sağlanması• Turizm konusunun ortaöğretimden itibaren eğitime katılmasının sağlanması• Üniversitede turizm ile ilgili bölümlerin açılmasının desteklenmesi• Rehber kullanımı konusunda planlamaların

	<p>yapılması, rehberlerin bölgede kalmasının sağlanması</p> <ul style="list-style-type: none">• Harran Üniversitesi turizm meslek yüksekokulunda 4 yıllık turizm rehberliği bölümünün açılması ve Arapça, İngilizce, Almanca vb. dillerinde eğitim verilmesi• Ev hanımlarının, amatör çalışan gençlerin turizm sektörü işgücüne dâhil edilebilmesinin sağlanması
<p>3 Şanlıurfa'nın Büyükelçiliklerde, Konsolosluklarda kırmızı şerit içinde konumlandırılması (sigorta şirketleri tarafından bu alanlara gidildiği takdirde sigortanız geçersiz olacaktır uyarısının yapılması)</p>	<ul style="list-style-type: none">• Yurtdışından bölgenin nasıl görüldüğü, nasıl sınıflandırıldığını izleyebilecek bir birimin kurulması• Yeşil veya sarı şerit kategorisine geçmek için çalışmaların yürütülmesi
<p>4 Gezilebilecek alanlar kapandıktan sonraki zamanda, akşam vakitlerinde şehirde yapılabilecek bir şey olmaması, eğlence sektörünün gelişmemesi, dükkanların geç açılıp, erken kapanması vb. sorunların varlığı</p>	<ul style="list-style-type: none">• Alkollü tesislerin açılması konusunda yaşanan sorunların çözülmesi• İçki ruhsatı verme konusunda yaşanan sıkıntıların çözülmesi ve 1980'de yapılan ruhsat verilebilen alanlar haritasının yenilenmesinin sağlanması• Bölge dışından gelen turistlerin sosyal ihtiyaçlarının karşılanması ve -alkollü yer açanlar, kiliseyi kullananlar üzerindeki-mahalle baskısının ortadan kaldırılması• Hanlar bölgesinde kısmen geç saate kadar açık olma uygulanmasının denetlenmesi ve hanların kapatılmasının engellenmesi• Oda geleneğinin (tutulan kapalı odalarda grupların eğlenmesi) toplumsallaşmasının sağlanması• Turistle temas eden gruplara, yabancı dil bilme, hoşgörülü olma, aldatmama konusunda eğitim verilmesi• Esnaf temsilcileri (hediyelik eşya satıcısı, restoran işletmecileri, vd.) ile bir araya gelinmesi ve esnafın sürece katılımının sağlanması• Turiste karşı yapılan hataların azaltılmasının sağlanması• Toplumsal bilinci geliştirmeye yönelik çalışmalara ağırlık verilmesi ve uzun vadeli planlar yapılması, bölgenin turizme hazırlanmasının sağlanması ve güven duygusu oluşturan girişimlere ağırlık verilmesi• Turizme ayrılan ödeneklerin artırılması, bölgenin değerlerinin tanıtılması

- Kalkınma Ajansının yaptığı turizm çalıştayın adının kültür-turizm olarak değiştirilmesi

Şanlıurfa'da turizm sektörünün gelişim potansiyelleri olarak, termal turizm, inanç turizmi ve tarih turizmi tespit edilmiştir. Şanlıurfa'nın sahip olduğu potansiyeller bir arada değerlendirildiğinde bazı potansiyellerin İl bütününde bazılarının ise kent ölçeğinde ele alındığı görülmektedir.

Katılımcılar Şanlıurfa İlinin turizminin olanakları olarak;

Şanlıurfa koruma amaçlı imar planının ve Şanlıurfa kalesinin çevre düzenlenmesinin yapıyor olmasının turizme yeni alanlar kazandıracağı, bu sayede tarih ve kültür turizminin gelişebileceğini belirtmişlerdir. Ayrıca, küçük ölçekli/aile düzeyi işletmelerin (pansiyonculuk, çiçekçilik, yeme-içme tesisleri vb.), desteklenmesi halinde bölgede geliştirilebileceği, bölgenin termal turizm potansiyelinin bulunduğu, Haleplibahçe kültür adası projesinin devam ettiği, Göbeklitepe'nin kamulaştırma sorunlarının çözüldüğü, Kalkınma Bakanlığı tarafından desteklenen Suriçi sağlıklılaştırma projesinin (tarihi dokuya uygun iyileştirme/sağlıklılaştırma) sürdürüldüğü, yaban hayatını destekleyen Kızılkoyun projesinin devam ettiği belirtilerek Şanlıurfa'nın doğa, tarih ve inanç turizmi konusunda önemli bir potansiyelinin bulunduğu ifade edilmiştir. Aynı zamanda Şanlıurfa'da bulunan meydanların (Cumhuriyet, Vilayet, Samsat meydanları) ve Karakoyun deresi üzerindeki köprülerin restorasyon ve kentsel tasarım projelerinin tamamlanıyor olmasının bölgenin ve kentin turizminin gelişimine katkıda bulunacağı düşünülmektedir.

Ayrıca, Birecik baraj gölünün nehir turizmine açılabilmesi, Harran surları ve Harran kalesi ile kümbet evlerinin restore edilmesi gerektiği, Halfeti'nin turizm gelişim merkezi ilan edilmek üzere olduğu belirtilerek Şanlıurfa'nın diğer ilçelerinin de turizm sektöründe gelişme potansiyelleri bulunduğu ortaya konulmuştur.

Tablo 22: Şanlıurfa Turizm Çalıştayı Olanaklar-Potansiyeller

No	Olanaklar
1	Birecik baraj gölünün nehir turizmine açılma potansiyelinin olması
2	Şanlıurfa koruma amaçlı imar planının yapıyor olması
3	Şanlıurfa Kale çevresinde yapılacak yeni düzenlemelerle turizm potansiyelinin artırılabilmesi

	olanakları
4	Karaali kaplıcalarında termal turizmin geliştirilme potansiyeli Karaali kaplıcalarında entegre çalışmalar yapılarak turizm sektörünün ve tarımsal projelerin birlikte değerlendirilme potansiyeli
5	Göbeklitepe'de mülkiyet ve kamulaştırma sorunlarının çözülmüş olması, Göbeklitepe'nin ziyarete açılabilmesi için ziyaretçi karşılama merkezinin ve çevre düzenlemelerinin yapılmasının gerekliliği
6	İnanç turizmi ve arkeolojik alanlar konusunda Şanlıurfa'nın büyük bir potansiyelinin olması ve markalaştırma olanakları
7	Şanlıurfa'da devam eden projelerin turizm sektörünü geliştirme potansiyeli Suriçi Bölgesinde Kalkınma Bakanlığı tarafından desteklenen tarihi dokuya uygun iyileştirme/ sağlıklaştırma projelerinin yürütülüyor olması Kalkınma Bakanlığı tarafından desteklenen Urfa kalesinin çevresinin çevre düzenlemesi ve mahalle iyileştirilme çalışmalarının sürüyor olması Kızılkoyun projesinin turizmi çeşitlendirme olanakları Haleplibahçe kültür adasının tamamlanıyor olması ve bölgenin turizme kazandırılması Sokak sağlıklaştırma projelerinin tamamlanıyor olması Göbeklitepe sosyal tesislerinin tamamlanıyor olması ve bölgenin turizm gelişim merkezi ilan edilmesi
8	Harran'ın özgün dokusunun bir benzerinin İtalya'da bulunması ve iki ülke arasında ortaklıkların geliştirilmesi, Harran surları, kalesi, kümbet evlerinin onarılıyor olması
9	Halfeti ilçesinin turizm gelişim merkezi olarak ilan edilmesinin Şanlıurfa'nın turizm potansiyeli üzerinde olumlu etkilerinin olması
10	Küçük ölçekli işletmelerin geliştirmesi ve turizm sektörüne kazandırılması olanakları
11	Turizm kümelenmesi çalışmalarının yapılacak olması
12	Şanlıurfa'nın inanç turizmi ve arkeolojik alanlara dayalı kültürel turizmde önemli bir potansiyelinin bulunması
13	Tarihi kültürel mirasın çevre düzenlemelerinin ve yön tabelalarının yapılmaya başlanmış olması
14	Cumhuriyet, Vilayet, Samsat meydanlarının düzenlenmesi ve Karakoyun deresi üzerindeki tarihi köprülerin görünür kılınması, şehir surlarının onarımı ile ilgili projelerin yapılıyor olması
15	Küçük ölçekli/ aile düzeyi (pansiyonculuk, çiçekçilik, yeme-içme tesisleri vb.) işletmelerin bölgede geliştirilmesi ve desteklenmesi
16	Yerel halkın turizm sektörünün bir parçası olmasının sağlanması

1.5.2. Şanlıurfa 1 .Grup Akçakale, Suruç, Harran, Ceylanpınar İlçeleri Turizm Çalıştayı

Şanlıurfa 1. Grup ilçeler kapsamında Akçakale, Suruç, Harran ve Ceylanpınar İlçelerini kapsayan turizm çalıştayı gerçekleştirilmiştir. Şanlıurfa şehir merkezinde yapılan çalıştaya 5 paydaş katılım göstermiştir.

**Tablo 23: Şanlıurfa 1. Grup İlçeler –Akçakale, Suruç, Harran, Ceylanpınar-
Turizm Çalıştayına Katılan Kurumlar**

No	Adı-Soyadı	Kurumu-Birimi	Unvanı
1	Mehmet Yücel	Akçakale İlçe Halk Kütüphanesi	Kütüphaneci
2	Hasan Alca	Suruç Halk Kütüphanesi	VHKİ
3	İsa Yılmaz	Harran Belediyesi	Yazı İşleri Müdürü
4	Müslüm Ercan	Şanlıurfa Müze Müdürlüğü	Müze Müdürü
5	Murat Başkan	Harran İlçe Halk Kütüphanesi	Kütüphane Yetkilisi

Suruç, Harran, Akçakale ve Ceylanpınar ilçelerinden turizm çalıştayına katılan paydaşlar ilçelerinde turizm sektörünün gelişmesinin önünde engel oluşturduğunu düşündükleri 26 ana sorun alanı belirlemişlerdir. Bu sorunlar; kurumlar arası koordinasyon eksikliği, kalifiye eleman eksikliği, halkın turizmi sahiplenmemesi, altyapı eksiklikleri, ilçeler bazında turizm fizibilite çalışmalarının yapılmaması, turizm konusunda halkın bilinçlendirilmemesi, kurumlar arası bilgi paylaşım eksikliği, magnet gibi hediyelik eşyaların bulunmaması, Suriye olaylarının turizm sektörü üzerindeki olumsuz etkisi, bölgeye yönelik olumsuz algılar, tarihi ören yerlerinin güvenlik problemleri gibi birbirinden oldukça farklılık gösteren sorun alanlarından oluşmaktadır.

**Tablo 24: Şanlıurfa 1. Grup İlçeler –Akçakale, Suruç, Harran, Ceylanpınar-
Turizm Çalıştay Ana Sorun Alanları**

No	Ana Sorun Alanları	Puan
1	Kurumlararası koordinasyon eksikliği	25
2	Kalifiye eleman eksikliği	25
3	Halkın turizmi sahiplenmemesi	25
4	Altyapı eksiklikleri	23
5	İlçeler bazında turizm fizibilite çalışmasının olmaması	23
6	Turizm konusunda halkın bilinçlendirilmesine yönelik eğitim eksikliği	23
7	Kurumlar arası bilgi paylaşım eksikliği	22
8	Hediyelik eşya (magnet vs.) olmaması	21
9	Suriye olaylarının etkisi	21
10	Kurumlararası hiyerarşi karmaşası	20
11	İnanç turizmi potansiyelinin kullanılmaması	20
12	Yeme-içme tesislerinin olmaması	20
13	Olumsuz imaj algısı	20

14	Ulaşım sorunu	20
15	Harran ovasında bilimsel araştırmaların olmaması	20
16	Tanıtım eksikliği	19
17	Konaklamanın yetersizliği	19
18	Tarihi yerlerin korunamaması	19
19	Karaali ve Çermik kaplıcalarının ve cam seralarının tanıtım ve altyapı eksikliği	19
20	Tabela-gösterge eksikliği	18
21	Tarihi yerlerin güvenlik sorunu	18
22	İlçelerde turizm-tanıtım bürolarının eksikliği	18
23	Üstyapı eksikliği	17
24	Harran'da bulunan sosyolojik sorunlar	16
25	Kuş gözlem üzerine araştırma eksikliği	11
26	Turizm acentelerinden hem belediyenin hem de kültür turizm müdürlüğü tarafından para alınması	10

Çalışmaya katılan paydaşlar belirledikleri sorun alanları içerisinde müdahale edilmesine öncelik verilmesi gerektiğini düşündükleri 5 sorun alanı belirlemişlerdir. Bu sorun alanları; turizmde kurumlararası koordinasyon eksikliği, sektörde istihdam edilen işgücünün nitelikli olmaması, ilçelere yönelik turizm fizibilite çalışmalarının yapılmaması, altyapı eksiklikleri ve halkın turizmi sahiplenmemesi olarak tanımlanmıştır.

Çalıştayda öncelikli olarak çözülmesi gerektiği ifade edilen 5 sorun alanına yönelik olarak çözüm önerileri tartışılmış ve kayıt altına alınmıştır. Sorunların çözümü için yapılan öneriler; kurumlararası iletişim ve koordinasyonu sağlamak amacıyla turizm konseyinin oluşturulması, turizm yüksekokulu aracılığı ile meslek edindirme kursları, rehberlik kursları düzenlenerek nitelikli işgücü ihtiyacının karşılanması, ilçelerin turizm envanterlerinin çıkarılması, tarihi ve kültürel varlıklara erişimde yaşanan ulaşım sorunlarının giderilmesi olarak ifade edilmiştir.

Yapılan öneriler her bir sorun alanı için ele alındığında;

Kurumlar arasında yaşandığı belirtilen koordinasyon eksikliğinin giderilmesi amacıyla; bir turizm konseyinin oluşturularak ayda en az bir kez toplantı yapması ve konsey üyelerine huzur hakkı verilmesi önerilmiştir. Ayrıca, Valilikler, İl Müdürlükleri ve Kaymakamlıkların internet sitelerinin turizm tanıtım amaçlı kullanılabilmesi, ilçelerde aylık düzenli toplantılar yapılabileceği, il ve ilçelerde yapılan toplantılara kamu kurum ve kuruluş

temsilcileri, sivil toplum kuruluşları, fikir-kanaat önderleri, muhtarlar ve çiftçilerin katılımlarının sağlanabileceği belirtilmiştir.

Turizm sektöründe yaşanan kalifiye eleman eksikliği sorununun; Harran Üniversitesi bünyesinde turizm yüksekokulunun açılması, iş garantili meslek edindirme kurslarının düzenlenmesi, kokartlı rehberlik kurslarının açılması, turizmle ilgili örnek uygulamaların arttırılması ve izleme değerlendirme faaliyetlerinin etkin bir şekilde yürütülmesi ile çözülebilecek sorunlar olduğu belirtilmektedir.

Halk eğitim merkezlerinde turizm sektörüne yönelik kursların açılması ve halkın turizmi sahiplenmesinin arttırılması amacıyla kanaat önderlerinin aktif rol üstlenmesinin sağlanması; halkın turizmi sahiplenmemesi sorununun çözümü için önerilmektedir.

Tarihi ve kültürel varlıkların bulunduğu ören yerlerinde yaşanan altyapı eksikliklerinin giderilmesi amacıyla; tarihi ve kültürel varlıklara erişim sorunlarının giderilmesi gerektiği, Karaali kaplıcaları ve seraları gibi kaplıca alanlarına giden yolların planlanarak düzenlenmesi gerektiği, Şuayp şehri ve Soğmatar antik kentine giden yolların yapılması gerektiği, Şanlıurfa-Halfeti turizm aksının geliştirilebileceği, Harran-Suriçi mahallesinin altyapı sorunlarının giderilmesi gerektiği bildirilmiştir.

**Tablo 25: Şanlıurfa 1. Grup İlçeler –Akçakale, Suruç, Harran, Ceylanpınar-
Turizm Çalıştayı Öncelikli Sorun Alanları Çözüm Önerileri**

No	Öncelikli Sorun Alanları	Çözüm Önerileri
1	Kurumlar arası koordinasyon eksikliği	<ul style="list-style-type: none">Turizm konusu ile ilgili Turizm konseyinin oluşturulması ve konseyin ayda bir kez toplantılar yapmasının sağlanması, konsey üyelerine huzur hakkı verilmesiValilik, İl Müdürlükleri ve Kaymakamlıkların internet sitelerinde tanıtım olanaklarının sağlanması ve koordinasyon sorunlarının çözümünde teknolojik olanakların kullanılmasıİlçelerde düzenli toplantıların aylık periyotlarla yapılmasıİl ve ilçelerde yapılan toplantılara sadece kamu kurumlarının temsilcilerinin değil, sivil toplum kuruluşları, kanaat-fikir önderleri, muhtarlar, çiftçilerin de katılımının sağlanması

2	Kalifiye eleman eksikliği	<ul style="list-style-type: none">• Kokartlı rehberlik kurslarının açılması• Harran Üniversitesi bünyesinde turizm yüksekokulunun açılması• İş garantili meslek edindirme kursları açılmalı• Turizmle ilgili örnek uygulamalar artırılmalı, izleme değerlendirme yapıp açıklanmalı
3	Halkın turizmi sahiplenmemesi	<ul style="list-style-type: none">• Halk eğitim merkezi gibi kurumlarda turizme yönelik kursların açılması• Kanaat önderlerinin ve Diyanetin, turizmi halkın sahiplenmesi konusunda aktif rol almasının sağlanması
4	Altyapı eksiklikleri	<ul style="list-style-type: none">• Tarihi ve kültürel varlıklara erişimde yaşanan ulaşım sorunlarının giderilmesi• Kaplıca alanlarına giden yolların düzenlenmesi (Karaali kaplıcaları ve seraları)• Şuayp şehri ve Soğmatar antik kentlerinin yollarının ivedilikle yapılması• Şanlıurfa-Halfeti turizm yolunun ivedilikle yapılması• Harran-Suriçi mahallesinde altyapı sorunlarının giderilmesi
5	İlçeler bazında turizm fizibilite çalışmalarının olmaması	<ul style="list-style-type: none">• İlçeler bazında turizm potansiyeli araştırmalarının yapılması ve hedef kitleye yönelik yatırımların yapılması• İlçelerin turizm envanterinin çıkarılması

Yapılan çalıştayda Suruç, Harran, Akçakale ve Ceylanpınar ilçelerinde turizm sektörünün gelişmesinde yararlanılabilecek olanakların olup olmadığı ve ilçelerin gelecekte kullanabilecekleri potansiyellerinin bulunup bulunmadığı da tartışmaya açılmıştır. İlçelerde var olan tarihi ve kültürel varlıklar üzerinden inanç, kültür, gurme ve termal turizm türlerinin geliştirilebileceği ifade edilmiştir.

Suruç, Harran, Akçakale ve Ceylanpınar ilçelerinde bulunan tarihi ve kültürel miras alanları içerisinde Şuayp şehri, Soğmatar antik kenti, Harran antik kenti, Karaali kaplıcaları ve seraları, Bazda mağaraları, Han-el Bağrur kervansarayı, Şeyh Müslüm türbesi, Hayat El Harrani türbesi, İmam Bakır türbesinin önemli turizm uğrak mekanları olabileceği belirtilerek bu alanların turizme kazandırılması halinde söz konusu ilçelerde turizm sektörünün gelişebileceği belirtilmiştir. Ayrıca, bölgede var olan höyüklerinde turistlerin ilgisini çekebileceği, Ceylanpınar TİGEM'in eko turizm amaçlı kullanılabileceği, inanç turizmi,

kültür turizmi ve gurme turizminin bölgede bir arada sunulabileceği belirtilmiştir. Diğer taraftan geleneksel el sanatlarının uzantısı olan ve somut olmayan kültürel mirasın bir parçası olarak korunması gereken keçecilik, yün eğirme ve demircilik gibi sanat kollarının da yaşatılarak turizm sektörüne kazandırılabilceği düşünülmektedir.

Tablo 26: Şanlıurfa 1. Grup İlçeler –Akçakale, Suruç, Harran, Ceylanpınar- Turizm Çalıştayı Olanaklar-Potansiyeller

No	Olanaklar
1	Şuayp şehrinin tanıtımının yapılması halinde önemli bir turizm rotası olma potansiyeli
2	Soğmatar antik kentinin tanıtımının yapılması halinde önemli bir turizm rotası olma potansiyeli
3	Harran antik kentinin tanıtımının yapılması halinde önemli bir turizm rotası olma potansiyeli
4	Karaali kaplıcaları ve seralarının gelişme potansiyeli
5	Bazda mağaralarının varlığı
6	Han-el Bağrur kervansarayının restore edilerek turizme kazandırılması
7	Höyüklerin varlığı
8	Ceylanpınar TİGEM tesislerinin eko turizm potansiyeli
9	İnanç turizmi potansiyeli
10	Kültür turizmi potansiyeli
11	Şeyh Müslüm türbesinin varlığı
12	Hayat el Harrani türbesinin varlığı
13	İmam bakır türbesinin varlığı
14	Keçecilik sanatının korunuyor olması
15	Yün eğirme sanatının korunuyor olması
16	Demirciliğin sürdürülüyor olması
17	Gurme turizmi potansiyeli

1.5.3. Şanlıurfa 2. Grup Halfeti, Bozova, Hilvan İlçeleri Turizm Çalıştayı

Şanlıurfa 2. Grup ilçeler kapsamında Halfeti, Bozova ve Hilvan İlçelerini kapsayan turizm çalıştayı 7 paydaşın katılımıyla gerçekleştirilmiştir.

Tablo 27: Şanlıurfa 2. Grup İlçeler –Halfeti, Bozova, Hilvan- Turizm Çalıştayına Katılan Kurumlar

No	Adı-Soyadı	Kurumu-Birimi	Unvanı
1	Halit Erdem	İlçe MEB	Müdür
2	Abdulkadir Akgün	Bozova Belediyesi	Belediye Başkan Vekili
3	Hasan Kara	Bozova KHGB	Müdür
4	Mustafa Aybar	Hilvan İlçe Halk Kütüphanesi	Müdür
5	Mahmut Çepik	Bozova İlçe Halk Kütüphanesi	Kütüphaneci

6	Mehmet Erdoğan	Halfeti AKP İlçe Başkanlığı	İlçe Teşkilatı
7	Mehmet Şenel	Halfeti İlçe Halk Kütüphanesi	

Halfeti, Hilvan ve Bozova ilçeleri turizm çalıştayında 30 ana sorun alanı belirlenmiştir. Belirlenen bu ana sorun alanları önemlerine göre katılımcılar tarafından puanlanmıştır. İlçelerin ortak sorun alanları olduğu kadar, sadece kendilerini ilgilendiren sorun alanları da olduğu görülmektedir.

İlçelerin ortak sorunları arasında kurumlararası koordinasyon eksikliği, toplantılara kurumların üst düzey temsilcilerinin katılmaması, İlçelerde turizm bürolarının bulunmaması, bölgeye karşı önyargıların olması, İl Kültür Turizm Müdürlüğünde ilçelerden sorumlu personelin olmaması, ilçelerde temsilcilik bulunmaması, İlçelerin ulusal ve uluslararası fuarlarda temsil edilmemesi gösterilmiştir.

Bozova ilçesindeki Atatürk barajı göl kıyısında sahil yolu eksikliği, kıyılardaki sahil şeritlerinin ağaçlandırılmamış olması, personel sayısının yetersiz olması, Halfeti ve Bozova ilçelerinde turizm meslek liseleri ve turizm meslek yüksekokulunun olmaması da ilçelere özgü sorunlardan bazılarıdır. Ayrıca, Hilvan ve Bozova'da turizmle doğrudan ilgilenen bir kurumun olmaması, Bozova Çatak tesislerine ulaşım yolunun tamamlanmaması, tarihi yerlerin korunamaması, Halfeti'de seyirtepenin olmaması ve halkın tarihi ve kültürel kaynakları korumadaki bilinçsizliği gibi sorunlar da ilçelerde turizm sektörünün gelişiminin önündeki engeller arasında tanımlanmaktadır. Değirmendere bölgesinde var olan kuş potansiyelinin kullanılmıyor olması, Feribot işletmeciliğinin geliştirilmemiş olması, (Hilvan'da iskele var olmasına rağmen, feribotun olmaması), atık su tesislerinin olmaması, bölgenin medyada olumsuz tanıtımında sorun alanları içerisinde tanımlanmıştır. Bozova su sporları kulübünün kaynak yetersizliğinden dolayı aktif olarak işletilememesi, Birecik ve Halfeti arası sahil yolu çalışmasının olmaması, Urfa fıstığı festivalinin olmaması, Fırat'ta yetişen su ürünlerinin pazarlamasının yapılamamış olması, Halfeti'de siyah gülün tanıtımının olmaması, Hilvan'da at haralarının yeterince tanınmamış olması, Araban ile Halfeti'yi birleştiren Fırat üzerinden geçen köprü ve yol olmaması ilçeler özelindeki sorun alanları olarak öne çıkmaktadır.

**Tablo 28: Şanlıurfa 2. Grup İlçeler –Halfeti, Bozova, Hilvan- Turizm Çalıştayı
Ana Sorun Alanları**

No	Ana Sorun Alanları	Puan
1	Tanıtım eksikliği	39
2	Bozova ilçesi Atatürk barajı göl kıyısı sahil yolu eksikliği	37
3	Kıyılarda sahil şeritlerinin ağaçlandırılmamış olması	35
4	Personel yetersizliği	34
5	Halfeti ve Bozova ilçelerinde turizm meslek liseleri ve meslek yüksekokulunun olmaması	34
6	İlçelerde (Hilvan-Bozova) turizmle doğrudan ilgilenen bir kurumun olmaması	33
7	Bozova çatak tesislerine ulaşımında yolun olmaması	33
8	Tarihi yerlerin korunamaması	32
9	Halfeti’de Seyirtepe'nin olmaması	32
10	Halkın tarihi ve kültürel kaynakların korunması yönünde bilinç eksikliği	31
11	Değirmendere kuş potansiyelinin kullanılmıyor olması	31
12	Feribot işletmeciliğinin geliştirilmemiş olması, (Hilvan’da iskele var ama feribot yok)	31
13	Atık su tesislerinin olmaması	29
14	Medyada kötü tanıtımın olması	29
15	Bozova su sporları kulübünün kaynak yetersizliğinden dolayı aktif olarak işleyememesi	28
16	Birecik ve Halfeti arası sahil yolu çalışmasının olmaması	27
17	Urfa fıstığı festivalinin olmaması (Halfeti)	27
18	Fırat’ta yetişen su ürünlerinin pazarlamasının yapılamamış olması	27
19	Halfeti’de siyah gülün tanıtımının olmaması	26
20	Hilvan’da at haralarının yeterince tanınmamış olması	25
21	Havzaların korunma altına alınmaması	24
22	Kurumlar arası koordinasyon eksikliği	23
23	Toplantılara katılımda kurumların üst düzey temsilcilerinin katılmaması	23
24	İlçelerde turizm köşelerinin olmaması	22
25	İnanç turizmi merkezlerine ulaşımında Fırat nehrinin kullanılması	21
26	Arabian ile Halfeti’yi birleştiren Fırat üzerinden geçen köprünün olmaması	21
27	İlçelerin ulusal ve uluslararası fuarlarda temsil edilmemesi	21
28	Bölgeye karşı önyargıların olması	20
29	İl Kültür Turizm Müdürlüğünde ilçelerden sorumlu personelin olmaması, ilçelerde temsilcilik bulunmaması	19
30	Bozova çoban köpeğinin tanıtımının olmaması	17

Çalışmaya katılan paydaşlar öncelikli olarak müdahale edilmesi gereken 8 sorun alanı belirlemişlerdir. Üç ilçe için saptanan sorun alanları; tanıtım eksikliği, altyapı sorunları,

KARACADAĞ KALKINMA AJANSI

nitelikli işgücü ihtiyacı, ilçelerde turizmin gelişimini destekleyecek sorumlu kurumların bulunmayışı ve tarihi yerlerin korunamaması olarak özetlenebilir.

Öncelikli sorunların çözümüne yönelik yapılan öneriler;

Turizm sektörünün nitelikli işgücü ihtiyacının, Kaymakamlık bünyesinde turizm biriminin açılması, ilçeleri tanıtan dizi filmlerin çekilmesi, reklam ve tanıtıcı diğer faaliyetlere önem verilmesi, turizm meslek liseleri ve meslek yüksekokulunun açılmasıyla çözülebileceği düşünülmektedir.

Bozova ilçesinde turizm sektörünün gelişebilmesi için Atatürk baraj gölü kıyısında sahil yolunun yapılması ve göl kıyılarıdaki sahil şeritlerinin ağaçlandırılması gerekliliği vurgulanmıştır. Benzer bir biçimde, Bozova-Çatak tesislerine ulaşımı sağlayan yolun altyapısının yetersiz olması nedeniyle tesisin kullanılmadığı belirtilerek, tesisi Bozova'ya bağlayan yolun ivedilikle yapılması talep edilmiştir.

Turizm sektöründe faaliyet gösteren kamu kurum ve kuruluşlarında istihdam edilen personellerin sektörün sorunlarını tespit etmeye ve çözüm üretmeye yeterli nitelikte olmamaları sorununun, İl Kültür Turizm Müdürlükleri bünyesinde ilçelerden sorumlu nitelikli uzmanların istihdam edilmesi ile çözülebileceği ifade edilmiştir.

Halfeti ve Bozova'da turizm meslek liseleri ve meslek yüksekokulunun olmaması sorun olarak tanımlanarak, bu ilçelerde turizm meslek liseleri ve meslek yüksekokullarının açılması gerektiği vurgulanmıştır. Ayrıca, İlçelerde turizmin gelişmesinin önündeki engellerden birisinin de turizmle doğrudan ilgilenen bir kamu kurumunun ilçelerde faaliyet göstermiyor olması belirtilmiş ve Kaymakamlık bünyesinde turizm biriminin açılması gerektiği ifade edilmiştir.

Tarihi kültür varlıklarının korunamaması sorununun aşılabilmesi için; tarihi yerler hakkında tespit ve tescil çalışmalarının yapılması ve eğitim çalışmaları ile halkın bilinçlendirilmesi önerilmiştir.

Halfeti ilçesinde Seyirtepe'nin yapılması önerilmiş ve Araban-Halfeti arasında ulaşımı kolaylaştırabilmek için bir köprü yapılmasının gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca, Birecik ve Halfeti'yi birbirine baraj gölü sahilinden bağlayan bir yolun yapılmasının ve fıstık festivalinin

düzenlenmesinin ilçelerin turizm sektörü içerisinde yer alabilmesini kolaylaştıracağı ifade edilmektedir. Bozova ilçesinde su sporlarının geliştirilebileceği ancak, kaynak aktarılması gerektiği belirtilmiştir. Benzer bir biçimde Çatak tesislerinin de turizm potansiyeli bulunduğu, alanın yeniden düzenlenmesi ve planlanması halinde tekne gezilerinin de düzenlenebileceği belirtilmiştir. Hilvan ilçesinde ise feribot seferlerinin başlatılmasının ve at haralarının tanıtımının ilçe turizminin gelişmesine katkı sağlayacağı görüşü hakimdir.

**Tablo 29: Şanlıurfa 2. Grup İlçeler –Halfeti, Bozova, Hilvan- Turizm Çalıştayı
Öncelikli Sorun Alanları Çözüm Önerileri**

No	Öncelikli Sorun Alanları	Çözüm Önerileri
1	Tanıtım eksikliği	<ul style="list-style-type: none"> İlçelerde turizm müdürlüğüne bağlı şubelerin açılması Yerel kanallarda ilçelerin tanıtımına yer verilmesi Ulusal kanalların dizi çekimlerinin ilçelerde yapılmasının sağlanması Sosyal medyanın tanıtım amaçlı kullanılması Şanlıurfa merkezde bulunan reklam panolarının (billboard) tanıtım amaçlı kullanılması Bölgenin sanatçıların tanıtımda kullanılması
2	Bozova ilçesi Atatürk barajı göl kıyısı sahil yolu eksikliği	<ul style="list-style-type: none"> Sahil yolunun yapılması
3	Kıyılarda sahil şeritlerinin ağaçlandırılmamış olması	<ul style="list-style-type: none"> Sahil şeridinin ağaçlandırılması
4	Personel yetersizliği	<ul style="list-style-type: none"> Yeterli ve nitelikli personelin istihdam edilmesi İl Kültür Turizm Müdürlükleri bünyesinde ilçelerden sorumlu personellerin bulundurulması
5	Halfeti ve Bozova ilçelerinde turizm meslek liseleri ve meslek yüksekokulunun olmaması	<ul style="list-style-type: none"> Turizm meslek liseleri ve meslek yüksekokulunun açılması
6	İlçelerde (Hilvan-Bozova) turizmle doğrudan ilgilenen bir kurumun olmaması	<ul style="list-style-type: none"> Kaymakamlık bünyesinde turizm şubesinin açılması
7	Bozova Çatak tesislerine ulaşımında yolun olmaması	<ul style="list-style-type: none"> Bozova Çatak tesislerine ulaşımı sağlayan yolun yapılması
8	Tarihi yerlerin korunamaması	<ul style="list-style-type: none"> Tarihi yerlerin tespit ve tescil çalışmalarının yapılması Eğitimlerle halkın bilinçlendirilmesi
	Halfeti	<ul style="list-style-type: none"> Seyirtepe'nin yapılması Araban-Halfeti arasında ulaşımı sağlayacak olan köprünün yapılması Birecik-Halfeti arası sahil yolunun yapılması

Bozova	<ul style="list-style-type: none">• Fıstık festivali düzenlenmesi• Su sporları için kaynak aktarılması ve etkinliklerin düzenlenmesi
Hilvan	<ul style="list-style-type: none">• Çatak tesislerinin iyileştirilmesi• Gezi teknelerinin hizmete açılması• Feribot seferlerinin başlaması• At haralarının tanıtımının yapılması

İlçelerin sahip olduğu turizm potansiyelleri çalıştayda değerlendirilmiş ve kayıt altına alınmıştır. İlçelerin turizm potansiyelleri ayrı ayrı belirlenmiş ve aşağıda yer alan tabloda sunulmuştur.

Çalıştayda yapılan olanaklar potansiyeller oturumunun sonuçları Bozova, Halfeti ve Hilvan ilçelerinin değerlendirilebilecek önemli turizm potansiyelleri olduğunu ortaya koymuştur.

Bozova'da su ve doğa sporları merkezi ve mesire alanı, tarihi anıt mezarlar ve höyükler, Atatürk baraj gölü, Büyük Han (Çarmelik Hanı), İnbaşı yer altı suyu ve su değirmeni, küçük göl ve büyük göl, Çat mezarındaki tarihi kalıntılar, uzun burç, Cinpolat mezarı gibi kalıntılar ve eserler turizm potansiyeli olarak tanımlanmışlardır. Bozova ilçesinde ayrıca, Bozova köpeği (Gurex) ve Rafetus kaplumbağaları gibi yöreye özgü türlerin de var olması önemli görülmektedir.

Halfeti ilçesinde var olan Birecik baraj göletinin su ve doğa sporları için kullanılabileceği, Değirmendere kuş cennetinin doğa turizmi için önemli bir merkez olduğu, kiliselerin, eski konakların ve Rum Kalesi'nin restore edilerek işlevlendirilmesinin ortaya yeni turizm potansiyelleri ortaya çıkartabileceği ifade edilmiştir. Ayrıca, ilçenin mikro iklimik özelliğinden ötürü yetişen siyah gülün tanıtımının yapılmasının da gerektiği belirtilmiştir. Diğer taraftan çalıştayda Halfeti ilçesinin fıstık üretiminde de önemli bir potansiyele sahip olduğu ortaya konmuştur.

Hilvan ilçesinde bulunan at haraları ve güvercinlerin tanıtılması gerektiği belirtilerek, ilçenin bu özgün niteliklerini geliştiren faaliyetlerle ilçenin önemli bir turizm potansiyeline kavuşabileceği belirtilmektedir. Ayrıca Hilvan'da feribot iskelesinin bulunması ve ilçenin havaalanına yakın bir konumda bulunması ilçenin olanakları olarak tanımlanmıştır.

Tablo 30: Şanlıurfa 2. Grup İlçeler –Halfeti, Bozova, Hilvan- Turizm Çalıştayı Olanaklar-Potansiyeller

No	Olanaklar
Bozova	
1	Su ve doğa sporları merkezi olma potansiyeli ve mesire alanlarının varlığı
2	Tarihi anıt mezarlar ve höyüklerin varlığı
3	Bozova köpeğinin (Gurex) tanıtılabilir olması
4	Atatürk baraj gölünün turizm amaçlı kullanılabilme potansiyeli
5	Yerel zurna
6	Büyükhan'ın (Çarmelik) varlığı
7	İnbaşı yer altı suyu ve su değirmeninin varlığı
8	Küçük ve büyük gölün varlığı Çat mezrasında bulunan tarihi kalıntılar, Uzun Burç, Cinpolat mezrası, Rafetus kaplumbağalarının ilçede bulunması ve Urfa'ya en yakın ilçe olması
Halfeti	
9	Birecik barajının varlığı nedeniyle ilçede su ve doğa sporlarının gelişme potansiyeli
10	Değirmendere kuş cennetinin varlığı
11	Siyah gülün varlığı ve bölgenin mikro iklim özelliği
12	Kiliselerin varlığı
13	Eski konakların varlığı
14	Rum kalesinin turizm potansiyeli
15	Sahil kordonunun turizm potansiyeli
16	Fıstık üretiminin yaygınlığı
Hilvan	
17	At haralarının bulunması
18	Feribot iskelesinin olması
19	Havaalanına yakın olması
20	Güvercinlerin varlığı

1.5.4. Birecik Turizm Çalıştayı

Birecik'te gerçekleştirilen turizm çalıştayına farklı sektör temsilcilerinden 10 paydaş katılmıştır.

Tablo 31: Birecik Turizm Çalıştayına Katılan Kurumlar

No	Adı-Soyadı	Kurumu-Birimi	Unvanı
1	Sultan Çoban	Harran Üniversitesi Birecik MYO	Öğretim Görevlisi
2	İbrahim Bozkurt	Ziraat Odası	Sekreter
3	Güler Mahsereci	Yurt Müdürlüğü/Kızılay	Müdür
4	Hayat Karaaslan	Doğa, Kültür ve Yaşam Derneği	Proje Koordinatörü

5	Şevket Demir	Birecik Kızılay	Başkan
6	Vedat İldiz	Kaymakamlık Proje Ofisi	Proje Koordinatörü
7	Müslüm Kayın	Kaymakamlık Proje Ofisi	Destek Personeli
8	M. Şerif Yücel	Birecik Belediyesi	Başkan Yardımcısı
9	M. Yaşar Karaoğlu	Birecik Kaymakamlığı	Yazı İşleri Müdürü
10	İ. Halil Bayraktar	Proje Ofisi	Öğretmen

Katılan paydaşlar Birecik’te turizme ilişkin 29 ana sorun alanı belirlemişlerdir. İlçede turizmle ilgilenen bir kurumun olmaması, tanıtım ve kalifiye personel eksikliği, ilçe halkının tarihi eserlerin önemi hakkında bir bilince sahip olmaması önemli sorun alanları arasında sayılmıştır. Bu sorunlara ek olarak finansman eksikliği, tarihi yerlerin sahipsiz olması, tanıtımın sadece gezilerle ve kitaplarla sınırlı kalması, koordinasyon eksikliği, rehber eksikliği, altyapı eksikliği, Birecik ilçesinin tur güzergahlarına dahil edilmemesi, keçe ve kendir sanatının yok olması, kuş gözlem evinin olmaması, diğer sorunlar olarak tanımlanmıştır. Ayrıca, Çizgili İshak Kuşunun yaşadığı alanın çevre düzenlenmesinin yapılmamış olması, Kelaynak kuşu festivalinin yapılmaması önemli sorun alanları arasında sayılmıştır.

Tablo 32: Birecik Turizm Çalıştay Ana Sorun Alanları

No	Ana Sorun Alanları	Puan
1	İlçede sadece turizmle ilgilenen bir kurumun olmaması	30
2	Tanıtım eksikliği	30
3	Kalifiye personel eksikliği	29
4	İlçe halkının tarihi eserler konusunda duyarsız ve bilinçsiz olması	28
5	Tarihi, kültürel ve doğal alanları gösteren tabela eksikliği	28
6	Finansman eksikliği	27
7	Tarihi yerlerin sahipsiz olması	27
8	Tanıtım konusunun sadece geziler ve kitaplarla sınırlı olması	26
9	Koordinasyon eksikliği	26
10	Rehber eksikliği	26
11	Birecik İlçesinin turizm güzergâhına dâhil olmaması	26
12	Konaklama yetersizliği	26
13	Birecik konusunda hazırlanan kitapların sadece kamu kurumlara dağıtılması, halka dağıtılmaması,	25
14	Altyapı eksikliği	25
15	Yerel yönetimlerin ilgisizliği	25
16	İlçenin kelaynak kuşlarını öne çıkararak diğer tarihi ve kültürel değerleri geri planda bırakması	25

17	Tarihi yerlere ulaşımın olmaması	24
18	Yerel yemek yapan yerlerin olmaması	24
19	Keçe, kendir ve mozaik sanatının yok olması	24
20	Halkın turizm konusunda yapılan çalışmalardan habersiz olması	23
21	Fırat nehri üzerinden geçen köprünün ışıklandırma eksikliği, bakımsız olması, yayalara uygun olmaması	23
22	Kelaynak festivalinin yapılmıyor olması	23
23	Birecik ilçesinin tanıtımından çok kurumların kendi reklamını yapması	22
24	Ramazan şenliklerinin yapılmıyor olması	22
25	Çizgili İshak kuşunun bulunduğu söğütlük alanın çevre düzenlemesi yapılmamış olması	22
26	Gurme turizminin tanıtımının yapılmaması	21
27	Hediyelik eşya satan yerlerin az olması, merkezde olması	19
28	Kuş gözlem evinin olmaması,	17
29	Kuş gözlem turizminin tanıtımının yeterince yapılmaması	15

Çalıştayda tespit edilen öncelikli sorun alanlarına yönelik önerilen çözümler; turizm danışma ofisinin açılması, turizm temalı kongre ve seminerlerin düzenlenmesi, internet ve sosyal medya gibi araçlarla tanıtım sorununun aşılması, turizm meslek lisesi aracılığı ile nitelikli işgücü ihtiyacının karşılanması, finansman eksikliğini gidermeye yönelik tedbirlerin alınması olarak özetlenebilir.

İlçede turizm konusunda faaliyet gösteren bir kurumun olmaması önemli bir sorun olarak tespit edilmiş ve Birecik ilçesi turizm ve tanıtım derneğinin kurulmasının yararlı olacağı ve bir turizm danışma ofisinin açılmasının katkı sağlayacağı ifade edilmiştir.

Tanıtım eksikliğinin giderilmesi sorunun çözümü için; Birecik'te turizm temalı kongrelerin ve seminerlerin düzenlenebileceği, turizmde başarılı olmuş ilçelerin tecrübelerini aktarabilecekleri platformların oluşturulabileceği, yerel yönetimlerin ilçenin tanıtımlarda aktif rol almasının sağlanması gerektiği, internet ve sosyal medyanın aktif olarak kullanılması yönünde çabalara ihtiyaç olduğu, turizmle ilgili yapılan çalışmaların halkla paylaşılabileceği, ilçe tarihinin halka öğretilmesi gerektiği, tanıtım filmlerinin çekilebileceği, ilçe tanıtımına yönelik etiket ve sticker kullanımının yaygınlaştırılması gerektiği, çocuklara ilçeyi tanıttacak faaliyetlerin yapılması ve ilçe kütüphaneden en çok faydalanan öğrencilere ödül olarak ilçe tanıtım etkinliklerine katılmalarının sağlanabileceği öneriler arasında yer almıştır.

Kalifiye personel eksikliği sorununun; turizm meslek lisesi ve meslek edindirme kurslarının açılması ile çözülebileceği belirtilmiştir. Ayrıca, bölgenin tarihine hâkim uzman

kişilerin yetiştirilmesi gerektiği belirtilerek, halkın anlayabileceği dilden konuşan uzmanların aracılığı ile halkın turizm konusundaki duyarlılığının arttırılabileceği ifade edilmiştir.

İlçe halkının tarihi eserlere duyarsız ve ilçenin kültürel değerleri konusunda bilinçsiz olması sorun olarak tanımlanmış ve Diyanetin, kanaat önderlerinin tarihi eserlerin önemi konusunda halkı uyardmaları ve bilgilendirmeleri önerilmiştir.

Tarihi, kültürel ve doğal alanları tanıtan ve yol gösteren tabelaların eksikliği sorununun, tarihi ve kültürel yerleri gösteren levhaların yollara yerleştirilmesi ve mevcutta bulunan tabelalara bakımının yapılması ile çözülebileceği düşünülmektedir.

Turizm sektöründe yaşandığı ifade edilen finansman eksikliği sorunun ise ilçenin iş adamları, Karacadağ Kalkınma Ajansı, ilgili kuruluşlar, gönüllülerin yapacağı yardımlar, SODES projeleri, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ve Gençlik ve Spor Bakanlığı'nın kaynaklarına erişim sağlanarak çözülebileceği ifade edilmiştir.

Tablo 33: Birecik Turizm Çalıştayı Öncelikli Sorun Alanları Çözüm Önerileri

No	Öncelikli Sorun Alanları	Çözüm Önerileri
1	İlçede sadece turizmle ilgilenen bir kurumun olmaması	<ul style="list-style-type: none">• İlçede turizm ve tanıtım derneğinin kurulması• Turizm danışma ofisinin açılması
2	Tanıtım eksikliği	<ul style="list-style-type: none">• Turizm temalı kongre ve seminerlerin düzenlenmesi• Başarılı olmuş ilçeler ile tecrübe paylaşımının yapılması• Yerel yönetimlerin tanıtımda aktif olarak yer almasının sağlanması• İnternetin ve sosyal medyanın etkin olarak kullanılması• Turizmle ilgili çalışmaların halkla paylaşılması• İlçenin tarihinin bölge halkına öğretilmesi• İlçenin tarihini konu alan oyunların sahnelenmesi• İlçeyi tanıtan filmlerin yapılması• Etiket ve stiker kullanımının yaygınlaştırılması• Çocuklara ilçenin tarihi ve kültürel mirasının gezdirilerek öğretilmesi ve benimsetilmesi• Kütüphaneden en çok yararlanan öğrencilerin teşvik edilmesi ve ilçe hakkında bilgilendirilme ve gezi etkinliklerine katılımının sağlanması
3	Kalifiye personel eksikliği	<ul style="list-style-type: none">• Turizm meslek lisesinin açılması

	<ul style="list-style-type: none"> Turizm alanında meslek edindirme kurslarının açılması Bölgenin tarihi konusunda uzman kişilerin yetiştirilmesi Bölgenin tarihi ve kültürel varlıklarını anlaşılır bir biçimde aktarabilen uzmanların yetiştirilmesi 	
4	İlçe halkının tarihi eserler konusunda duyarsız ve bilinçsiz olması	<ul style="list-style-type: none"> Diyanetin, kanaat önderlerinin halkı bu konuda uyarması,
5	Tarihi, kültürel ve doğal alanları gösteren tabela eksikliği	<ul style="list-style-type: none"> Tarihi ve kültürel yerlere ulaşımı gösteren tabelaların yollara yerleştirilmesinin sağlanması Mevcut tabelaların yenilenmesi, bakım ve onarımlarının yapılması
6	Finansman eksikliği	<ul style="list-style-type: none"> İlçenin iş adamlarının katkısının sağlanması Karacadağ Kalkınma Ajansının finansman desteğinin artırılması İlgili kuruluşların turizm alanına daha fazla kaynak ayırması Gönüllü yardımların artırılmasının sağlanması SODES projelerinden yararlanılması Gençlik ve Spor Bakanlığının desteğinin alınması

Çalıştayda Birecik turizminin bazı sorunlara sahip olduğu kadar çeşitli olanak ve potansiyellere sahip olduğu da belirtilmiştir. Kelaynak kuşu, çizgili sırtlan, çöl varanı, çizgili İshak kuşu, Fırat kavağı, Fırat kaplumbağası gibi endemik türlerin doğa turizminin bölgede geliştirilmesinde olanaklar sağlayabileceği düşünülmektedir. Ayrıca mimari açıdan; Birecik kalesi, Birecik burçları, geleneksel mimariye sahip Birecik evleri, türbeler ve konakların etkileyici bir bütünlüğe sahip olduğu ve bölgede kültür ve tarih turizminin geliştirilmesinde kullanılabileceği belirtilmektedir. Bunlara ek olarak; Fırat nehrinin, ziyaret yerlerinin, kaya mezarlarının, kuş evlerinin, tersanenin, kalyonların ve höyüklerin ilçenin turizmi adına ciddi potansiyel sunduğu belirtilmektedir. Diğer taraftan, Birecik'in kendine has olan yöresel yemeklerinin, geleneksel giysilerinin, Alaburç müzesi ve kent kültürünün somut olmayan kültürel mirasın parçası olarak turizm sektörüne özgünlük kazandırabileceği düşünülmektedir.

Tablo 34: Birecik Turizm Çalıştay Olanaklar-Potansiyeller

No	Olanaklar
1	Kelaynak kuşlarının varlığı

2	Çizgili sırtlanın varlığı
3	Çöl varanının varlığı
4	Çizgili İshak kuşunun varlığı
5	Fırat kavağı
6	Fırat kaplumbağasının varlığı
7	Birecik kalesinin tanıtımın yapılması ile oluşabilecek turizm potansiyeli
8	Birecik burçlarının tanıtımı
9	Geleneksel mimari evlerin varlığı
10	Türbelerin varlığı
11	Fırat nehrinin önemi ve turizm potansiyeli
12	Ziyaret yerlerinin varlığı
13	Kaya mezarlıklarının varlığı
14	Kalyonların turizm potansiyeli
15	Höyüklerin varlığı
16	Kuş evlerinin varlığı
17	Yöresel yemeklerin tanıtımının yapılabilme potansiyeli
18	Geleneksel giysilerin varlığı
19	Konakların varlığı
20	Alaburç müzesinin turizm açısından önemi
21	Tersanenin önemi
22	Kent kültürünün turizmin geliştirilmesine uygun olması

1.5.5. Siverek Turizm Çalıştayı

Siverek'te gerçekleştirilen turizm çalıştaya 13 paydaş katılmıştır.

Tablo 35: Siverek Turizm Çalıştaya Katılan Kurumlar

No	Adı-Soyadı	Kurumu-Birimi	Unvanı
1	Selahattin Özdoğan	Siverek Belediyesi	Fen İşleri Müdürü
2	Ali Demiroğlu	Siverek Belediyesi	Su İşleri
3	Cuma Yılmaz	Siverek Belediyesi	Meclis Üyesi
4	Muzaffer Baymen	Sivil-Der	Başkan
5	Koçali Aymaz	Sivil-Der	Fahri Başkan
6	B. Berzan Balpetek	Siverek Belediyesi	Temizlik İşleri Müdürü
7	Mustafa Karadağlı	Halk Eğitim Merkezi	Müdür Yrd.
8	Zülfükar Koyunsever	Siverek Belediyesi	İmar ve Şehircilik Md.
9	Halil İvcibaş	Eğitim ve Kültür Hizmetleri Der.	Yönetici
10	Muzaffer Kaymakam	Muhtarlar Derneği	Başkan
11	Abdurrahman Gümüştaş	Siverek Belediyesi	Zabıta Müdürü
12	Tuğba Gül	Siverek MYO	Öğretim Görevlisi
13	Mahmut Yıldırım	İl Genel Meclisi Üyesi	Encümen

Çalışmaya katılan paydaşlar Siverek’te turizme sektörünün gelişimini engelleyen 24 sorun alanı belirlemiştir. Siverek ilçesinin en önemli sorun alanı olarak ulusal düzeyde turizm politikası eksikliği ve kaynak yetersizliği gösterilmiştir. Var olan kaynakların kurumlar arasında adil dağıtılmaması ve bölgenin tanıtım eksikliği öne çıkan diğer sorun alanları olarak belirlenmiştir. Teknik personel yetersizliği, tarihi kültürel mirasın kayıt altına alınmamış olması, arkeolojik çalışmaların yetersizliği, kurumlar arası koordinasyon sorunları, kültür varlıklarını tanıtan bilgi levhalarının eksikliği ve ören yerlerinin altyapı ve ulaşım sorunları çalıştayda belirlenen sorun alanlarının diğerleridir. Ayrıca, konaklama tesislerinin yetersizliği, nitelikli işgücünün göç etmesi, kent kültürünün yok olması ve kentsel yoksulluğun artması turizmi etkileyen sosyal ve mekânsal sorunlar olarak tanımlanmıştır.

Tablo 36: Siverek Turizm Çalıştay Ana Sorun Alanları

No	Ana Sorun Alanları	Puan
1	Ulusal düzeyde turizm politikası oluşturulması eksikliği	35
2	Kaynak yetersizliği	34
3	Kaynakların adil dağıtılmaması	34
4	Tanıtım eksikliği	33
5	Teknik personel eksikliği	32
6	Envanter eksikliği	32
7	Koordinasyon eksikliği	31
8	Nitelikli işgücünün ilçeden göç etmesi (beyin ve sermaye göçü)	31
9	Arkeolojik çalışmanın olmaması	30
10	Yoksulluk	30
11	Turizmle ilgili konaklama tesisi yok	30
12	Turizm işletmeleri eksikliği	30
13	Kent kültürünün yok olması ve göçlerle kırsallaşması	30
14	Tescilli yapıların hak sahiplerinin maddi yetersizlikleri nedeniyle korunamaması	29
15	Halkın bilgi eksikliği	29
16	Turizm ile ilgili eğitim eksikliği	29
17	Bölgeye yönelik algısının kötü olması	29
18	Eğitim sınavlarının ilçede yapılmamasından dolayı ilçe tanıtımının eksik kalması	29
19	Sahiplenme eksikliği	28
20	Karacadağ kayak alanı için konaklama tesisi yetersizliği	28
21	Emlak vergisinden alınan payın restorasyon işlerine tahsis edilmemesi, ilçe belediyelerine ayrılan payın yetersizliği	27
22	Kültür varlıklarında tabela, gösterge eksikliği	27
23	Elektrik sorunu	25
24	Ulaşım sorunu	24

KARACADAĞ KALKINMA AJANSI

Paydaşların belirlediği en önemli beş sorun alanı ise: Ulusal düzeyde turizm politikaları eksikliği, kaynak yetersizliği, kaynakların adil dağıtılmama sorunu, tanıtım eksikliği ve teknik personel eksikliği olarak sıralanmaktadır.

Çalıştayda öncelikli 8 sorun alanına yönelik çözüm önerileri geliştirilmiştir. Sorunları değerlendiren katılımcıların önerileri içerisinde; ulusal turizm politikasının yerellikler gözetilerek belirlenmesi, Kalkınma Ajanslarının ve Turizm Müdürlükleri'nin bütçelerinin artırılması, özel sektörün teşvik edilmesi kaynak dağıtımını yönlendiren kriterlerin değiştirilmesi, hükümetin ilçelerin tanıtımında aktif olarak yer alması, meslek yüksekokulu bünyesinde turizmle ilgili bölümlerin açılması, Karacadağ Kalkınma Ajansı tarafından açılacak meslek eğitim kursları ile işgücünün niteliğinin artırılması öne çıkmıştır.

Çalıştayda, turizm sektörüne ayrılan kaynakların yetersiz olduğu vurgulanmış bu sorunun çözümü için; özel sektörün teşvik edilmesi, kredi ve fon programlarının açılması, Siverek kalesinin restorasyonunun tamamlanması, faizsiz krediler sağlanarak tarihi ve tescilli yapıların restore edilmesinin sağlanması istenmiştir. Ayrıca, sektöre destek olan Kalkınma Ajansı ile Turizm Müdürlükleri'nin bütçelerinin artırılması gerektiği de belirtilmiştir.

Kaynaklar dağıtırken, İlçelerin yüzölçümleri, nüfusları, yerleşimlerinin konumları ve turizm potansiyellerini dikkate alan kriterler geliştirilmesi gerektiği ve kendi kendini fonlayacak projelerin üretilmesine önem verilmesinin sağlanması halinde kaynakların adil dağıtılmaması sorununun çözülebileceği ifade edilmiştir.

Tanıtım eksikliği sorununun ise Siverek'in turizm turlarına dâhil edilmesi sağlanarak, tarihi yerleri tanıtan haritalar, broşürler hazırlanarak, merkezi hükümetin de ilçelerin tanıtımında aktif rol alması sağlanarak çözüme kavuşturulabileceği düşünülmektedir.

Teknik personel eksikliğini gidermek için; restorasyon çalışmalarında üniversitelerin aktif görev almasının sağlanması, meslek yüksekokulu bünyesinde turizm ile ilgili okulların açılması, Karacadağ Kalkınma Ajansı tarafından restorasyonla ilgili kursların düzenlenmesi ve Karacadağ Kalkınma Ajansı tarafından turizm sektörüne nitelikli personel yetiştirmek amacıyla mesleki eğitim kurslarının açılması önerilmiştir.

Tarihi ve kültürel varlıkların kimliklerinin ortaya çıkarılması ve kayıt altına alınmasında üniversitelerin rol almasının sağlanması ile tarihi ve kültürel varlıkların envanter eksikliği sorununun çözülebileceği düşünülmektedir.

Koordinasyon eksikliği sorununu çözmek amacıyla, koordinasyonun il düzeyinde sağlanması ve il-ilçe bağlantılarının güçlendirilmesi gerektiği belirtilmektedir.

Nitelikli iş gücünün bölgeden göçü önemli sorunlar arasında tanımlanmış ve sorunun çözümü için, bölgede göçü tetiklediği düşünülen güvensizlik ortamının yerine güven ortamının oluşturulmasının gerektiği ve ilçeden göç eden sermayenin ve kalifiye iş gücünün bölgeye geri dönmesinin sağlanabilmesi için cazip projelerin geliştirilmesi önerilmiştir.

Tablo 37: Siverek Turizm Çalıştayı Öncelikli Sorun Alanları Çözüm Önerileri

No	Öncelikli Sorun Alanları	Çözüm Önerileri
1	Ulusal düzeyde turizm politikası oluşturma eksikliği	<ul style="list-style-type: none">• Ulusal düzeyde turizm politikası oluşturulması sürecinde yerel düzeyi de kapsayan çalıştayların sık yapılması
2	Kaynak yetersizliği	<ul style="list-style-type: none">• Özel sektörün teşvik edilmesi• Kredi ve fon programlarının açılması• Siverek Kalesinin restorasyonunun tamamlanması• Tarihi yapıların restorasyonunun yapılması• Faizsiz kredi kullanılarak tescilli yapıların restore edilmelerinin teşvik edilmesi• Kalkınma Ajanslarının ve Turizm Müdürlüklerinin bütçelerinin artırılması
3	Kaynakların adil dağıtılmaması	<ul style="list-style-type: none">• Kaynaklar dağıtılırken İlçelerin yüzölçümleri, nüfusları ve yerleşim birimlerinin dikkate alınması• Kendi kendini fonlayacak projelerin üretilmesi
4	Tanıtım eksikliği	<ul style="list-style-type: none">• Siverek'in turizm turlarına dâhil edilmesi• Tarihi yerleri gösteren haritaların ve tabelaların oluşturulması• Merkezi hükümetin ilçelerin tanıtımında aktif olarak yer almasının sağlanması
5	Teknik personel eksikliği	<ul style="list-style-type: none">• Restorasyon çalışmalarında üniversitelerin aktif görev alması• Meslek yüksekokulu bünyesinde turizmle ilgili bölümlerin açılması

	<ul style="list-style-type: none">• Karacadağ Kalkınma Ajansı tarafından desteklenen restorasyon kurslarının açılması	
	<ul style="list-style-type: none">• Karacadağ Kalkınma Ajansı tarafından turizm personeli yetiştirmek üzere meslek edindirme kurslarının açılması	
6	Envanter eksikliği	<ul style="list-style-type: none">• Yapıların kimlikleri ortaya çıkarılmalıdır• Üniversitelerde Siverek üzerine proje yapılması teşvik edilmeli
7	Koordinasyon eksikliği	<ul style="list-style-type: none">• İl düzeyinde koordinasyonun sağlanması• İl ve ilçeler arasındaki bağlantıların güçlendirilmesi
8	Nitelikli işgücünün ilçeden göç etmesi (beyin ve sermaye göçü)	<ul style="list-style-type: none">• Bölgede güven ortamının oluşturulması• İlçeden giden sermayenin ve kalifiye işgücünün geri dönüşünü cazip hale getirecek programların hayata geçirilmesi

Çalıştayda, sorunların yanı sıra Siverek'in turizm olanakları ve potansiyelleri tespit edilmiştir. Fırat Havzası'nda su sporları, Karacadağ kayak turizmi ve yayla turizmi Siverek'te geliştirilebilecek turizm türleri olarak tanımlanmıştır. Ayrıca; Siverek Kalesi, Cudi Paşa Hanı, Gümrük Hanı, Terziler Konağı, Cıncıklı Hamam, Abdal Ağa Hamamı, Güngörmez ve Kuşlugöl arasında bulunan kaya mezarları, Azıklı höyüğündeki temel kalıntıları, Muskan Şelalesi, projelendirilen Siverek Vadisi, Büyüktepe mezarası Dızık köyü ve höyüğü, Ağacık Kalesi'nde Peygamber kalesi, Niğit Kalesi ve türbeler önemli tarihi ve kültürel miras alanları olarak tanımlanmış ve bu alanların turizme kazandırılması ile ilçenin sektörden daha fazla pay alabilecek potansiyeli bulunduğu ifade edilmiştir. Uzuncuk köyü, Baki köyü ve eski karayolları bakım şefliği olarak da adlandırılan Diyarbakır'a 30 kilometre uzaktaki Kulaksız-Mamo köyü de önemli turizm alanları arasında sayılmaktadır. İlçede, 40 tanesi şehir merkezinde bulunan, 80'in üzerinde tescilli eserin varlığı önemli bir potansiyel olarak görülmekte, Atatürk Barajı'nın altında kalan Hasek bölgesinden çıkarılan eserlerin müzede sergilenmesinin de Siverek'te geliştirilecek turizmi destekleyebileceği düşünülmektedir. Diğer taraftan Siverek ilçesine özgü Siverek tava, yarpız ve kenger gibi yöresel ürünler ve yemeklerin tanıtımının yapılabileceği belirtilmektedir.

Tablo 38: Siverek Turizm Çalıştayı Olanaklar-Potansiyeller

No Olanaklar

1	Fırat havzasında su sporlarının ve yayla turizminin geliştirilme olanakları
2	Karacadağ'da kayak turizminin geliştirilme potansiyeli
3	Karacadağ'ın yayla turizmi alanında geliştirilebilme olanakları
4	Siverek kalesinin varlığı
5	Cudi paşa hanının varlığı
6	Gümrük hanının varlığı
7	Terziler konağının varlığı
8	Cıncıklı hamamın varlığı
9	Abdal ağa hamamının varlığı
10	Güngörmez ve Kuşlugöl arasında kaya mezarlarının bulunması
11	Azıklı höyüğünde var olan temel kalıntılarının tanıtılması
12	Uzuncuk köyü
13	Baki köyü
14	Muskan şelalesinin varlığı
15	Eski karayolları bakım şefliği, Diyarbakır'a 30km uzaklıktaki Kulaksız-Mamo köyünün tanıtılması
16	Büyüktepe mezarası Dızık köyü ve höyüğünün tanıtılması
17	Siverek tava, yarpız ve kengerin tanıtımının sağlanması
18	Projelendirilen Siverek vadisinin gerçekleşmesi ile oluşacak turizm potansiyeli
19	Atatürk barajının altında kalan Hasek bölgesinde çıkarılan tarihi eserlerin müzede sergilenmesi
20	Ağacık kalesinde bulunan peygamber kalesinin tanıtılması
21	Niğit kalesinin tanıtılması
22	Türebelerin varlığı
23	40 tanesi şehir merkezinde olmak üzere toplam 80'in üzerinde tescilli eserin olması

1.5.6. Viranşehir Turizm Çalıştayı

Viranşehir'de gerçekleştirilen turizm çalıştaya aşağıda belirtilen 11 paydaş katılmıştır.

Tablo 39: Viranşehir Turizm Çalıştaya Katılan Kurumlar

No	Adı-Soyadı	Kurumu-Birimi	Unvanı
1	Nurettin Karakış		Muhabir
2	Esmâ Nebati	Kültür ve Turizm Müdürlüğü	VHKİ
3	İbrahim Erkek		İnşaat Mühendisi
4	Fethi Ünal	Proje Ofisi-Basın Bürosu	Büro Görevlisi
5	Mustafa Mert	DHA	Muhabir
6	Envan Zenciri	İHH	Muhabir
7	Mustafa Çapanak	Kanal Urfa	Muhabir
8	Mehmet İrim	Zaman Gazetesi	Müdür
9	Eyyüp Seyrek		Gazeteci
10	Murat Karadağ	Viranşehir Derneği	Dernek Başkanı
11	Ali Yüksel	Yükselhan Otel	

Viranşehir'in turizm çalıştayına katılan paydaşlar 17 ana sorun alanı belirlemiştir. Çalıştayda, İlçede turizm sektörünün gelişmesine engel oluşturan birçok etken olduğu tespit edilmiştir. Belirlenen sorun alanları arasında; turizm alanlarının ve ilçenin tanıtım eksikliği, İl Kültür Turizm Müdürlüğü'nün ilçede bulunan tarihi ve kültürel varlıklara önem vermemesi, ilçenin tarihi bir yer olmasına rağmen meslek yüksekokulunda ilgili bölümlerin açılmamış olması, tarihi yapıların korunamaması ve yerel yönetimlerin ilgisizliği, en önemli sorunlar olarak tanımlanmıştır. Ayrıca, yasadışı kazılar, Eyyüp Nebi'de bulunan tarihi eserlere ulaşım ve konaklama sorunu, kurumlar arası işbirliği ve koordinasyon eksikliği, bölgeye yönelik genel imajın olumsuz olması ve yerel basının yeterince desteklenmemesi diğer önemli sorun alanları olarak belirtilmiştir. Ayrıca, yapılan önceliklendirme çalışmasında daha geri sıralarda yer almalarına rağmen, teknik eleman yetersizliği, inanç turizmi rotasının Şanlıurfa'da sonlanıyor olması, tarihi ve turistik alanların sahiplenilmemesi ve çevre temizliğinin yapılmaması sorunları da, ana sorun alanları içerisinde yer almıştır.

Tablo 40: Viranşehir Turizm Çalıştay Ana Sorun Alanları

No	Ana Sorun Alanları	Puan
1	Tanıtım eksikliği	40
2	İl Kültür Turizm Müdürlüğü'nün İlçede bulunan tarihi ve kültürel varlıklara önem vermemesi	38
3	İlçenin tarihi bir yer olmasına rağmen meslek yüksekokulunda ilgili bölümlerin açılmamış olması	38
4	Tarihi yapıların korunamaması	38
5	Yerel yönetimlerin ilgisizliği	37
6	Yasadışı kazıların varlığı	37
7	Eyyüpebi'nin konaklama ve ulaşım sorunları	37
8	Koordinasyon eksikliği	37
9	Bölgeye yönelik imajın ve algının kötü olması	37
10	Yerel basına yeterince destek verilmemesi	37
11	Teknik personel eksikliği	36
12	Turizm varlıklarına karşı bilinçsizlik	35
13	İnanç turizmi rotasının Şanlıurfa'da sonlanıyor olması	35
14	Politika uygulayıcıların Viranşehir'e gereken ilgiyi göstermemesi	35
15	Tarihi ve kültürel varlıkları sahiplenme yaklaşımının olmaması	34

16	Tur şirketlerine dâhil olamama, rehber eksikliği	33
17	Çevre temizliği eksikliği	31

Çalışmaya katılan paydaşların yaptıkları önceliklendirme çalışmasında 6 sorun alanının diğer sorunlardan daha önemli olduğu vurgulanmış ve bu sorun alanlarının çözümü için öneriler geliştirilmiştir. Viranşehir’de puanlama yöntemiyle önceliklendirilen sorun alanları aşağıdaki tabloda belirtilmektedir.

Çalıştayda öncelikli sorun alanları olarak tanımlanan 6 sorunun çözümü için geliştirilen öneriler;

Viranşehir ilçesinin turizm sektörünün gelişiminin önünde en büyük engel olarak görülen tanıtım eksikliği sorununun aşılabilmesi için; Ulusal, yerel ve sosyal medyanın yanısıra internet üzerinden etkin tanıtım çalışmalarının yürütülmesi, yol güzergahları üzerine tanıtım tabelaları yerleştirilmesi, inanç turizmi için Eyyüb Nebi’yi odağına alan tanıtım faaliyetlerinin arttırılması ve etkinleştirilmesi önerilmiştir.

İl Kültür Turizm Müdürlüğü’nün ilçede bulunan tarihi ve kültürel varlıklara önem vermemesi paydaşlar tarafından önemli görülen sorun alanlarından birisini oluşturmuştur. Bu sorunun çözümü için Viranşehir’de yeterli teknik personeli bulunan İlçe Turizm Müdürlüğü’nün açılması ve faaliyetlerin İl düzeyinden ilçe düzeyine genişletilmesinin gerekliliği belirtilmiştir. İlçenin tarihi bir yer olmasına rağmen meslek yüksekokulunda turizm ile ilgili bölümlerin açılmamış olması sorun olarak tanımlanmış ve İlçede üniversitenin turizm ile ilgili bölümlerinin (ilçe için tanımlanan turizm fonksiyonlarına uygun bölümlerin) açılacağı belirtilmiştir. Ayrıca, Viranşehir ilçesinde yer alan tarihi alanların ve yapıların korunamaması önemli sorunlar arasında sayılmış ve Çatalak harabeleri, Kızlar Sarayı, Çimdin Kale gibi tarihi ve kültürel yerlerin korunması gerektiği, restorasyon çalışmalarının tamamlanarak bu alanların turizme kazandırılmasının önemli olduğu belirtilmiştir. Yerel yönetimlerin turizm sektörüne ilgisiz olduğu ve yerel yönetimlerin hazırlayacağı projelere hükümet tarafından destek sağlanması gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca, yerel yönetimler dışında kalan diğer yerel aktörlerinde sektörün gelişiminde rol üstlenebileceği, turizm altyapısının iyileştirilmesi için kanalizasyon ve su sorunlarının çözülmesine önem verilmesi gerektiği,

park ve bahçe düzenlemelerinin arttırılabileceği, festivaller ve sosyal etkinliklerin düzenlenebileceği, mesire alanlarının da oluşturulması gerektiği ifade edilmiştir. Katılımcıların sorun olarak tanımladığı yasadışı kazıların devam etmesi probleminin ise eğitim ve sosyal faaliyetlerin arttırılması, ören yerlerinin ışıklandırılması, ağaçlandırılması ve etkin koruma önlemlerinin alınması ile çözülebileceği düşünülmektedir.

Tablo 41: Viranşehir Turizm Çalıştay Öncelikli Sorun Alanları Çözüm Önerileri

No	Öncelikli Sorun Alanları	Çözüm Önerileri
1	Tanıtım eksikliği	<ul style="list-style-type: none"> Ulusal - yerel medya, sosyal medya ve internet üzerinden tanıtım çalışmalarının yürütülmesi Tanıtım tabelalarının yol güzergahları üzerine yerleştirilmesi İller arası diyalogun geliştirilmesi, kardeş belediyeler uygulamasının yaygınlaştırılması ve kardeş okul uygulamalarının yapılması Başka bölgelerden Viranşehir'e gazetecilerin çağırılması ve tanıtım amaçlı etkinlikler düzenlenmesi Eyyüb Nebi'yi odağına alan inanç turizminin geliştirilmesi ve tanıtım yapılması
2	İl Kültür Turizm Müdürlüğü'nün İlçede bulunan tarihi ve kültürel varlıklara önem vermemesi	<ul style="list-style-type: none"> Viranşehir'e İlçe Turizm Müdürlüğü'nün açılması Kurulacak Turizm Müdürlüğü bünyesinde, yeterli teknik personelin (arkeolog vb) ilçede olmasının sağlanması
3	İlçenin tarihi bir yer olmasına rağmen meslek yüksekokulunda ilgili bölümlerin açılmamış olması	<ul style="list-style-type: none"> İlçede üniversitenin turizmle ilgili bölümlerinin açılması, bölgenin ihtiyaç duyduğu turizmle ilgili bölümlerin açılması
4	Tarihi yapıların korunamaması	<ul style="list-style-type: none"> Çatalak harabeleri, Kızlar Sarayı, Çimdin Kale gibi tarihi ve kültürel yerler korunmalı ve restorasyon çalışmaları yapılmalı
5	Yerel yönetimlerin ilgisizliği	<ul style="list-style-type: none"> Yerel yönetimlerin projelerinin hayata geçirilmesi ve projelere hükümet tarafından destek verilmesinin sağlanması Bütün yerel kurumların üzerlerine düşen görevleri yapması Kanalizasyon ve su sorunları çözülmeli Park bahçe düzenlemeleri ve açık yeşil alanlar yapılmalı Sosyal etkinlikler düzenlenmeli Festivaller düzenlenmeli Mesire alanları düzenlenmeli ve genişletilmeli
6	Yasadışı kazılar	<ul style="list-style-type: none"> Işıklandırma çalışmalarının yapılması

- Ağaçlandırma çalışmalarının yapılması
- Eğitim ve sosyal faaliyetlerin artırılması

Çalışmaya katılan paydaşlar Viranşehir ilçesinin turizm sektörünün geliştirilmesinde değerlendirilebilecek olanaklar olarak; endemik bir salatalık türü olan şelengo ve ilçede yaygın olarak üretimi yapılan pamuk ile ilgili festivallerin düzenlenebileceği, Göbeklitepe'den bile daha eski bir yerleşim yeri olan ve tapınak olduğu sanılan Sefertepe ile ilgili tanıtım çalışmalarının yapılabileceği belirtilmiştir. Ayrıca, ilçenin turistik yerleri olan; dikmeler, sur kalıntıları, tarihi kiliseler, peygamber türbeleri, Kızlar Sarayı, Fezak köyündeki mozaik kalıntıları, Solutepe Göleti, Curcup Deresi, Aslan Baba Türbesi'nin tanıtımının arttırılarak turizme kazandırılmasını sağlayacak çalışmalara ağırlık verilmesi gerektiği söylenmiştir. İlçede turizmin gelişimi için; Curcup Deresi'ndeki kaynak suyunun koruma altına alınması ve Karacadağ bölgesinde sosyal tesislerin yapılmasının da faydalı olacağı ifade edilmektedir.

Tablo 42: Viranşehir Turizm Çalıştay Olanaklar-Potansiyeller

No	Olanaklar
1	Endemik bir salatalık türü olan Şelengo'nun tanıtımı ve festivali yapılabilir
2	Bölgede yoğun olarak üretilen Pamukla ilgili festival yapılabilir
3	Göbekli tepeden daha eski bir yerleşim yeri ve tapınak olan Viranşehir Sefertepe'nin tanıtımı yapılmalı
4	Dikmelerin tanıtımının yapılması
5	Sur kalıntılarının onarılması ve tanıtımını yapılması turizm potansiyelini arttırma olanağı
6	Tarihi kiliselerin tanıtılması
7	Peygamber türbelerinin tanıtımının yapılması
8	Fesak Köyü mozaik kalıntılarının varlığı
9	Kızlar Sarayının varlığı
10	Solutepe göletinin turizm amaçlı değerlendirme olanakları
11	Curcup deresinin varlığı
12	Curcup deresi kaynak suyunun korumaya alınması
13	Karacadağ bölgesinde sosyal tesislerin yapılması
14	Aslan Baba türbesinin tanıtımının yapılması

III. TRC2 BÖLGESİ TURİZMÇALIŞTAYLARI ANKET RAPORU

1. TURİZM SEKTÖRÜ ANKET RAPORU

1.1. Turizm Sektör Paydaşları Görüş, Tutum ve Önerileri Araştırma Raporu

Karacadağ Kalkınma Ajansı'nın çağrısıyla Şanlıurfa ve Diyarbakır'da gerçekleştirilen çalıştaylarda toplam 121 adet turizm anketi gerçekleştirilmiştir. Anketler çalıştay toplantılarında tartışma sürecinin öncesinde katılımcılara uygulanmıştır. Bölgedeki sanayi, turizm ve tarım paydaşlarının katılımıyla gerçekleştirilen çalıştay oturumlarında; turizm sektörü paydaşlarıyla yapılan görüşmelerde elde edilen 121 anketin verileri, SPSS veri analiz programıyla analiz edilmiş ve sonuçlar rapor olarak sunulmuştur.

1.2. Çalıştay Katılımcısı Sektör Paydaşlarının Dağılımı ve Kurum Temsilcilerinin Demografik Özellikleri

Turizm sektörü paydaşlarının katılımıyla gerçekleştirilen anketlerin il ve ilçeye göre dağılımları, katılımcıların temsil ettikleri kurumsal yapılar, katılımcıların demografik nitelikleri, verilerin analizi sonucunda aşağıda ortaya konulmuştur.

Bölgedeki turizm sektörü paydaşı olan katılımcıların illere göre dağılımı: Çalıştay katılımcısı turizm sektörü paydaşlarının illere göre dağılımının yer aldığı tablo değerlendirildiğinde, katılımcıların % 66'sının Şanlıurfa, % 34'ünün Diyarbakır İli'nden geldiği görülmüştür.

Tablo 43: Katılımcıların Geldikleri İle Göre Dağılımı

Katılımcıların İli	Sayı	%
Diyarbakır	41	34
Şanlıurfa	80	66
Toplam	121	100

Bölgedeki turizm sektörü paydaşları olan katılımcıların ilçelere göre dağılımı: Turizm sektörü paydaşı olan araştırma katılımcılarının % 22'si Diyarbakır İl Merkezi, % 24'ü Şanlıurfa İl Merkezi temsilcileridir.

Diyarbakır ve Şanlıurfa'nın ilçelerinden gelen katılımcıların dağılımı; Silvan (% 10), Siverek (% 8), Viranşehir (% 7), Ergani (% 7), Birecik (% 5), Eğil (% 4), Bozova (% 3), Bismil (% 3), Çüngüş (% 2), Halfeti (% 2), Suruç (% 1), Hilvan (% 1), Çermik (% 1), olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 44: Katılımcıların Geldikleri İlçelere Göre Dağılım

Katılımcıların İlçesi	Sayı	%
Diyarbakır İl merkezi	27	22
Şanlıurfa İl merkezi	29	24
Bismil	3	3
Siverek	10	8
Viranşehir	9	7
Suruç	1	1
Silvan	12	10
Eğil	5	4
Birecik	6	5
Halfeti	2	2
Bozova	4	3
Hilvan	1	1
Akçakale	1	1
Ergani	8	7
Çüngüş	2	2
Çermik	1	1
Toplam	121	100

Turizm paydaşı katılımcıların temsil ettikleri kurumlar: Çalıştayda yer alan turizm sektörü paydaşlarının temsil ettikleri kurumsal yapılar aşağıdaki tabloda verilmiştir. Katılımcıların yarıdan fazlası (% 56) turizm sektöründe paydaş olarak yer alan resmi kurumların temsilcileri, % 4'ü bölgedeki üniversitelerin temsilcileri, % 17'si turizm sektörü içinde yer alan STK'lar, % 14'ü turizm sektöründe faaliyet gösteren özel kuruluşlar ve % 9'u bölgede faaliyet gösteren ve turizm konusunda da faaliyet içinde bulunan basın organlarıdır.

Tablo 45: Katılımcıların Temsil Ettikleri Kurumlar

Kurumlar	Sayı	%
Resmi kurum	68	56
Özel firma/kuruluş	17	14
STK	20	17

Basın organı	11	9
Üniversite	5	4
Toplam	121	100

İlçeye göre katılımcıların temsil ettikleri kurumların dağılımı: Araştırma kapsamında görüşülen tarım sektörü çalıştay katılımcılarının temsil ettikleri kurumun ilçelere göre dağılımı aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 46: İlçeye Göre Katılımcıların Temsil Ettikleri Kurumların Dağılımı

İlçenin Adı %	Kurum Sınıflama %					Toplam %
	Resmi kurum	Özel firma/kuruluş	STK	Basın organı	Üniversite	
Diyarbakır İl Merkezi	41	26	19	0	15	100
Şanlıurfa İl Merkezi	55	31	14	0	0	100
Bismil	33	0	0	67	0	100
Siverek	60	0	40	0	0	100
Viranşehir	11	11	0	78	0	100
Suruç	100	0	0	0	0	100
Silvan	58	0	25	17	0	100
Eğil	100	0	0	0	0	100
Birecik	50	0	33	0	17	100
Halfeti	50	0	50	0	0	100
Bozova	75	0	25	0	0	100
Hilvan	100	0	0	0	0	100
Akçakale	100	0	0	0	0	100
Ergani	100	0	0	0	0	100
Çüngüş	100	0	0	0	0	100
Çermik	100	0	0	0	0	100
Toplam sayı	68	17	20	11	5	121
Toplam %	100	100	100	100	100	100

Katılımcıların mesleki durumları: Katılımcıların temsil ettikleri kurumsal yapı içindeki mesleki durumlarının dağılımı aşağıda değerlendirilmiştir.

Katılımcıların % 12'si resmi kurumda üst düzey yönetici, % 10'u resmi kurumda orta düzey yönetici, % 11'i özel sektörde üst düzey yönetici, % 4'ü özel sektörde orta düzey yönetici, % 14'ü STK temsilcisidir. Toplamın % 51'ini oluşturan bu grubu, bölgenin sektörel yapısı içindeki karar verici grup olarak değerlendirmek mümkündür.

Katılımcıların % 26'sı resmi kurumda uzman-akademisyen, % 4'ü özel sektörde uzmandır. Bu grup, sektörel yapının içindeki mevcut durum ve sorunların doğrudan içinde çalışan aktif kesim olarak değerlendirilebilir.

Katılımcıların mesleki durum ve kurumsal yapılarındaki çeşitlilik, sektörel yapı ve mevcut durum-sorunlara ilişkin farklı bakış açılarını bir araya getirmek açısından fayda sağlamıştır. Çalıştaylar ve anket verilerinin analizinde bu çeşitliliğin ortaya çıkardığı farklı bakış açılarına ilişkin sonuçlar ilgili başlıklar altında açıklamalar ile birlikte ortaya konulmuştur.

Tablo 47: Katılımcının Mesleki Durumu

Katılımcının Mesleki Durumu	Sayı	%
Resmi Kurumda Üst Düzey Yönetici	15	12
Resmi Kurumda Orta Düzey Yönetici	12	10
Resmi Kurumda Uzman-Akademisyen	32	26
Memur	14	12
STK Temsilcisi	17	14
Özel Sektörde Üst Düzey Yönetici	13	11
Özel Sektörde Orta Düzey Yönetici	5	4
Özel Sektörde Uzman	5	4
Gazeteci-Muhabir	8	7
Toplam	121	100

Katılımcıların eğitim düzeyi: Katılımcıların eğitim düzeyleri değerlendirildiğinde, sektör bileşeni dâhilinde yer alan katılımcılarının çoğunluğunu (% 66) üniversite mezunu olduğu görülmektedir.

Lise mezunu olan katılımcıların oranı % 14'dür. Katılımcıların % 14'ü eğitim durumu sorusuna cevap vermemiştir.

Tablo 48: Katılımcıların Eğitim Düzeyi

Eğitim Düzeyi	Sayı	%
Lise	22	14
Üniversite	82	66
Cevap yok	17	14
Toplam	170	100

Turizmle ilgili diploma veya sertifikaya sahip olma: Katılımcılara turizm ile ilgili diploma veya sertifikaya sahip olup olmadıkları sorulmuştur. Katılımcıların yalnızca % 13'ünün turizm ile ilgili sertifika veya diploma sahibi olduğu görülmektedir. Bölgenin turizm sektöründe çalışan katılımcıların % 77'si turizm ile ilgili sertifika veya diploma sahibi olmadığını belirtirken, % 11'i cevap vermemiştir.

Tablo 49: Turizmle İlgili Diploma Veya Sertifikaya Sahip Olma

Turizm Sertifika Veya Diploma		Sayı	%
	Evet, var	15	13
	Hayır, yok	93	77
	Cevap yok	13	11
Toplam		121	100

1.3. Bölgesel Sektörde Aktif Rol Alan Kurumsal Yapılar ve Çalışma Alanları

Katılımcı kurumların öncelikli çalışma alanları: Katılımcı kurumların ildeki öncelikli çalışma alanları aşağıda verilmiştir. Öncelikli çalışma alanlarına verilen cevap oranları değerlendirildiğinde, katılımcıların % 87'sinin öncelikli çalışma alanları sorusuna cevap verdiği görülmektedir. Birinci öncelikli çalışma alanı % 87 oranında belirtilmiştir. Katılımcıların % 70'i birinci öncelikli çalışma alanının yanında ikinci öncelikli çalışma alanı da belirtmiştir. Katılımcıların % 53'ü ise birinci ve ikinci çalışma alanıyla birlikte üçüncü çalışma alanını da ortaya koymuştur.

Tablo 50: Öncelikli Çalışma Alanlarının Dağılımı

Öncelikli Çalışma Alanları %	Birinci Öncelikli Çalışma Alanı		İkinci Öncelikli Çalışma Alanı		Üçüncü Öncelikli Çalışma Alanı	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Toplam Cevaplanma Oranı	105	87	85	70	64	53

Kurumsal yapıya göre kurumların birinci öncelikli çalışma alanları: Kurumların çalışma alanları değerlendirildiğinde, “Turizmin gelişmesi konusunda danışmanlık ve eğitim hizmetlerinin” ağırlıklı dilimi oluşturduğu görülmektedir. Üniversitelerin tamamı, STK'ların

% 33'ü, basın organlarının % 25'i bu alanda öncelikli faaliyetlerini gerçekleştirdiğini belirtmiştir.

Resmi kurumların öncelikli çalışma alanlarında ilk sırayı “Restorasyon ve kültür varlıklarını koruma faaliyetleri”, % 29'luk dilimle ilk sırayı almıştır. Bu alanı, STK'ların % 17'si de öncelikli çalışma konuları arasında saymıştır. Resmi kurumlar ve STK'ların dışındaki kurumsal yapıların dışında kalan kurumlar ve özellikle üniversitelerin, Restorasyon ve kültür varlıklarını koruma faaliyetlerini öncelikli çalışma alanları içinde değerlendirmemiş olması dikkat çekicidir. Üniversitelerin öncelikli rollerini yalnızca danışmanlık ve eğitim alanında tanımladığı görülmektedir.

Tablo 51: Kurumsal Yapıya Göre Kurumların Birinci Öncelikli Çalışma Alanlarının Dağılımı

Katılımcı Kurum %	Kurumun Birinci Öncelikli Çalışma Alanı %											Toplam %
	İmar, planlama, altyapı faaliyetleri	Turizm hizmeti, turizme yönelik ticari faaliyetler	Kongre ve fuarcılık faaliyetleri	Turizmin gelişmesi konusunda danışmanlık ve eğitim hizmetleri	Restorasyon ve kültür varlıklarını koruma faaliyetleri	Bölgesel-sektörel kalkınmaya destek faaliyetleri	Kültürel ve sosyal projeler, çalışmalar	Medya faaliyetleri, tanıtım	Tarımsal faaliyetler	Arkeolojik faaliyetler, ören yerlerinin korunma faaliyetleri	Doğal alanların, bölge doğasının korunması faaliyetleri	
Resmi Kurum	11	6	0	21	29	5	14	3	3	6	2	100
Özel Firma/ Kuruluş	9	36	27	27	0	0	0	0	0	0	0	100
STK	17	6	0	33	17	6	11	6	0	0	6	100
Basın Organı	0	0	0	25	0	0	0	75	0	0	0	100
Üniversite	0	0	0	100	0	0	0	0	0	0	0	100

Toplam Sayı	11	9	3	29	21	4	11	9	2	4	2	105
Birinci Öncelikli Çalışma Alanı Toplamı %	11	9	3	28	20	4	11	9	2	4	2	100

Kurumsal yapıya göre kurumların ikinci öncelikli çalışma alanları: İkinci öncelikli çalışma alanları irdelendiğinde, birinciden farklı olarak resmi kurumların, Kültürel ve sosyal projeler, çalışmaları (% 11), Turizm hizmeti, turizme yönelik ticari faaliyetler % 15), İmar, planlama, altyapı faaliyetleri (% 13) gibi konularda çeşitlendiği görülmektedir. Arkeolojik faaliyetler, ören yerlerinin korunma faaliyetlerinin ikinci öncelikli çalışma alanı içinde dahi % 9 gibi düşük bir oranda yer bulması bir sorun olarak algılanabilir. Resmi kurumlardaki çalışma alanlarının çeşitlenmesine rağmen, üniversitelerin turizm alanında farklı bir konuyu öncelikli çalışma alanı olarak belirtmemiş olması, kurumun kendini turizmin gelişmesi içinde çok sınırlı bir alana koyduğunu göstermektedir.

İkinci öncelikli çalışma alanları arasında, Kültürel ve sosyal projeler, çalışmaların STK ve basın organları tarafından yüksek oranda dile getirilmiş olması dikkat çekmektedir.

Tablo 52: Kurumsal Yapıya Göre Kurumların İkinci Öncelikli Çalışma Alanlarının Dağılımı

Katılımcı Kurum %	Kurumun İkinci Öncelikli Çalışma Alanı %											Toplam %
	İmar, planlama, altyapı faaliyetleri	Turizm hizmeti, turizme yönelik ticari faaliyetler	Kongre ve fuarcılık faaliyetleri	Turizmin gelişmesi konusunda danışmanlık ve eğitim hizmetleri	Restorasyon ve kültür varlıklarını koruma faaliyetleri	Bölgesel-sektörel kalkınmaya destek faaliyetleri	Kültürel ve sosyal projeler, çalışmalar	Medya faaliyetleri, tanıtım	Tarımsal faaliyetler	Arkeolojik faaliyetler, ören yerlerinin korunma faaliyetleri	Sanayi faaliyetleri	
Resmi Kurum	13	15	0	24	13	4	11	9	0	9	4	100

Özel Firma/ Kuruluş	11	11	56	0	0	0	0	0	11	0	11	100
STK	20	20	0	13	7	13	27	0	0	0	0	100
Basın Organı	0	0	0	33	0	0	67	0	0	0	0	100
Üniversite	0	0	0	67	0	33	0	0	0	0	0	100
Toplam Sayı	11	12	5	18	8	5	12	5	1	5	3	85
İkinci Öncelikli Çalışma Alanı Toplamı %	13	14	6	21	9	6	14	6	1	6	4	100

Üçüncü öncelikli çalışma alanlarının dağılımı: Üçüncü öncelikli çalışma alanları değerlendirildiğinde; kültürel ve sosyal proje çalışmalarının, restorasyon ve kültür varlıklarını koruma faaliyetleri çalışmalarının ve İmar, planlama, altyapı faaliyetlerinin içinde öncelikli çalışma alanları arasında önemli oranda yer aldığı bulunmuştur.

Öncelikli çalışma alanları genel olarak değerlendirildiğinde, bölge turizminin öncelikli konu başlıkları arasında olan ve önemli potansiyel taşıyan alternatif turizm faaliyetleri konusunda yeterli çalışmaların yapılmıyor olması dikkat çekmektedir.

Arkeolojik faaliyetler, ören yerlerinin korunma faaliyetleri, Kongre ve fuarcılık faaliyetleri, Doğal alanların, bölge doğasının korunması faaliyetleri, alternatif turizm konularında hiçbir kurumsal yapı kendilerine görev atfetmemiş ve bu alanlara öncelikli çalışma alanları arasında çok düşük düzeyde yer vermiştir. Özellikle üniversitelerin kendilerini yalnızca eğitim alanında tanımlamış olması, bölge turizminin gelişiminde çok önemli rol üstlenmesi gereken üniversitelerin, etkisiz ve zayıf bir aktör olarak kalmış olduğunu göstermektedir. Başka bir anlamda bu veriler, üniversitelerin ve diğer kurumsal yapıların sektörün gelişimi içinde yönlendirme ve koordinasyonun içinde yer alması gerekliliğine işaret etmektedir.

Tablo 53: Kurumsal Yapıya Göre Kurumların Üçüncü Öncelikli Çalışma Alanlarının Dağılımı

	Kurumun Üçüncü Öncelikli Çalışma Alanı %	Toplam
--	---	---------------

Katılımcı Kurum %	İmar, planlama, altyapı faaliyetleri	Turizm hizmeti, turizme yönelik ticari faaliyetler	Turizmin gelişmesi konusunda danışmanlık ve eğitim hizmetleri	Restorasyon ve kültür varlıklarını koruma faaliyetleri	Bölgesel-sektörel kalkınmaya destek faaliyetleri	Kültürel ve sosyal projeler, çalışmalar	Medya faaliyetleri, tanıtım	Tarımsal faaliyetler	Arkeolojik faaliyetler, ören yerlerinin korunma faaliyetleri	Sanayi faaliyetleri	%
Resmi kurum	15	5	28	25	3	15	3	0	8	0	100
Özel firma/kuruluş	0	20	20	20	0	0	0	20	0	20	100
STK	22	0	44	0	0	22	0	0	11	0	100
Basın organı	0	0	50	0	0	0	0	0	50	0	100
Üniversite	0	0	0	0	100	0	0	0	0	0	100
Toplam sayı	8	3	17	11	2	8	1	1	5	1	57
Üçüncü öncelikli çalışma alanı toplamı %	14	5	30	19	4	14	2	2	9	2	100

Sektör paydaşı kurumların güçlü ve zayıf yönleri: Katılımcıları temsil ettikleri kurumun en güçlü ve en zayıf yönlerinin ne olduğu sorulmuştur. Katılımcıların % 69'u kurumsal yapının güçlü yönlerine, % 55'i kurumsal yapının zayıf yönlerine ilişkin görüşlerini belirtmiştir.

Tablo 54: Sektör Paydaşı Kurumların Güçlü ve Zayıf Yönleri Sorusunun Cevaplanma Oranları

Sektör Paydaşı Kurumların Güçlü Ve Zayıf Yönleri %	Katılımcı Kurumların Güçlü Yönleri Cevaplanma Oranı		Katılımcı Kurumların Zayıf Yönleri Cevaplanma Oranı	
	Sayı	%	Sayı	%
Toplam Cevaplanma Oranı	83	69	66	55

Katılımcı kurumların en güçlü yönleri: Katılımcı kurum temsilcilerinin, kurumlarının en güçlü yönleri olarak dile getirdikleri alanların kurumsal yapının niteliğine göre farklılık

gösterdiği görülmektedir. Resmi kurumların % 21'i bölge turizmi konusunda bilgi-farkındalık düzeyini, % 15'i kültürel varlıkları ve eserleri koruma çalışmalarını en güçlü yönleri arasında belirtmişken; özel kuruluşların % 36'sı turizm alanında basın-yayın faaliyetlerini, % 29'u bölge sektörü içinde planlama ve koordinasyon yönünü güçlü olduğu alan olarak belirtmiştir.

Üniversite temsilcilerinin tamamı kurumun en güçlü yönü olarak, alanında uzman personele sahip olma-insan kaynağı geliştirme alanını belirtmiştir. Basın organlarının tamamı ise, Turizm alanında basın-yayın faaliyetlerini dile getirmiştir. Verilerden hareketle, kurumların en güçlü yönleri olarak saydığı alanların, en yoğun olarak gerçekleştirdikleri faaliyetler olduğu da belirtilebilir.

Tablo 55: Katılımcı Kurumların Çalıştıkları Kurumsal Yapı İle İlgili En Güçlü Olduğunu Düşündükleri Alan

Katılımcı Kurum %	Katılımcıların Çalıştıkları Kurumsal Yapı İle İlgili En Güçlü Olduğunu Düşündükleri Alan %										
	Alanında uzman personele sahip olma-insan kaynağı geliştirme	Turizmin gelişmesine mali destek	Turizm projeleri hazırlama-uygulama	Restorasyon faaliyetleri	Arkeolojik çalışmalar	Turizm alanında basın-yayın faaliyetleri	Alternatif turizm kolları (fuar, kongre, etkinlikler)	Bölge sektörü içinde planlama ve koordinasyon yönü	Bölge turizmi konusunda bilgi-farkındalık düzeyi	Kültürel varlıkları ve eserleri koruma çalışmaları	Toplam %
Resmi Kurum	10	8	13	6	6	10	2	8	21	15	100
Özel Firma/ Kuruluş	0	14	0	7	0	36	7	29	7	0	100
STK	10	0	10	20	0	50	0	10	0	0	100
Basın Organı	0	0	0	0	0	100	0	0	0	0	100
Üniversite	100	0	0	0	0	0	0	0	0	0	100
Toplam Sayı	9	6	7	6	3	23	2	9	11	7	83
En Güçlü Olduğu Düşünülen	11	7	8	7	4	28	2	11	13	8	100

Alan Toplam
%

Katılımcı kurumların en zayıf yönleri: Kurumların zayıf yönleri ele alındığında, güçlü yönlerin belirtildiği tabloyla benzer olarak kurumsal yapıya göre farklı cevapların verilmiş olduğu görülmektedir.

Resmi kurum temsilcilerinin ağırlıklı olarak belirttiği zayıf yönler; turizmin gelişimine katkı sağlayacak kaynak sıkıntısı (% 29) ve nitelikli insan kaynağı sıkıntısıdır (% 20). Özel firmaların zayıf yönleri olarak en büyük oranda, kurumlar arası turizmi geliştirecek koordinasyon sağlayamama (% 33) ve resmi kurumlara benzer olarak nitelikli insan kaynağı sıkıntısı (% 33) dile getirilmiştir.

STK ve basın organlarının zayıf yönleri konusunda birbirine benzer cevapların olduğu dikkat çekmektedir. Yeterli düzeyde faaliyet-tanıtım gerçekleştirilememesi ve Turizmin gelişimine katkı sağlayacak kaynak sıkıntısı ağırlıklı olarak dile getirilmiş olan zayıf yönlerdir. Basın organlarının diğer ağırlıklı oranda dile getirilmiş olan zayıf yönlerden birinin de Kurumlar arası turizmi geliştirecek koordinasyon sağlayamama olduğu görülmektedir.

Üniversitelerin büyük çoğunluğunun da Kurumlar arası turizmi geliştirecek koordinasyon sağlayamama konusunun en zayıf yön olarak belirtmesi sektördeki önemli bir soruna işaret etmektedir.

Genel olarak değerlendirildiğine, turizm sektöründe faaliyet gösteren kurumsal bileşenlerin tümünün içinde bulunduğu önemli sorunun, bölgede turizmi geliştirecek koordinasyon faaliyetlerinin olmamasıdır. Bu alandaki eksiklik, kurumların turizmin gelişmesinde rol üstlenmesini, gelişim sürecinde mevcut sorun ve çözümlerde yer almalarını engelleyen bir yapısal soruna dönüşmektedir. Bununla ilgili sorunlar ilerleyen bölümlerde, katılımcılar tarafından sıkça dile getirilmiştir.

Tablo 56: Katılımcı Kurumların Çalıştıkları Kurumsal Yapı İle İlgili En Zayıf Olduğunu Düşündükleri Alan

Katılımcı Kurum %	Katılımcıların Çalıştıkları Kurumsal Yapı İle İlgili En Zayıf Olduğunu Düşündükleri Alan %	Toplam %
--------------------------	---	-----------------

	Bölge turizminin gelişiminin eşit sürdürülmesi	Yeterli düzeyde faaliyet-tanıtım gerçekleştirilememesi	Turizmin gelişimine katkı sağlayacak kaynak sıkıntısı	Bölgenin turizmde geri kalmamasından kaynaklanan strateji-planlama faaliyetleri	Nitelikli insan kaynağı sıkıntısı	Kurumlar arası turizmi geliştirecek koordinasyon sağlayamama	Restorasyon faaliyetleri	
Resmi Kurum	7	12	29	10	20	15	7	100
Özel Firma/ Kuruluş	17	17	0	0	33	33	0	100
STK	0	50	25	0	17	8	0	100
Basın Organı	0	33	33	0	0	33	0	100
Üniversite	0	0	0	0	25	75	0	100
Toplam Sayı	4	13	16	4	13	13	3	66
En Zayıf Olduğu Düşünülen Alan Toplam %	6	20	24	6	20	20	5	100

Katılımcının içinde bulunduğu kurumsal yapıya ilişkin değerlendirmeleri: Katılımcıların içinde buldukları kurumsal yapıya ilişkin değerlendirmeleri aşağıda yer almaktadır. Kurumsal yapıya ilişkin değerlendirmelerde, katılımcı kurumların türlerine göre, içinde buldukları kurumsal yapıyı değerlendirme biçimlerinde farklılıklar ortaya çıkmıştır.

Kurumsal yapıya ilişkin değerlendirmelerin verildiği aşağıdaki genel tabloda, kurumların kendilerini değerlendirmede çoğunlukla olumlu bir tablo çizdiği dikkat çekmektedir.

Bunun daha detaylı irdelemesi, kurumlara göre değerlendirme tablolarında ortaya konulmuştur.

Tablo 57: Kurumsal Yapıya İlişkin Değerlendirmeler

Kurumsal Yapıya	Kesinlikle	Katılmıyorum	Fikrim	Katılıyorum	Kesinlikle	Cevaplanma
-----------------	------------	--------------	--------	-------------	------------	------------

İlişkin Değerlendirmeler %	katılmıyorum		yok		katılıyorum	oranı %
Kurumumuz, il ilçedeki turizm işletmeleri ile sorunsuz ve iletişim içinde çalışmaktadır	6	15	11	42	26	96
Kurumumuz turizm işletmelerini yönlendirme, eğitim, kurumsal güçlendirme konusunda verici, yol gösterici çalışmalar yapmaktadır	8	18	15	42	17	95
Kurumumuz İlde turizm alanındaki diğer kurumlarla işbirliği içinde ve ortaklaşa çalışmalar yürütmektedir	5	12	16	51	16	92
Kurumumuz nitelikli ve yeterli insan kaynağı konusunda güçlüdür	10	25	10	30	25	95
Kurumumuz, İlde turizm sektörüne ilişkin mevcut sorunlara çözüm üretmede yetersiz kalmaktadır	19	44	12	22	4	93
Kurumumuz yeterli teknolojik olanaklara, donanıma sahip değildir	16	37	7	31	10	94
İlde turizm sektörüne ilişkin gelişmeler, sorunlar, mevcut durum konusunda araştırmalar yapılır ve bu araştırmalar kurum politikalarında kullanılır	7	13	27	38	15	87

Genel değerlendirme tablosunun ardından, her bir ifadenin kurumsal yapıların dağılımına göre değerlendirilmesi ayrı tablolarda ortaya konulmuştur. Kurumsal yapının dağılıma göre ifadelere katılma durumu, sektörel yapı içinde kurumların koşullarına ilişkin görüşlerin daha net ortaya konulmasına yardımcı olacaktır.

Katılımcı kurumun, ildeki turizm işletmeler ile sorunsuz ve iletişim içinde çalışma durumu: Kurumlar içinde İldeki turizm işletmeleri ile sorunsuz ve iletişim içinde çalıştığını en yüksek oranda düşünen kurumun üniversiteler (% 80) ve özel firmalar (% 81) olduğu görülmektedir. Resmi kurumların % 72'si İldeki turizm işletmeleri ile sorunsuz ve iletişim içinde çalıştığını düşünmektedir.

STK'ların ve basın organlarının İldeki turizm işletmeleri ile sorunsuz ve iletişim içinde çalıştığını düşünme oranının düşük olduğu görülmektedir. STK'ların % 47'si, basın organlarının % 50'si İldeki turizm işletmeleri ile sorunsuz ve iletişim içinde çalıştığını düşünmemektedir. Başka bir ifadeyle, bu oranlar il içinde turizm sektörünün diğer bileşenleriyle sorun yaşayan STK ve basın organlarının oranlarıdır.

Tablo 58: Katılımcı Kurumun, İldeki Turizm İşletmeler İle Sorunsuz ve İletişim İçinde Çalışma Durumu

Katılımcı Kurum %	Kurumumuz, İldeki Turizm İşletmeleri İle Sorunsuz Ve İletişim İçinde Çalışmaktadır %					Toplam %
	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum	
Resmi Kurum	5	12	12	46	26	100
Özel Firma/ Kuruluş	0	13	6	31	50	100
STK	16	26	5	42	11	100
Basın Organı	10	10	30	30	20	100
Üniversite	0	20	0	60	20	100
Toplam Sayı	7	17	13	49	39	116
İfadeye katılma düzeyi toplam %	6	15	11	42	26	100

Katılımcı kurumun, turizm işletmelerini yönlendirme, eğitim, kurumsal güçlendirme konusunda verici, yol gösterici çalışmalarda bulunma durumuna ilişkin görüşler: Katılımcı kurumlardan üniversitelerin (% 80) ve özel firmaların (% 75) bölgedeki turizm işletmelerini

yönlendirme, eğitim, kurumsal güçlendirme konusunda verici, yol gösterici çalışmalar yapmakta olduğunu en yüksek oranda belirten kurumsal yapılar olduğu görülmektedir.

Resmi kurumların % 65'i bu konuda çalışmalar yaptığını belirtmiş ve bu oran özel firmaları oranının gerisinde kalmıştır.

STK (% 23) ve basın organlarının (% 50) düşük oranda, bölgedeki turizm işletmelerini yönlendirme, eğitim, kurumsal güçlendirme konusunda verici, yol gösterici çalışmalar yaptığını belirtmiş olduğu görülmektedir.

Önceki tablolarda ortaya konulan ve ileriki tablolarda da sıkça ortaya çıkan bölgedeki turizm sektörü içindeki koordinasyon ve iletişim eksikliğini en fazla hisseden kurumsal yapıların STK'lar ile basın organları olduğu söylenebilir. Turizm sektörü içinde STK ve basın organlarının rol üstlenmesi ve rollerinin tanımlanması açısından yönlendirme ihtiyacında oldukları da, bu verilerden çıkan diğer bir sonuç olarak görülebilir.

Tablo 59: Katılımcı Kurumun, Turizm İşletmelerini Yönlendirme, Eğitim, Kurumsal Güçlendirme Konusunda Verici, Yol Gösterici Çalışmalarda Bulunma Durumu

Katılımcı Kurum %	Kurumumuz Turizm İşletmelerini Yönlendirme, Eğitim, Kurumsal Güçlendirme Konusunda Verici, Yol Gösterici Çalışmalar Yapmaktadır %					Toplam %
	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum	
Resmi Kurum	5	17	14	53	12	100
Özel Firma/ Kuruluş	6	6	13	31	44	100
STK	22	39	17	6	17	100
Basın Organı	10	20	20	40	10	100
Üniversite	0	0	20	60	20	100
Toplam Sayı	9	21	17	48	20	115
İfadeye Katılma Düzeyi Toplam %	8	18	15	42	17	100

Katılımcı kurumun, ildeki turizm alanındaki diğer kurumlarla işbirliği içinde ve ortaklaşa çalışmalar yürütme konusundaki ifadeye katılma durumu: Resmi kurumların % 72'si, özel firmaların % 87'si, üniversitelerin % 80'i İlde, turizm sektöründeki diğer kurumlarla işbirliği içinde ve ortaklaşa çalışmalar yürüttüğünü belirtmiştir. STK'ların % 47'si ve basın organlarının % 40'ı turizm işletmelerini yönlendirme, eğitim, kurumsal güçlendirme konusunda verici, yol gösterici çalışmalar yapmakta olduğunu belirtmiştir.

Tablo 60: Katılımcı Kurumun, İldeki Turizm Alanındaki Diğer Kurumlarla İşbirliği İçinde ve Ortaklaşa Çalışmalar Yürütme Durumu

Katılımcı Kurum %	Kurumumuz İlde Turizm Alanındaki Diğer Kurumlarla İşbirliği İçinde Ve Ortaklaşa Çalışmalar Yürütmektedir %					Toplam %
	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum	
Resmi Kurum	3	9	16	52	20	100
Özel Firma/ Kuruluş	0	0	13	60	27	100
STK	18	29	6	41	6	100
Basın Organı	0	10	50	40	0	100
Üniversite	0	20	0	80	0	100
Toplam Sayı	5	13	18	57	18	111
İfadeye Katılma Düzeyi Toplam %	5	12	16	51	16	100

Kurumun nitelikli ve yeterli insan kaynağı konusunda güçlü olduğu ifadesine katılım düzeyi: Kurumların nitelikli ve yeterli insan kaynağı konusunda güçlü olma durumuna verilen cevapları irdelendiğinde, insan kaynağı konusunda güçlü olduğunu düşünen kurumların en yüksek oranda üniversiteler (% 80) ve özel firmalar (% 80) oldukları görülmektedir. Resmi kurum katılımcıların % 51'inin ve STK'ların % 45'inin insan kaynağı konusunda güçlü olduğunu belirtmesi dikkat çekmektedir.

Tablo 61: Katılımcı Kurumun, Nitelikli ve Yeterli İnsan Kaynağı Konusunda Güçlü Olma Durumu

Katılımcı Kurum %	Kurumumuz Nitelikli Ve Yeterli İnsan Kaynağı Konusunda Güçlüdür %					Toplam %
	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum	
Resmi Kurum	9	33	8	30	21	100
Özel Firma/ Kuruluş	0	7	13	20	60	100
STK	22	22	11	28	17	100
Basın Organı	10	20	10	50	10	100
Üniversite	0	0	20	40	40	100
Toplam Sayı	11	29	11	35	29	115
İfadeye katılma düzeyi toplam %	10	25	10	30	25	100

Katılımcı kurumun, ilde turizm sektörüne ilişkin mevcut sorunlara çözüm üretmede yetersiz kalması durumuna katılım düzeyi: “Kurumumuz ilde turizm sektörüne ilişkin mevcut sorunlara çözüm üretmede yetersiz kalmaktadır” ifadesine katılım düzeyine verilen cevaplar irdelendiğinde, en dikkat çeken nokta; üniversite temsilcilerinin % 40’ının fikrim yok cevabını vermiş olmasıdır. Üniversitelerin turizm sektörü içindeki rolünü ve konumunu yalnızca eğitim üzerinden tanımlamış olması, kurumun sektöre ilişkin katılımcı ve etkin bir aktör olarak yer almaması sonucunu doğurmaktadır. Bunun sonucunda da üniversiteler bölge turizmi, turizmle ilgili gelişmeler ve sorunlara da yabancı kalmaktadır.

Tablo 62: Katılımcı Kurumun, İlde Turizm Sektörüne İlişkin Mevcut Sorunlara Çözüm Üretmede Yetersiz Kalması Durumu

Katılımcı Kurum %	Kurumumuz, İlde Turizm Sektörüne İlişkin Mevcut Sorunlara Çözüm Üretmede Yetersiz Kalmaktadır %					Toplam %
	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum	
Resmi Kurum	14	52	8	26	2	100
Özel Firma/ Kuruluş	47	27	7	13	7	100
STK	25	19	25	25	6	100
Basın Organı	10	50	10	20	10	100

Üniversite	0	60	40	0	0	100
Toplam Sayı	21	49	13	25	4	112
İfadeye Katılma Düzeyi Toplam %	19	44	12	22	4	100

Kurumumuz yeterli teknolojik olanaklara, donanıma sahip değildir ifadesine katılım düzeyi: Katılımcı kurumlar arasından en yüksek oranda yeterli teknolojik olanaklara, donanıma sahip olmadığını düşünen kurumların resmi kurumlar (% 47) olduğu görülmektedir.

Üniversitelerin % 80'i, özel firmaların % 67'si, basın organlarının % 60'ı ve STK'ların % 53'ü teknolojik olanak-donanım açısından kendilerinin yeterli olduğunu düşünmektedir.

Tablo 63: Katılımcı Kurumun, Yeterli Teknolojik Olanaklara, Donanıma Sahip Olmama Durumu

Katılımcı Kurum %	Kurumumuz Yeterli Teknolojik Olanaklara, Donanıma Sahip Değildir %					Toplam %
	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum	
Resmi Kurum	9	37	6	37	10	100
Özel Firma/ Kuruluş	47	20	7	27	0	100
STK	24	29	12	18	18	100
Basın Organı	0	60	10	20	10	100
Üniversite	20	60	0	20	0	100
Toplam Sayı	18	42	8	35	11	114
İfadeye Katılma Düzeyi Toplam %	16	37	7	31	10	100

İlde turizm sektörüne ilişkin gelişmeler, sorunlar, mevcut durum konusunda araştırmalar yapılır ve bu araştırmalar kurum politikalarında kullanılır ifadesine katılım durumları: “İlde turizm sektörüne ilişkin gelişmeler, sorunlar, mevcut durum konusunda araştırmalar yapılır ve bu araştırmalar kurum politikalarında kullanılır” ifadesine en yüksek oranda katılan kurum % 71 oranıyla özel firmalar ve en düşük oranda katılan kurum % 30

oranıyla basın organlarıdır. Üniversitelerin % 40'ının, basın organlarının % 50'sinin fikrim yok cevabını vermesi, bu kurumların diğer kurumlara göre turizm sektörü içinde kendilerine daha az rol biçmelerine işaret etmektedir.

Tablo 64: Katılımcı Kurumun, Turizm Sektörüne İlişkin Gelişmeler, Sorunlar, Mevcut Durum Konusunda Araştırmalar Yapıp, Bu Araştırmaları Kurum Politikalarında Kullanma Durumu

Katılımcı Kurum %	İlde Turizm Sektörüne İlişkin Gelişmeler, Sorunlar, Mevcut Durum Konusunda Araştırmalar Yapılır Ve Bu Araştırmalar Kurum Politikalarında Kullanılır %					Toplam %
	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum	
Resmi Kurum	7	13	27	37	16	100
Özel Firma/ Kuruluş	0	8	15	46	31	100
STK	20	20	13	40	7	100
Basın Organı	0	20	50	20	10	100
Üniversite	0	0	40	60	0	100
Toplam Sayı	7	14	28	40	16	105
İfadeye Katılma Düzeyi Toplam %	7	13	27	38	15	100

1.4. Ortak Çalışılan Kurumlarla Birlikte Çalışılan Konuların Kurumsal Yapılara Göre Dağılımları

Kurum temsilcilerine, içinde buldukları kurumların bölgede turizm sektöründe faaliyet gösteren hangi firmalarla ortak çalıştıkları ve ortak çalışılan konuların neler olduğu sorulmuştur.

Katılımcıların verdikleri açık uçlu cevaplar sınıflandırılmış ve kurumsal yapılara göre yapılan ortaklıklar içinde değerlendirilerek tablolaştırılmıştır.

Ortak çalışılan öncelikli kurumlar ve ortak çalışma alanları: Resmi kurumların ortaklık yaptığı kurumların diğer resmi kurumlar ve STK'lar olduğu görülmektedir. Resmi kurumlar arası ortaklıklarda ağırlıklı çalışılan ortak konular, turizmin gelişmesi konusunda danışmanlık ve eğitim hizmetleri, restorasyon ve kültür varlıklarını koruma faaliyetleri ve

KARACADAĞ KALKINMA AJANSI

Kültürel ve sosyal projeler, çalışmalarınıdır. Resmi kurumların STK'larla yaptıkları ağırlıklı ortak çalışmanın restorasyon ve kültür varlıklarını koruma faaliyetleri olduğu görülmektedir.

Özel firmaların resmi kurumlar, diğer özel kurumlar ve STK'larla ortak çalışmalar yürüttüğü tabloda ortaya konulmuştur. Özel firmaların resmi kurumlarla yaptığı ortak çalışmalar, turizmin gelişmesi konusunda danışmanlık ve eğitim hizmetleri; diğer özel kurumlarla yaptığı ortak çalışmalar turizm hizmeti, turizme yönelik ticari faaliyetlerdir. Özel firmaların STK'lar ile yaptığı çalışmalar çeşitlenmektedir. Ağırlıklı olarak, turizmin gelişmesi konusunda danışmanlık ve eğitim hizmetleri, kültürel ve sosyal projeler, çalışmalar ve medya faaliyetleri, tanıtım konularında ortak çalışmalar yapılmaktadır.

Katılımcı STK'ların ortaklık yaptığı kurumların resmi kurumlar ve diğer STK'lar olduğu görülmekte ve ağırlıklı çalışılan konuların da turizmin gelişmesi konusunda danışmanlık ve eğitim hizmetleri, kongre ve fuarcılık faaliyetleri ve kültürel ve sosyal projeler, çalışmalar olduğu görülmektedir.

Tabloda, üniversitelerin yalnızca resmi kurumlarla ortak çalışmalar yaptığı görülmektedir. Turizmin gelişmesi konusunda danışmanlık ve eğitim hizmetleri ve kongre ve fuarcılık faaliyetleri ortak çalışılan faaliyet alanlarıdır.

Üniversitelerin yalnızca resmi alanda çalışma içinde oldukları ve eğitim ağırlıklı çalışmalar yürüttükleri tabloda bir kez daha ortaya konulmuştur.

Tablo 65: Ortak Çalışılan Öncelikli Kurumla Birlikte Çalışılan Konular

Katılımcı Kurum %	Ortak Kurumla Çalışılan Konu %	Toplam %
-------------------	--------------------------------	----------

			İmar, planlama, altyapı faaliyetleri	Turizm hizmeti, turizme yönelik ticari faaliyetler	Kongre ve fuarcılık faaliyetleri	Turizmin gelişmesi konusunda danışmanlık ve eğitim hizmetleri	Restorasyon ve kültür varlıklarını koruma faaliyetleri	Bölgesel-sektörel kalkınmaya destek faaliyetleri	Kültürel ve sosyal projeler, çalışmalar	Medya faaliyetleri, tanıtım	Tarımsal faaliyetler	Arkeolojik faaliyetler, ören yerlerinin korunma faaliyetleri	Sanayi faaliyetleri	
Resmi Kurum	Ortak çalışılan kurum %	Resmi kurum	5	0	0	29	21	11	21	3	5	5	0	100
		STK	0	0	0	20	40	0	20	0	0	0	20	100
	Toplam sayı		2	0	0	12	10	4	9	1	2	2	1	43
	Toplam %		5	0	0	28	23	9	21	2	5	5	2	100
Özel Firma/ Kuruluş	Ortak çalışılan kurum %	Resmi kurum	0	0	0	100	0	0	0	0	0	0	0	100
		Özel firma-otel	0	100	0	0	0	0	0	0	0	0	0	100
		STK	0	0	0	33	0	0	33	33	0	0	0	100
	Toplam sayı		0	1	0	4	0	0	1	1	0	0	0	7
	Toplam %		0	14	0	57	0	0	14	14	0	0	0	100
STK	Ortak çalışılan kurum %	Resmi kurum	38	0	13	25	13	0	13	0	0	0	0	100
		STK	0	0	25	50	0	0	25	0	0	0	0	100
	Toplam sayı		3	0	2	4	1	0	2	0	0	0	0	12
	Toplam %		25	0	17	33	8	0	17	0	0	0	0	100

Üniversite	Ortak çalışılan kurum %	Resmi kurum	0	0	40	60	0	0	0	0	0	0	0	100
	Toplam sayı		0	0	2	3	0	0	0	0	0	0	0	5
	Toplam %		0	0	40	60	0	0	0	0	0	0	0	100

1.5. Turizm Sektörünün Mevcut Durumunda Öncelikli Sorun ve Gelişme Alanları

Bölgedeki turizm sektörünün mevcut durum ve sorunları bu başlık altında yer alan veriler aracılığıyla irdelenmiştir.

İl-ilçelerdeki mevcut kurumların il turizminin gelişimine olan katkısının değerlendirilmesi: Katılımcılar, bölge turizminde faaliyet gösteren kurumların il turizminin gelişimine olan katkısını değerlendirmiştir.

Katılımcılar, en yüksek oranda Kalkınma Ajansı'nın (% 49), en düşük oranda turizm birliklerinin (% 5) katkısı olduğunu düşünmektedir. Genel tablonun ardından, kurumsal yapının dağılımına göre il turizminin gelişimine katkıda bulunan kurumların değerlendirilmesi detaylı olarak verilmiştir. Katılımcıların içinde buldukları kurumsal yapıya göre diğer kurumları değerlendirmelerindeki farklılıklar net olarak ileriki tablolarda ortaya konulmuştur.

Tablo 66: İl ve İlçedeki Kurumların İl Turizminin Gelişimine Olan Katkısının Değerlendirilmesi

Kurumlar %	İl Turizminin Gelişimine Olan Katkısının Değerlendirilme %					Cevaplanma oranı %
	Hiçbir katkısı yok	Yetersiz	Katkı sağlıyor fakat her kesime eşit ulaşamıyor	Katkı sağlıyor	Çok önemli düzeyde katkı sağlıyor	
Kültür ve Turizm Bakanlığı	17	20	20	32	12	97
İl Kültür ve Turizm Müdürlükleri	19	21	19	29	12	95
GAP Bölge Kalkınma İdaresi	19	30	24	19	7	90
Kalkınma Ajansı	11	21	19	32	17	90

Kalkınma Bakanlığı	15	24	27	22	12	86
Vakıflar Genel Müdürlüğü	23	31	19	20	7	89
İl Özel İdaresi	19	28	28	20	4	90
Uluslar arası Fon Sağlayıcı Kuruluşlar	25	37	20	12	7	86
Valilik	12	17	26	29	17	93
İlçe Kaymakamlığı	10	24	20	32	14	69
Büyükşehir Belediyesi	31	16	19	23	11	88
İlçe Belediyesi	20	36	17	19	8	70
İŞKUR	29	36	17	15	3	86
Turizm Birlikleri	52	33	10	5	0	80
KOSGEB	39	34	19	6	2	81
TOBB	36	37	13	10	4	86
Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı	51	37	8	5	0	84
Tarihi Kentler Birliği gibi yerel veya ulusal birlikler	30	38	19	12	1	86

Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın il-ilçe turizmine olan katkısının katılımcıların kurumsal dağılımına göre değerlendirilmesi: Katılımcıların Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın il-ilçe turizmine katkısına ilişkin görüşleri değerlendirildiğinde, resmi kurumların % 50'sinin, özel firmaların % 50'sinin, STK'ların % 47'sinin katkı sağladığını düşündüğü görülmektedir.

Üniversitelerin % 60'ının Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın il-ilçe turizmine olan katkısını, katkı sağlıyor fakat her kesime ulaşmıyor olarak değerlendirmesi dikkat çekicidir. Bunun yanında basın organlarının % 73'ünün Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın il-ilçe turizmine olan katkısının olmadığını düşündüğü görülmektedir. Turizmin gelişmesinde ve turizmle ilgili konularda sorumlu ve öncü merkezi ulusal kurum olan Kültür Bakanlığı'nın ağırlıklı olarak turizme olan katkısının yetersiz görüldüğü belirtilebilir.

Tablo 67: Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın İl-İlçe Turizmine Olan Katkısı

Katılımcı Kurum	Kültür ve Turizm Bakanlığı %	Toplam
-----------------	------------------------------	--------

%	Hiçbir katkı yok	Yetersiz	Katkı sağlıyor fakat her kesime ulaşmıyor	Katkı sağlıyor	Çok önemli düzeyde katkı sağlıyor	%
Resmi Kurum	18	12	20	35	15	100
Özel Firma/ Kuruluş	6	19	25	31	19	100
STK	21	26	5	42	5	100
Basın Organı	27	46	18	9	0	100
Üniversite	0	40	60	0	0	100
Toplam Sayı	20	23	23	37	14	117
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	17	20	20	32	12	100

İl Kültür ve Turizm Müdürlükleri'nin il-ilçe turizmine olan katkısının değerlendirilmesi: İl Kültür ve Turizm Müdürlükleri'nin il-ilçe turizmine olan katkısını değerlendiren katılımcılardan, kurumun katkısının olmadığını düşünen ağırlıklı kesimin üniversite temsilcileri ve basın organı temsilcileri olduğu görülmektedir. üniversite temsilcilerinin tümü ve basın organı temsilcilerinin % 91'i İl Kültür ve Turizm Müdürlükleri'nin bölge turizmine olan katkısını yetersiz veya olumsuz bulmaktadır.

Resmi kurumların % 44'ü, özel firmaların % 55'i ve STK'ların % 47'si İl Kültür ve Turizm Müdürlükleri'nin bölge turizmini gelişimine katkı sağladığını düşünmektedir. İl Kültür ve Turizm Müdürlükleri'nin katkısına ilişkin değerlendirmelere göre, kurumun sağladığı katkıyı olumsuz veya yetersiz bulan katılımcıların oranının çoğunluğu oluşturduğu görülmektedir.

Tablo 68: İl Kültür ve Turizm Müdürlükleri'nin İl-İlçe Turizmine Olan Katkısı

Katılımcı Kurum %	İl Kültür ve Turizm Müdürlükleri %					Toplam %
	Hiçbir katkı yok	Yetersiz	Katkı sağlıyor fakat her kesime ulaşmıyor	Katkı sağlıyor	Çok önemli düzeyde katkı sağlıyor	

Resmi Kurum	17	17	22	29	15	100
Özel Firma/ Kuruluş	20	7	20	33	20	100
STK	21	26	5	42	5	100
Basın Organı	36	46	9	9	0	100
Üniversite	0	40	60	0	0	100
Toplam Sayı	22	24	22	33	14	115
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	19	21	19	29	12	100

GAP Bölge Kalkınma İdaresi'nin il-ilçe turizmine olan katkısının değerlendirilmesi:
GAP Bölge Kalkınma İdaresi, bölgenin önemli kurumlarından ve bölge kalkınmasına etki eden kurumlardandır. GAP Bölge Kalkınma İdaresi'nin bölge turizmine olan katkısının değerlendirildiği tabloya göre, katılımcıların çoğunluğu (% 74) yetersiz veya olumsuz görmektedir. Üniversitelerin % 80'i, basın organlarının % 91'i, resmi kurumların % 70'i, özel firma temsilcilerinin % 74'ü GAP Bölge Kalkınma İdaresi'nin turizme olan katkısını olumsuz veya yetersiz olarak değerlendirmiştir.

GAP Bölge Kalkınma İdaresi'nin bölge turizmine katkısının yetersiz veya olumsuz olarak değerlendirilmesi, kurumun turizmin gelişmesine bütçesinden yeterli pay ayırmadığı ve bu alanda çalışmalara dâhil olmadığını göstermektedir.

Tablo 69: GAP Bölge Kalkınma İdaresi'nin İl-İlçe Turizmine Olan Katkısı

Katılımcı Kurum %	GAP Bölge Kalkınma İdaresi %					Toplam %
	Hiçbir katkısı yok	Yetersiz	Katkı sağlıyor fakat her kesime ulaşmıyor	Katkı sağlıyor	Çok önemli düzeyde katkı sağlıyor	
Resmi Kurum	22	29	19	20	10	100
Özel Firma/ Kuruluş	0	33	40	13	13	100

STK	21	21	32	26	0	100
Basın Organı	36	55	0	9	0	100
Üniversite	0	20	60	20	0	100
Toplam Sayı	21	33	26	21	8	109
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	19	30	24	19	7	100

Kalkınma Ajansı'nın il-ilçe turizmine olan katkısının değerlendirilmesi: Kalkınma Ajansı'nın il-ilçe turizmine olan katkısının değerlendirildiği tabloya göre, katılımcıların yarısı Ajans'ın turizmin gelişmesine katkı sağladığı görüşüne; diğer yarısı, katkısının olumsuz veya yetersiz olduğu görüşüne sahiptir.

Kurumsal yapıya göre dağılım değerlendirildiğinde, üniversitelerin tamamının, resmi kurumların % 57'sinin, özel firmaların % 53'ünün Kalkınma Ajansı'nın il-ilçe turizmine gelişmesine katkı sağladığını düşünmektedir.

STK ve basın organlarının, Ajans'ın turizmin gelişimine katkı sağladığını düşünme oranının düşük olduğu görülmektedir. STK'ların % 28'i ve basın organlarının % 9'u Ajans'ın katkı sağladığını düşünmektedir. Bu verilerden hareketle, Kalkınma Ajansı'nın, diğer kurumlara nazaran STK ve basın organları ile düşük düzeyde iletişim ve koordinasyona sahip olduğu belirtilebilir.

Tablo 70: Kalkınma Ajansı'nın İl-İlçe Turizmine Olan Katkısı

Katılımcı Kurum %	Kalkınma Ajansı %					Toplam %
	Hiçbir katkısı yok	Yetersiz	Katkı sağlıyor fakat her kesime ulaşmıyor	Katkı sağlıyor	Çok önemli düzeyde katkı sağlıyor	
Resmi Kurum	8	20	15	37	20	100
Özel Firma/ Kuruluş	0	20	27	20	33	100
STK	17	11	44	22	6	100

Basın Organı	36	55	0	9	0	100
Üniversite	0	0	0	100	0	100
Toplam Sayı	12	23	21	35	18	109
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	11	21	19	32	17	100

Kalkınma Bakanlığı'nın il-ilçe turizmine olan katkısının değerlendirilmesi: Kalkınma Bakanlığı'nın il-ilçe turizmine olan katkısının çoğunlukla olumsuz veya yetersiz olarak değerlendirilmiş olduğu (% 66) görülmektedir.

Resmi kurumların % 38'i, üniversitelerin % 40'ı, özel firmaların % 42'si Kalkınma Bakanlığı'nın il-ilçe turizmine olan katkısını olumlu değerlendirmiştir. STK temsilcileri ve basın organlarının, Kalkınma Bakanlığının turizme olan katkısını ağırlıklı olarak yetersiz veya olumsuz olarak değerlendirdiği görülmektedir.

Tablo 71: Kalkınma Bakanlığı'nın İl-İlçe Turizmine Olan Katkısı

Katılımcı Kurum %	Kalkınma Bakanlığı %					Toplam %
	Hiçbir katkısı yok	Yetersiz	Katkı sağlıyor fakat her kesime ulaşmıyor	Katkı sağlıyor	Çok önemli düzeyde katkı sağlıyor	
Resmi Kurum	15	20	27	24	14	100
Özel Firma/ Kuruluş	8	25	25	17	25	100
STK	17	33	22	22	6	100
Basın Organı	30	40	20	10	0	100
Üniversite	0	0	60	40	0	100
Toplam Sayı	16	25	28	23	12	104
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	15	24	27	22	12	100

Valiliğin il-ilçe turizmine olan katkısının değerlendirilmesi: Valiliğin il-ilçe turizmine olan katkısının değerlendirilmesinde, üniversitelerin tamamının Valiliklerin katkı

sağladığını düşünmesi dikkat çekicidir. Buradan hareketle önceki bölümlerde ele alınan, üniversitelerin resmi kurumlarla ortak çalışma içinde olmalarının bu görüşün belirlenmesinde etkili olduğu söylenebilir. Bir başka ifadeyle üniversitelerin diğer kurumsal yapılara göre Valiliklerle daha yüksek oranda ortak çalışma yürüttüğü belirtilebilir.

Resmi kurumların % 45'i, özel firmaların % 56'sı, STK'ların % 32'si ve basın organlarının % 36'sı Valiliklerin il-ilçe turizmine katkı sağladığını düşünmektedir.

Tablo 72: Valiliklerin İl-İlçe Turizmine Olan Katkısı

Katılımcı Kurum %	Valilik %					Toplam %
	Hiçbir katkısı yok	Yetersiz	Katkı sağlıyor fakat her kesime ulaşmıyor	Katkı sağlıyor	Çok önemli düzeyde katkı sağlıyor	
Resmi Kurum	15	15	26	25	20	100
Özel Firma/ Kuruluş	0	13	31	25	31	100
STK	11	21	37	21	11	100
Basın Organı	18	36	9	36	0	100
Üniversite	0	0	0	100	0	100
Toplam Sayı	13	19	29	32	19	112
Katkı sağlama konusundaki düşünce toplam %	12	17	26	29	17	100

İlçe Kaymakamlığı'nın il-ilçe turizmine olan katkısının değerlendirilmesi: İlçe kaymakamlığının il-ilçe turizmine katkısı olduğunu düşünen resmi kurum temsilcilerinin oranı % 48, STK temsilcilerinin oranı % 46, basın organı temsilcilerinin oranı % 45 ve üniversite temsilcilerinin oranı % 60'dır.

Tablo 73: İlçe Kaymakamlığı'nın İl-İlçe Turizmine Olan Katkısı

Katılımcı	İlçe Kaymakamlığı %	Toplam
-----------	---------------------	--------

Kurum %	Hiçbir katkısı yok	Yetersiz	Katkı sağlıyor fakat her kesime ulaşmıyor	Katkı sağlıyor	Çok önemli düzeyde katkı sağlıyor	%
Resmi Kurum	8	25	19	33	15	100
Özel Firma/ Kuruluş	20	60	0	20	0	100
STK	0	13	40	33	13	100
Basın Organı	27	18	9	27	18	100
Üniversite	0	20	20	40	20	100
Toplam Sayı	8	20	17	27	12	84
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	10	24	20	32	14	100

Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün il-ilçe turizmine olan katkısının değerlendirilmesi: Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün il-ilçe turizmine olan katkısını, genel olarak katılımcıların çoğunluğu olumsuz veya yetersiz olarak değerlendirmiştir.

Üniversitelerin % 60'ı katkı sağlıyor fakat her kesime ulaşmıyor değerlendirmesini yapmıştır. Resmi kurumların % 73'ü, özel firmaların % 54'ü, basın organlarının % 80'i ve STK'ların % 77'si Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün katkısını olumsuz veya yetersiz olarak değerlendirmiştir.

Tablo 74: Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün İl-İlçe Turizmine Olan Katkısı

Katılımcı Kurum %	Vakıflar Genel Müdürlüğü %					Toplam %
	Hiçbir katkısı yok	Yetersiz	Katkı sağlıyor fakat her kesime ulaşmıyor	Katkı sağlıyor	Çok önemli düzeyde katkı sağlıyor	
Resmi Kurum	26	24	23	19	8	100
Özel Firma/ Kuruluş	15	39	0	39	8	100
STK	22	44	11	11	11	100
Basın Organı	30	40	10	20	0	100

Üniversite	0	20	60	20	0	100
Toplam Sayı	25	33	20	22	8	108
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	23	31	19	20	7	100

İl Özel İdaresi'nin il-ilçe turizmine olan katkısının değerlendirilmesi: İl Özel İdaresi'nin il-ilçe turizmine olan katkısı tüm kurumsal yapıların temsilcileri tarafından olumsuz veya yetersiz olarak değerlendirilmiştir. Resmi kurumların % 28'i, özel firmaların % 33'ü, üniversitelerin % 20'si, STK'ların % 12'si ve basın organlarının % 9'u katkı sağladığını belirtmiştir.

Üniversite temsilcilerinin % 60'ının, İl Özel İdaresi'nin turizme katkı sağladığını fakat her kesime ulaşmadığını düşündüğü görülmektedir.

Tablo 75: İl Özel İdaresi'nin İl-İlçe Turizmine Olan Katkısı

Katılımcı Kurum %	İl Özel İdaresi %					Toplam %
	Hiçbir katkısı yok	Yetersiz	Katkı sağlıyor fakat her kesime ulaşmıyor	Katkı sağlıyor	Çok önemli düzeyde katkı sağlıyor	
Resmi Kurum	19	29	24	25	3	100
Özel Firma/ Kuruluş	17	33	17	25	8	100
STK	22	28	39	6	6	100
Basın Organı	27	27	36	9	0	100
Üniversite	0	20	60	20	0	100
Toplam Sayı	21	31	31	22	4	109
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	19	28	28	20	4	100

Uluslararası fon sağlayıcı kuruluşların il-ilçe turizmine olan katkısının değerlendirilmesi: Uluslararası Fon Sağlayıcı Kuruluşların bölge turizmine olan katkısı

değerlendirildiğinde, resmi kurum katılımcılarının % 17'sinin, özel firma katılımcılarının % 23'ünün, STK'ların % 24'ünün fayda sağladığını düşündüğü görülmektedir. Basın organları katılımcılarının hiçbiri, Uluslararası Fon Sağlayıcı Kuruluşların bölge turizmine katkı sağladığını düşünmemektedir.

Üniversiteler en yüksek düzeyde Uluslararası Fon Sağlayıcı Kuruluşların katkı sağladığını düşünen katılımcılardır.

Bölge turizminin önemli problemleri arasında ortaya konulmuş olan kaynak sıkıntısının giderilmesine ilişkin bir kaynak sağlama aracı olabilecek olan Uluslararası Fon Sağlayıcı Kuruluşlardan bölge turizmin bileşenlerinin hiçbirinin yeterli düzeyde faydalanmadığı veya bu konuda bilgi sahibi olmadığı söylenebilir. En yüksek düzeyde faydalanıcıların üniversiteler olduğu görülmektedir.

Tablo 76: Uluslararası Fon Sağlayıcı Kuruluşların (AB, Birleşmiş Milletler vb.) İl-İlçe Turizmine Olan Katkısı

Katılımcı Kurum %	Uluslararası Fon Sağlayıcı Kuruluşlar %					Toplam %
	Hiçbir katkısı yok	Yetersiz	Katkı sağlıyor fakat her kesime ulaşmıyor	Katkı sağlıyor	Çok önemli düzeyde katkı sağlıyor	
Resmi Kurum	27	37	19	14	3	100
Özel Firma/ Kuruluş	15	54	8	8	15	100
STK	29	29	18	6	18	100
Basın Organları	30	40	30	0	0	100
Üniversite	0	0	60	40	0	100
Toplam Sayı	26	38	21	12	7	104
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	25	37	20	12	7	100

Büyükşehir Belediyesi'nin il-ilçe turizmüne olan katkısının değerlendirilmesi:
Büyükşehir belediyesinin il ilçe turizmüne katkı sağladığını düşünen katılımcıların oranının

yüksek olmadığı görülmektedir. Resmi kurum temsilcilerinin % 36'sı, özel firmaların % 47'si STK'ların % 37'si ve üniversite temsilcilerinin % 50'si katkı sağladığını düşünmektedir.

Basın organlarının hiçbiri büyükşehir belediyesinin katkı sağladığını düşünmemektedir.

Tablo 77: Büyükşehir Belediyesi'nin İl-İlçe Turizmine Olan Katkısı

Katılımcı Kurum %	Büyükşehir Belediyesi %					Toplam %
	Hiçbir katkısı yok	Yetersiz	Katkı sağlıyor fakat her kesime ulaşmıyor	Katkı sağlıyor	Çok önemli düzeyde katkı sağlıyor	
Resmi Kurum	34	10	20	24	12	100
Özel Firma/ Kuruluş	27	13	13	20	27	100
STK	26	16	21	32	5	100
Basın Organı	30	50	20	0	0	100
Üniversite	25	25	0	50	0	100
Toplam Sayı	33	17	20	25	12	107
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	31	16	19	23	11	100

Kaymakamlıkların il-ilçe turizmine olan katkısının değerlendirilmesi: İlçe Belediyesinin il-ilçe turizmine olan katkısının, büyükşehir belediyesinin olduğundan daha düşük düzeyde kaldığı tabloda ortaya konulmuştur. Büyükşehir belediyesinin bölge turizmine katkı sağladığı cevabını % 50 oranında vermiş olan üniversite temsilcilerinin hiçbiri ilçe belediyelerini katkı sağladığını düşünmemektedir. Bununla birlikte resmi kurum temsilcilerinin % 33'ü, özel firmaların % 25'i, STK'ların % 13'ü ve basın organlarının % 23'ü ilçe belediyelerinin il-ilçe turizmine katkı sağladığını belirtmiştir.

Bölge turizm sektöründe pek çok kurumun içinde bulunduğu rol üstlenmeme veya turizmin gelişmesi içinde kendine rol atfetme sorunun belediyeler için de geçerli olduğu

söylenbilir. Bölgedeki kurumların koordinasyon eksikliği ve gelişme içindeki görev tanımlarının olmaması bir sorun olarak değerlendirilmelidir.

Tablo 78: İlçe Belediyesinin İl-İlçe Turizmine Olan Katkısı

Katılımcı Kurum %	İlçe Belediyesi %					Toplam %
	Hiçbir katkısı yok	Yetersiz	Katkı sağlıyor fakat her kesime ulaşmıyor	Katkı sağlıyor	Çok önemli düzeyde katkı sağlıyor	
Resmi Kurum	20	27	18	27	8	100
Özel Firma/ Kuruluş	25	25	25	0	25	100
STK	13	60	13	13	0	100
Basın Organı	27	36	9	9	18	100
Üniversite	20	60	20	0	0	100
Toplam Sayı	17	30	14	16	7	84
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	20	36	17	19	8	100

İŞKUR'un il-ilçe turizmine olan katkısının değerlendirilmesi: İŞKUR'un bölge turizmine katkı sağladığını düşünen kurumların başında üniversiteleri gelmektedir. Üniversite temsilcilerinin % 40'ı kurumun katkı sağladığını belirtmiştir. Resmi kurum temsilcilerinin % 19'u, özel firmaların % 25'i, basın organlarının % 18'i katkı sağladığını belirtirken, STK'ların yalnızca % 6'sı olumlu görüş bildirmiştir. Bu verilerden hareketle, İŞKUR'un turizm sektörü içinde en yakın iletişim içinde olduğu kurumların üniversiteler, en uzak kaldığı kurumsal yapıların ise STK'lar olduğu belirtilebilir.

Tablo 79: İŞKUR'un İl-İlçe Turizmine Olan Katkısı

Katılımcı	İŞKUR %	Toplam
-----------	---------	--------

Kurum %	Hiçbir katkısı yok	Yetersiz	Katkı sağlıyor fakat her kesime ulaşmıyor	Katkı sağlıyor	Çok önemli düzeyde katkı sağlıyor	%
Resmi Kurum	27	43	12	17	2	100
Özel Firma/ Kuruluş	42	8	25	8	17	100
STK	31	44	19	6	0	100
Basın Organları	36	27	18	18	0	100
Üniversite	0	0	60	40	0	100
Toplam Sayı	30	37	18	16	3	104
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	29	36	17	15	3	100

Turizm birliklerinin il-ilçe turizmine olan katkısının değerlendirilmesi: Turizm Birliklerinin il-ilçe turizmine olan katkısını, resmi kurum temsilcilerinin % 4'ü, özel firmaların % 9'u, STK'ların % 11'i olumlu olarak değerlendirmiştir. Basın organları ve üniversite temsilcilerinin hiçbiri turizm birliklerinin bölge turizmine katkı sağladığını düşünmemektedir.

Tablo 80: Turizm Birliklerinin İl-İlçe Turizmine Olan Katkısı

Katılımcı Kurum %	Turizm Birlikleri %				Toplam %
	Hiçbir katkısı yok	Yetersiz	Katkı sağlıyor fakat her kesime ulaşmıyor	Katkı sağlıyor	
Resmi Kurum	64	25	8	4	100
Özel Firma/ Kuruluş	36	36	18	9	100
STK	39	44	6	11	100
Basın Organı	50	40	10	0	100
Üniversite	0	60	40	0	100
Toplam Sayı	50	32	10	5	97
Katkı Sağlama Konusundaki	52	33	10	5	100

Düşünce Toplam %

KOSGEB'in il-ilçe turizmine olan katkısının değerlendirilmesi: KOSGEB'in il-ilçe turizmine olan katkısının değerlendirilmesi; bölgedeki turizm işletmelerinin büyük çoğunluğunun çoğunluğu küçük ve orta boy işletme olması açısından önem taşımaktadır.

Bu koşullar altında KOSGEB'in katkısı değerlendirildiğinde, kurumun bölge turizminin gelişimine çok düşük düzeyde katkı sağladığı görülmektedir. Özel firma temsilcilerinin % 28'i KOSGEB'in katkı sağladığını belirtmiştir. Bunun oldukça düşük düzeyde bir oran olmasının yanında, resmi kurumların % 4'ü ve STK'ların % 6'sının olumlu görüşe sahip olması çok daha düşük düzeyde kalmıştır. Üniversite temsilcilerinin % 20'si KOSGEB'in katkısını olumlu değerlendirmiştir.

Tablo 81: KOSGEB'in İl-İlçe Turizmine Olan Katkısı

Katılımcı Kurum %	KOSGEB %					Toplam %
	Hiçbir katkısı yok	Yetersiz	Katkı sağlıyor fakat her kesime ulaşmıyor	Katkı sağlıyor	Çok önemli düzeyde katkı sağlıyor	
Resmi Kurum	43	40	13	4	0	100
Özel Firma/ Kuruluş	21	14	36	14	14	100
STK	47	41	6	6	0	100
Küçük Üretici	44	33	22	0	0	100
Üniversite	0	0	80	20	0	100
Toplam Sayı	38	33	19	6	2	98
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	39	34	19	6	2	100

TOBB'un il-ilçe turizmine olan katkısının değerlendirilmesi: TOBB'un il-ilçe turizmine olan katkısını olumlu değerlendiren kurumsal yapıların başında özel firmaların

geldiği, diğer kurumların büyük çoğunluğunun TOBB'un turizme olan katkısını olumsuz veya yetersiz olarak değerlendirdiği görülmektedir.

Özel firmaların % 46'sı TOBB'un il-ilçe turizmine olan katkısı olduğunu düşünmektedir. Resmi kurum temsilcilerinin ve STK'ların % 11'i bu görüşteyken; üniversite ve basın organlarının hiçbiri TOBB'un bölge turizminin gelişimine katkısı olduğunu düşünmemektedir.

Tablo 82: TOBB'un İl-İlçe Turizmine Olan Katkısı

Katılımcı Kurum %	TOBB %					Toplam %
	Hiçbir katkısı yok	Yetersiz	Katkı sağlıyor fakat her kesime ulaşmıyor	Katkı sağlıyor	Çok önemli düzeyde katkı sağlıyor	
Resmi Kurum	40	40	9	9	2	100
Özel Firma/ Kuruluş	15	15	23	23	23	100
STK	44	33	11	11	0	100
Basın Organı	36	46	18	0	0	100
Üniversite	0	60	40	0	0	100
Toplam Sayı	37	39	14	10	4	104
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	36	38	14	10	4	100

Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'nın il-ilçe turizmine olan katkısının değerlendirilmesi: Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'nın il-ilçe turizmine olan katkısını, özel firma temsilcilerinin % 36'sı, üniversite temsilcilerinin % 20'si, STK'ların % 12'si, resmi kurum temsilcilerinin % 9'u ve basın organı temsilcilerinin % 10'u olumlu değerlendirmiştir. Katılımcıların büyük çoğunluğu kurumun bölge turizminin gelişimine olan katkısını olumsuz veya yetersiz olarak değerlendirmektedir.

Tablo 83: Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'nın İl-İlçe Turizmine Olan Katkısı

Katılımcı Kurum	Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı %	Toplam %
-----------------	---------------------------------------	----------

%	Hiçbir katkısı yok	Yetersiz	Katkı sağlıyor fakat her kesime ulaşmıyor	Katkı sağlıyor	
Resmi Kurum	58	33	4	5	100
Özel Firma/ Kuruluş	36	27	27	9	100
STK	50	39	6	6	100
Basın Organı	50	40	10	0	100
Üniversite	0	80	20	0	100
Toplam Sayı	51	37	8	5	101
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	51	37	8	5	100

Tarihi Kentler Birliği gibi yerel veya ulusal birlikler, dernekler veya vakıfların il-ilçe turizmine olan katkısının değerlendirilmesi: Tarihi Kentler Birliği gibi yerel veya ulusal birlikler, dernekler veya vakıfların turizme olan katkısını özel firmaların % 31'i, resmi kurum temsilcilerinin % 12'si ve STK'ların % 17'si katkı sağladığı yönünde değerlendirmiştir. Basın organı ve üniversite temsilcilerinin hiçbiri, Tarihi Kentler Birliği gibi yerel veya ulusal birlikler, dernekler veya vakıfların bölge turizminin gelişimine katkı sağladığını düşünmemektedir.

Tablo 84: Tarihi Kentler Birliği Gibi Yerel Veya Ulusal Birlikler, Dernekler Veya Vakıfların İl-İlçe Turizmine Olan Katkısı

Katılımcı Kurum %	Tarihi Kentler Birliği gibi yerel veya ulusal birlikler, dernekler veya vakıflar %					Toplam %
	Hiçbir katkısı yok	Yetersiz	Katkı sağlıyor fakat her kesime ulaşmıyor	Katkı sağlıyor	Çok önemli düzeyde katkı sağlıyor	
Resmi Kurum	35	38	16	10	2	100
Özel Firma/ Kuruluş	15	31	23	31	0	100
STK	28	39	17	17	0	100

Basın Organı	40	30	30	0	0	100
Üniversite	0	60	40	0	0	100
Toplam Sayı	31	39	20	13	1	104
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	30	38	19	12	1	100

İl-ilçe turizminin de mevcut durum ve problemleri belirlemede hangi yöntemlerin etkili olacağına değerlendirilmesi: İl-İlçe turizminin mevcut durum ve problemlerinin belirlenmesinde etkili olacak yöntemlerin hangileri olacağı ve ne sıklıkla kullanılması gerektiği sorulmuş, cevaplar önce genel tabloda birlikte sunulmuş ardından kurumsal yapılara göre ayrı ayrı değerlendirilmiştir.

Genel tabloya bakıldığında en fazla kullanılması önerilen problem belirleme yöntemlerinin, Gözlemlerden hareketle durum ve sorun belirlenmesi, ilgili kamu kurumları içinde yapılan toplantılarda, kurum çalışanlarının görüşleri doğrultusunda mevcut sorun ve durumun analiz edilmesi, Ulusal verilerden faydalanılması (TÜİK, Kalkınma Bakanlığı, Kalkınma Ajansı vb.) olduğu söylenebilir.

Problem belirleme yöntemlerine bakış açısında, kurumsal yapılara göre farklılıkların olduğu görülmektedir. Bu nedenle, bölge turizmi bileşenlerinin yöntemlere yaklaşımlarını, sonraki tablolardan hareketle daha yakından incelemek faydalı olacaktır.

Tablo 85: İl-İlçe Turizminin Mevcut Durum ve Problemlerinin Belirlemede Etkili Olacağı Düşünülen Yöntemler

Yöntemlerin Değerlendirilmesi %	İl-İlçe Turizminin Mevcut Durum Ve Problemlerinin Belirlemede Etkili Olacak Yöntemler %					Cevaplanma oranı %
	Hiçbir zaman	Nadiren	Ara sıra	Sıklıkla	Her zaman	
Sorun ve mevcut durumun firmalara ve kuruluşlara anket vb. yöntemle uygulanan periyodik araştırmalarla değerlendirilmesi	12	28	30	21	9	95
İlgili kamu kurumları içinde yapılan toplantılarda, kurum çalışanlarının görüşleri doğrultusunda mevcut	11	12	23	28	25	96

sorun ve durumun analiz edilmesi						
Ulusal verilerden faydalanılması (TÜİK, Kalkınma Bakanlığı, Kalkınma Ajansı vb.)	11	12	23	28	25	96
Gözlemlerden hareketle durum ve sorun belirlenmesi	7	14	23	34	22	94
Çalıştay, konferans, sempozyum gibi ilgili paydaşların katıldığı toplantılarla mevcut durum, sorun ve olanakların belirlenmesi	9	13	29	28	21	97

Sorun ve mevcut durumun firmalara ve kuruluşlara anket vb. yöntemle uygulanan periyodik araştırmalarla değerlendirilmesinin etkili olacağına ilişkin görüşler: Sorun ve mevcut durumun firmalara ve kuruluşlara anket vb. yöntemle uygulanan periyodik araştırmalarla değerlendirilmesi yöntemini resmi kurumların % 28'i, özel firmaların % 50'si, STK'ların % 31'i sıklıkla ve daha fazla uygulanması gerektiğini savunmuştur. Üniversitelerin % 60'ı ve basın organlarının % 40'ı sorun ve mevcut durumun anket gibi yöntemle uygulanan periyodik araştırmalarla değerlendirilmesinin ara sıra uygulanması gerektiğini dile getirmiştir.

Tablo 86: Sorun ve Mevcut Durumun Firmalara ve Kuruluşlara Anket vb. Yöntemle Uygulanan Periyodik Araştırmalarla Değerlendirilmesinin Etkili Olacağına İlişkin Görüşler

Katılımcı Kurum %	Sorun ve Mevcut Durumun Firmalara Ve Kuruluşlara Anket vb. Yöntemle Uygulanan Periyodik Araştırmalarla Değerlendirilmesi %					Toplam %
	Hiçbir zaman	Nadiren	Ara sıra	Sıklıkla	Her zaman	
Resmi Kurum	15	26	31	17	11	100
Özel Firma/ Kuruluş	6	19	25	38	12	100
STK	5	42	21	26	5	100
Basın Organı	20	30	40	10	0	100
Üniversite	0	20	60	20	0	100
Toplam sayı	14	32	35	24	10	115
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce	12	28	30	21	9	100

Toplam %

İlgili kamu kurumları içinde yapılan toplantılarda, kurum çalışanlarının görüşleri doğrultusunda mevcut sorun ve durumun analiz edilmesi: İlgili kamu kurumları içinde yapılan toplantılarda, kurum çalışanlarının görüşleri doğrultusunda mevcut sorun ve durumun analiz edilmesi yönteminin sıklıkla ve daha fazla kullanılması gerektiği görüşünün resmi kurumlarda (% 50), özel firmalarda (% 63) ve STK'larda (% 50); diğer kurumlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Basın organı temsilcilerinin % 80'i ve üniversitelerin % 60'ı ilgili kamu kurumları içinde yapılan toplantılarda, kurum çalışanlarının görüşleri doğrultusunda mevcut sorun ve durumun analiz edilmesinin ara sıra veya daha az yapılması gerektiğini belirtmiştir. Diğer bir ifadeyle bu kurum temsilcileri kurum çalışanlarının görüşleri doğrultusunda sorun belirlemenin çok etkili bir yöntem olmadığını düşünmektedir.

Tablo 87: İlgili Kamu Kurumları İçinde Yapılan Toplantılarda, Kurum Çalışanlarının Görüşleri Doğrultusunda Mevcut Sorun ve Durumun Analiz Edilmesi

Katılımcı Kurum %	İlgili Kamu Kurumları İçinde Yapılan Toplantılarda, Kurum Çalışanlarının Görüşleri Doğrultusunda Mevcut Sorun Ve Durumun Analiz Edilmesi %					Toplam %
	Hiçbir zaman	Nadiren	Ara sıra	Sıklıkla	Her zaman	
Resmi Kurum	6	12	32	30	20	100
Özel Firma/ Kuruluş	13	6	19	50	13	100
STK	6	17	28	44	6	100
Basın Organı	30	40	10	10	10	100
Üniversite	0	20	40	40	0	100
Toplam Sayı	10	17	32	39	17	115
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	9	15	28	34	15	100

İl-ilçe turizminin mevcut sorun ve durumunun belirlenmesinde ulusal verilerden faydalanılması gerekliliği: İl-ilçe turizminin mevcut sorun ve durumunu belirlemede ulusal

verilerden, resmi kurumların % 57'si, özel firmaların % 50'si, STK'ların % 47'si sıklıkla ve daha fazla faydalanılması gerektiğini düşünmektedir. Basın organlarının % 20'si ulusal verilerden sıklıkla ve daha fazla faydalanılması gerektiğini düşünürken, üniversitelerin tamamı ulusal verilerden sıklıkla ve daha fazla faydalanılması gerektiğini düşünmektedir.

Tablo 88: Ulusal Verilerden Faydalanılması Gerekliliğine İlişkin Görüşler

Katılımcı Kurum %	Ulusal Verilerden Faydalanılması %					Toplam %
	Hiçbir zaman	Nadiren	Ara sıra	Sıklıkla	Her zaman	
Resmi Kurum	11	9	23	30	27	100
Özel Firma/ Kuruluş	6	6	38	25	25	100
STK	11	21	21	21	26	100
Basın Organı	30	30	20	20	0	100
Üniversite	0	0	0	60	40	100
Toplam Sayı	13	14	27	33	29	116
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	11	12	23	28	25	100

İl-İlçe turizminde gözlemlerden hareketle durum ve sorun belirlenmesine ilişkin görüşler: İl-ilçe turizminin mevcut sorun ve durumunu, gözlemlerden hareketle belirlenmesi yönteminin sıklıkla ve her zaman uygulanması gerektiği görüşünün ağır bastığı görülmektedir.

Resmi kurumların % 54'ü, özel firmaların % 74'ü, STK'ların % 58'i Üniversitelerin % 60'ı gözlemlerden hareketle durum ve sorun belirlemenin sıklıkla ve daha fazla yapılması gerektiğini düşünmektedir.

Tablo 89: Gözlemlerden Hareketle Durum ve Sorun Belirlenmesi Gerekliliği

Katılımcı Kurum %	Gözlemlerden Hareketle Durum Ve Sorun Belirlenmesi Sıklığı %	Toplam %
-------------------	--	----------

	Hiçbir zaman	Nadiren	Ara sıra	Sıklıkla	Her zaman	
Resmi Kurum	5	12	29	36	18	100
Özel Firma/ Kuruluş	7	7	13	27	47	100
STK	11	16	16	32	26	100
Basın Organı	22	44	0	33	0	100
Üniversite	0	0	40	40	20	100
Toplam Sayı	8	16	26	39	25	114
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	7	14	23	34	22	100

Çalıştay, konferans, sempozyum gibi ilgili paydaşların katıldığı toplantılarla mevcut durum, sorun ve olanakların belirlenmesi: Mevcut sorun ve durum belirlemede çalıştay, konferans, sempozyum gibi ilgili paydaşların katıldığı toplantıların yapılması sıklığına ilişkin cevaplar irdelendiğinde, resmi kurum, özel firma ve STK'ların ağırlıklı dilimini ara sıra cevabını verenler; basın organı ve üniversitelerin ağırlıklı dilimini ise sıklıkla ve daha fazla cevabını verenler oluşturmaktadır.

Tablo 90: Çalıştay, Konferans, Sempozyum Gibi İlgili Paydaşların Katıldığı Toplantılarla Mevcut Durum, Sorun ve Olanakların Belirlenmesi

Katılımcı Kurum %	Çalıştay, Konferans, Sempozyum Gibi İlgili Paydaşların Katıldığı Toplantılarla Mevcut Durum, Sorun Ve Olanakların Belirlenmesi Sıklığı %					Toplam %
	Hiçbir zaman	Nadiren	Ara sıra	Sıklıkla	Her zaman	
Resmi Kurum	8	14	32	26	21	100
Özel Firma/ Kuruluş	12	6	41	18	24	100
STK	5	11	21	37	26	100
Basın Organı	30	20	20	30	0	100
Üniversite	0	20	0	60	20	100
Toplam Sayı	11	15	34	33	24	117
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce	9	13	29	28	21	100

Toplam %

İl-ilçede son yıllarda (son beş yılda) yaşanan değişimlerin değerlendirilmesi: Son beş yılda bölge turizminin çeşitli kollarının yaşadığı değişime ilişkin görüşler aşağıdaki tabloda genel olarak ve sonrasında, kurumsal yapılara göre değerlendirilmiştir.

Genel tabloya bakıldığında, en yüksek oranda gelişme gösterdiği düşünülen turizm alanının kültür turizmi ve inanç turizmi olduğu görülmektedir. Bunun karşısında en yüksek oranda gerilediği düşünülen turizm alanlarının su sporları, av turizmi ve ipek yolu temalı turizm olduğu görülmektedir.

Cevaplanma oranlarının % 97 ile % 88 arasında değiştiği görülmektedir.

Tablo 91: İl-İlçede Son Yıllarda (Son Beş Yılda) Yaşanan Değişimlerin Değerlendirilmesi

Yöntemler %	İl-İlçede Son Yıllarda Yaşanan Değişimlerin Değerlendirilmesi %			Cevaplanma oranı %
	Gelişti	Değişmedi	Geriledi	
Kültür Turizmi	70	26	4	97
İnanç Turizmi	59	35	6	94
Yayla/Eko Turizm	14	77	9	93
Fuar-Kongre Turizmi	50	43	7	94
Av Turizmi	8	79	13	89
Dağ Sporları, Kayak Turizmi	23	70	7	93
Ornitoloji (Kuş Gözlem) Turizmi	16	76	8	90
Su sporları, Yelken, Göl Turizmi	32	53	15	89
İpek Yolu Temalı Turizm	12	75	13	88
Sağlık Turizmi	52	44	4	93

Termal turizm	26	64	10	93
----------------------	----	----	----	----

Kültür turizminde son beş yılda yaşanan değişim: Son beş yılda kültür turizminde gerileme olduğunu, STK temsilcilerinin % 10'u ve özel firmaların % 12'si düşünmektedir. Mevcut verilere göre; gelişme gösteren bölgenin kültür turizmi konusunda özellikle yatırım yapacak olan özel firmaların gerilediği algısına sahip olması dikkat çekicidir.

Tablo 92: Kültür Turizmi

Katılımcı Kurum %	Kültür Turizminde Yaşanan Değişim %			Toplam %
	Gelişti	Değişmedi	Geriledi	
Resmi Kurum	77	22	2	100
Özel Firma/ Kuruluş	71	18	12	100
STK	70	20	10	100
Basın Organı	46	55	0	100
Üniversite	40	60	0	100
Toplam Sayı	82	30	5	117
Yaşanan değişim konusundaki düşünce toplam %	70	26	4	100

İnanç turizminde son beş yılda yaşanan değişim: Son beş yılda inanç turizminde yaşanan değişim konusunda geriledi algısına en yüksek sahip olan kurumun basın organları olduğu görülmektedir. Özel firmaların % 12'si, STK'ların % 10'u inanç turizminin gerilediğini düşünmektedir.

İnanç turizmi de kültür turizmi gibi ilerleme gösteren turizm kollarıdır. Buna rağmen yine özel firmaların ve basın organlarının gerilediğine ilişkin algısı, bölgedeki yatırımı ve tanıtımı yapacak olan iki kurumsal yapı olmaları açısından önemli bir sorun olarak görülmelidir. Bu iki kurumsal yapının algısının olumluya dönmesi veya bu algının altında yatan nedenlerin irdelenmesi önemli bir noktadır.

Tablo 93: İnanç Turizmi

Katılımcı Kurum %	İnanç Turizminde Yaşanan Değişim %			Toplam %
	Gelişti	Değişmedi	Geriledi	
Resmi Kurum	63	36	2	100
Özel Firma/ Kuruluş	65	24	12	100
STK	60	30	10	100
Basın Organı	40	40	20	100
Üniversite	20	80	0	100
Toplam Sayı	67	40	7	114
Yaşanan Değişim Konusundaki Düşünce Toplam %	59	35	6	100

Yayla/Eko turizmde son beş yılda yaşanan değişim: Yayla/Eko turizmde son beş yılda yaşanan değişime ilişkin algı ağırlıklı olarak değişmediği yönündedir. Özel firmaların ve üniversitelerin, yayla/eko turizminin gerilediği konusundaki görüşlerinin diğer kurumlara göre daha ağır bastığı dikkat çekmektedir.

Aynı zamanda üniversite ve STK'ların yayla-eko turizminin geliştiği algısına diğer kurumlara göre daha yüksek oranda sahip olduğu söylenebilir.

Tablo 94: Yayla/Eko Turizm

Katılımcı Kurum %	Yayla/Eko Turizmde Yaşanan Değişim %			Toplam %
	Gelişti	Değişmedi	Geriledi	
Resmi Kurum	13	80	7	100
Özel Firma/ Kuruluş	13	63	25	100
STK	20	80	0	100
Basın Organı	9	82	9	100
Üniversite	20	60	20	100
Toplam Sayı	16	86	10	112
Yaşanan Değişim	14	77	9	100

Konusundaki Düşünce Toplam %				
-------------------------------------	--	--	--	--

Fuar-Kongre turizminde son beş yılda yaşanan değişim: Fuar-Kongre turizmde yaşanan değişimi üniversite temsilcilerinin tümü ve özel firmaların % 59 çoğunluğu geliştirdiği olarak değerlendirmiştir. Basın organlarının çoğunluğu son beş yılda fuar-kongre turizminde değişim olmadığını belirtmiştir.

Tablo 95: Fuar-Kongre Turizmi

Katılımcı kurum %	Fuar-Kongre Turizmde Yaşanan Değişim %			Toplam %
	Gelişti	Değişmedi	Geriledi	
Resmi Kurum	48	44	8	100
Özel Firma/ Kuruluş	59	35	6	100
STK	47	47	5	100
Basın Organı	30	60	10	100
Üniversite	100	0	0	100
Toplam Sayı	57	49	8	114
Yaşanan Değişim Konusundaki Düşünce Toplam %	50	43	7	100

Av turizminde son beş yılda yaşanan değişim: Av turizmde yaşanan değişimi değerlendiren kurumların büyük çoğunluğunun değişmediğini düşündüğü görülmektedir. bu cevap aynı zamanda son beş yılda da aynı az gelişme düzeyinde olan av turizminin herhangi bir gelişme içinde olmadığına ilişkin bir değerlendirme olarak düşünülebilir.

Tablo 96: Av Turizmi

Katılımcı Kurum %	Av Turizmde Yaşanan Değişim %			Toplam %
	Gelişti	Değişmedi	Geriledi	
Resmi Kurum	7	84	9	100
Özel Firma/ Kuruluş	7	80	13	100

STK	15	75	10	100
Basın Organı	9	55	36	100
Üniversite	0	80	20	100
Toplam Sayı	9	85	14	108
Yaşanan Değişim Konusundaki Düşünce Toplam %	8	79	13	100

Dağ sporları, kayak turizminde son beş yılda yaşanan değişim: Dağ sporları-kayak turizmde yaşanan değişim konusunda da değişmediği yönündeki algının ağır bastığı görülmektedir. bunun yanında özel firmaların % 38'i, STK'ların % 30'u, üniversitelerin % 20'si ve resmi kurumların % 19'u Dağ sporları-kayak turizminin geliştiğini belirtmiştir. en düşük oranda geliştiğini belirten katılımcılar, basın organı temsilcileri olmuştur.

Tablo 97: Dağ Sporları-Kayak Turizmi

Katılımcı Kurum %	Dağ Sporları-Kayak Turizmde Yaşanan Değişim %			Toplam %
	Gelişti	Değişmedi	Geriledi	
Resmi Kurum	19	76	5	100
Özel Firma/ Kuruluş	38	56	6	100
STK	30	60	10	100
Basın Organı	10	80	10	100
Üniversite	20	60	20	100
Toplam Sayı	26	79	8	113
Yaşanan Değişim Konusundaki Düşünce Toplam %	23	70	7	100

Ornitoloji turizminde son beş yılda yaşanan değişim: Ornitoloji turizmi konusunda, resmi kurum temsilcilerinin % 81'i, özel firma temsilcilerinin % 64'ü, STK temsilcilerinin % 65'i, basın organı temsilcilerinin % 91'i ve üniversite temsilcilerinin % 60'ı son beş yılda herhangi bir değişme göstermediğini belirtmiştir.

Üniversite temsilcilerinin % 20'si, özel firmaların % 14'ü Ornitoloji turizminde gerileme yaşandığını belirtirken; STK'ların % 25'i, özel firmaların % 21'i ve üniversitelerin % 20'si gelişme gösterdiğini ifade etmiştir.

Tablo 98: Ornitoloji Turizmi

Katılımcı Kurum %	Ornitoloji Turizminde Yaşanan Değişim %			Toplam %
	Gelişti	Değişmedi	Geriledi	
Resmi Kurum	12	81	7	100
Özel Firma/ Kuruluş	21	64	14	100
STK	25	65	10	100
Basın Organı	9	91	0	100
Üniversite	20	60	20	100
Toplam Sayı	17	83	9	109
Yaşanan Değişim Konusundaki Düşünce Toplam %	16	76	8	100

İpek Yolu temalı turizmde son beş yılda yaşanan değişim: İpek Yolu temalı turizmde yaşanan değişim konusundaki görüşlerin değişmediği konusunda ağırlık kazansa da gerilediğini düşünen katılımcıların da oranının dikkat çekici olduğu görülmektedir. STK temsilcilerinin % 21'i, basın organı temsilcilerinin % 20'si, üniversite temsilcilerinin % 20'si ve özel firma temsilcilerinin % 17'si İpek Yolu temalı turizmin gerileme gösterdiğini belirtmiştir.

İpek Yolu turizminin son beş yılda gelişme gösterdiğini belirten katılımcıların oranının en yüksek olduğu kurumsal yapılar özel firmalar olmuştur.

Tablo 99: İpek Yolu Temalı Turizm

Katılımcı Kurum %	İpek Yolu Temalı Turizmde Yaşanan Değişim %			Toplam %
	Gelişti	Değişmedi	Geriledi	

Resmi Kurum	13	79	8	100
Özel Firma/ Kuruluş	17	67	17	100
STK	11	68	21	100
Basın Organı	10	70	20	100
Üniversite	0	80	20	100
Toplam Sayı	13	80	14	107
Yaşanan Değişim Konusundaki Düşünce Toplam %	12	75	13	100

Sağlık turizminde son beş yılda yaşanan değişim: Sağlık turizminde son beş yılda yaşanan değişimin geliştiğine dair görüşün veya algının ağır bastığı görülmektedir.

Özel firmaların % 69'u, STK'ların % 60'ı, üniversitelerin % 60'ı, basın organlarının % 5'i ve resmi kurumların % 44'ü sağlık turizminin geliştiğini düşünmektedir. Gerilediğini düşünen katılımcıların oranının çok düşük olduğu görülmektedir.

Tablo 100: Sağlık Turizmi

Katılımcı Kurum %	Sağlık Turizminde Yaşanan Değişim %			Toplam %
	Gelişti	Değişmedi	Geriledi	
Resmi Kurum	44	54	2	100
Özel Firma/ Kuruluş	69	25	6	100
STK	60	35	5	100
Basın Organı	55	36	9	100
Üniversite	60	40	0	100
Toplam Sayı	59	50	4	113
Yaşanan Değişim Konusundaki Düşünce Toplam %	52	44	4	100

Termal turizmde son beş yılda yaşanan değişim: Termal turizmde yaşanan değişime ilişkin cevaplar irdelendiğinde, üniversitelerin % 40'ının ve özel firmaların % 36'sının

gerilediği yönünde algıya sahip olduğu dikkat çekmektedir. Bunun yanında özel firma temsilcilerinin % 36'sı, basın organlarının % 30'u, resmi kurumların % 25'i, STK'ların % 25'i termal turizmin son 5 yılda gelişme gösterdiğini belirtmiştir. Üniversite katılımcılarının hiçbiri termal turizmin geliştiğini düşünmemektedir.

Tablo 101: Termal Turizm

Katılımcı Kurum %	Termal Turizmde Yaşanan Değişim %			Toplam %
	Gelişti	Değişmedi	Geriledi	
Resmi Kurum	25	70	5	100
Özel Firma/ Kuruluş	36	29	36	100
STK	25	70	5	100
Basın Organı	30	70	0	100
Üniversite	0	60	40	100
Toplam Sayı	29	72	11	112
Yaşanan Değişim Konusundaki Düşünce Toplam %	26	64	10	100

Şanlıurfa/Diyarbakır kentlerinde turizmin gelişiminin önündeki darboğazlar: Bölge turizminin gelişiminin önündeki darboğazlar hem genel özet tablo içinde hem de kurumsal yapılara göre ayrı ayrı tablolarda ele alınmıştır.

Soruların, % 94 ile % 99 arasında yüksek katılımı ile cevaplanmış olduğu dikkat çekmektedir.

Darboğazlar arasında en yüksek oranda, ören yerlerindeki düzenlemelerin, ulaşım ve altyapının yetersizliği (% 85), nitelikli sertifikalı personel ve teknik donanım eksiliği (% 82), tanıtım ve pazarlamaya ayrılan kaynakların yetersiz olması (% 81), yönlendirici, destek ve teşvik mekanizmalarının yetersiz olması (% 81) belirtilmiştir.

Kurumsal yapıların dağılımına göre darboğazların değerlendirilmesinin ele alındığı tablolarda bölge turizmine ilişkin darboğazlar daha yakından değerlendirilmiştir.

Tablo 102: Şanlıurfa/Diyarbakır Kentlerinde Turizmin Gelişiminin Önündeki Darboğazlar

Darboğazlar %	Turizmin Gelişiminin Önündeki Darboğazlar %					Cevaplanma Oranı %
	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum	
İşletmelerinin öz sermayelerinin yetersiz olması	11	11	8	44	26	97
Tesislerdeki düşük doluluk oranları	8	23	14	33	22	93
Yönlendirici, destek ve teşvik mekanizmalarının yetersiz olması	6	5	7	52	29	92
Yerel yönetimlerin turizme yeterince ilgi göstermemesi	10	25	5	32	28	94
Turistik ürün arzının yetersiz ve ürün çeşidinin az olması	16	21	4	38	21	96
Kurumlar arası koordinasyon sorunları	3	14	7	45	31	95
Doğal, tarihi ve kültürel eserlerin korunmasında özen gösterilmemesi	3	14	4	36	44	95
Tanıtım ve pazarlamaya ayrılan kaynakların yetersiz olması	4	10	6	36	45	94
Nitelikli sertifikalı personel ve teknik donanım eksiliği	2	9	8	39	43	97
Ören yerlerindeki düzenlemelerin, ulaşım ve altyapının yetersizliği	2	9	4	47	38	95
Yeni yatırımlar için uygun bir iklimin olmaması	14	28	10	33	15	98
Turist sağlığı ve hijyen konularına önem verilmemesi	7	15	7	39	32	95
Turizm alanlarının kent merkezlerine uzaklığı ve ulaşım güçlükleri	14	35	4	28	19	97
Turizm sektörünün ulusal ve uluslararası pazarlama sorunları	5	11	13	39	32	97
Sektörün etki alanında yer alan turizm odakları ile işbirliği geliştirememesi	3	10	14	51	22	96
Kapsamlı bir turizm envanterinin olmaması; mevcut değerlerin ne olduğunun detaylı bilinmemesi	7	28	9	30	27	96
Kentsel temizlik, altyapı ve hizmet sunumunun yetersizliği	8	24	4	39	25	95

Konaklama olanaklarının yetersizliği	5	22	5	40	27	97
Konaklama tesislerinin fiyatları ile sundukları hizmetin uyuşmaması	7	18	18	31	25	94

İşletmelerinin öz sermayelerinin yetersiz olması: İşletmelerin öz sermayesini darboğaz olarak gören kurumsal temsilcilerin dağılımı değerlendirildiğinde, özel firmaların % 64'ü öz sermayenin yetersizliğini bir darboğaz olarak nitelemiştir. Öz sermayenin yetersizliğini, STK temsilcilerinin % 84'ü, resmi kurum temsilcilerinin % 74'ü, basın organlarının % 55'i darboğaz olarak görmektedir. Üniversite temsilcilerinin % 20'sinin fikrim yok cevabını vermesi ve % 60'ının öz sermaye sorunu olmadığını düşünmesi dikkat çekicidir.

Genel olarak özel sektör temsilcilerinin de ağırlıklı dile getirdiği gibi öz sermaye sorunu bölgede yaşanan bir sorun olmasının yanında, bu soruna ilaveten öz sermayenin yönlendirilmesi sorunu ve yetersiz alanları fonlardan alınan desteklerle tamamlama düzeyinin düşüklüğü de önemli sorunlar olarak belirtilebilir. Bu sorun alanlarının bileşimi öz sermayenin yetersiz ve etkisiz kalmasına neden olmaktadır.

Tablo 103: İşletmelerinin Öz Sermayelerinin Yetersiz Olması

Katılımcı Kurum %	İşletmelerinin Öz Sermayelerinin Yetersiz Olması %					Toplam %
	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum	
Resmi Kurum	8	12	6	49	25	100
Özel Firma/ Kuruluş	24	6	6	35	29	100
STK	5	5	5	42	42	100
Basın Organı	18	9	18	46	9	100
Üniversite	20	40	20	20	0	100
Toplam Sayı	13	13	9	52	30	117
Katkı sağlama konusundaki düşünce toplam %	11	11	8	44	26	100

Tesislerdeki düşük doluluk oranları: Tesislerdeki düşük doluluk oranlarını darboğaz olarak gören katılımcıların kurumsal dağılımı değerlendirildiğinde, resmi kurumların % 61'i, basın organlarının % 60'ı, STK'ların % 16'sı ve özel firma temsilcilerinin % 47'si tesislerin doluluk oranını darboğaz olarak görmektedir. Bu darboğazın doğrudan etkilediği özel sektör; resmi kurum, basın organı ve STK'lara göre tesislerin doluluk oranının düşüklüğünü daha düşük düzeyde darboğaz olarak görmektedir. Dolayısıyla bölgede turizm sektöründe faaliyet gösteren özel firmalar için turist oranı veya tesislerin doluluk oranlarından daha önemli darboğazlar olduğu belirtilebilir.

Önceki darboğaz konusunda olduğu gibi, bu tabloda yer verilen tesislerin doluluk oranı ile ilgili darboğaz konusunda da Üniversite temsilcilerinin % 20'sinin fikrim yok cevabını vermesi ve % 60'ının öz sermaye sorunu olmadığını düşünmesi dikkat çekicidir. bunun yanında STK'ların % 21'i de fikrim yok cevabını vermiştir. Bu veriler, üniversitelerin ve üniversite temsilcilerinin, kendi alanları olarak tanımladıkları eğitim alanı dışında, bölge turizminin mevcut durum ve sorunlarına yakın durmamakta olduğunu göstermektedir. STK'ların da kendi çalışma alanları dışında kalan turizm sektörü ile ilgili konulara uzak olduğu belirtilebilir.

Tablo 104: Tesislerdeki Düşük Doluluk Oranları

Katılımcı Kurum %	Tesislerdeki Düşük Doluluk Oranları %					Toplam %
	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum	
Resmi Kurum	5	19	15	34	27	100
Özel Firma/ Kuruluş	12	35	6	18	29	100
STK	11	21	21	32	16	100
Basın Organı	11	20	10	60	0	100
Üniversite	20	40	20	20	0	100
Toplam Sayı	9	26	16	37	25	113
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	8	23	14	33	22	100

Yönlendirici, destek ve teşvik mekanizmalarının yetersiz olması: En önemli darboğazlar arasında, yönlendirici, destek ve teşvik mekanizmalarının yetersiz olması görülmektedir. Resmi kurum temsilcilerinin % 82'si, özel firma temsilcilerinin % 82'si, STK'ların % 88'i, basın organlarının % 88'i, Basın organı temsilcilerinin % 82'si yönlendirici, destek ve teşvik mekanizmalarının yetersiz olmasını darboğaz olarak görmektedir. Üniversite temsilcilerinin % 40'ı bu konuyu darboğaz olarak görmektedir.

Verilerden hareketle turizm sektöründe faaliyet gösteren kurumların büyük çoğunluğu için yönlendirici, destek ve teşvik mekanizmalarının yetersiz olması önemli bir sorundur. Bu sorun, bölge turizm sektöründe faaliyet gösteren firmaların koordineli ve planlı çalışmasını, gelişim süreci içinde kendini ve rollerini tanımlamasını da engellemektedir.

Tablo 105: Yönlendirici, Destek ve Teşvik Mekanizmalarının Yetersiz Olması

Katılımcı Kurum %	Yönlendirici, Destek Ve Teşvik Mekanizmalarının Yetersiz Olması %					Toplam %
	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum	
Resmi Kurum	5	3	10	56	26	100
Özel Firma/ Kuruluş	13	6	0	44	38	100
STK	6	0	6	44	44	100
Basın Organı	0	9	9	64	18	100
Üniversite	20	40	0	40	0	100
Toplam Sayı	7	6	8	58	32	111
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	6	5	7	52	29	100

Yerel yönetimlerin turizme yeterince ilgi göstermemesi: Yerel yönetimlerin turizme yeterince ilgi göstermemesini, resmi kurum temsilcilerinin % 57'si, özel firma temsilcilerinin % 59'u, STK'ların % 53'ü, basın organı temsilcilerinin % 70'i ve üniversite temsilcilerinin tümü Yerel yönetimlerin turizme yeterince ilgi göstermemesini darboğaz olarak nitelemiştir.

Yerel yönetimlerin turizme yeterince ilgi göstermemesinin yüksek oranda bir darboğaz olarak görülmesinin nedenleri arasında; yerel yönetimlerin turizm sektörü içindeki rolünün belirgin olmaması, koordinasyonsuzluk ve yönlendirilmemesinin de etkisiyle kendilerine görev atfetme gücünün düşük kalması belirtilebilir.

Tablo 106: Yerel Yönetimlerin Turizme Yeterince İlgi Göstermemesi

Katılımcı kurum %	Yerel Yönetimlerin Turizme Yeterince İlgi Göstermemesi %					Toplam %
	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum	
Resmi Kurum	11	28	5	31	26	100
Özel Firma/ Kuruluş	12	29	0	41	18	100
STK	6	29	12	24	29	100
Basın organı	10	10	10	30	40	100
Üniversite	0	0	0	40	60	100
Toplam Sayı	11	29	6	36	32	114
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	10	25	5	32	28	100

Turistik ürün arzının yetersiz ve ürün çeşidinin az olması: Turistik ürün arzının yetersiz ve ürün çeşidinin az olması katılımcıların büyük oranı tarafından darboğaz olarak nitelendirilmiştir. Resmi kurum temsilcilerinin % 56'sı, özel firma temsilcilerinin % 71'i, STK'ların % 63'ü, basın organı temsilcilerinin % 64'ü Turistik ürün arzının yetersiz ve ürün çeşidinin az olmasını darboğaz olarak nitelemektedir. Üniversite temsilcilerinin % 20'si bu konuyu darboğaz olarak nitelemiştir.

Verilen cevaplar, bölgede önemli düzeyde turistik ürün arzı sorunun olduğunu göstermektedir. Bu konuda özellikle bölge kültürünü temsil eden nitelikli ürünlerin olmadığı, bunun yerine basit ve nitelsiz ürünlerin piyasaya hâkim olduğu belirtilebilir. Bir bütün olarak turizmin gelişmesi içinde, özellikle zanaat ürünlerinin yer edinmesi ve nitelikli ürünlerin daha öne çıkması önemli bir çalışma alanı olarak görülmeli ve paydaşların ortak çabalarıyla geliştirilmelidir.

Tablo 107: Turistik Ürün Arzının Yetersiz ve Ürün Çeşidinin Az Olması

Katılımcı Kurum %	Turistik Ürün Arzının Yetersiz Ve Ürün Çeşidinin Az Olması %					Toplam %
	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum	
Resmi Kurum	14	27	3	33	23	100
Özel Firma/ Kuruluş	24	6	0	47	24	100
STK	16	16	5	47	16	100
Basın Organı	9	9	18	46	18	100
Üniversite	40	40	0	20	0	100
Toplam Sayı	19	24	5	44	24	116
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	16	21	4	38	21	100

Kurumlar arası koordinasyon sorunları: Kurumlar arası koordinasyon sorunları, araştırmanın başından sonuna kadar sektör paydaşlarının en önemli sorunları arasında ortaya konulmuştur.

Resmi kurumların % 74'ü, özel firma temsilcilerinin % 75'i, STK'ların % 90'ı, basın organı temsilcilerinin % 55'i ve üniversite temsilcilerinin tümü Kurumlar arası koordinasyon sorunlarını darboğaz olarak nitelemiştir. Bu sonuçlara göre, bölgede sektörün paydaşları arasında önemli ölçüde koordinasyon, yönlendirme ve iletişim sorunu olduğu ve bunun da birçok yan soruna darboğaza yol açtığı söylenebilir. Bu alanda koordinasyon görevini üstlenecek bir üst kuruma ihtiyaç olduğu da görülmektedir. Kalkınma Ajansı'nın bu alanda görev üstlenmesinin önemli bir boşluğu dolduracağı belirtilebilir.

Tablo 108: Kurumlar arası Koordinasyon Sorunları

Katılımcı Kurum %	Kurumlar arası Koordinasyon Sorunları %					Toplam %
	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum	

Resmi Kurum	3	17	6	42	32	100
Özel Firma/ Kuruluş	6	18	0	31	44	100
STK	0	5	5	58	32	100
Basın Organı	0	11	33	44	11	100
Üniversite	0	0	0	80	20	100
Toplam Sayı	3	16	8	52	36	115
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	3	14	7	45	31	100

Doğal, tarihi ve kültürel eserlerin korunmasında özen gösterilmemesi: Doğal, tarihi ve kültürel eserlerin korunmasında özen gösterilmemesi, çok önemli bir sorun alanı olmasının yanında bölgedeki önemli darboğazlar arasında gösterilmektedir. Resmi kurum temsilcilerinin % 74'ü, özel firma temsilcilerinin % 89'u, STK'ların % 94'ü, basın organı temsilcilerinin % 70'i ve üniversite temsilcilerinin tamamı Doğal, tarihi ve kültürel eserlerin korunmasında özen gösterilmemesini çok önemli bir darboğaz olarak görmektedir.

Bu veriler bölge halkının düşük farkındalık düzeyine ve eğitim eksikliğine işaret etmektedir. Temel problem alanları arasında görülmesi gereken bu konuyla ilgili tüm kurumsal yapıların ve özellikle, üniversitelerin, basın organlarının ve STK'ların bilinç ve farkındalık düzeyini arttırıcı eğitim ve bilinçlendirme çalışmaları, kampanyaları ve eğitimleri yürütmesi en önemli gelişme basamaklarından biri olacaktır. Bu alandaki çalışma aşamalarını yönlendirme açısından önceki bölümlerde de dile getirilen koordinasyon sorununu aşmak açısından Kalkınma Ajansı'nın rol üstlenmesi de önemli ve öncelikli konular arasında değerlendirilmelidir.

Tablo 109: Doğal, Tarihi ve Kültürel Eserlerin Korunmasında Özen Gösterilmemesi

Katılımcı Kurum %	Doğal, Tarihi Ve Kültürel Eserlerin Korunmasında Özen Gösterilmemesi %				Toplam %
	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	

Resmi Kurum	2	20	5	40	34	100
Özel Firma/ Kuruluş	6	6	0	18	71	100
STK	6	0	0	33	61	100
Basın organı	0	20	10	40	30	100
Üniversite	0	0	0	40	60	100
Toplam Sayı	3	16	4	41	51	115
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	3	14	4	36	44	100

Tanıtım ve pazarlamaya ayrılan kaynakların yetersiz olması: Tanıtım ve pazarlamaya ayrılan kaynakların yetersiz olması resmi kurumların % 78'i, özel firmaların % 94'ü, STK'ların % 95'i ve üniversitelerin % 80'i tarafından darboğaz olarak nitelendirilmiştir. Basın organı temsilcilerinin % 20'sinin bu konuda fikri olmaması, tanıtım ve pazarlama konusunda rol alan kurumlardan biri olması açısından düşündürücüdür. Başka bir ifadeyle basın organlarının turizm sektöründeki tanıtım ve pazarlama faaliyetleri konusunda bilgi sahibi değildir.

Tablo 110: Tanıtım ve Pazarlamaya Ayrılan Kaynakların Yetersiz Olması

Katılımcı Kurum %	Tanıtım ve Pazarlamaya Ayrılan Kaynakların Yetersiz Olması %					Toplam %
	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum	
Resmi Kurum	5	13	5	37	41	100
Özel Firma/ Kuruluş	0	0	6	35	59	100
STK	5	0	0	37	58	100
Basın Organı	0	30	20	30	20	100
Üniversite	0	0	20	40	40	100
Toplam Sayı	4	11	7	41	51	114
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	4	10	6	36	45	100

Nitelikli sertifikalı personel ve teknik donanım eksiliği: Nitelikli sertifikalı personel ve teknik donanım eksiliğini resmi kurum temsilcilerinin % 82'si, özel firma temsilcilerinin tamamı, STK'ların % 90'ı, üniversitelerin % 80'i darboğaz olarak nitelemiştir. Nitelikli sertifikalı personel ve teknik donanım eksiliğini basın organlarının % 45'i darboğaz olarak nitelemiştir. Bölge turizm sektöründe Nitelikli sertifikalı personel ve teknik donanım eksiliği önemli problem alanlarından biri olarak ele alınabilir. Bu nedenle, basın organlarının turizm sektörünün mevcut sorunlarına çok yakın olmadığı söylenebilir. Diğer kurumsal yapı temsilcilerinin büyük çoğunluğu Nitelikli sertifikalı personel ve teknik donanım eksiliğini darboğaz olarak dile getirmiştir.

Tablo 111: Nitelikli Sertifikalı Personel ve Teknik Donanım Eksiliği

Katılımcı Kurum %	Nitelikli Sertifikalı Personel Ve Teknik Donanım Eksiliği %					Toplam %
	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum	
Resmi Kurum	0	9	9	41	41	100
Özel Firma/ Kuruluş	0	0	0	19	81	100
STK	5	0	5	47	42	100
Basın Organı	9	27	18	36	9	100
Üniversite	0	20	0	60	20	100
Toplam Sayı	2	10	9	46	50	117
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	2	9	8	39	43	100

Ören yerlerindeki düzenlemelerin, ulaşım ve altyapının yetersizliği: Ören yerlerindeki düzenlemelerin, ulaşım ve altyapının yetersizliği resmi kurumların % 89'u, STK'ların % 89'u, özel firmaların % 94'ü ve üniversite temsilcilerinin % 80'i tarafından çok yüksek oranlarda darboğaz olarak değerlendirilmiştir. Basın organlarının % 46'sı Ören yerlerindeki düzenlemelerin, ulaşım ve altyapının yetersizliğini darboğaz olarak nitelemiştir.

Ören yerlerindeki düzenlemelerin, ulaşım ve altyapının yetersizliği bölgede arka planda kalmış ve son yıllarda gelişme göstermeye, öne çıkmaya başlamıştır. Bu süreçte ören

yerlerine ilişkin sorunların hala sürdüğü ve önemli çalışmaların yapılması gerektiği görülmektedir.

Tablo 112: Ören Yerlerindeki Düzenlemelerin, Ulaşım ve Altyapının Yetersizliği

Katılımcı Kurum %	Ören Yerlerindeki Düzenlemelerin, Ulaşım Ve Altyapının Yetersizliği %					Toplam %
	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum	
Resmi Kurum	0	8	3	50	39	100
Özel Firma/ Kuruluş	0	6	0	38	56	100
STK	5	5	0	47	42	100
Basın Organı	9	27	18	46	0	100
Üniversite	0	0	20	40	40	100
Toplam Sayı	2	10	5	54	44	115
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	2	9	4	47	38	100

Yeni yatırımlar için uygun bir iklimin olmaması: Yeni yatırımlar için uygun bir iklimin olmamasını, özel firma temsilcilerinin % 41'i ve basın organı temsilcilerinin % 45'i darboğaz olarak görmektedir. Bölgedeki yatırımları teşvik edecek güce sahip olan özel sektör ve basın organlarının bu konuda olumsuz görüşe sahip olması ve bu konuyu darboğaz olarak görmesi önemli bir sorundur. Yatırımların turizm alanında kalması ve bölge turizmine yapılan yatırımların cesaretlendirilmesi açısından Yeni yatırımlar için uygun bir iklimin olmaması darboğazının aşılması konusunda farkındalık artırıcı çalışmalar veya kampanyaların yapılması faydalı olacaktır.

Tablo 113: Yeni Yatırımlar İçin Uygun Bir İklimin Olmaması

Katılımcı kurum %	Yeni Yatırımlar İçin Uygun Bir İklimin Olmaması %					Toplam %
	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum	
Resmi Kurum	12	26	9	36	17	100

Özel Firma/ Kuruluş	18	35	6	29	12	100
STK	21	32	11	21	16	100
Basın Organı	0	27	27	36	9	100
Üniversite	20	20	0	40	20	100
Toplam Sayı	16	33	12	39	18	118
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	14	28	10	33	15	100

Turist sağlığı ve hijyen konularına önem verilmemesi: Turist sağlığı ve hijyen konularına önem verilmemesi resmi kurumların; % 74'ü, özel firma temsilcilerinin % 94'ü, STK'ların % 50'si ve üniversite temsilcilerinin tamamı tarafından darboğaz olarak görülmektedir. Basın organı temsilcilerinin, % 30'unun bölgenin önemli sorunlarından biri olan bu konuda fikri olmadığını belirtmesi dikkat çekicidir. birçok konuda olduğu gibi bölgenin sorunları arasında sayılan, Turist sağlığı ve hijyen konularına önem verilmemesi konusunda fikri olmayan basın organı temsilcileri; basın kuruluşlarının bölge turizmine mesafeli ve ilgisiz yaklaştığını ortaya koymaktadır. Bu sorunun aşılması için farkındalık yaratma ve eğitim faaliyetlerini toplumsal yapıya yayma açısından önemli görev üstlenmesi gereken basın kuruluşlarının bilinçlendirilmesi ve farkındalık kazandırılması öncelikli bir konu olarak görülebilir.

Tablo 114: Turist Sağlığı ve Hijyen Konularına Önem Verilmemesi

Katılımcı Kurum %	Turist Sağlığı Ve Hijyen Konularına Önem Verilmemesi %					Toplam %
	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum	
Resmi Kurum	6	15	5	41	33	100
Özel Firma/ Kuruluş	6	0	0	31	63	100
STK	17	22	11	28	22	100
Basın Organı	0	30	30	40	0	100
Üniversite	0	0	0	80	20	100
Toplam Sayı	8	17	8	45	37	115

Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	7	15	7	39	32	100
---	---	----	---	----	----	-----

Turizm alanlarının kent merkezlerine uzaklığı ve ulaşım güçlükleri: Turizm alanlarının kent merkezlerine uzaklığı ve ulaşım güçlükleri resmi kurumların % 64'ü tarafından darboğaz olarak nitelendirilirken, özel firmaların % 19'u, STK'ların % 22'si, Basın organlarının % 36'sı ve üniversitelerin % 40'ı tarafından darboğaz olarak görülmüştür. Resmi kurumlar dışında kalan kurumlar için, turizm alanlarının kent merkezlerine uzaklığı ve ulaşım güçlükleri diğer darboğazlardan daha geri planda kalmaktadır.

Tablo 115: Turizm Alanlarının Kent Merkezlerine Uzaklığı ve Ulaşım Güçlükleri

Katılımcı Kurum %	Turizm Alanlarının Kent Merkezlerine Uzaklığı Ve Ulaşım Güçlükleri %					Toplam %
	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum	
Resmi Kurum	6	27	3	41	23	100
Özel Firma/ Kuruluş	31	44	6	0	19	100
STK	26	47	5	11	11	100
Basın Organı	9	46	9	27	9	100
Üniversite	20	40	0	20	20	100
Toplam Sayı	16	41	5	33	22	117
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	14	35	4	28	19	100

Turizm sektörünün ulusal ve uluslararası pazarlama sorunları: Turizm sektörünün ulusal ve uluslararası pazarlama sorunlarını darboğaz olarak değerlendirme oranı, tüm kurumsal yapılar için oldukça yüksek düzeydedir.

Resmi kurum temsilcilerinin % 84'ü, özel firma temsilcilerinin % 76'sı, STK'ların % 74'ü ve üniversitelerin % 80'i Turizm sektörünün ulusal ve uluslararası pazarlama sorunlarını darboğaz olarak nitelendirmiştir. Basın organı temsilcileri kendi alanları olan bu alanda da %

27 düzeyinde fikrim yok cevabını vermiştir. bu açıdan bakıldığında sektör paydaşları içinde en fazla dışarıda kaldığını düşünen veya turizm sektörü ile ilgili en düşük bilgi-farkındalık düzeyine sahip kurumsal yapının da basın organları olduğu söylenebilir.

Üniversite temsilcilerinin de % 20 oranında fikrim yok cevabını vermesi, kurum temsilcilerinin kendilerini tanımladıkları eğitim alanı dışındaki turizm sektörü konularına ilgi göstermediklerini ortaya koymaktadır.

Tablo 116: Turizm Sektörünün Ulusal ve Uluslararası Pazarlama Sorunları

Katılımcı Kurum %	Turizm Sektörünün Ulusal Ve Uluslararası Pazarlama Sorunları %					Toplam %
	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum	
Resmi Kurum	3	11	12	43	31	100
Özel Firma/ Kuruluş	6	18	0	29	47	100
STK	11	0	16	42	32	100
Basın Organı	9	27	27	27	9	100
Üniversite	0	0	20	40	40	100
Toplam Sayı	6	13	15	46	37	117
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	5	11	13	39	32	100

Sektörün etki alanında yer alan turizm odakları ile işbirliği geliştirememesi: Sektörün etki alanında yer alan turizm odakları ile işbirliği geliştirememesi önemli bir darboğaz olmakla birlikte, tabloda en çok dikkat çeken veri; üniversitelerin % 40, basın organı temsilcilerinin % 27, STK temsilcilerinin % 22, resmi kurum temsilcilerinin % 11 oranında fikrim yok cevabını vermiş olmalıdır. Sektör içindeki paydaşların fikir sahibi olmadığını ortaya koyan bu cevaplar, işbirliğinin geliştirilemediğine ilişkin veriler olarak değerlendirilebilir.

Sektörün etki alanında yer alan turizm odakları ile işbirliği geliştirememesini özel firmaların % 88'inin darboğaz olarak nitelediği görülmektedir. Buradan hareketle, sektörün

etki alanında yer alan turizm odakları ile işbirliği geliştirememesi konusunda en fazla sorun yaşayan kurumsal yapıların özel sektör olduğu belirtilebilir.

Tablo 117: Sektörün Etki Alanında Yer Alan Turizm Odakları İle İşbirliği Geliştirememesi

Katılımcı Kurum %	Sektörün Etki Alanında Yer Alan Turizm Odakları İle İşbirliği Geliştirememesi %					Toplam %
	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum	
Resmi Kurum	2	14	11	49	25	100
Özel Firma/ Kuruluş	12	0	0	59	29	100
STK	6	0	22	56	17	100
Basın Organı	0	27	27	46	0	100
Üniversite	0	0	40	40	20	100
Toplam Sayı	4	12	16	59	25	116
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	3	10	14	51	22	100

Kapsamlı bir turizm envanterinin olmaması; mevcut değerlerin ne olduğunun detaylı bilinmemesi: Kapsamlı bir turizm envanterinin olmaması; mevcut değerlerin ne olduğunun detaylı bilinmemesinin darboğaz olduğu konusunda özel sektör temsilcilerinin % 65'inin bunu karşısında üniversite temsilcilerinin % 20'sinin görüş bildirmesi önemli bir çelişki olarak görünmektedir.

Bu verilerden ortaya çıkan önemli bir sonuç olarak bölge envanterinin özellikle üniversite tarafından kapsamlı çalışmalarla ortaya konulmuş olmasının yanında, bu çalışmaların veya verilerin turizm sektöründeki özel firmalar ve diğer bileşenler tarafından kullanılacak niteliğe dönüştürülmemiş olması bir darboğaz olarak görülebilir. Kurumlar arası işbirliği ve koordinasyon sorununa işaret eden bu veriler, bölgede turizm sektörü bileşenlerinin işbirliği ve ortaklaşa çalışmalar içinde yer alması gerekliliğini bir kez daha ortaya koymaktadır.

Tablo 118: Kapsamlı Bir Turizm Envanterinin Olmaması; Mevcut Değerlerin Ne Olduğunun Detaylı Bilinmemesi

Katılımcı Kurum %	Kapsamlı Bir Turizm Envanterinin Olmaması; Mevcut Değerlerin Ne Olduğunun Detaylı Bilinmemesi %					Toplam %
	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum	
Resmi Kurum	5	30	5	33	28	100
Özel Firma/ Kuruluş	12	12	12	12	53	100
STK	11	21	16	32	21	100
Basın Organı	9	27	18	46	0	100
Üniversite	0	80	0	20	0	100
Toplam Sayı	8	32	10	35	31	116
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	7	28	9	30	27	100

Kentsel temizlik, altyapı ve hizmet sunumunun yetersizliği: Kentsel temizlik, altyapı ve hizmet sunumunun yetersizliği, turizm sektörünün gelişimini etkileyen önemli konulardan biridir.

Kentsel temizlik, altyapı ve hizmet sunumunun yetersizliği, resmi kurumların % 69'u, özel firma temsilcilerinin % 44'ü, STK'ların % 69'u ve üniversite temsilcilerinin tamamı tarafından darboğaz olarak nitelendirilmektedir. Kentsel temizlik, turizmin gelişme sürecinde bölgenin en önemli sorunları arasında sayılabilir. Bu konuda yalnızca temizlik çalışmaları değil, bilinçlendirme ve eğitim çalışmalarının da birlikte yürütülmesi gerekir.

Tablo 119: Kentsel Temizlik, Altyapı ve Hizmet Sunumunun Yetersizliği

Katılımcı Kurum %	Kentsel Temizlik, Altyapı Ve Hizmet Sunumunun Yetersizliği %					Toplam %
	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum	
Resmi Kurum	6	22	3	43	26	100
Özel Firma/ Kuruluş	19	25	13	13	31	100

STK	11	21	0	53	16	100
Basın Organı	0	50	10	30	10	100
Üniversite	0	0	0	40	60	100
Toplam Sayı	9	27	5	45	29	115
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	8	24	4	39	25	100

Konaklama olanaklarının yetersizliği: Konaklama olanaklarının yetersizliği resmi kurum temsilcilerinin % 76'si, özel firma temsilcilerinin % 65'i, STK'ların % 58'i, üniversite temsilcilerinin % 60'ı tarafından darboğaz olarak nitelendirilmiştir.

Basın organı temsilcilerinin % 18'i Konaklama olanaklarının yetersizliğine fikrim yok cevabını vermiş, % 45'i darboğaz olarak değerlendirmiştir.

Tablo 120: Konaklama Olanaklarının Yetersizliği

Katılımcı Kurum %	Konaklama Olanaklarının Yetersizliği %					Toplam %
	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum	
Resmi Kurum	2	19	5	42	34	100
Özel Firma/ Kuruluş	24	12	0	41	24	100
STK	5	32	5	42	16	100
Basın Organı	0	36	18	36	9	100
Üniversite	0	40	0	20	40	100
Toplam Sayı	6	26	6	47	32	117
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	5	22	5	40	27	100

Konaklama tesislerinin fiyatları ile sundukları hizmetin uyuşmaması: Konaklama tesislerinin fiyatları ile sundukları hizmetin uyuşmaması, konaklama olanaklarının yetersizliğinden daha düşük oranda darboğaz olarak görülmektedir. Resmi kurum

temsilcilerinin % 57'si, özel firma temsilcilerinin % 65'i, STK'ların % 58'i, basın organları temsilcilerinin % 30'u ve üniversitelerin % 60'ı Konaklama tesislerinin fiyatları ile sundukları hizmetin uyuşmamasını darboğaz olarak nitelemiştir.

Bölgelerindeki turizm sektörü içinde yer alan bu sorun hakkında fikri olmadığını belirten basın organı temsilcilerinin oranı % 30, üniversite temsilcilerinin oranı % 20, resmi kurum temsilcilerinin oranı % 21, STK temsilcilerinin oranı % 16 ile dikkat çekici düzeydedir.

Bu verilerden hareketle basın organı ve üniversite temsilcilerinin ağırlıklı olarak turizm sektörünün mevcut durum ve sorunlarına uzaktan baktıkları, sektör içinde işbirliği ve koordinasyon içinde bulunmadıkları belirtilebilir.

Tablo 121: Konaklama Tesislerinin Fiyatları İle Sundukları Hizmetin Uyuşmaması

Katılımcı Kurum %	Konaklama Tesislerinin Fiyatları İle Sundukları Hizmetin Uyuşmaması %					Toplam %
	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum	
Resmi Kurum	3	19	21	30	27	100
Özel Firma/ Kuruluş	18	12	6	24	41	100
STK	5	21	16	47	11	100
Basın Organı	10	30	30	20	10	100
Üniversite	20	0	20	20	40	100
Toplam Sayı	8	21	21	35	29	114
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	7	18	18	31	25	100

1.6. Karacadağ Kalkınma Ajansının Kurumsal Kimlik Algısı ve Kurumdan Beklentiler

İl-ilçede turizm sektörünün gelişimi konusunda Karacadağ Kalkınma Ajansı'nın rolü: İl-ilçede turizm sektörünün gelişimi konusunda Karacadağ Kalkınma Ajansı'nın rolüne

ilişkin değerlendirmeler ele alındığında, pek çok farklı konuda Kalkınma Ajansı'na rol biçildiği görülmektedir.

Soruların cevaplanma oranlarının % 94 - % 99 arasında çok yüksek oranda gerçekleştiği görülmektedir.

Genel olarak tablo değerlendirildiğinde, İnsan kaynağını geliştirmeye yönelik çalışmalar, Sektöre ve kurumlara yönlendirici yol gösterici çalışmalar, Markalaşma, tanıtım ve pazarlama konularında sektöre danışmanlık, eğitim hizmeti, Nitelikli ve vasıflı işgücünü İl merkezine çekecek çalışmalar, Yörenin değerlerinin ve önemli potansiyel turizm alanlarının envanterinin çıkarılması gibi birbirinden farklı birçok alanda Kalkınma Ajansı'nın rol üstlenmesi gerekliliği çok yüksek oranda dile getirilmiştir.

Genel tabloda ortaya konulan her bir çalışma alanının, ileriki tablolarda kurumsal yapıya göre dağılımı üzerinden ele alınmış, ve bu veriler üzerinden daha yakından incelenmiştir.

Tablo 122: İl-İlçede Turizm Sektörünün Gelişimi Konusunda Karacadağ Kalkınma Ajansı'nın Rolü

Karacadağ Kalkınma Ajansı'nın rolü %	İl-İlçede Turizm Sektörünün Gelişimi Konusunda Karacadağ Kalkınma Ajansı'nın Rolü %					Cevaplanma Oranı %
	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum	
İnsan kaynağını geliştirmeye yönelik çalışmalar yapmalı	2	2	4	39	54	94
Konaklama olanaklarının iyileştirilmesi çalışmalarında rol almalı	5	9	4	41	42	98
Sektöre ve kurumlara yönlendirici yol gösterici çalışmalar yapmalı	1	3	7	45	45	98
Turizm sektörünün altyapı problemlerinin çözümünde rol üstlenmeli	3	13	6	39	39	97
Özel sektörün teknoloji ve yenilikleri yakalamasını sağlayacak projeler geliştirmeli	5	3	5	44	44	97
Markalaşma, tanıtım ve	1	1	4	46	48	98

pazarlama konularında sektöre danışmanlık, eğitim hizmeti sağlamalı						
Nitelikli ve vasıflı işgücünü İl merkezine çekecek çalışmalar yapmalı	1	4	8	41	46	98
Sektörel analizlerde görev almalı	3	4	10	48	34	98
İlgili kurum kuruluşların çalışmalarını koordine ederek etkinliklerini arttırmalı	3	5	11	45	37	99
Yörenin değerlerinin ve önemli potansiyel turizm alanlarının envanterinin çıkarılmasında rol almalı	2	4	9	46	39	97
İlin tanıtımını hem kendisi yapmalı hem de yapabilecek diğer kurum kuruluşlara öncülük etmeli fon sağlamalı	1	2	6	35	56	98

Karacadağ Kalkınma Ajansı'nın insan kaynağını geliştirmeye yönelik çalışmalar yapması gerektiği konusundaki görüşler: Kalkınma Ajansı'nın insan kaynağını geliştirmeye yönelik çalışmalar yapmalı görüşüne katılım oranının çok yüksek olduğu görülmektedir. özel firma ve resmi firma temsilcilerinin tamamına yakının Kalkınma Ajansı'nın İnsan kaynağını geliştirmeye yönelik çalışmalar yapması görüşünde olduğu görülmektedir.

STK'ların % 12'sinin ve basın organlarının % 20'sinin Kalkınma Ajansı'nın insan kaynağını geliştirmeye yönelik çalışmalar yapması görüşüne olumsuz yaklaştığı görülmektedir. Bu konuda üniversite temsilcilerinin % 20'sinin fikrim yok cevabını vermesi de dikkat çeken diğer bir veridir.

Tablo 123: İnsan Kaynağını Geliştirmeye Yönelik Çalışmalar Yapmalı

Katılımcı Kurum %	İnsan Kaynağını Geliştirmeye Yönelik Çalışmalar Yapmalı %					Toplam %
	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum	
Resmi Kurum	0	0	3	38	59	100
Özel Firma/ Kuruluş	0	0	0	18	82	100

STK	6	6	11	44	33	100
Basın Organı	10	10	0	70	10	100
Üniversite	0	0	20	40	40	100
Toplam Sayı	2	2	5	44	61	114
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	2	2	4	39	54	100

Karacadağ Kalkınma Ajansı'nın konaklama olanaklarının iyileştirilmesi çalışmalarında rol alması konusundaki görüşler: Kalkınma Ajansı'nın konaklama olanaklarının iyileştirilmesi çalışmalarında rol alması görüşüne, resmi kurum temsilcilerinin % 90'ı, özel firma temsilcilerinin % 82'si, STK'ların % 70'i, basın organı temsilcilerinin % 70'i ve üniversitelerin % 60'ı katıldığını belirtmiştir. Kalkınma Ajansı'nın temel görevleri arasında yer almayan bu konuda görev üstlenmesini düşünen sektörü bileşenlerinin oranının çok yüksek olmasının yanında, en yüksek düzeyde olumsuz görüş belirten katılımcıların Basın organı temsilcileri (% 30) olduğu görülmektedir.

Tablo 124: Kalkınma Ajansı'nın Konaklama Olanaklarının İyileştirilmesi Çalışmalarında Rol Alması

Katılımcı Kurum %	Konaklama Olanaklarının İyileştirilmesi Çalışmalarında Rol Alma %					Toplam %
	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum	
Resmi Kurum	3	5	3	46	44	100
Özel Firma/ Kuruluş	6	12	0	29	53	100
STK	10	5	15	25	45	100
Basın Organı	10	20	0	60	10	100
Üniversite	0	40	0	40	20	100
Toplam Sayı	6	10	5	48	49	118
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce	5	9	4	41	42	100

Toplam %

Karacadağ Kalkınma Ajansı'nın Sektöre ve kurumlara yönlendirici yol gösterici çalışmalar yapması konusundaki görüşler: Kalkınma Ajansı'nın sektöre ve kurumlara yönlendirici yol gösterici çalışmalar yapması konusundaki görüşler değerlendirildiğinde; bu alanda en başından beri dile getirilen boşluğu doldurmada, resmi kurumların % 92'sinin, özel firma temsilcilerinin tümünün, STK'ların % 85'inin üniversite temsilcilerinin tümünün Kalkınma Ajansı'nın rol üstlenmesi gerektiği konusunda hemfikir olduğu görülmektedir. Basın organlarının % 60'ının bu konuda olumlu görüş bildirdiği görülmektedir.

Tablo 125: Kalkınma Ajansı Sektöre ve Kurumlara Yönlendirici Yol Gösterici Çalışmalar Yapmalı

Katılımcı Kurum %	Sektöre ve Kurumlara Yönlendirici Yol Gösterici Çalışmalar Yapmalı %					Toplam %
	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum	
Resmi Kurum	0	3	5	43	49	100
Özel Firma/ Kuruluş	0	0	0	35	65	100
STK	0	0	15	45	40	100
Basın Organı	10	10	20	60	0	100
Üniversite	0	0	0	60	40	100
Toplam Sayı	1	3	8	53	54	119
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	1	3	7	45	45	100

Karacadağ Kalkınma Ajansı'nın İl merkezinde turizm sektörünün altyapı problemlerinin çözümünde rol üstlenmesi konusundaki görüşler: Kalkınma Ajansı'nın İl merkezinde turizm sektörünün altyapı problemlerinin çözümünde rol üstlenmesine ilişkin katılım düzeyinin oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Kalkınma Ajansı'nın esas görevleri

arasında olmamasına rağmen altyapı problemlerinin çözümü konusunda Ajans'a oldukça yüksek oranda rol atfedilmiştir.

Resmi kurum temsilcilerinin % 82'si, özel firma temsilcilerinin % 82'si, STK'ların % 79'u, basın organlarının % 73'ü, üniversite temsilcilerinin % 40'ı, Ajans'ın il merkezinde turizm sektörünün altyapı problemlerinin çözümünde rol üstlenmeli görüşüne katıldığını belirtmiştir.

Tablo 126: Kalkınma Ajansı İl Merkezinde Turizm Sektörünün Altyapı Problemlerinin Çözümünde Rol Üstlenmeli

Katılımcı Kurum %	İl Merkezinde Turizm Sektörünün Altyapı Problemlerinin Çözümünde Rol Üstlenmeli %					Toplam %
	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum	
Resmi Kurum	2	12	5	45	37	100
Özel Firma/ Kuruluş	0	12	6	29	53	100
STK	0	5	16	21	58	100
Basın Organı	9	18	0	64	9	100
Üniversite	20	40	0	20	20	100
Toplam Sayı	3	15	7	46	46	117
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	3	13	6	39	39	100

Karacadağ Kalkınma Ajansı'nın özel sektörün teknoloji ve yenilikleri yakalamasını sağlayacak projeler geliştirmesi konusundaki görüşler: Kalkınma Ajansı Özel sektörün teknoloji ve yenilikleri yakalamasını sağlayacak projeler geliştirmeli ifadesine, resmi kurumların % 90'ı, özel firmaların % 74'ü, STK'ların % 85'i, üniversite temsilcilerinin % 80'i ve basın organlarının % 73 katıldığını belirtmiştir.

Özel sektörün teknoloji ve yenilikleri yakalamasını sağlayacak projeler geliştirme alanında Kalkınma Ajansı'na büyük oranda rol atfedildiği görülmektedir.

Tablo 127: Kalkınma Ajansı Özel Sektörün Teknoloji ve Yenilikleri Yakalamasını Sağlayacak Projeler Geliştirmeli

Katılımcı Kurum %	Özel Sektörün Teknoloji Ve Yenilikleri Yakalamasını Sağlayacak Projeler Geliştirmeli %					Toplam %
	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum	
Resmi Kurum	2	3	6	41	49	100
Özel Firma/ Kuruluş	0	6	0	41	53	100
STK	10	0	5	35	50	100
Basın Organı	18	0	9	73	0	100
Üniversite	20	0	0	60	20	100
Toplam Sayı	6	3	6	51	51	117
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	5	3	5	44	44	100

Karacadağ Kalkınma Ajansı'nın markalaşma, tanıtım ve pazarlama konularında sektöre danışmanlık, eğitim hizmeti sağlaması konusundaki görüşler: Karacadağ Kalkınma Ajansı markalaşma, tanıtım ve pazarlama konularında sektöre danışmanlık, eğitim hizmeti sağlamalı görüşüne, resmi kurum, özel firma ve STK'ların tamamına yakınının katıldığı görülmektedir.

Üniversite temsilcilerinin % 20'si bu konuda fikri olmadığını belirtmiş, % 20'si ise Kalkınma Ajansı'nın bu konuda hizmet sağlaması gerektiği görüşüne katılmadığını belirtmiştir. Basın organı temsilcilerinin de % 9'u fikri olmadığını; % 9 ise Ajans'ın bu konuda hizmet sağlaması gerektiği görüşüne katılmadığını belirtmiştir.

Tablo 128: Kalkınma Ajansı Markalaşma, Tanıtım ve Pazarlama Konularında Sektöre Danışmanlık, Eğitim Hizmeti Sağlamalı

Katılımcı Kurum %	Markalaşma, Tanıtım Ve Pazarlama Konularında Sektöre Danışmanlık, Eğitim Hizmeti Sağlamalı %					Toplam %
	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum	
Resmi Kurum	0	0	3	48	49	100

Özel Firma/ Kuruluş	0	0	0	35	65	100
STK	0	0	5	35	60	100
Basın Organı	9	0	9	82	0	100
Üniversite	0	20	20	20	40	100
Toplam Sayı	1	1	5	54	57	118
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	1	1	4	46	48	100

Karacadağ Kalkınma Ajansı'nın nitelikli ve vasıflı işgücünü il merkezine çekecek çalışmalar yapması konusundaki görüşler: Kalkınma Ajansı'nın nitelikli ve vasıflı işgücünü il merkezine çekecek çalışmalar yapması gerektiği görüşüne resmi kurum temsilcilerinin % 92'si, özel firma temsilcilerinin % 94'ü ve üniversitelerin tamamı katılmaktadır.

STK temsilcilerinin % 20'si ve basın organı temsilcilerinin % 18'i bu konuda fikri olmadığını belirtmiştir.

Tablo 129: Kalkınma Ajansı Nitelikli ve Vasıflı İşgücünü İl Merkezine Çekecek Çalışmalar Yapmalı

Katılımcı Kurum %	Nitelikli ve Vasıflı İşgücünü İl Merkezine Çekecek Çalışmalar Yapmalı %					Toplam %
	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum	
Resmi Kurum	0	5	3	46	46	100
Özel Firma/ Kuruluş	0	0	6	29	65	100
STK	0	5	20	30	45	100
Basın Organı	9	9	18	46	18	100
Üniversite	0	0	0	60	40	100
Toplam Sayı	1	5	9	49	55	119
Katkı Sağlama Konusundaki	1	4	8	41	46	100

Düşünce Toplam %						
-------------------------	--	--	--	--	--	--

Karacadağ Kalkınma Ajansı'nın Sektörel analizlerde görev alması konusundaki görüşler: Kalkınma Ajansı sektörel analizlerde görev almalı görüşüne üniversite temsilcilerinin tamamı, resmi kurum temsilcilerinin % 85'i, özel firma temsilcilerinin % 88'i katıldığını belirtmiştir.

Daha düşük düzeyde katılım oranına sahip olan kurumsal temsilciler % 64 oranıyla basın organı temsilcileri ve % 75 oranıyla STK temsilcileri olmuştur.

Tablo 130: Kalkınma Ajansı Sektörel Analizlerde Görev Almalı

Katılımcı Kurum %	Sektörel Analizlerde Görev Almalı %					Toplam %
	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum	
Resmi Kurum	0	6	9	59	26	100
Özel Firma/ Kuruluş	0	0	12	24	65	100
STK	10	0	15	35	40	100
Basın Organı	18	9	9	55	9	100
Üniversite	0	0	0	40	60	100
Toplam Sayı	4	5	12	57	40	118
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	3	4	10	48	34	100

Karacadağ Kalkınma Ajansı'nın ilgili kurum kuruluşların çalışmalarını koordine ederek etkinliklerini artırması konusundaki görüşler: Kalkınma Ajansı İlgili kurum kuruluşların çalışmalarını koordine ederek etkinliklerini artırmalı konusundaki görüşler değerlendirildiğinde üniversitelerin % 40 gibi önemli bir oranının fikrim yok cevabını vermesi dikkat çekicidir. Üniversite temsilcileri bölge turizm sektöründe koordinasyon sorunu

olmadığını en yüksek oranda düşünen kurumsal yapıdır ve bu konudaki algısının (bölge turizminin gelişmesinde koordinasyon eksikliği problemini öncelikli sorun olarak görmemesinin) buradaki görüşünü de etkilediği görülmektedir. bunun yanında koordinasyon sorununu en yüksek oranda dile getirmiş veya koordinasyon, yönlendirme konusunda önemli sorunlar yaşadığını ifade eden kurumlar arasında bulunan resmi kurum temsilcilerinin % 84'ü, özel firma temsilcilerinin % 94'ü, STK'ların % 70'i ve basın organlarının % 73'ü, Kalkınma Ajansı'nın bu alandaki etkinliğini arttırması konusunda görüş bildirmiştir.

Tablo 131: Kalkınma Ajansı İlgili Kurum Kuruluşların Çalışmalarını Koordine Ederek Etkinliklerini Artırmalı

Katılımcı Kurum %	İlgili Kurum Kuruluşların Çalışmalarını Koordine Ederek Etkinliklerini Artırmalı %					Toplam %
	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum	
Resmi Kurum	0	8	8	51	34	100
Özel Firma/ Kuruluş	0	0	6	35	59	100
STK	10	0	20	30	40	100
Basın Organı	9	9	9	64	9	100
Üniversite	0	0	40	20	40	100
Toplam Sayı	3	6	13	54	44	120
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	3	5	11	45	37	100

Karacadağ Kalkınma Ajansı'nın yörenin değerlerinin ve önemli potansiyel turizm alanlarının envanterinin çıkarılmasında rol alması konusundaki görüşler: Yörenin değerlerinin ve önemli potansiyel turizm alanlarının envanterinin çıkarılmasında rol almalı görüşüne katılım oranının her kurumsal yapıda çok yüksek düzeydedir.

Bu konuda sorun veya darboğaz olarak ortaya konulan eksikliklerin giderilmesinin yanında, envanterin turizmin tüm bileşenlerinin kullanabileceği kaynaklara dönüştürmek açısından Kalkınma Ajansı'nın rol üstlenmesi önem taşımaktadır.

Tablo 132: Kalkınma Ajansı Yörenin Değerlerinin ve Önemli Potansiyel Turizm Alanlarının Envanterinin Çıkarılmasında Rol Almalı

Katılımcı Kurum %	Yörenin Değerlerinin Ve Önemli Potansiyel Turizm Alanlarının Envanterinin Çıkarılmasında Rol Almalı %					Toplam %
	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum	
Resmi Kurum	0	8	6	52	34	100
Özel Firma/ Kuruluş	0	0	6	29	65	100
STK	0	0	15	35	50	100
Basın Organı	18	0	18	64	0	100
Üniversite	0	0	20	40	40	100
Toplam Sayı	2	5	11	54	45	117
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	2	4	9	46	39	100

Karacadağ Kalkınma Ajansı'nın ilin tanıtımını hem kendisi yapmalı hem de yapabilecek diğer kurum kuruluşlara öncülük etmeli, fon sağlaması konusundaki görüşler: Kalkınma Ajansı İlin tanıtımını hem kendisi yapmalı hem de yapabilecek diğer kurum kuruluşlara öncülük etmeli, fon sağlamalı ifadesine en yüksek düzeyde özel firma temsilcilerinin katıldığı görülmektedir. Bölge turizminin önemli darboğazları arasında olan tanıtım faaliyetlerinin yetersiz veya istenen nitelikte olmaması konusunda Kalkınma Ajansı'nın rol üstlenmesini tüm kurumsal yapıların büyük oranda desteklediği görülmektedir. bu konudaki paydaşlardan biri olan fakat tanıtım gibi konularda yetersiz kalan basın organı temsilcilerinin kendi alanlarına giren, Ajans İlin tanıtımını hem kendisi yapmalı hem de yapabilecek diğer kurum kuruluşlara öncülük etmeli, fon sağlamalı görüşüne % 18 oranında katılmamakta, % 18 oranında da fikrim yok cevabını vermektedir.

Tablo 133: Kalkınma Ajansı İlin Tanıtımını Hem Kendisi Yapmalı Hem de Yapabilecek Diğer Kurum Kuruluşlara Öncülük Etmeli, Fon Sağlamalı

Katılımcı Kurum %	İlin Tanıtımını Hem Kendisi Yapmalı Hem de Yapabilecek Diğer Kurum Kuruluşlara Öncülük Etmeli, Fon Sağlamalı %					Toplam %
	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum	
Resmi Kurum	0	2	5	39	55	100
Özel Firma/ Kuruluş	0	0	0	12	88	100
STK	0	0	5	35	60	100
Basın Organı	9	9	18	55	9	100
Üniversite	0	0	20	20	60	100
Toplam Sayı	1	2	7	42	67	119
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	1	2	6	35	56	100

Karacadağ Kalkınma Ajansı'nın sunduğu hizmetler ve ortaklık geliştirebileceği kurum/kuruluşlar ele alındığında hangi desteklerin turizm sektörünün gelişiminde daha etkili olacağına ilişkin görüşler: Karacadağ Kalkınma Ajansı'nın sunduğu hizmetler ve ortaklık geliştirebileceği kurum/kuruluşlar ele alındığında hangi desteklerin turizm sektörünün gelişiminde daha etkili olacağına ilişkin görüşler, genel tabloda birlikte verilmiş ardından kurumsal yapılara göre ayrı ayrı ileriki tablolarda ele alınmıştır. Genel tabloda, ifadelere cevap verme oranının % 90 - % 96 arasında oldukça yüksek düzeyde olduğu görülmektedir.

Hangi desteklerin turizm sektörünün gelişiminde daha etkili olacağına ilişkin görüşlere ilişkin veriler değerlendirildiğinde, bir önceki bölümde olduğu gibi bu bölümde de Karacadağ Kalkınma Ajansı'na pek çok konuda ve alanda görev atfedildiği görülmüştür.

Teknik destek programları, kurumlar arası koordinasyon ve işbirliği sağlanması gibi alanlarda Kalkınma Ajansı'na çok yüksek oranda görev atfedilmiştir.

Tablo 134: Karacadağ Kalkınma Ajansı'nın Sunduğu Hizmetler ve Ortaklık Geliştirebileceği Kurum/Kuruluşlar Ele Alındığında Hangi Desteklerin Turizm Sektörünün Gelişiminde Daha Etkili Olacağına İlişkin Görüşler

Destekler %	Karacadağ Kalkınma Ajansı'nın Sunduğu Hizmetler ve Ortaklık Geliştirebileceği Kurum/Kuruluşlar Ele Alındığında Hangi Desteklerin Turizm Sektörünün Gelişiminde Daha Etkili Olacağına İlişkin Görüşler %					Cevaplanma Oranı %
	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum	
KOBİ'lere Yönelik Mali Destek Programları	2	7	24	39	27	90
Kâr Amacı Gütmeyen Kuruluşlara Yönelik Mali Destek Programları	3	4	15	44	34	94
Doğrudan Faaliyet Desteği	1	5	16	51	28	93
Teknik Destek Programları	2	3	12	46	38	93
Kurumlar arası koordinasyon ve işbirliği sağlanması	3	6	12	38	41	93
Avrupa Birliği, Birleşmiş Milletler, Dünya Turizm Örgütü gibi uluslararası fon sağlayıcı kuruluşlarca desteklenen araştırma ve geliştirme projeleri	2	0	17	39	43	94
Kültür ve Turizm Bakanlığı, Tarihi Kentler Birliği, İller Bankası gibi ulusal fon sağlayıcı kuruluşlarca desteklenen kentsel altyapı ve üstyapı yatırımları	3	5	12	31	49	96

Karacadağ Kalkınma Ajansı'nın KOBİ'lere yönelik mali destek programları vermesi konusundaki görüşler: Karacadağ Kalkınma Ajansı'nın KOBİ'lere yönelik mali destek programları vermesi konusunda resmi kurumların % 69'u, özel firmaların % 88'i, üniversite temsilcilerinin % 80'i KOBİ'lere yönelik mali destek programları vermesi gerektiğini düşünmektedir.

Kalkınma Ajansı'nın KOBİ'lere yönelik mali destek programları vermesi konusunda STK temsilcilerinin % 47'si, basın organı temsilcilerinin % 27'si, resmi kurumların % 24'ü fikri olmadığını belirtmiştir.

Tablo 135: KOBİ'lere Yönelik Mali Destek Programları

Katılımcı Kurum %	KOBİ'lere Yönelik Mali Destek Programları %					Toplam %
	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum	
Resmi Kurum	2	5	24	45	24	100
Özel Firma/ Kuruluş	0	6	6	44	44	100
STK	0	5	47	16	32	100
Basın Organı	9	18	27	36	9	100
Üniversite	0	20	0	60	20	100
Toplam Sayı	2	8	27	43	29	109
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	2	7	25	39	27	100

Karacadağ Kalkınma Ajansı'nın kâr amacı gütmeyen kuruluşlara yönelik mali destek programları vermesinin turizme katkıda bulunacağına ilişkin görüşler: Karacadağ Kalkınma Ajansı'nın kâr amacı gütmeyen kuruluşlara yönelik mali destek programları vermesinin turizme katkıda bulunacağını düşünen resmi kurum temsilcilerinin oranı % 79, özel firma temsilcilerinin oranı % 86, STK temsilcilerinin oranı % 75, basın organı temsilcilerinin oranı % 64, üniversite temsilcilerinin oranı % 80'dir. Üniversite temsilcilerinin % 20'si Karacadağ

Kalkınma Ajansı'nın kâr amacı gütmeyen kuruluşlara yönelik mali destek programları vermesinin fayda sağlamayacağını düşünmektedir.

Tablo 136: Kâr Amacı Gütmeyen Kuruluşlara Yönelik Mali Destek Programları

Katılımcı Kurum %	Kâr Amacı Gütmeyen Kuruluşlara Yönelik Mali Destek Programları %					Toplam %
	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum	
Resmi Kurum	2	3	16	41	38	100
Özel Firma/ Kuruluş	7	0	7	53	33	100
STK	0	5	20	40	35	100
Basın Organı	9	9	18	46	18	100
Üniversite	0	20	0	60	20	100
Toplam Sayı	3	5	17	50	39	114
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	3	4	15	44	34	100

Karacadağ Kalkınma Ajansı'nın doğrudan faaliyet desteği vermesinin turizmin gelişimine katkı sağlayacağına ilişkin görüşler: Karacadağ Kalkınma Ajansı'nın doğrudan faaliyet desteği vermesinin turizmin gelişimine katkı sağlayacağına ilişkin görüşler değerlendirildiğinde, fikrim yok cevabını veren katılımcıların yüksek oranı oluşturduğu görülmektedir. STK temsilcilerinin % 30'u, özel firma temsilcilerinin % 20'si, üniversite temsilcilerinin % 20'si, basın organı temsilcilerinin % 18'i ve resmi kurum temsilcilerinin % 10'u Kalkınma Ajansı'nın doğrudan faaliyet desteği vermesinin turizmin gelişimine katkı sağlaması konusunda fikri olmadığını belirtmiştir.

Doğrudan faaliyet desteğinin turizmin gelişmesine fayda sağlayacağını en yüksek oranda düşünen katılımcılar % 86 oranla resmi kurum temsilcileri ve % 80 oranıyla üniversite temsilcileridir.

Tablo 137: Doğrudan Faaliyet Desteği

Katılımcı Kurum	Doğrudan Faaliyet Desteği %	Toplam
-----------------	-----------------------------	--------

%	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum	%
Resmi Kurum	0	5	10	56	30	100
Özel Firma/ Kuruluş	0	7	20	40	33	100
STK	0	0	30	45	25	100
Basın Organı	9	9	18	55	9	100
Üniversite	0	0	20	40	40	100
Toplam Sayı	1	5	18	57	31	112
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	1	5	16	51	28	100

Teknik destek programları: Karacadağ Kalkınma Ajansı'nın teknik destek programları vermesinin turizmin gelişmesine katkı sağlayacağına yönelik görüşler değerlendirildiğinde, resmi kurum temsilcilerinin % 89'u, özel firma temsilcilerinin % 93'ü, STK temsilcilerinin % 75'i, basın organı temsilcilerinin % 70'i ve üniversite temsilcilerinin % 60'ı Ajans'ın vereceği teknik destek programının geliştirici katkı sağlayacağını ifade etmiştir.

Üniversite temsilcilerinin % 40'ı, STK temsilcilerinin % 25'i ve basın organı temsilcilerinin % 10'u doğrudan faaliyet desteğinin turizm sektörünün gelişiminde katkı sağlayıp sağlamayacağı konusunda fikri olmadığını belirtmiştir.

Kurum temsilcilerinin verdikleri cevaplar değerlendirildiğinde, katılımcıların Kalkınma Ajansı'nın esas görevlerinin neler olduğu konusunda bilgi sahibi olmadığı söylenebilir.

Tablo 138: Teknik Destek Programları

Katılımcı Kurum %	Teknik Destek Programları %					Toplam %
	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum	
Resmi Kurum	0	5	6	49	40	100
Özel Firma/ Kuruluş	0	0	7	33	60	100

STK	0	0	25	45	30	100
Basın Organı	20	0	10	50	20	100
Üniversite	0	0	40	40	20	100
Toplam Sayı	2	3	13	52	43	113
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	2	3	12	46	38	100

Kurumlar arası işbirliği ve koordinasyonun sağlanması: Kurumlar arası işbirliği ve koordinasyon sorunları bölge sektörünün en önemli sorunlarından biri olarak nitelendirilmiştir. Bu konuda Kalkınma Ajansı'nın işbirliği ve koordinasyon sağlamanın turizm sektörünün gelişimine katkı sağlayacağı yönündeki görüşlerin düzeyi önemlidir.

Resmi kurumların % 86'sı, özel firmaların % 87'si, STK'ların % 75'i, üniversite temsilcilerinin % 80'i Kalkınma Ajansı'nın turizm sektörünün gelişiminde kurumlar arası işbirliği ve koordinasyonun sağlanmasında görev üstlenmesinin gerekli olduğunu düşünmektedir.

Basın organlarının % 36'sı bu konuda fikri olmadığını belirtirken, % 27'si katılmadığını ifade etmiştir. Bölge turizm sektöründe kurumlar arası işbirliği ve koordinasyon sorununun en fazla etkilediği kurumlar basın organlarıdır. Bunun karşısında koordinasyon ve işbirliği konusunda Kalkınma Ajansı'nın görev almasının etkili olacağını en düşük düzeyde düşünen kurumsal katılımcıların da basın organı temsilcileri olması dikkat çekmektedir.

Tablo 139: Kurumlar Arası İşbirliği ve Koordinasyonun Sağlanması

Katılımcı Kurum %	Kurumlar Arası İşbirliği Ve Koordinasyonun Sağlanması %					Toplam %
	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum	
Resmi Kurum	0	7	8	44	42	100
Özel Firma/ Kuruluş	0	0	13	20	67	100
STK	5	10	10	40	35	100
Basın Organı	18	9	36	27	9	100

Üniversite	0	0	20	40	40	100
Toplam Sayı	3	7	14	43	46	113
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	3	6	12	38	41	100

Karacadağ Kalkınma Ajansı'nın Avrupa Birliği, Birleşmiş Milletler, Gıda ve Tarım Örgütü gibi uluslararası fon sağlayıcı kuruluşlarca desteklenen araştırma ve geliştirme projeleri konusunda destek sağlaması: Kalkınma Ajansı'nın uluslararası fon sağlayıcı kuruluşlarca desteklenen araştırma ve geliştirme projeleri konusundaki destek sağlamasının turizmin gelişimine destek sağlayacağını düşünen resmi kurum temsilcilerinin oranı % 82, özel firma temsilcilerinin oranı % 94, STK temsilcilerinin oranı % 75, basın organı temsilcilerinin oranı % 64'tür. Üniversite temsilcilerinin tamamı, Kalkınma Ajansı'nın uluslararası fon sağlayıcı kuruluşlarca desteklenen araştırma ve geliştirme projeleri konusundaki destek vermesinin turizmin gelişimine katkı sağlayacağını düşünmektedir.

Uluslararası fon sağlayıcı kuruluşlarca desteklenen araştırma ve geliştirme projeleri konusundaki destek konusunda fikri olmadığını en yüksek düzeyde belirten katılımcılar, % 27 ile basın organı temsilcileri, % 20 ile STK temsilcileri ve % 18 oranında resmi kurum temsilcileridir.

Tablo 140: Avrupa Birliği, Birleşmiş Milletler, Gıda ve Tarım Örgütü Gibi Uluslararası Fon Sağlayıcı Kuruluşlarca Desteklenen Araştırma-Geliştirme Projeleri Konusunda Destek Sağlaması

Katılımcı Kurum %	Avrupa Birliği, Birleşmiş Milletler, Gıda ve Tarım Örgütü Gibi Uluslararası Fon Sağlayıcı Kuruluşlarca Desteklenen Araştırma Ve Geliştirme Projeleri Konusundaki Destek %					Toplam %
	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum	
Resmi Kurum	0	0	18	39	44	100
Özel Firma/ Kuruluş	0	0	6	31	63	100
STK	5	0	20	30	45	100

Basın Organı	9	0	27	55	9	100
Üniversite	0	0	0	60	40	100
Toplam Sayı	2	0	19	44	49	114
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	2	0	17	39	43	100

Karacadağ Kalkınma Ajansı'nın Kültür ve Turizm Bakanlığı, Tarihi Kentler Birliği, İller Bankası gibi ulusal fon sağlayıcı kuruluşlarca desteklenen kentsel altyapı ve üstyapı yatırımları konusunda destek sağlaması: Kalkınma Ajansı'nın Kültür ve Turizm Bakanlığı, Tarihi Kentler Birliği, İller Bankası gibi ulusal fon sağlayıcı kuruluşlarca desteklenen kentsel altyapı ve üstyapı yatırımları konusunda destek vermesinin turizmin gelişimine katkı sağlayacağını düşünen katılımcıların dağılımına bakıldığında, resmi kurum temsilcilerinin % 85'inin, özel firma temsilcilerinin % 94'ünün, STK temsilcilerinin % 70'inin, basın organı temsilcilerinin % 54'ünün ve üniversite temsilcilerinin % 80'inin olumlu görüş bildirdiği görülmektedir.

Tablo 141: Avrupa Kültür Ve Turizm Bakanlığı, Tarihi Kentler Birliği, İller Bankası Gibi Ulusal Fon Sağlayıcı Kuruluşlarca Desteklenen Kentsel Altyapı ve Üstyapı Yatırımları Konusunda Destek Sağlaması

Katılımcı Kurum %	Kültür Ve Turizm Bakanlığı, Tarihi Kentler Birliği, İller Bankası Gibi Ulusal Fon Sağlayıcı Kuruluşlarca Desteklenen Kentsel Altyapı Ve Üstyapı Yatırımları Konusunda Destek Vermeli %					Toplam %
	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum	
Resmi Kurum	0	6	9	33	52	100
Özel Firma/ Kuruluş	0	6	0	31	63	100
STK	5	0	25	25	45	100
Basın Organı	18	9	18	27	27	100
Üniversite	0	0	20	40	40	100

Toplam Sayı	3	6	14	36	57	116
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	3	5	12	31	49	100

1.7. Sektör Paydaşlarının Görüş, Değerlendirme ve Önerileri

Bölgede turizmin geliştirilmesinde hangi turist türüne öncelik verilmesi gerektiği konusundaki görüşlerin değerlendirilmesi: Bölgede hangi turist türüne öncelik verilmesi gerekliliği birbirinden bağımsız ve çok seçmeli olarak sorulmuş; her bir katılımcı önemli gördüğü turist tiplerini çoklu seçenek olarak tercih etmiş, belirtmiştir.

Resmi kurum temsilcisi katılımcılar, yerli turistlere öncelik verilmesi gerektiğine % 46, yabancı turistlere öncelik verilmesi gerektiğine % 70 düzeyinde cevap vermiştir. Bölgeden gelen turist veya iş için gelen misafirlerin geri planda kaldığı görülmektedir.

Özel firma temsilcilerinin önem verdiği turist tipinin % 73 oranında yabancı turist olduğu görülmektedir. Özel firma temsilcileri için diğer turist tipleri yabancı turiste göre daha düşük düzeyde öncelik taşımaktadır.

STK temsilcisi katılımcıların % 42'si yabancı turistlere öncelik verilmesi gerektiğini belirtmiş, % 17'si bölgeden turistlere öncelik verilmesi gerektiğini dile getirmiştir.

Üniversite temsilciler için yabancı turist öncelik verilmesi gereken ilk turist tipidir (% 50). Bunu eşit oranlarda yerli turist ve bölgeden gelen turist takip etmektedir.

Basın organları temsilcileri için öncelik verilmesi gereken turist tipleri yerli turist, yabancı turist ve bölgeden turistlerdir. Basın organı temsilcileri, yerli turisti, yabancı veya bölgeden turiste göre daha öncelikli görmektedir.

Tablo 142: Öncelik Verilmesi Gerektiği Düşünülen Turist Türü

Katılımcı Kurumlar %	Hangi Turist Türüne Öncelik Verilmesi Gerektiği			
	Yerli turist %	Yabancı turist veya misafir %	Bölgeden turist %	İş amaçlı gelen turist %
Resmi Kurum	46	70	8	10
Özel Firma/ Kuruluş	18	73	9	0
STK	8	42	17	8

Basın Organı	43	29	29	0
Üniversite	25	50	25	0

2012 yılında- il merkezinde turizm sektöründe iyileşme ya da gelişme sağlanan alanlar: İl/İlçe turizm sektörünün gelişme gösterdiği alanlar tabloda verilmiştir. Gelişme gösterdiği en yüksek düzeyde belirtilen alanlar, Kültür varlıklarının restorasyonu ve turizme kazandırılmasına yönelik çalışmalar (% 86), Arkeolojik varlıkların turizme kazandırılmasına yönelik çalışmalar (% 73), Otel işletmeciliği, konaklama hizmetleri (% 67) olarak belirtilmiştir.

En düşük oranda gelişme gösterdiği belirtilen alanlar ise Kırsal turizm işletmeciliği (% 8), % 33) ve insan kaynakları (% 34) alanları olmuştur.

Tablo 143: İl/İlçe Turizm Sektörünün Gelişme Gösterdiği Alanlar

İl/İlçe Turizm Sektörünün Gelişme Gösterdiği Alanlar	Gelişme Gösterdiğini Düşünme Oranı %
Turizm sektörünün insan kaynaklarının niteliği geliştirildi	42
İldeki kurumlarının özel sektörle iletişimi-ilişkisi güçlendirildi	64
Yatırımcı ve kuruluşlara verilen teşvik ve krediler arttırıldı	61
Kültür varlıklarının restorasyonu ve turizme kazandırılmasına yönelik çalışmalar arttı	86
Arkeolojik varlıkların turizme kazandırılmasına yönelik çalışmalar arttı	73
Hediyelik eşya sektörü gelişti	33
Otel işletmeciliği, konaklama hizmetleri gelişti	67
Kırsal turizm işletmeciliği gelişti	8
Seyahat Acente işletmeciliği gelişti	45
İnsan kaynakları gelişti	34
Markalaşma, tanıtım ve pazarlama konusunda girişim ve eğitim destekleri sağlandı	37
Turizm amaçlı kullanılabilir yöresel değerler ve alanların detaylı dökümü yapıldı	39
Ulaşım olanakları geliştirildi	66
Konaklama olanakları geliştirildi	64
Gerekli altyapıyı sağlama yönünde adımlar atıldı	63
Tarihi turistik mekanlara erişim ve bu tür yerlerin çevre düzenlemesi yapıldı	61
İlin yerel/ulusal ve uluslar arası fuar ve platformlarda(TV v.b) daha etkin tanıtımı yapıldı	55

Doğal/tarihi/kültürel/arkeolojik yeni bir yer gün yüzüne çıkarıldı/turizme kazandırıldı

60

Turistlerin karşı karşıya kaldığı en önemli eksiklikler konusundaki görüşler: Bölgede turistlerin karşı karşıya kaldığı en önemli eksiklik konusundaki görüşler aynı zamanda turizm sektörünün sorunları olarak da yeniden değerlendirilebilir.

Genel tablo değerlendirildiğinde, Ören yerlerindeki düzenlemelerin yetersizliği, Rehberlik hizmetleri/ Profesyonel turist rehberlerinin az veya hiç olmaması, Tanıtım eksikliği gibi bir çok alanın eksiklik olarak yüksek oranda dile getirildiği görülmektedir.

Bölgede turistlerin karşı karşıya kaldığı en önemli eksiklik konusundaki ifadelerin tümü, % 94 ile % 97 oranında çok yüksek düzeyde cevaplanma oranına sahiptir.

Tablo 144: Bölgede Turistlerin Karşı Karşıya Kaldığı En Önemli Eksiklik Konusundaki Görüşler

Destekler %	Bölgede Turistlerin Karşı Karşıya Kaldığı En Önemli Eksiklik Konusundaki Görüşler %					Cevaplanma Oranı %
	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum	
Konaklama olanaklarının kısıtlılığı	4	23	2	33	38	94
Rehberlik hizmetleri/ Profesyonel turist rehberlerinin az veya hiç olmaması	4	12	3	30	50	95
Tur, acente hizmetlerinin yetersizliği	3	11	8	35	44	96
Eğlence mekanlarının eksikliği	4	10	10	35	41	96
Alışveriş olanaklarının kısıtlılığı	5	31	4	33	27	94
Altyapı eksikliği (Tarihi mekanların turizme kazandırılmaması, çevre düzenlemelerinin, erişim yollarının yapılmamış veya düzenlenmemiş)	3	13	3	39	42	97

olması)						
Ulaşım ve park problemleri	5	22	5	28	39	96
Turizm güzergâhlarının önemli turizm merkezlerini içerisine almaması	7	18	11	37	26	94
Müze sayısının yetersizliği	8	20	9	31	32	95
Ören yerlerindeki düzenlemelerin yetersizliği	3	5	6	46	40	94
Tanıtım eksikliği	4	8	1	33	54	96
Güvenlik	14	24	8	23	32	94
Temizlik	10	15	3	27	36	97
Turizm bilinci eksikliği	3	6	1	34	56	96
Kurumlar arasında işbirliği eksikliği	9	11	5	36	39	97

Konaklama olanaklarının kısıtlılığının turistlerin karşı karşıya kaldığı en önemli eksikliklerden biri olması konusundaki görüşler: Konaklama olanaklarının kısıtlılığını turistlerin karşılaştığı önemli problem olarak gören katılımcıların oranının yüksek olduğu görülmektedir. resmi kurum temsilcilerinin % 77’i, özel firma temsilcilerinin % 60’ı, STK temsilcilerinin % 69’u, basın organı temsilcilerinin % 63’ü, üniversite temsilcilerinin % 60’ı Konaklama olanaklarının kısıtlılığını turistlerin karşılaştığı sorun olarak görmektedir.

Tablo 145: Konaklama Olanaklarının Kısıtlılığının Turistlerin Karşı Karşıya Kaldığı En Önemli Eksikliklerden Biri Olması Konusundaki Görüşler

Katılımcı Kurum %	Konaklama Olanaklarının Kısıtlılığı %					Toplam %
	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum	
Resmi Kurum	2	20	2	33	44	100
Özel Firma/ Kuruluş	13	27	0	47	13	100
STK	5	21	5	32	37	100
Basın Organı	9	27	0	27	36	100
Üniversite	0	40	0	20	40	100

Toplam Sayı	5	26	2	38	43	114
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	4	23	2	33	38	100

Rehberlik hizmetleri/ profesyonel turist rehberlerinin az veya hiç olmamasının turistlerin karşı karşıya kaldığı en önemli eksikliklerden biri olması konusundaki görüşler: Üniversite temsilcilerinin tümü rehberlik hizmetleri/ profesyonel turist rehberlerinin az veya hiç olmamasını turistlerin karşılaştığı eksiklik olarak nitelemiştir. Basın organı temsilcilerinin % 80'i, STK temsilcilerinin % 90'ı Rehberlik hizmetleri/ profesyonel turist rehberlerinin az veya hiç olmamasını önemli eksiklik olarak değerlendirirken; resmi kurum temsilcilerinin (% 79) ve özel firma temsilcilerinin (% 75) daha düşük oranda bu konuyu eksiklik olarak nitelemiştir.

Tablo 146: Rehberlik Hizmetleri/ Profesyonel Turist Rehberlerinin Az veya Hiç Olmamasının Turistlerin Karşı Karşıya Kaldığı En Önemli Eksikliklerden Biri Olması Konusundaki Görüşler

Katılımcı Kurum %	Rehberlik Hizmetleri/ Profesyonel Turist Rehberlerinin Az Veya Hiç Olmaması %					Toplam %
	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum	
Resmi Kurum	5	14	3	28	51	100
Özel Firma/ Kuruluş	6	19	0	19	56	100
STK	0	5	5	37	53	100
Basın Organı	10	10	0	40	40	100
Üniversite	0	0	0	60	40	100
Toplam Sayı	5	14	3	35	58	115
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	4	12	3	30	50	100

Tur, acente hizmetlerinin yetersizliğinin turistlerin karşı karşıya kaldığı en önemli eksikliklerden biri olması konusundaki görüşler: Tur, acente hizmetlerinin yetersizliğini turistlerin karşılaştığı önemli sorun olarak gören kurum temsilcilerinin başında üniversite temsilcileri gelmektedir. Üniversite temsilcilerinin tümü tur, acente hizmetlerinin yetersizliğini önemli eksiklik olarak görürken, özel firma temsilcilerinin % 63'ü Tur, acente hizmetlerinin yetersizliğini turistlerin karşılaştığı önemli sorun olarak nitelemiştir. Bu konuda hizmet veren özel firma temsilcilerinin % 32'lik önemli bir oranı için, turistlerin karşılaştığı öncelikli eksiklikler arasında tur, acente hizmetlerinin yetersizliği gelmemektedir.

Tablo 147: Tur, Acente Hizmetlerinin Yetersizliğinin Turistlerin Karşı Karşıya Kaldığı En Önemli Eksikliklerden Biri Olması Konusundaki Görüşler

Katılımcı Kurum %	Tur, Acente Hizmetlerinin Yetersizliği %					Toplam %
	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum	
Resmi Kurum	0	12	8	29	52	100
Özel Firma/ Kuruluş	13	19	6	44	19	100
STK	0	5	16	32	47	100
Basın Organı	10	10	0	40	40	100
Üniversite	0	0	0	80	20	100
Toplam Sayı	3	13	9	40	51	116
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	3	11	8	35	44	100

Eğlence mekânlarının eksikliğini turistlerin karşı karşıya kaldığı en önemli eksikliklerden biri olması konusundaki görüşler: Eğlence mekanlarının eksikliğini turistlerin karşılaştığı önemli bir sorun olarak gören kurum temsilcilerinin dağılımı değerlendirildiğinde, özel firma temsilcilerinin % 87'sinin, üniversite temsilcilerinin % 80'inin, resmi kurum temsilcilerinin % 75'inin, STK temsilcilerinin % 79'unun ve basın organlarının % 64'ünün, eğlence mekanlarının eksikliğini turistlerin karşılaştığı bir eksiklik olarak nitelediği dikkat çekmektedir.

Tablo 148: Eğlence Mekânlarının Eksikliğinin Turistlerin Karşı Karşıya Kaldığı En Önemli Eksikliklerden Biri Olması Konusundaki Görüşler

Katılımcı Kurum %	Eğlence Mekanlarının Eksikliği %					Toplam %
	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum	
Resmi Kurum	2	11	12	35	40	100
Özel Firma/ Kuruluş	0	13	0	25	63	100
STK	0	5	16	42	37	100
Basın Organı	27	9	0	27	36	100
Üniversite	20	0	0	60	20	100
Toplam Sayı	5	11	11	41	48	116
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	4	10	10	35	41	100

Alışveriş olanaklarının kısıtlılığının turistlerin karşı karşıya kaldığı en önemli eksikliklerden biri olması konusundaki görüşler: Alışveriş olanaklarının kısıtlılığını turistlerin karşılaştığı önemli eksiklikler arasında gören katılımcılar, resmi kurum temsilcilerinin % 60'ını, basın organı temsilcilerinin % 90'nını, STK temsilcilerinin % 74'ünü oluşturmaktadır. Bu kurumsal katılımcıların aksine özel sektör temsilcilerinin % 64'lük çoğunluğu ve üniversite temsilcilerinin % 60'lık çoğunluğu, alışveriş olanaklarının kısıtlılığını eksiklik olarak görmemektedir.

Tablo 149: Alışveriş Olanaklarının Kısıtlılığının Turistlerin Karşı Karşıya Kaldığı En Önemli Eksikliklerden Biri Olması Konusundaki Görüşler

Katılımcı Kurum %	Alışveriş Olanaklarının Kısıtlılığı %					Toplam %
	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum	
Resmi Kurum	2	32	6	33	27	100
Özel Firma/ Kuruluş	13	53	0	0	33	100
STK	6	22	0	44	28	100
Basın Organı	10	0	0	60	30	100

Üniversite	20	40	0	40	0	100
Toplam Sayı	6	35	4	38	31	114
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	5	31	4	33	27	100

Altyapı eksikliğinin (Tarihi mekânların turizme kazandırılmaması, çevre düzenlemelerinin, erişim yollarının yapılmamış veya düzenlenmemiş olması) Turistlerin Karşı Karşıya Kaldığı En Önemli Eksikliklerden Biri Olması Konusundaki Görüşler: Altyapı eksikliğinin turistlerin karşı karşıya kaldığı en önemli eksikliklerden biri olması konusundaki görüşler değerlendirildiğinde, tüm kurumsal temsilcilerin % 80'lik büyük çoğunluğunun bu sorunu önemli bir eksiklik olarak nitelediği görülmektedir. Altyapı eksikliğinin bir eksiklik olup olmadığı konusuna basın organı temsilcilerinin % 10'unun fikrim yok cevabını vermesi dikkat çekicidir.

Tablo 150: Altyapı Eksikliğinin (Tarihi Mekânların Turizme Kazandırılmaması, Çevre Düzenlemelerinin, Erişim Yollarının Yapılmamış veya Düzenlenmemiş Olması) Turistlerin Karşı Karşıya Kaldığı En Önemli Eksikliklerden Biri Olması Konusundaki Görüşler

Katılımcı Kurum %	Altyapı Eksikliğinin Turistlerin Karşı Karşıya Kaldığı En Önemli Eksikliklerden Biri Olması Konusundaki Görüşler %					Toplam %
	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum	
Resmi Kurum	2	15	2	39	43	100
Özel Firma/ Kuruluş	6	13	0	25	56	100
STK	5	11	5	42	37	100
Basın Organı	10	0	10	50	30	100
Üniversite	0	20	0	60	20	100
Toplam Sayı	4	15	3	46	49	117
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	3	13	3	39	42	100

Ulaşım ve park problemlerinin turistlerin karşı karşıya kaldığı en önemli eksikliklerden biri olması konusundaki görüşler: Ulaşım ve park problemlerinin turistlerin karşı karşıya kaldığı en önemli eksikliklerden biri olduğuna üniversite temsilcilerinin % 60'ı, basın organı temsilcilerinin % 45'i, STK temsilcilerinin % 37'si katılmamaktadır.

Resmi kurum temsilcilerinin % 71'i ve özel firma temsilcilerinin % 82'si ise ulaşım ve park problemlerinin turistlerin karşı karşıya kaldığı en önemli eksikliklerden biri olarak değerlendirmektedir.

Tablo 151: Ulaşım ve Park Problemlerinin Turistlerin Karşı Karşıya Kaldığı En Önemli Eksikliklerden Biri Olması Konusundaki Görüşler

Katılımcı Kurum %	Ulaşım ve Park Problemlerinin Turistlerin Karşı Karşıya Kaldığı En Önemli Eksikliklerden Biri Olması Konusundaki Görüşler %					Toplam %
	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum	
Resmi Kurum	2	23	5	39	32	100
Özel Firma/ Kuruluş	6	6	6	13	69	100
STK	11	26	5	21	37	100
Basın Organı	18	27	0	27	27	100
Üniversite	0	40	20	0	40	100
Toplam Sayı	6	26	6	34	44	116
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	5	22	5	29	38	100

Turizm güzergâhlarının önemli turizm merkezlerini içerisine almamasını turistlerin karşı karşıya kaldığı en önemli eksikliklerden biri olması konusundaki görüşler: basın organı

temsilcilerinin % 70'i, STK temsilcilerinin % 63'ü, resmi kurum temsilcilerinin % 68'i, üniversite temsilcilerini % 60'ı turizm güzergâhlarının önemli turizm merkezlerini içerisine almamasını turistlerin karşı karşıya kaldığı en önemli eksikliklerden biri olduğunu düşünmektedir.

Özel firma temsilcilerini % 56'sının, diğer kurum temsilcilerinin aksine, turizm güzergâhlarının önemli turizm merkezlerini içerisine almamasını turistlerin karşı karşıya kaldığı en önemli eksikliklerden biri olmadığını düşünmektedir. Diğer bir ifadeyle özel firmalar için bu konu diğerlerine göre daha düşük oranda bir eksiklik veya sorundur.

Tablo 152: Turizm Güzergâhlarının Önemli Turizm Merkezlerini İçerisine Almamasını Turistlerin Karşı Karşıya Kaldığı En Önemli Eksikliklerden Biri Olması Konusundaki Görüşler

Katılımcı Kurum %	Turizm Güzergâhlarının Önemli Turizm Merkezlerini İçerisine Almamasını Turistlerin Karşı Karşıya Kaldığı En Önemli Eksikliklerden Biri Olması Konusundaki Görüşler %					Toplam %
	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum	
Resmi Kurum	6	16	11	41	27	100
Özel Firma/ Kuruluş	6	31	19	0	44	100
STK	5	16	16	42	21	100
Basın Organı	10	20	0	50	20	100
Üniversite	20	20	0	60	0	100
Toplam Sayı	8	21	13	42	30	114
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	7	18	11	37	26	100

Müze sayısının yetersizliğinin turistlerin karşı karşıya kaldığı en önemli eksikliklerden biri olması konusundaki görüşler: Müze sayısının yetersizliğinin turistlerin karşı karşıya kaldığı en önemli eksikliklerden biri olması konusundaki görüşler

değerlendirildiğinde, üniversite temsilcilerinin % 40'ının, özel firma temsilcilerinin % 63'ünün, STK temsilcilerinin % 27'sinin bu konuyu önemli bir eksiklik olarak nitelenmediği görülmektedir. Üniversite temsilcilerinin % 20 gibi önemli bir oranı fikri olmadığını belirtmiştir. Bu cevap aynı zamanda bölgeye gelen turistlerin karşılaştıkları eksiklikler ve bölge turizminden beklentileri konusunda üniversite temsilcilerinin bilgi sahibi olmadığı veya ilgi duymadığı yönünde de değerlendirilebilir.

Resmi kurum temsilcilerinin % 69'u ve STK temsilcilerinin % 73'ü, müze sayısının yetersizliğinin turistlerin karşı karşıya kaldığı en önemli eksikliklerden biri olarak nitelenmiştir.

Tablo 153: Müze Sayısının Yetersizliğinin Turistlerin Karşı Karşıya Kaldığı En Önemli Eksikliklerden Biri Olması Konusundaki Görüşler

Katılımcı Kurum %	Müze Sayısının Yetersizliğinin Turistlerin Karşı Karşıya Kaldığı En Önemli Eksikliklerden Biri Olması Konusundaki Görüşler %					Toplam %
	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum	
Resmi Kurum	2	19	11	30	39	100
Özel Firma/ Kuruluş	19	44	6	13	19	100
STK	11	16	0	47	26	100
Basın Organı	18	0	9	36	36	100
Üniversite	20	20	20	40	0	100
Toplam Sayı	9	23	10	36	37	115
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	8	20	9	31	32	100

Ören yerlerindeki düzenlemelerin yetersizliğinin turistlerin karşı karşıya kaldığı en önemli eksikliklerden biri olması konusundaki görüşler: Ören yerlerindeki düzenlemelerin yetersizliğinin turistlerin karşı karşıya kaldığı en önemli eksikliklerden biri olduğunu düşünen katılımcıların oranının yüksek düzeyde olduğu görülmektedir. Üniversite temsilcilerinin % 80'i, resmi kurum temsilcilerinin % 89'u, özel firma temsilcilerinin % 80'i, STK temsilcilerinin % 90'ı ve basın organı temsilcilerinin % 77'si ören yerlerindeki

düzenlemelerin yetersizliğinin turistlerin karşı karşıya kaldığı en önemli eksikliklerden biri olarak nitelenmektedir.

Tablo 154: Ören Yerlerindeki Düzenlemelerin Yetersizliğinin Turistlerin Karşı Karşıya Kaldığı En Önemli Eksikliklerden Biri Olması Konusundaki Görüşler

Katılımcı Kurum %	Ören Yerlerindeki Düzenlemelerin Yetersizliğinin Turistlerin Karşı Karşıya Kaldığı En Önemli Eksikliklerden Biri Olması Konusundaki Görüşler %					Toplam %
	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum	
Resmi Kurum	0	6	5	44	45	100
Özel Firma/ Kuruluş	0	7	13	27	53	100
STK	5	0	5	58	32	100
Basın Organı	18	0	9	46	27	100
Üniversite	0	20	0	80	0	100
Toplam Sayı	3	6	7	52	46	114
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	3	5	6	46	40	100

Tanıtım eksikliğinin en önemli eksikliklerden biri olması konusundaki görüşler: Tanıtım eksikliğinin en önemli eksikliklerden biri olduğu görüşünde olan katılımcıların oranının en yüksek olduğu kesimin üniversite temsilcileri olduğu görülmektedir. üniversite temsilcilerinin tamamı tanıtım eksikliğinin en önemli eksikliklerden biri olduğunu ifade etmiştir.

Resmi kurum temsilcilerinin % 87'si, özel firma temsilcilerinin % 87'si, STK temsilcilerinin % 89'u, basın organı temsilcilerinin % 80'i, tanıtım eksikliğini en önemli eksikliklerden biri olarak değerlendirmiştir.

Bu alanın en önemli bileşeni olan basın organı temsilcilerinin % 20'si, tanıtım eksikliğinin bölge turizminin en önemli eksikliklerden biri olmadığını ifade etmiştir.

Tablo 155: Tanıtım Eksikliğinin En Önemli Eksikliklerden Biri Olması Konusundaki Görüşler

Katılımcı Kurum %	Tanıtım Eksikliğinin En Önemli Eksikliklerden Biri Olması Konusundaki Görüşler %					Toplam %
	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum	
Resmi Kurum	2	11	2	35	52	100
Özel Firma/ Kuruluş	6	6	0	31	56	100
STK	11	0	0	42	47	100
Basın Organı	10	10	0	20	60	100
Üniversite	0	0	0	0	100	100
Toplam Sayı	5	9	1	38	63	116
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	4	8	1	33	54	100

Güvenlik eksikliğinin en önemli eksikliklerden biri olması konusundaki görüşler: Veriler değerlendirildiğinde, bölge turizminde güvenlik eksikliği olduğu görüşüne en yüksek oranda özel firma temsilcilerinin, STK temsilcilerinin ve üniversite temsilcilerinin sahip olduğu görülmektedir.

Üniversite temsilcilerinin % 80'i, özel firma temsilcilerinin % 75'i, STK temsilcilerinin % 69'u güvenlik eksikliğinin bölge turizminde turistlerin karşı karşıya kaldığı en önemli eksikliklerden biri olarak değerlendirmiştir.

Basın organı temsilcilerinin % 50'si, güvenlik eksikliğini bir sorun olarak görmemektedir. Bunun yanında üniversite temsilcilerinin % 20'sinin ve basın organı temsilcilerinin % 10'unun fikri olmadığını belirtmesi dikkat çekicidir.

Tablo 156: Güvenlik Eksikliğinin En Önemli Eksikliklerden Biri Olması Konusundaki Görüşler

Katılımcı Kurum %	Güvenlik Eksikliğinin En Önemli Eksikliklerden Biri Olması Konusundaki Görüşler %					Toplam %
	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum	

Resmi Kurum	14	33	8	19	27	100
Özel Firma/ Kuruluş	19	0	6	31	44	100
STK	16	11	5	32	37	100
Basın Organı	10	40	10	20	20	100
Üniversite	0	0	20	20	60	100
Toplam Sayı	16	27	9	26	36	114
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	14	24	8	23	32	100

Temizlik eksikliğinin en önemli eksikliklerden biri olması konusundaki görüşler: Bölge turizminin önündeki darboğazlarda da dile getirildiği gibi temizlik sorunu bölge kentlerinin önemli bir sorunu olarak değerlendirilebilir. Bu nedenle bu sorun, turizmin gelişmesi çalışmalarına paralel olarak farkındalık çalışmaları ve eğitimlerle desteklenerek çözülmesi gereken önemli bir noktadır.

Katılımcıların çoğunluğu, temizlik eksikliğinin en önemli eksikliklerden biri olduğunu ifade etmiştir. Üniversite temsilcilerinin tamamı, basın organı temsilcilerinin % 70'i, STK temsilcilerinin % 79'u, özel firma temsilcilerinin % 75'i ve resmi kurum temsilcilerinin % 69'u, temizlik eksikliğini önemli eksiklik olarak değerlendirmiştir.

Tablo 157: Temizlik Eksikliğinin En Önemli Eksikliklerden Biri Olması Konusundaki Görüşler

Katılımcı Kurum %	Temizlik Eksikliğinin En Önemli Eksikliklerden Biri Olması Konusundaki Görüşler %					Toplam %
	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum	
Resmi Kurum	8	19	5	42	27	100
Özel Firma/ Kuruluş	19	6	0	25	50	100
STK	16	5	0	32	47	100
Basın Organı	10	20	0	30	40	100
Üniversite	0	0	0	40	60	100

Toplam Sayı	12	17	3	43	42	117
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	10	15	3	37	36	100

Turizm bilinci eksikliğinin en önemli eksikliklerden biri olması konusundaki görüşler: Turizm bilinci eksikliğinin en önemli eksikliklerden biri olması konusundaki görüşler değerlendirildiğinde, üniversite temsilcilerinin tamamının, basın organı temsilcilerinin % 90'ı, resmi kurum temsilcilerinin % 91'i, özel firma temsilcilerinin % 94'ü, turizm bilinci eksikliğinin en önemli eksikliklerden biri olduğunu ifade etmiştir.

Bu veriler turizm konusunda bölge halkının pek çok konuda bilgi ve farkındalık düzeyinin artırılmasına yönelik çalışmalara ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir. Bununla birlikte elde edilen veriler; kurumsal yapıların tümünün bu süreç içinde yer alması gerektiğini ve kendi kurumsal yapıları içindeki farkındalık ve bilinç düzeyini de yükseltmeleri gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır.

Tablo 158: Turizm Bilinci Eksikliğinin En Önemli Eksikliklerden Biri Olması Konusundaki Görüşler

Katılımcı Kurum %	Turizm Bilinci Eksikliğinin En Önemli Eksikliklerden Biri Olması Konusundaki Görüşler %					Toplam %
	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum	
Resmi Kurum	0	8	2	35	56	100
Özel Firma/ Kuruluş	6	0	0	19	75	100
STK	11	11	0	47	32	100
Basın Organı	10	0	0	40	50	100
Üniversite	0	0	0	0	100	100
Toplam Sayı	4	7	1	39	65	116
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	3	6	1	34	56	100

Kurumlar arasında işbirliği eksikliğinin en önemli eksikliklerden biri olması konusundaki görüşler: Kurumlar arasında işbirliği eksikliğinin en önemli eksikliklerden biri

olması konusundaki görüşler değerlendirilmeden önce, bölge turizminin gelişmesi sürecinde, paydaş kurumların pek çok alanda rol üstlenme ve kendilerine görev atfetmede sorun yaşadığı görülmüştür. Turizmin mevcut durumu içinde ve gelişme sürecinde kurumlar çoğunlukla kendilerini çok kısıtlı bir alanda tanımlamış ve birçok temel görevini dışarıda bırakmıştır. Bunun önemli nedenlerinden biri, sektör içindeki iletişimsizlik ve koordinasyon eksikliği nedeniyle kurumsal yapıların kendilerini ve diğerlerini sağlıklı olarak tanımlayamamış işbirliği yapamamış olmasıdır. Bu anlamda değerlendirildiğinde kurum temsilcilerinin kurumlar arasında işbirliği eksikliğinin en önemli eksikliklerden biri olması konusundaki görüşleri önem taşımaktadır.

Üniversite temsilcilerinin % 80'i, resmi kurum temsilcilerinin % 74'ü, özel firma temsilcilerinin % 81'i, STK temsilcilerinin % 79'u kurumlar arasında işbirliği eksikliğinin en önemli eksikliklerden biri olduğunu ifade etmiştir.

Üniversite temsilcilerinin % 20'sinin ve basın organı temsilcilerinin % 20'sinin kurumlar arasında işbirliği eksikliğinin olup olmadığına fikrim yok cevabını vermiş olduğu dikkat çekicidir. İlk bölümlerde ele alınan ortak çalışma alanlarında da bu durum paralel verilerle ortaya konulmuştur. Üniversitelerin turizm alanında yalnızca resmi kurumlarla ortak çalışmalar yaptığı, basın organlarının turizm sektörü içinde ortak çalıştığı kurumun olmadığı görülmüştü. Bu veriler aynı zamanda sektör içinde kendi sınırlı tanımlı alanı dışındaki konulara ilgi göstermeyen iki kurumun; işbirliği konusunda da diğer kurumlardan uzak olduğunu göstermektedir.

Tablo 159: Kurumlar Arasında İşbirliği Eksikliğinin En Önemli Eksikliklerden Biri Olması Konusundaki Görüşler

Katılımcı Kurum %	Kurumlar Arasında İşbirliği Eksikliğinin En Önemli Eksikliklerden Biri Olması Konusundaki Görüşler %					Toplam %
	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum	
Resmi kurum	8	15	3	37	37	100
Özel Firma/ Kuruluş	13	6	0	31	50	100
STK	11	5	5	47	32	100
Basın Organı	10	10	20	10	50	100

Üniversite	0	0	20	40	40	100
Toplam Sayı	10	13	6	42	46	117
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	9	11	5	36	39	100

2. TURİZM VERİLERİNE İLİŞKİN GENEL DEĞERLENDİRME

Şanlıurfa ve Diyarbakır'da gerçekleştirilen çalıştaylarda toplam 121 adet turizm anketi gerçekleştirilmiştir. Turizm sektörü paydaşlarıyla yapılan görüşmelerde elde edilen 121 anketin verileri, SPSS veri analiz programıyla analiz edilmiştir.

Araştırma kapsamında ölçülen temel konu ve sorun alanları; bölgede turizm sektöründe faaliyet gösteren veya etkide bulunan kurumların sunduğu hizmetler ve yeterlilikleri; sektörel sorunlar ve mevcut duruma ilişkin görüşler; Karacadağ Kalkınma Ajansı'nın sunduğu hizmetler ve yeterliliğinin değerlendirilmesi; sektör paydaşlarının görüş ve yaklaşımları olarak belirlenmiştir.

Turizm sektörü paydaşı olarak değerlendirmede bulunmuş olan araştırma ve çalıştay katılımcısı kurumlar, Resmi Kurum, Özel Kuruluş, Üniversiteler, STK, ve basın organlarıdır.

Turizm sektöründe faaliyet gösteren kurum kuruluş temsilcilerinin öncelikli faaliyet alanlarında ağırlıklı dilimi; turizmin gelişmesi konusunda danışmanlık ve eğitim hizmetleri oluşturmaktadır.

Turizmin gelişmesi konusunda danışmanlık ve eğitim hizmetlerinin, temel çalışma alanı olarak yüksek oranda dile getirilmesinin yanında, bölgedeki turizmin çeşitlendirilmesine katkıda bulunacak alternatif turizm ve gelişmekte olan turizm alanlarının oldukça geri planda kaldığı görülmektedir.

Bu konuda en çok dikkat çekilmesi gereken konu; resmi kurumların öncelikli çalışma alanları arasında doğal alanların korunması ve arkeolojik faaliyetler-ören yerlerinin korunmasının geri planda kalmış olduğudur. Resmi kurumların yanında, arkeolojik faaliyetler-ören yerlerinin korunma faaliyetlerini ve doğal alanların-bölge doğasının korunması faaliyetlerini hiçbir kurum, kendi öncelikli iş alanları arasında

değerlendirmemiştir. Bölge turizmi içinde çok önemli olan bu çalışma alanlarında büyük bir boşluk olduğu görülmektedir.

Tanıtım faaliyetleri de turizmin geliştirilmesi sürecinde görev veya öncelikli çalışma alanı olarak görülmemektedir. Bölge turizmine karşı olumsuz algıların değiştirilmesi, turizm alanlarının tanıtılarak geliştirilmesi açısından tanıtım faaliyetlerinin önemi sektör temsilcisi kurumlar tarafından önemsenmemektedir. Tanıtım faaliyetlerini kendi öncelikli çalışma alanları arasında öncelikli olarak niteleyen kurumlar yalnızca, bu alanda hizmet veren basın organları olmuştur.

Kongre-fuar turizminin yalnızca özel firmalar tarafından öncelikli çalışma alanı olarak görülüyor olması başka bir dikkat çeken noktadır. Kongre-fuar turizmi, özel firmalar dışındaki kurumsal yapıların hiçbiri tarafından belirtilmemiştir. Yalnızca özel firmaların kongre ve fuar turizminin öncelikli çalışma alanı olduğunu belirtmesi, bölge turizmi içinde bu alanın sürdürülebilir ve geliştirilebilir olma potansiyelini de düşürmektedir.

Üniversitelerin kendilerini yalnızca eğitim alanında tanımlaması, esas görevleri arasında yer alan araştırma, geliştirme faaliyetleri gibi faaliyet alanlarında turizm konusunda çalışmadığı söylenebilir. Diğer bir ifadeyle, eğitimle birlikte birçok misyona sahip olan üniversitelerin turizme olan katkısının çok düşük düzeyde kalmış olduğunu da göstermektedir. “İlde turizm sektörüne ilişkin gelişmeler, sorunlar, mevcut durum konusunda araştırmalar yapılır ve bu araştırmalar kurum politikalarında kullanılır” ifadesine üniversite temsilcilerinin % 40 gibi büyük oranının fikrim yok cevabını vermesi bu konunun düşündürücü boyutta olduğunu da ortaya koymaktadır.

Bu durumu oluşturan nedenler kuşkusuz yalnızca üniversitelerin kendilerini ve sektör içindeki rollerini tanımlamalarından değil, tüm kurumların içinde bulunduğu genel bir sorundan kaynaklanmaktadır.

Bölgede, turizm sektöründe yer alan kurumların tümünün çalışma alanlarını ve dolayısıyla rollerini sınırlı alanlarda tanımlamış olduğu ve turizmin pek çok önemli kolunu ve mevcut sorunun dışarıda bırakan bir yaklaşımla yer aldığı görülmektedir. resmi kurumların turizmin gelişmesi konusunda eğitim ve danışmanlık hizmetlerini kendine rol atfetmiş olmakla birlikte sürdürülebilir turizm, tanıtım, doğal alanların korunması, kongre ve fuar

KARACADAĞ KALKINMA AJANSI

turizmi, ev turizmi gibi pek çok bölgesel anlamda önemli olan ve gelişme potansiyeli bulunan alanlara yeterli önemi göstermemektedir.

Bu alanlarda rol alması ve bölgesel yönlendirmeleri, koordinasyonları sağlaması, hedef belirlemesi gereken resmi kurumlar bu alanda kendilerine rol biçmemiş ve hem eylemsel hem de zihinsel süreçte bu kurumların, önemli alanlara yönelme kapasiteleri yetersiz kalmıştır.

Turizmin gelişmesi sürecinde yaşanan kafa karışıklığı, koordinasyonsuzluk ve plansızlık beraberinde sektörün gelişme potansiyeline sahip alanlarının gelişmesinin önündeki engellerin başında gelmekte, sektörün gelişiminde rol alan aktörler aynı zamanda gelişmemenin de nedeni haline gelmektedir. Tam da bu noktada Kalkınma Ajansı'nın rolü, sektör paydaşlarının rollerinin, görev tanımlarının ve çalışma alanlarının somut turizm faaliyetleri üzerinde tanımlamak ve bölge turizminin gelişme potansiyeli olan her alanında kurumsal yapılara görev atfedip, kurumsal işbirliklerini koordine edecek bir noktada yer almak olmalıdır.

Gelişebilecek potansiyele sahip turizm alanlarına kurumsal işbirliklerini sağlamak Kalkınma Ajansı'nın üstlenebileceği öncelikli görev olması gerektiğine ilişkin düşüncelerin bölgedeki sektör paydaşları tarafından da istenen ve desteklenen bir konu olduğu görülmektedir.

Kurumların öncelikli çalışma alanı olarak gördükleri konuların yanında kendilerini zayıf gördükleri yönler arasında, turizmin gelişimine katkı sağlayacak kaynak sıkıntısı, yeterli düzeyde faaliyet-tanıtım gerçekleştirilememesi, nitelikli insan kaynağı sıkıntısı ve kurumlar arası turizmi geliştirecek koordinasyon sağlayamama öne çıkmaktadır. Turizm sektöründe faaliyet gösteren kurumların zayıf yön olarak belirttiği bu konuların aslında bölge turizminin önemli sorunları olduğu vurgulanmalıdır. Bir başka ifadeyle turizm sektörü paydaşlarının problemleri sektörün genel problemlerinin bir yansıması ve aynı zamanda sektörün problemlerinin de kaynağı olarak karşılıklı bir ilişki içindedir.

Turizm sektöründe özellikle STK ve basın organlarının; sektöre ilişkin işbirliklerinin, ortak çalışmaların ve koordinasyon faaliyetlerinin dışında kaldığı konusundaki yargıları öne çıkmaktadır. Özellikle basın organlarının, turizm konusunda kendilerine nasıl bir rol biçildiği

KARACADAĞ KALKINMA AJANSI

konusunda net olmadığı ve koordinasyon eksikliği nedeniyle yönlendirilmediğini, işbirlikleri içinde yer almadığı konusundaki görüşlerinin, turizm konusundaki genel yargı ve farkındalığını da etkilediği görülmektedir. Basın organlarının bölgedeki turizm alanında ortaklaşa faaliyetler yürütülüp yürütülmediği; İlde turizm sektörüne ilişkin gelişmeler, sorunlar, mevcut durum konusunda araştırmalar yapılıp yapılmadığı gibi konularda fikir sahibi olmadığı görülmektedir. Bu konularda fikir sahibi olmayan ve turizm sektörü ile bileşenleri konusunda düşük bilgi ve farkındalık düzeyine sahip olan basın kuruluşlarının, bölge turizmin gelişimine katkıda da yetersiz kalacağı göz önüne alınmalıdır.

Sektör içindeki kurumsal yapılardan kaynaklanan bir diğer sorun alanı olarak STK'ların işlevsel ve etkin olmamaları belirtilebilir. Sektörel gelişmede önemli pay sahibi olabilecek olan STK'ların yeterli çeşitliliğe ulaşamamış ve alternatif turizm, turizm geliştirme fonları, üniversiteler ile işbirlikleri gibi alanlarda en rahat ve hızlı çalışabilecek olan bu kurumların etkisiz ve hareketsiz kalmalarıdır. Bu nedenle kurumlar arasında turizm sektöründe yapılan ortaklıklar ve ortak çalışma alanlarında STK'ların çok etkisiz kaldığı görülmektedir.

Ortak yapılan işler ve kurumlar arası ortaklıklar değerlendirildiğinde, sosyal projeler, bölgesel kalkınmaya destek projeleri gibi başlıkların öne çıktığı; turizm odaklı bölgesel çalışmaların, alternatif turizmin ve bölgenin turizm kollarının gelişmesine yönelik odak çalışmaların yapılmadığı dikkat çekmektedir. Bu önemli konuların ikinci planda kalmasının yanında, STK'ların sınırlı düzeyde ortaklıkların içinde yer almasına karşın basın organlarının hiç bir kurumla işbirliği ve ortaklaşa çalışmalar yürütmüyor olması da önemli bir problem olarak değerlendirilebilir.

Ortaklık kurulan kurumlar ve ortak çalışma alanlarına ilişkin diğer bir değerlendirmede, üniversitelerin yalnızca resmi kurumlarla ortak çalışmalar içinde bulunduğu, resmi alanın dışına çıkamadığı görülmüştür.

Bölge turizminin gelişimine ulusal merkezi kurumların katkısının ne derece olduğuna ilişkin görüşler değerlendirildiğinde, kurum temsilcilerinin çoğunluğunun ulusal merkezi kurumların yeterli düzeyde katkı sağlamadığı görüşünde olduğu söylenebilir. Bölgede turizmin gelişmesi konusunda sorumlu kurum olarak görülen Kültür Bakanlığı ve İl Kültür

KARACADAĞ KALKINMA AJANSI

Turizm Müdürlükleri'nin potansiyel turizm alanlarının geliştirilmesi görevini yeterince ve etkin olarak yerine getirmediği net olarak ortaya konulmuştur.

GAP İdare'sinin bölge turizmine katkısının değerlendirilmesinde, sektör katılımcıların büyük çoğunluğunun yetersiz veya hiç katkısı olmadığını ifade etmesi dikkat çekicidir. Bölgedeki önemli ve büyük paydaşlardan olan GAP İdaresi'nin turizm konusunda algı ve etkisi çok düşüktür.

Ajans'ın katkısının diğer kurumlara göre daha yüksek düzeyde olduğuna ilişkin algının hakim olduğu görülmektedir. Resmi kurum, üniversite ve özel kuruluşlar Kalkınma Ajansı'nın katkısını yüksek olarak değerlendirirken; STK ve basın organlarının bu katkıyı daha yetersiz bulduğu görülmektedir. Kalkınma Ajansı'nın turizm sektörüne yaptığı katkıların STK ortaklıklarının dışında geliştiği ve basın organlarında da yeterli düzeyde yansıtımda başarılı olmadığı söylenebilir. Kalkınma Ajansı'nın çoğunlukla, resmi kurumlarla, üniversitelerle veya özel sektörle daha sık ortak çalışma ve işbirliği içinde olması ile bu sonuçların bağlantılı olduğu da belirtilebilir. Başka bir ifadeyle kurum temsilcilerinin fayda sağlama konusundaki görüşlerinin yapılan işbirliklerine dayandığı görülmektedir.

Bölgede turizm sektörünün ve kurumların önemli problemlerden biri olarak ortaya konulmuş olan kaynak sıkıntısı önemli ölçüde dile getirilmiştir. Sektörel gelişime katkı sağlayacak önemli alanlardan biri olan uluslararası fon sağlayıcı kuruluşların fayda sağlama düzeyinin ise çok düşük düzeyde olduğuna ilişkin genel düşünce; mevcut açık fonlardan faydalanılmadığını göstermektedir. Kaynak sağlayıcı bu fonların kullanılmadığı, kurumların bu konuda yetersiz kaldığı ve bu alandaki farkındalığın veya bilginin eksik olduğuna işaret etmektedir.

Bölge turizminin mevcut sorunlarının belirlenmesinde kullanılacak yöntemlerin neler olması gerektiğine ilişkin görüşlerde öne çıkan belirli bir yöntem olmamakla birlikte, durum ve sorun belirlemede etkili olacak her yöntemin kullanılması konusunda görüşlerin ağır bastığı söylenebilir. Bununla birlikte, kurumlar arası koordinasyon sorununu ve işbirliği yapılmamasından kaynaklanan problemleri önemli sektörel problemler olarak ifade eden katılımcıların % 10 oranındaki bir kesimi, kurumlar arası toplantılarla sorun belirlenemeyeceğini düşünmektedir. Bu duruma, önceki yapılan uygulamaların, toplantıların

KARACADAĞ KALKINMA AJANSI

veya benzer uygulamaların sürekliliğinin olmaması, alınan kararların uygulamaya geçirilmemesi ve sektöre katkı olarak geri dönmemesinin etkisi olduğu söylenebilir. Özellikle basın organlarının mevcut sorunların belirlenmesi konusundaki yöntemlere dirençli ve olumsuz yaklaşması önemli bir sorun olarak görülmelidir.

Kültür ve inanç turizmi bölgenin, üstünde yükseldiği iki ana turizm alanıdır. Mevcut araştırmalar ve istatistikler, bölgenin bu alandaki gelişmesini ortaya koymaktadır. Buna rağmen basın organları ve özel firmaların belirli bir kesiminin bu alanlardaki turizm faaliyetlerinin gerilediğine ilişkin algıya sahip olduğu görülmektedir. Bu alanda yatırımcı olan özel firmaların ve tanıtım faaliyetlerinde önemli rol oynayan basın organlarının olumsuz algısının değiştirilmesi bakış açısını daha olumlu hale getirmek açısından önemlidir. Bununla birlikte alternatif turizm alanları olan av, kongre, sağlık, termal, dağ, ornitoloji turizminin gelişiminin görünür düzeyde olmaması, bu alanda gelişmelerin olmadığı, “değişmediği” algısına yol açmıştır.

Alternatif turizm alanlarının çoğunlukla kültür ve inanç turizminin gölgesinde kaldığı ve bu konudaki algının ve farkındalık düzeyinin bölgedeki bu potansiyelin farkına varacak düzeye yükselmediği de söylenebilir. Bu algıyı değiştirmek için öncelikle özel sektör ve basın organı temsilcilerinin sahip olduğu olumsuz algının değiştirilmesi gereklidir. Özellikle sermayenin ve yatırım yapmayı planlayan özel sektörün turizm alanı içinde kalması açısından, bu algının değişmesi önem taşımaktadır.

Diğer önemli bir algının, bölgede yatırım yapmaya uygun bir iklim olduğunu düşünme düzeyidir. Özel firmalar büyük ölçüde olumlu yaklaşırken basın organlarının bölgedeki olumlu iklimin geliştiğine dair algısının olumsuzluklar taşıdığı görülmektedir. turizme yönelik yatırımları ve teşvikleri olumlu yargıya çevirebilecek, tanıtımları sağlayacak olan basının bu olumsuz yargısı diğer alanlardaki algıyı da etkileyeceğinden değiştirilmesi gereken bir başka sorun olarak görülmelidir.

Algının değiştirilmesinin yanında, özel firma, STK ve basın organlarının, kurumsal yapıların öncülük ettiği hiçbir yönlendirme olmadığı ve sektörde koordinasyon sorunu yaşandığına ilişkin görüşleri öne çıkmaktadır. Birçok soruda ve konuda vurgulanan bu durum, bölge sektöründe büyük anlamda ciddi bir koordinasyon problemi ve plansızlık olduğunu

KARACADAĞ KALKINMA AJANSI

ortaya koymaktadır. Öz sermayenin turizm içinde kalması açısından bu alanda oluşmuş boşluğu doldurmak da diğer önemli sorun olarak değerlendirilmelidir.

Nitelikli insan kaynağı, bölge turizminin karşılaştığı diğer bir önemli sorundur. Özellikle özel firma temsilcilerinin bu konuda büyük oranda sorun yaşadığını belirtmeleri önemlidir. Üniversitelerin kendilerini eğitim alanında tanımlamalarının yanında sektörün ihtiyaçlarına yönelik yaşam boyu öğrenme projeleri, meslek edindirme sertifika, kurs gibi programları yaygınlaştırarak özel sektör ve bölge turizminin diğer alanlarına destek sağlaması etkili olacaktır. Üniversitelerin yalnızca resmi kurumlarla ortak çalışmalar içinde olup, sektöre ve gelişmelere uzak kalması, bu konuda en etkin kurum olarak görev alacak bu yapılardan faydalanılamamasına yol açmaktadır.

Resmi kurumların % 74'ü, turizm alanlarının kent merkezlerine uzaklığı ve ulaşım güçlüğünü önemli bir sorun olarak ortaya koymuştur. Fakat özel kuruluşlar için bu durumun sorun olarak ortaya konulmadığı görülmektedir. Özel firmalar için turizm alanlarının kent merkezine uzaklığı çözülebilir bir sorun olarak görünmektedir. Kapsamlı bir turizm envanterinin olmaması özel firmalar için, ulaşım sorunundan daha önemli bir sorun olarak dile getirilmiştir. Bunun karşısında üniversite temsilcilerinin büyük çoğunluğu envanter sorunu olmadığını belirtmiştir. Burada altını çizmek gereken iki nokta vardır. Birincisi bölge turizm sektöründe envanter konusunda yapılan çalışmalar, özel sektörün kullanımına uygun nitelikte değildir ve bu araştırmaların sonuçları sektörün gelişimine katkı sunmamakta, veri olarak kalmaktadır. İkincisi ise daha önceki tartışmalarda da sıkça ifade edilen üniversitelerin yalnızca resmi kurumlarla ortak çalışmalar içinde olması ve resmi kurumların da diğer sektör bileşenlerini koordine etme, bilgilendirme ve kaynak sağlama konusundaki eksiklikleridir. Mevcut envanterin sektörün gelişimi konusunda tüm sektör bileşenlerinin kullanımına açılmaması ve bundan faydalı materyaller oluşturulmaması olması önemli somut bir göstergedir.

Bölgenin diğer önemli sorunlarından biri olan temizlik ve sıhhi hizmetlerin eksikliği resmi kurumların önemli oranda ortaya koyduğu sorun olurken, basın ve özel firmalar arasında bunu sorun olarak nitelemeyen önemli bir oran olduğu görülmektedir. Özellikle inanç turizminde temizliğin çok önemli olması açısından bu sorunun çözülmesi açısından

öncelikle sorunu önemli bir noktaya koymak ve tüm bileşenlerin katkısıyla bu problemi çözülecek öncelikli sorunlar arasında değerlendirmek önemlidir.

Karacadağ Kalkınma Ajansı'nın sektördeki desteklerinin ne düzeyde olması gerektiğinde ilişkin kurumların görüşleri değerlendirildiğinde, önemli bir sorun olarak pek çok kez dile getirilmiş olan kurumlar arası işbirliği ve koordinasyonun sağlanması, doğrudan faaliyet desteği sunması, Uluslararası fon sağlayıcı kuruluşlarca desteklenen araştırma ve geliştirme projeleri konusunda danışmanlık yapması gibi yönlendirici, koordine edici ve sektöre öncülük edici alanlarda Kalkınma Ajansı'na önemli ölçüde rol biçilmiştir.

Ajans'ın öncelikli çalışma alanlarında vereceği desteklerin gelişime nasıl katkıda bulunacağına ilişkin görüşleri içeren özet tabloda bu görüşler ortaya konulmuştur.

Tablo 160: Karacadağ Kalkınma Ajansı'nın Sunduğu Hizmetler Ve Ortaklık Geliştirebileceği Kurum/Kuruluşlar Ele Alındığında Hangi Desteklerin Turizm Sektörünün Gelişiminde Daha Etkili Olacağına İlişkin Görüşler

Destekler %	Karacadağ Kalkınma Ajansı'nın Sunduğu Hizmetler Ve Ortaklık Geliştirebileceği Kurum/Kuruluşlar Ele Alındığında Hangi Desteklerin Turizm Sektörünün Gelişiminde Daha Etkili Olacağına İlişkin Görüşler %		
	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum
Doğrudan Faaliyet Desteği	6	16	79
Teknik Destek Programları	5	12	84
Kurumlar arası koordinasyon ve işbirliği sağlanması	9	12	89
Avrupa Birliği, Birleşmiş Milletler, Dünya Turizm Örgütü gibi uluslararası fon sağlayıcı kuruluşlarca desteklenen araştırma ve geliştirme projeleri	2	17	82

IV. TRC2 BÖLGESİ AĞIRLIKLANDIRILMIŞ BENZERLİK ENDEKSİ ÇALIŞMA RAPORU

1. GİRİŞ - AMAÇ

Bu çalışmanın amacı TRC21 ŞANLIURFA ve TRC22 DİYARBAKIR İSTATİSTİK BÖLGE BİRİMLERİ'nin ilçeler düzeyinde seçilmiş demografik, sosyal ve ekonomik göstergelere dayalı olarak önemlerini ve dizilişlerini ortaya çıkarabilecek endeksler geliştirmektir.

1.1 Çalışmada Kullanılan Göstergeler, Sınırlılıklar Ve Yöntem

Bölge, il, ilçe, köy gibi mekânsal birimler arasındaki farklılaşmaları ortaya çıkarabilmek için demografik, sosyal, ekonomik ve kültürel göstergelerin her birinin önemli katkıları olabileceği tartışmasızdır. Ancak ülkemizdeki veri üretimi ve hazır veri sistemlerindeki yetersizlikler pek çok çalışmada olduğu gibi bu çalışma için de seçilen göstergeleri sınırlandıran önemli bir etmen durumundadır.

Çalışmada kullanılacak Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)'nin Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) üzerinden sağladığı ilçeler düzeyindeki demografik veriler aslında en zengin veri kaynağını oluşturmaktadır. Buna karşın çalışma salt demografik parametreler üzerinden yapılabilecek bir farklılaşma ve endeks geliştirme amacını gütmemektedir. Çalışmada kullanılan demografik veriler ilçedeki gelişmişlik farklılıklarını en iyi yansıtacak göstergeler arasından seçilmiştir.

Sosyal ve ekonomik değişkenlerin önemli bir kısmı oluşturulurken de Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)'nin verilerine başvurulmuştur; örneğin nüfusun eğitim durumu ile ilgili olan göstergeler, tarımsal göstergeler ile kentleşme düzeyi göstergesinde olduğu gibi. Ancak ilçelerdeki ekonomik altyapıyı açıklamaya daha fazla yardımcı olabilecek değişkenler arandığında veri elde etmeyle ilgili yeni sınırlılıklarla karşılaşmıştır. Örneğin; turizm altyapısı ile ilgili değişkenler sadece ilçelerdeki tarihsel-kültürel miras üzerinden derlenebilmiştir. İlçelerdeki nüfusun ekonomik özelliklerine ilişkin veri setinin olmayışı da çalışmayı sınırlandıran önemli etmenler arasında sayılabilir. Bu alandaki boşluk Karacadağ

Kalkınma Ajansı'ndan sağlanan kayıtlı işgücünün sektörel dağılımına ilişkin verilerle giderilmeye çalışılmıştır.

Özetle, bu çalışmada ilçeler arasındaki gelişmişlik farklılıklarını yansıtan ve endeks geliştirmeye yardımcı olabilen 32 göstergeye yer verilmiştir. Göstergeler kavramsal olarak üç ana boyut (demografik, sosyal ve ekonomik) altında toplanmıştır.

Göstergeler arasında yer alan "çalışma çağı nüfus oranı" ve "toplam nüfus büyüklüğü", "DEMOGRAFİK BOYUT" altında yer almıştır.

"Okuma-yazma bilmeyen nüfus oranı"; "lise ve üzeri eğitim düzeyine sahip nüfus oranı"; "okur-yazar kadın nüfus oranı", "EĞİTİM" alt boyutu olarak "SOSYAL BOYUT" içerisinde değerlendirilmiştir. SOSYAL BOYUT'un ikinci alt boyutunu "Ortalama hanehalkı büyüklüğü"; üçüncü alt boyutunu da kentleşme değişkenleri oluşturmaktadır. "KENTLEŞME" alt boyutu ise şu değişkenlerden oluşmaktadır: "kentli nüfus oranı"; "kanalizasyon şebekesi uzunluğunun nüfusa oranı" ve "son üç yılda ruhsat alınan yapılaşmaya ilişkin yüzölçümü değerleri".

Çalışmanın üçüncü boyutunu ise ekonomik yapıya ilişkin olarak seçilen değişken setleri oluşturmaktadır. Bu boyut kendi içinde dört alt boyuta ayrılmaktadır. Bunlardan ilki "TARIMSAL ALTYAPI BOYUTU"dur. Bu boyut ise kendi içerisinde üç alt değişken setinden oluşmaktadır. "TARIM" seti/boyutu: "tarla bitkileri verimliliği", "sebze bitkileri verimliliği", "meyve bitkileri verimliliği" ile "silajlık mısır üretimi " değişkenlerinden oluşmaktadır. "ARICILIK" seti: "bal üretimi verimliliği" ve "yeni kovan sayısı"; HAYVANCILIK seti ise: "canlı hayvan varlığı (küçük ve büyük baş olarak ayrı ayrı)", "kültür ırkı" ve "süt verimliliği" göstergelerini kapsamaktadır. İkinci ekonomik alt boyut ise "TURİZM ALTYAPISI BOYUTU"dur. Bu boyut ise "Tarihsel/arkeolojik değerler" ve "konaklama" şeklinde iki setten oluşmaktadır. İlkinde "tescilli yapı sayısı "ve "sit alanları sayısı"; ikincisinde ise "tesise gelen konaklayıcı sayısı" ve "geceleyen ziyaretçi sayısı" gösterge olarak kullanılmıştır. Üçüncü ekonomik alt boyut "ENDÜSTRİYEL-TİCARİ ALTYAPI BOYUTU"dur. Bu boyut ise "Finansal Yapı" ve "Firma etkinliği" şeklinde iki alt veri setinden oluşmaktadır. "Finansal Yapı" setinde "banka şubesi sayıları" bulunmakta; "firma etkinliği altyapısı" setinde ise "trafo kurulu gücü", "şirket/firma sayısı" ve "kapasite

raporu alan firma sayıları" yer almaktadır. Dördüncü ve son alt boyut ise "KAYITLI İŞGÜCÜNÜN SEKTÖREL DAĞILIMI BOYUTU"dur. Bu boyut kendi içinde "Tarım sektöründe sigortalı çalışan sayısı", "Sanayi sektöründe sigortalı çalışan sayısı", "İnşaat sektöründe sigortalı çalışan sayısı", "Ticaret sektöründe sigortalı çalışan sayısı" ve "Hizmet sektöründe sigortalı çalışan sayısı" biçiminde beş göstergelyi içeren veri setinden oluşmaktadır.

Tablo 161: Çalışmada Kullanılan Göstergeler

ANA BOYUT	ALT BOYUT (DÜZEY 1)	ALT BOYUT (DÜZEY 2)	DEĞİŞKEN
DEMOGRAFİK	-	-	Nüfus büyüklüğü
		-	Çalışma çağı (15-64 yaş grubu) nüfus yüzdesi
SOSYAL	Eğitim	-	Okuma yazma bilmeyen nüfus yüzdesi
		-	Lise ve üzeri mezuniyet derecesine sahip nüfus yüzdesi
		-	Kadın okuma-yazma oranı (%)
	Kentleşme	-	Kentleşme düzeyi (kentli nüfus yüzdesi)
		-	Kanalizasyon şebekesi uzunluğunun nüfusa oranı
		-	Son üç yılda alınan yapı ruhsatları yüzölçümü
	Hanehalkı büyüklüğü	-	Ortalama hanehalkı büyüklüğü
EKONOMİK	Tarımsal altyapı	Tarım	Tarla bitkileri üretimi verimi (ton/dekar)
			Sebze Bitkileri üretimi verimi (ton/dekar)
			Meyve üretimi verimi (ton/dekar)
			Silajlık mısır üretimi verimi (verim kg/dekar)
	Arıcılık	Bal üretimi verimi (ton/toplam kovan sayısı)	
		Yeni kovan sayısı	
	Hayvancılık	Canlı hayvan varlığı (küçükbaş)	
		Canlı hayvan varlığı (büyükbaş)	
		Sığır kültür irki varlığı (adet)	
		Süt üretimi verimi (küçükbaş ve büyükbaş hayvan)	
	Turizm altyapısı	Tarihsel/arkeolojik varlıklar	Tescilli yapılar (adet)
			Sit alanları (adet)
		Konaklama	Tesise geliş sayısı
	Endüstriyel-ticari alt yapı	Finansal altyapı	Banka Şubesi (Sayı)
			Trafo kurulu gücü (MVA)
Firma altyapısı		Şirket sayısı	
		Kapasite raporu alan firma sayısı	

	Kayıtlı işgücünün sektörel dağılımı	-	Tarım sektöründe sigortalı çalışan sayısı
		-	Sanayi sektöründe sigortalı çalışan sayısı
		-	İnşaat sektöründe sigortalı çalışan sayısı
		-	Ticaret sektöründe sigortalı çalışan sayısı
		-	Hizmet sektöründe sigortalı çalışan sayısı

1.2 Yöntem

Bu çalışmada ilçelerin demografik, sosyal ve ekonomik göstergeler bakımından istatistikî bölge içerisindeki önemlerini ve dizilişlerini ortaya çıkarabilmek için Beşeri Coğrafya’da “Ağırlıklandırılmış Benzerlik Endeksi (Weighted Similarity Index-WSI)” olarak isimlendirilen yaklaşım kullanılmıştır. Buna göre ilçe (i); il (I) ve bölge (b) ile simgelendiğinde; bir ilçenin (g) göstergesine dayalı ağırlığını hesaplamak için aşağıdaki formül kullanılmaktadır.

$$ABE_i = \frac{i_g / I_g}{I_g / b_g}$$

İlk aşamada bu formül esas alınarak her bir ilçenin gösterge değerleri (ig) kendi alt bölgesinde (il) ağırlıklandırılmış (I_g), sonra da iki istatistik bölgenin toplam değerlerine göre (bg) ağırlıklandırılmıştır. Böylece ilçelerin hem kendi alt bölgesinde (il) hem de TRC21 ve TRC22 bölgelerindeki (TRC2) önem/ağırlıklara göre puanlar elde edilmiştir.

İkinci aşama olarak yukarıdaki formül sonucunda elde edilen değerler aşırı uç değerlerin etkisini asgariye indirmek amacıyla logaritmik dönüşüme tabi tutulmuş ve standart değerler elde edilmiştir.

Üçüncü aşama olarak Tablo 2’den görülebileceği üzere her bir boyut altındaki değişkenler ve ilçe birimleri kendi içinde de endeks oluşturabilecek biçimde ağırlık değerlerine göre puanlar almışlardır.

Tablo 162: Çalışmada Geliştirilen Ana Boyut Ve Değişkenlere Göre Ağırlık Payları

Ana boyut	Ağırlık (ana boyutların yüzdelik payı)	Değişken sayısı
Demografik	34	2
Sosyal	33	7
Ekonomik	33	23

Endeks değerleri sunulurken ilçeler, endekslerde aldıkları değerler dikkate alınarak hiyerarşik olarak sıralanan üç farklı gruba ayrıştırılmıştır. Bu tip bir grublamanın incelenen özellikler açısından ilçenin durumunu daha net gösterdiği düşünülmektedir. Grublama yapılırken öncelikle ilgili endekste en yüksek ve en düşük puanın farkı (ranj) hesaplanmıştır. Daha sonra “Minimum değer+ Ranj değerinin 1/3’ü” ve “Minimum değer + Ranj değerinin 2/3’ü” ölçütü dikkate alınarak 2 farklı kırılma noktası (cut-off point) belirlenmiştir. Her bir ilçenin endekste aldığı değer, o endeks için belirlenen kırılma noktalarına göre daha düşük veya daha yüksek değerde olması dikkate alınarak “Düşük”, “Orta” ve “Yüksek” şeklinde sıralanan gruplar oluşturulmuştur.

Tablo 163: İlçelerin Endeks Değerlerine Göre Grublama Ölçütleri

GRUP	GRUPLAMA ÖLÇÜTÜ
YÜKSEK	Minimum değer+ Ranj değerinin 2/3’ü \geq Endeks Değeri
ORTA	Minimum değer+ Ranj değerinin 1/3’ü \geq Endeks Değeri < Minimum değer+ Ranj değerinin 2/3’ü
DÜŞÜK	Endeks Değeri < Minimum değer+ Ranj değerinin 1/3’ü

Endeks değerleri her bir değişken bazında ayrı birer seri oluşturmaktadır. Bu serilerin istatistiksel anlamda incelenmesi ve karşılaştırılmasında çeşitli yaklaşımlar kullanmakta ve çeşitli değişkenlik ölçütleri hesaplanabilmektedir. Bir seriyi oluşturan gözlem değerlerinin değer itibarıyla birbirinden ya da herhangi bir ortalamadan uzaklıkları esas alınarak oluşturulan ölçütlere, değişkenlik ölçütleri adı verilir.

Bu çalışmada değişkenlik ölçütleri arasından ölçüm birimleri birbirinden farklı olan serileri karşılaştırmada sıklıkla kullanılan bir yöntem olan “değişim katsayısı”nın kullanılması tercih edilmiştir.

KARACADAĞ KALKINMA AJANSI

Değişim katsayısı; bir seriye ait standart sapmanın o seriye ait aritmetik ortalamaya oranıdır. Bu oranlamadan elde edilen değer 100 ile çarpılır ve yüzde olarak ifade edilir.

$$D.K = \frac{\sigma}{A.O.} \times 100$$

Değişim katsayısı kullanılarak serilerdeki değişkenlik karşılaştırıldığında; serilerin değerleri arasındaki cins farkları giderilmiş olur ve ayrıca karşılaştırılan serilerin değerleri arasındaki büyüklük farkı da ortadan kalkar. Böylelikle, serileri karşılaştırmak çok daha kolay ve sağlıklı olur.

Bu bölümde bahsedilen yaklaşımlara göre her bir boyut ve gösterge altında ilçelerin nasıl sıralandığı bir aşağıda sunulan tablolardan izlenebilmektedir.

Çalışmada, endeksi oluşturan demografik, sosyal ve ekonomik ana boyutların birbirine eşit öneme sahip boyutlar olarak kabul edildiği bir yaklaşım benimsenmiştir.

2. GELİŞTİRİLEN ENDEKSLERİN BOYUTLARA GÖRE SUNUMU ve TOPLAM ENDEKS DEĞERLERİ

Tablo 164: Çalışma Çağı Nüfusu 15-64 %, Toplam Nüfus ve Toplam Demografik Boyuta Göre İlçelerin Dizilişi ve Gruplanmaları

İlçe Adı	Çalışma Çağı Nüfusu (15-64 %)	Toplam Nüfus	Toplam Demografik Boyut	
Şanlıurfa merkez	17,0	17,0	34,0	YÜKSEK
Diyarbakır merkez	10,2	17,0	27,2	
Birecik	17,0	10,2	27,2	
Siverek	13,6	13,6	27,2	
Suruç	17,0	10,2	27,2	
Bozova	17,0	6,8	23,8	ORTA
Halfeti	17,0	6,8	23,8	
Hilvan	17,0	6,8	23,8	
Viranşehir	13,6	10,2	23,8	
Ergani	10,2	10,2	20,4	
Akçakale	10,2	10,2	20,4	
Ceylanpınar	13,6	6,8	20,4	
Bismil	6,8	10,2	17,0	
Lice	13,6	3,4	17,0	
Silvan	6,8	10,2	17,0	
Çermik	6,8	6,8	13,6	DÜŞÜK
Çüngüş	10,2	3,4	13,6	
Dicle	6,8	6,8	13,6	
Kulp	6,8	6,8	13,6	
Harran	6,8	6,8	13,6	
Çınar	3,4	6,8	10,2	
Eğil	6,8	3,4	10,2	
Hani	3,4	6,8	10,2	
Kocaköy	6,8	3,4	10,2	
Hazro	3,4	3,4	6,8	
σ	10,5	8,2	18,6	
A.O.	4,80	3,80	7,09	
Değişim Katsayısı %	45,8	46,6	38,0	

Tablo 165: Okuma Yazma Bilmeyen, Lise Ve Üzeri Mezuniyet Derecesine Sahip Nüfus Yüzdesi, Kadın Okuma Yazma Oranı Ve Toplam Eğitim Boyutuna Göre İlçelerin Dizilişi Ve Gruplanmaları

İlçe Adı	Okuma Yazma Bilmeyen Nüfus %	Lise ve Üzeri Nüfus %	Kadın Okuma-Yazma %	Toplam Eğitim Boyut	
Şanlıurfa merkez	4,71	4,70	4,70	14,11	YÜKSEK
Birecik	4,71	4,70	4,70	14,11	
Ceylanpınar	4,71	4,70	4,70	14,11	
Hilvan	3,77	4,70	4,70	13,17	
Bozova	4,71	3,76	4,70	13,17	
Diyarbakır merkez	4,71	3,76	3,76	12,23	
Halfeti	3,77	3,76	3,76	11,29	
Suruç	3,77	3,76	3,76	11,29	
Bismil	3,77	2,82	3,76	10,35	ORTA
Silvan	4,71	1,88	3,76	10,35	
Siverek	3,77	3,76	2,82	10,35	
Viranşehir	2,83	3,76	2,82	9,41	
Ergani	2,83	2,82	2,82	8,47	
Lice	2,83	2,82	2,82	8,47	
Akçakale	2,83	2,82	1,88	7,53	
Çermik	2,83	0,94	3,76	7,53	
Kulp	1,89	1,88	2,82	6,59	DÜŞÜK
Harran	2,83	1,88	1,88	6,59	
Çınar	2,83	0,94	1,88	5,65	
Çüngüş	1,89	1,88	1,88	5,65	
Hani	1,89	0,94	1,88	4,71	
Kocaköy	1,89	0,94	1,88	4,71	
Dicle	0,94	0,94	1,88	3,76	
Eğil	0,94	0,94	0,94	2,82	
Hazro	0,94	0,94	0,94	2,82	
σ	3,09	2,67	3,01	8,77	
A.O.	1,26	1,40	1,21	3,64	
Değişim Katsayısı %	40,8	52,5	40,3	41,5	

Tablo 166: Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü, Kentli Nüfus Yüzdesi, Kanalizasyon Şebekesi Uzunluğunun Nüfusa Oranı, Son Üç Yılda Alınan Yapı Ruhsatları Yüzölçümü Ve Toplam Kentleşme Boyutuna Göre İlçelerin Dizilişi Ve Gruplanmaları

İlçe Adı	Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü	Kentli Nüfus %	Kanalizasyon Şebekesi Uzunluğu/ Nüfus %	Yapı Yüzölçümü	Toplam Kentleşme Boyutu	
Şanlıurfa merkez	3,76	4,70	4,70	4,70	17,86	YÜKSEK
Birecik	4,70	4,70	4,70	3,76	17,86	
Diyarbakır merkez	2,82	4,70	4,70	4,70	16,92	
Viranşehir	2,82	4,70	4,70	3,76	15,98	
Ergani	3,76	3,76	4,70	3,76	15,98	
Siverek	1,88	4,70	4,70	3,76	15,04	
Suruç	2,82	4,70	4,70	2,82	15,04	
Hilvan	3,76	4,70	4,70	1,88	15,04	ORTA
Ceylanpınar	2,82	4,70	4,70	1,88	14,10	
Bismil	2,82	2,82	4,70	2,82	13,16	
Silvan	2,82	2,82	4,70	2,82	13,16	
Lice	3,76	2,82	4,70	1,88	13,16	
Çermik	3,76	1,88	4,70	1,88	12,22	
Akçakale	1,88	2,82	3,76	2,82	11,28	DÜŞÜK
Çüngüş	4,70	0,94	4,7	0,94	11,28	
Halfeti	4,70	2,82	0,94	2,82	11,28	
Kulp	2,82	1,88	4,70	1,88	11,28	
Bozova	3,76	1,88	3,76	1,88	11,28	
Kocaköy	1,88	1,88	4,70	1,88	10,34	
Hazro	2,82	1,88	4,70	0,94	10,34	
Harran	1,88	0,94	4,70	1,88	9,40	
Hani	1,88	1,88	3,76	1,88	9,40	
Dicle	2,82	0,94	3,76	1,88	9,40	
Eğil	1,88	0,94	4,70	0,94	8,46	
Çınar	0,94	0,94	3,76	1,88	7,52	
σ	2,97	2,86	4,36	2,48	12,67	
A.O.	1,00	1,47	0,81	1,08	2,96	
Değişim Katsayısı %	33,8	51,6	18,5	43,6	23,4	

Tablo 167: Eğitim, Kentleşme ve Toplam Soyut Boyutlara Göre İlçelerin Dizilişi Ve Gruplanmaları

İlçe Adı	Toplam Eğitim Boyutu	Toplam Kentleşme Boyutu	Toplam Sosyal Boyut	
Birecik	14,11	17,86	31,97	YÜKSEK
Şanlıurfa merkez	14,11	17,86	31,97	
Diyarbakır merkez	12,23	16,92	29,15	
Ceylanpınar	14,11	14,10	28,21	
Hilvan	13,17	15,04	28,21	
Suruç	11,29	15,04	26,33	
Siverek	10,35	15,04	25,39	
Viranşehir	9,41	15,98	25,39	
Ergani	8,47	15,98	24,45	ORTA
Bozova	13,17	11,28	24,45	
Bismil	10,35	13,16	23,51	
Silvan	10,35	13,16	23,51	
Halfeti	11,29	11,28	22,57	
Lice	8,47	13,16	21,63	
Çermik	7,53	12,22	19,75	
Akçakale	7,53	11,28	18,81	
Kulp	6,59	11,28	17,87	DÜŞÜK
Çüngüş	5,65	11,28	16,93	
Harran	6,59	9,40	15,99	
Kocaköy	4,71	10,34	15,05	
Hani	4,71	9,40	14,11	
Çınar	5,65	7,52	13,17	
Dicle	3,76	9,40	13,16	
Hazro	2,82	10,34	13,16	
Eğil	2,82	8,46	11,28	
σ	8,77	12,67	21,44	
A.O.	3,64	2,96	6,23	
Değişim Katsayısı %	41,5	23,4	29,1	

Tablo 168: Tarla Bitkileri Üretimi, Sebze Bitkileri Üretimi, Meyve Üretimi Ve Silajlık Mısır Üretimi Verimleri Ve Toplam Tarımsal Boyuta Göre İlçelerin Dizilişi Ve Gruplanmaları

İlçe Adı	Tarla Bitkileri Verim (ton/dekar)	Sebze Bitkileri Verim (ton/dekar)	Meyve Verim (ton/dekar)	Silajlık Mısır Üretimi (verim kg/da)	Toplam Tarımsal Boyut	
Şanlıurfa merkez	1,43	1,15	1,43	1,43	5,44	YÜKSEK
Diyarbakır merkez	1,43	1,15	0,57	1,15	4,30	ORTA
Çınar	1,43	1,43	0,57	0,86	4,29	
Ergani	1,43	1,15	0,57	0,86	4,01	
Bozova	0,86	0,57	1,15	1,43	4,01	
Ceylanpınar	1,43	0,86	0,29	1,43	4,01	
Siverek	0,86	0,86	0,86	1,15	3,74	
Harran	1,43	0,86	1,15	0,29	3,73	
Silvan	1,43	0,86	0,57	0,86	3,72	
Hilvan	0,86	0,86	1,43	0,29	3,45	
Bismil	1,43	1,43	0,29	0,29	3,44	
Kocaköy	1,43	1,15	0,57	0,29	3,44	
Eğil	0,57	1,15	0,57	0,86	3,15	
Viranşehir	0,86	0,57	1,15	0,29	2,88	DÜŞÜK
Birecik	0,29	0,57	0,86	1,15	2,87	
Hani	0,86	0,57	0,57	0,86	2,87	
Dicle	0,86	0,57	0,57	0,86	2,86	
Akçakale	0,86	0,57	0,86	0,29	2,59	
Hazro	1,43	0,57	0,29	0,29	2,58	
Lice	0,86	0,86	0,57	0,29	2,58	
Kulp	0,86	0,57	0,57	0,57	2,57	
Çermik	0,57	1,15	0,29	0,29	2,30	
Çüngüş	0,86	0,86	0,29	0,29	2,30	
Halfeti	0,86	0,29	0,86	0,29	2,30	
Suruç	0,29	0,57	0,86	0,29	2,01	
σ	1,02	0,85	0,71	0,68	3,26	
A.O.	0,38	0,31	0,34	0,43	0,82	

Değişim Katsayısı %	37,0	36,0	48,2	63,0	25,2	
---------------------	------	------	------	------	------	--

Tablo 169: Bal Üretimi Verimi, Yeni Kovan Sayısı Ve Toplam Arıcılık Boyutuna Göre İlçelerin Dizilişi Ve Gruplanmaları

İlçe Adı	Bal Verim (Ton/Toplam kovan sayısı)	Yeni Kovan Sayısı	Toplam Arıcılık Boyutu	
Siverek	1,43	1,43	2,86	YÜKSEK
Şanlıurfa merkez	1,43	1,15	2,58	
Çüngüş	1,15	1,15	2,30	
Viranşehir	1,15	1,15	2,30	
Hilvan	1,43	0,86	2,29	
Kulp	0,86	1,15	2,01	ORTA
Diyarbakır merkez	0,57	1,43	2,00	
Akçakale	1,43	0,57	2,00	
Birecik	1,43	0,57	2,00	
Lice	0,86	0,86	1,72	
Ceylanpınar	1,43	0,29	1,72	
Suruç	1,15	0,57	1,72	
Halfeti	1,15	0,29	1,44	
Çermik	0,57	0,86	1,43	
Silvan	0,86	0,57	1,43	
Ergani	0,29	0,86	1,15	DÜŞÜK
Dicle	0,57	0,57	1,14	
Çınar	0,29	0,57	0,86	
Hazro	0,29	0,57	0,86	
Kocaköy	0,57	0,29	0,86	
Bismil	0,29	0,29	0,58	
Eğil	0,29	0,29	0,58	
Hani	0,29	0,29	0,58	
Bozova	0,29	0,29	0,58	
Harran	0,29	0,29	0,58	
σ	0,81	0,69	1,50	
A.O.	0,46	0,38	0,70	
Değişim Katsayısı %	57,0	55,0	46,7	

Tablo 170: Canlı Hayvan Varlığı (Küçükbaş Ve Büyükbaş), Kültür Irkı (Sığır), Süt Üretimi Verimi Ve Toplam Hayvancılık Boyuta Göre İlçelerin Dizilişi Ve Gruplanmaları

İlçe Adı	Canlı Hayvan Varlığı (küçük baş)	Canlı Hayvan Varlığı (büyük baş)	Sığır (Kültür) Irkı	Süt Verim (toplam üretim)	Toplam Hayvancılık Boyutu	
Siverek	1,43	1,43	1,43	0,86	5,15	YÜKSEK
Şanlıurfa merkez	1,43	1,43	1,43	0,57	4,86	
Ergani	1,15	1,15	1,15	1,15	4,60	
Ceylanpınar	1,15	0,86	1,15	1,15	4,31	
Çınar	1,43	1,15	1,15	0,57	4,30	
Diyarbakır merkez	1,43	1,15	1,15	0,29	4,02	ORTA
Silvan	0,86	1,15	0,86	1,15	4,02	
Eğil	0,86	0,86	0,86	1,15	3,73	
Kulp	0,86	0,86	0,86	1,15	3,73	
Akçakale	0,86	0,86	0,86	1,15	3,73	
Harran	0,86	0,57	1,15	1,15	3,73	
Lice	1,15	0,86	0,86	0,86	3,73	
Çermik	1,43	0,86	0,86	0,57	3,72	
Halfeti	0,57	0,86	0,86	1,43	3,72	
Viranşehir	1,15	1,15	0,29	0,86	3,45	
Birecik	0,57	1,15	0,29	1,43	3,44	
Hilvan	0,86	0,86	0,29	1,15	3,16	
Suruç	0,86	0,86	0,29	1,15	3,16	
Dicle	0,57	0,57	0,86	1,15	3,15	
Bozova	0,29	0,86	0,57	1,43	3,15	
Hani	1,43	0,57	0,57	0,57	3,14	
Bismil	1,15	0,57	0,29	0,86	2,87	DÜŞÜK
Hazro	0,86	0,57	0,29	0,86	2,58	
Kocaköy	0,57	0,57	0,57	0,86	2,57	
Çüngüş	0,29	0,29	0,29	1,15	2,02	
σ	0,96	0,88	0,77	0,99	3,60	
A.O.	0,36	0,29	0,38	0,30	0,73	
Değişim Katsayısı %	37,3	32,5	48,9	30,4	20,1	

Tablo 171: Tarımsal, Arıcılık, Hayvancılık Ve Toplam Tarımsal Altyapı Boyutlarına Göre İlçelerin Dizilişi Ve Gruplanmaları

İlçe Adı	Toplam Tarımsal Boyut	Toplam Arıcılık Boyutu	Toplam Hayvancılık Boyutu	Toplam Tarımsal Altyapı	
Şanlıurfa merkez	7,0	3,30	6,2	16,48	YÜKSEK
Siverek	5,1	3,66	6,6	15,39	
Diyarbakır merkez	5,5	2,56	5,1	13,20	ORTA
Ceylanpınar	5,1	2,20	5,5	12,84	
Ergani	5,1	1,47	5,9	12,48	
Çınar	5,5	1,10	5,5	12,09	
Hilvan	4,8	2,93	4,0	11,74	
Silvan	4,8	1,83	5,1	11,73	
Viranşehir	4,0	2,94	4,4	11,39	
Akçakale	3,7	2,56	4,8	11,00	DÜŞÜK
Kulp	3,3	2,57	4,8	10,63	
Birecik	3,7	2,56	4,4	10,63	
Harran	4,8	0,74	4,8	10,28	
Lice	3,3	2,20	4,8	10,27	
Bozova	5,1	0,74	4,0	9,90	
Halfeti	2,9	1,84	4,8	9,54	
Eğil	4,0	0,74	4,8	9,53	
Çermik	2,9	1,83	4,8	9,52	
Dicle	3,7	1,46	4,0	9,15	
Bismil	4,4	0,74	3,7	8,81	
Suruç	2,6	2,20	4,0	8,81	
Hani	4,0	0,74	4,0	8,79	
Kocaköy	4,4	1,10	3,3	8,79	
Çüngüş	2,9	2,94	2,6	8,46	
Hazro	3,3	1,10	3,3	7,70	
σ	4,24	1,92	4,61	10,77	
A.O.	1,05	0,90	0,93	2,14	
Değişim Katsayısı %	24,7	46,7	20,2	19,9	

Tablo 172: Tescilli Yapı, Sit Alanları Ve Toplam Tarihsel/Arkeolojik Değer Boyutlarına Göre İlçelerin Dizilişi Ve Gruplanmaları

İlçe Adı	Tescilli Yapı	Sit Alanları	Toplam Tarihsel/Arkeolojik Değer Boyutu	
Şanlıurfa merkez	1,43	1,43	2,86	YÜKSEK
Diyarbakır merkez	1,43	1,15	2,58	
Ergani	0,86	1,43	2,29	
Silvan	0,86	1,43	2,29	
Çınar	0,86	1,15	2,01	ORTA
Eğil	0,86	1,15	2,01	
Harran	0,86	1,15	2,01	
Bismil	0,57	1,43	2,00	
Çermik	0,86	0,86	1,72	
Birecik	0,86	0,57	1,43	
Siverek	0,86	0,57	1,43	
Çüngüş	0,86	0,29	1,15	DÜŞÜK
Hani	0,86	0,29	1,15	
Kulp	0,86	0,29	1,15	
Halfeti	0,86	0,29	1,15	
Lice	0,57	0,57	1,14	
Bozova	0,57	0,57	1,14	
Hazro	0,57	0,29	0,86	
Kocaköy	0,29	0,57	0,86	
Akçakale	0,29	0,57	0,86	
Ceylanpınar	0,29	0,57	0,86	
Suruç	0,29	0,57	0,86	
Viranşehir	0,57	0,29	0,86	
Dicle	0,29	0,29	0,58	
Hilvan	0,29	0,29	0,58	
σ	0,71	0,72	1,43	
A.O.	0,32	0,43	0,65	
Değişim Katsayısı %	45,1	59,5	45,4	

Tablo 173: Tesise Geliş, Geceleme Ve Toplam Konaklama Boyutlarına Göre İlçelerin Dizilişi Ve Gruplanmaları

İlçe Adı	Tesise (toplam)	Geliş	Geceleme (toplam)	Toplam Konaklama Boyutu	
Diyarbakır merkez	1,43		1,43	2,86	YÜKSEK
Şanlıurfa merkez	1,43		1,43	2,86	
Siverek	0,86		1,15	2,01	ORTA
Çermik	0,86		0,86	1,72	
Viranşehir	0,86		0,86	1,72	
Birecik	0,86		0,57	1,43	
Ceylanpınar	0,57		0,29	0,86	DÜŞÜK
Harran	0,57		0,29	0,86	
Bismil	0,29		0,29	0,58	
Çınar	0,29		0,29	0,58	
Çüngüş	0,29		0,29	0,58	
Dicle	0,29		0,29	0,58	
Eğil	0,29		0,29	0,58	
Ergani	0,29		0,29	0,58	
Hani	0,29		0,29	0,58	
Hazro	0,29		0,29	0,58	
Kocaköy	0,29		0,29	0,58	
Kulp	0,29		0,29	0,58	
Lice	0,29		0,29	0,58	
Silvan	0,29		0,29	0,58	
Akçakale	0,29		0,29	0,58	
Bozova	0,29		0,29	0,58	
Halfeti	0,29		0,29	0,58	
Hilvan	0,29		0,29	0,58	
Suruç	0,29		0,29	0,58	
σ	0,49		0,47	0,97	
A.O.	0,35		0,37	0,71	
Değişim Katsayısı %	71,5		77,7	73,6	

Tablo 174: Tarihsel/Arkeolojik Değer, Konaklama Ve Toplam Turizm Altyapısı Boyutlarına Göre İlçelerin Dizilişi Ve Gruplanmaları

İlçe Adı	Toplam Tarihsel/Arkeolojik Değer Boyutu	Toplam Konaklama Boyutu	Toplam Turizm Altyapı Boyutu	
Şanlıurfa merkez	2,86	2,86	5,72	YÜKSEK
Diyarbakır merkez	2,58	2,86	5,44	
Çermik	1,72	1,72	3,44	ORTA
Siverek	1,43	2,01	3,44	
Ergani	2,29	0,58	2,87	
Silvan	2,29	0,58	2,87	
Harran	2,01	0,86	2,87	
Birecik	1,43	1,43	2,86	
Çınar	2,01	0,58	2,59	DÜŞÜK
Eğil	2,01	0,58	2,59	
Bismil	2,00	0,58	2,58	
Viranşehir	0,86	1,72	2,58	
Çüngüş	1,15	0,58	1,73	
Hani	1,15	0,58	1,73	
Kulp	1,15	0,58	1,73	
Halfeti	1,15	0,58	1,73	
Lice	1,14	0,58	1,72	
Bozova	1,14	0,58	1,72	
Ceylanpınar	0,86	0,86	1,72	
Hazro	0,86	0,58	1,44	
Kocaköy	0,86	0,58	1,44	
Akçakale	0,86	0,58	1,44	
Suruç	0,86	0,58	1,44	
Dicle	0,58	0,58	1,16	
Hilvan	0,58	0,58	1,16	
σ	1,43	0,97	2,40	
A.O.	0,65	0,71	1,18	
Değişim Katsayısı %	45,4	73,6	49,1	

Tablo 175: Finansal Altyapı Ve Firma Etkinliği Altyapısı İle Toplam Endüstriyel-Ticari Altyapı Boyutlarına Göre İlçelerin Dizilişi Ve Gruplanmaları

İlçe Adı	Finansal Yapı	Firma Etkinliği Alt Yapısı				Toplam Endüstriyel-Ticari Altyapı Boyutu	
	Banka Şubesi (Sayı)	Trafo Kurulu Gücü (MVA)	Şirket Sayısı (TOBB)	Kapasite Raporu	Toplam Firma Etkinliği Boyutu		
Diyarbakır merkez	1,43	1,43	1,43	1,43	4,29	5,7	YÜKSEK
Şanlıurfa merkez	1,43	1,43	1,43	1,43	4,29	5,7	
Viranşehir	1,15	1,15	0,86	0,86	2,87	4,0	ORTA
Bismil	0,57	1,15	0,86	0,86	2,87	3,4	
Siverek	1,15	0,86	0,86	0,57	2,29	3,4	
Akçakale	0,57	0,86	0,86	0,86	2,58	3,2	
Ergani	0,86	0,86	0,57	0,57	2,00	2,9	
Birecik	0,57	0,57	0,86	0,86	2,29	2,9	
Ceylanpınar	0,29	0,86	0,57	0,57	2,00	2,3	DÜŞÜK
Harran	0,29	0,86	0,57	0,57	2,00	2,3	
Suruç	0,29	0,86	0,57	0,29	1,72	2,0	
Silvan	0,29	0,57	0,57	0,57	1,71	2,0	
Bozova	0,29	0,57	0,57	0,57	1,71	2,0	
Hilvan	0,29	0,57	0,57	0,57	1,71	2,0	
Çınar	0,29	0,86	0,29	0,29	1,44	1,7	
Çermik	0,29	0,29	0,57	0,57	1,43	1,7	
Hani	0,29	0,29	0,57	0,57	1,43	1,7	
Kulp	0,29	0,29	0,57	0,57	1,43	1,7	
Eğil	0,29	0,29	0,57	0,29	1,15	1,4	
Lice	0,29	0,29	0,57	0,29	1,15	1,4	
Çüngüş	0,29	0,29	0,29	0,29	0,87	1,2	
Dicle	0,29	0,29	0,29	0,29	0,87	1,2	
Hazro	0,29	0,29	0,29	0,29	0,87	1,2	
Kocaköy	0,29	0,29	0,29	0,29	0,87	1,2	
Halfeti	0,29	0,29	0,29	0,29	0,87	1,2	
σ	0,51	0,65	0,63	0,58	1,87	2,37	
A.O.	0,38	0,37	0,31	0,32	0,95	1,29	

Değişim Katsayısı %	75,1	57,1	49,0	55,4	50,7	54,2	
----------------------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	--

Tablo 176: Sektörlere Göre Sigortalı Çalışan Sayıları Ve Toplam Çalışan Alt Boyutuna Göre İlçelerin Dizilişi Ve Gruplanmaları

İlçe Adı	SEKTÖRLERE GÖRE SİGORTALI ÇALIŞAN SAYILARI					Toplam Çalışan Boyutu	
	Tarım	Sanayii	İnşaat	Ticaret	Hizmet		
Diyarbakır merkez	1,43	1,43	1,43	1,43	1,43	7,15	YÜKSEK
Şanlıurfa merkez	1,15	1,43	1,43	1,43	1,43	6,87	
Bismil	1,15	1,15	0,86	0,86	0,86	4,88	ORTA
Silvan	1,15	0,86	0,86	0,86	0,86	4,59	
Ergani	0,86	0,86	0,86	0,86	0,86	4,30	
Ceylanpınar	1,15	0,86	0,86	0,57	0,86	4,30	
Siverek	0,57	0,86	1,15	0,86	0,86	4,30	
Viranşehir	0,57	0,86	0,86	1,15	0,86	4,30	
Çermik	0,57	0,86	0,57	0,86	0,57	3,43	DÜŞÜK
Birecik	0,57	0,86	0,57	0,86	0,57	3,43	
Hani	0,86	0,86	0,29	0,57	0,57	3,15	
Suruç	0,29	0,57	0,86	0,86	0,57	3,15	
Çınar	0,86	0,57	0,57	0,57	0,57	3,14	
Akçakale	0,86	0,57	0,57	0,57	0,57	3,14	
Bozova	0,57	0,57	0,57	0,86	0,57	3,14	
Dicle	1,15	0,57	0,29	0,57	0,29	2,87	
Kulp	1,15	0,57	0,29	0,57	0,29	2,87	
Çüngüş	1,15	0,57	0,29	0,29	0,29	2,59	
Eğil	1,15	0,57	0,29	0,29	0,29	2,59	
Harran	0,57	0,29	0,57	0,57	0,29	2,29	
Kocaköy	0,86	0,29	0,29	0,29	0,29	2,02	
Lice	0,29	0,57	0,29	0,57	0,29	2,01	
Halfeti	0,29	0,29	0,57	0,57	0,29	2,01	
Hilvan	0,57	0,29	0,29	0,57	0,29	2,01	
Hazro	0,29	0,57	0,29	0,29	0,29	1,73	

σ	0,80	0,71	0,63	0,71	0,60	3,45
A.O.	0,34	0,31	0,35	0,31	0,34	1,40
Değişim Katsayısı %	42,6	43,7	55,4	43,7	56,8	40,5

Tablo 177: Toplam Demografik, Sosyal, Ekonomik Boyutlar Ve Toplam Endeks Değerlerine Göre İlçelerin Dizilişi Ve Gruplanmaları

İlçe Adı	Toplam Demografik Boyut	Toplam Sosyal Boyut	Toplam Ekonomik Boyut	TOPLAM ENDEKS DEĞERLERİ	
Şanlıurfa merkez	34,00	31,97	31,19	97,16	YÜKSEK
Diyarbakır merkez	27,20	29,15	28,63	84,98	
Birecik	27,20	31,97	17,46	76,63	
Siverek	27,20	25,39	22,92	75,52	
Viranşehir	23,80	25,39	19,52	68,72	ORTA
Suruç	27,20	26,33	13,49	67,02	
Ceylanpınar	20,40	28,21	18,35	66,96	
Hilvan	23,80	28,21	14,06	66,08	
Ergani	20,40	24,45	19,79	64,64	
Bozova	23,80	24,45	14,60	62,85	
Silvan	17,00	23,51	18,63	59,14	
Halfeti	23,80	22,57	12,36	58,73	
Bismil	17,00	23,51	17,79	58,30	
Akçakale	20,40	18,81	16,05	55,26	
Lice	17,00	21,63	13,20	51,83	DÜŞÜK
Çermik	13,60	19,75	16,04	49,39	
Kulp	13,60	17,87	14,63	46,10	
Harran	13,60	15,99	15,49	45,08	
Çüngüş	13,60	16,93	12,10	42,63	
Çınar	10,20	13,17	16,91	40,28	
Dicle	13,60	13,16	12,34	39,10	
Hani	10,20	14,11	13,19	37,50	
Kocaköy	10,20	15,05	11,49	36,74	
Eğil	10,20	11,28	14,08	35,56	
Hazro	6,80	13,16	10,35	30,31	
σ	18,63	21,44	16,59	56,66	
A.O.	7,09	6,23	5,01	16,78	

Değişim Katsayısı %	38,0	29,1	30,2	29,6	
----------------------------	-------------	-------------	-------------	-------------	--

Tablo 178: Çalışmada Kullanılan Değişkenler Bazında Endekslerdeki Değişim Katsayıları

Değişkenler	Değişim Katsayısı (%)	
Geceleme Sayısı	77,7	YÜKSEK
Banka Şubesi (Sayı)	75,1	
Tesise Geliş	71,5	
Silajlık Mısır Üretimi (verim kg/da)	63,0	
Sit Alanları (Adet)	59,5	
Trafo Kurulu Gücü (MVA)	57,1	ORTA
Bal Üretimi Verimi (Ton/Toplam kovan sayısı)	57,0	
Hizmet Sektöründe Sigortalı Çalışsan Sayısı	56,8	
Kapasite Raporu Alan Firma Sayısı	55,4	
İnşaat Sektöründe Sigortalı Çalışsan Sayısı	55,4	
Yeni Kovan Sayısı	55,0	
Lise ve Üzeri Mezuniyet Derecesine Sahip Nüfus %	52,5	
Kentleşme düzeyi (Kentli nüfus %)	51,6	
Şirket Sayısı (TOBB)	49,0	
Sığır (Kültür) ırkı varlığı (Adet)	48,9	
Meyve üretimi verimi (ton/dekar)	48,2	
Nüfus büyüklüğü	46,6	
Çalışma çağı (15-64 yaş grubu) nüfus yüzdesi	45,8	
Tescilli yapılar (adet)	45,1	
Sanayii sektöründe sigortalı çalışsan sayısı	43,7	
Ticaret sektöründe sigortalı çalışsan sayısı	43,7	
Son üç yılda alınan yapı ruhsatları yüzölçümü	43,6	
Tarım sektöründe sigortalı çalışsan sayısı	42,6	
Okuma yazma bilmeyen nüfus %	40,8	
Kadın okuma-yazma %	40,3	
Canlı hayvan varlığı (küçükbaş)	37,3	DÜŞÜK
Tarla bitkileri üretimi verimi (ton/dekar)	37,0	
Sebze bitkileri üretimi verimi (ton/dekar)	36,0	
Ortalama hanehalkı büyüklüğü	33,8	
Canlı hayvan varlığı (büyükbaş)	32,5	
Süt üretimi verimi (toplam üretim)	30,4	
Kanalizasyon şebekesi uzunluğu/nüfus %	18,5	

Tablo 179: Çalışmada Kullanılan Alt Boyutlar Bazında Endekslerdeki Değişim Katsayıları

Alt Boyutlar	Değişim Katsayısı (%)	
Toplam Konaklama Boyutu	73,6	YÜKSEK
Toplam Endüstriyel-Ticari Altyapı Boyutu	54,2	ORTA
Toplam Firma Etkinliği Boyutu	50,7	
Toplam Turizm Altyapı Boyutu	49,1	
Toplam Arıcılık Boyutu	46,7	
Toplam Tarihsel/Arkeolojik Değer Boyutu	45,4	
Toplam Eğitim Boyut	41,5	
Toplam Çalışan Boyutu	40,5	DÜŞÜK
Toplam Tarımsal Boyut	25,2	
Toplam Kentleşme Boyutu	23,4	
Toplam Hayvancılık Boyutu	20,1	
Toplam Tarımsal Altyapı	19,9	

Tablo 180: Ana Boyutlar Bazında Endekslerdeki Değişim Katsayıları

Ana Boyut	Değişim Katsayısı (%)
Demografik Boyut	38,0
Ekonomik Boyut	30,2
Sosyal Boyut	29,1
TOPLAM ENDEKS DEĞERLERİ	29,6

3. KORELASYON ANALİZLERİ

Tablo 181: Göstergelerin Korelasyon Katsayıları (N=25)

Gösterge	TDB	TSB	TEB	TED
Korelasyon I				
Nüfus	0.773*	-	-	-
Çalışma çağı (15-64 yaş grubu) nüfus yüzdesi	0.864*	-	-	-
Korelasyon II				
Okuma yazma bilmeyen nüfus yüzdesi ^a	-	0.875*	-	-
Lise ve üzeri mezuniyet derecesine sahip nüfus yüzdesi	-	0.924*	-	-
Kadın nüfus okuma-yazma oranı (%)	-	0.886*	-	-
Kentleşme düzeyi (kentli nüfus yüzdesi)	-	0.899*	-	-
Kanalizasyon şebekesi uzunluğunun nüfusa oranı	-	0.148	-	-
Son üç yılda alınan yapı ruhsatları yüzölçümü	-	0.744*	-	-
Ortalama hanehalkı büyüklüğü ^a	-	0.505*	-	-
Korelasyon III				
Tarla bitkileri üretimi verimi (ton/dekar)	-	-	0.333	-
Sebze Bitkileri üretimi verimi (ton/dekar)	-	-	0.401	-
Meyve üretimi verimi (ton/dekar)	-	-	0,302	-
Silajlık mısır üretimi verimi (verim kg/dekar)	-	-	0.580*	-
Bal üretimi verimi (ton/toplam kovan sayısı)	-	-	0.259	-
Yeni kovan sayısı	-	-	0.562*	-
Canlı hayvan varlığı (küçükbaş)	-	-	0.597*	-
Canlı hayvan varlığı (büyükbaş)	-	-	0.760*	-
Sığır kültür ırkı varlığı (adet)	-	-	0.578*	-
Toplam süt üretimi verimi (küçükbaş ve büyükbaş hayvan)	-	-	-0.471	-
Tescilli yapılar (adet)	-	-	0.654*	-
Sit alanları (adet)	-	-	0.576*	-
Tesise geliş sayısı	-	-	0.847*	-
Geceleme sayısı	-	-	0.848*	-
Banka Şubesi (Sayı)	-	-	0.888*	-
Trafo kurulu gücü (MVA)	-	-	0.833*	-
Şirket sayısı	-	-	0.884*	-
Kapasite raporu alan firma sayısı	-	-	0.859*	-
Tarım sektöründe sigortalı çalışan sayısı	-	-	0.419	-
Sanayi sektöründe sigortalı çalışan sayısı	-	-	0.832*	-
İnşaat sektöründe sigortalı çalışan sayısı	-	-	0.913*	-
Ticaret sektöründe sigortalı çalışan sayısı	-	-	0.859*	-
Hizmet sektöründe sigortalı çalışan sayısı	-	-	0.933*	-
Korelasyon IV				
Toplam Demografik Boyut	-	-	-	0.958*
Toplam Sosyal Boyut	-	-	-	0.946*
Toplam Ekonomik Boyut	-	-	-	0.817*
* P< 0.01				

^a Göstergeler ters kodlanmıştır.

KARACADAĞ KALKINMA AJANSI

Çalışmada kullanılan tüm göstergeler üzerinden elde edilen endeks değerlerinin hem boyut içi toplam endeks değerleri (toplam demografik boyut “TDB”; toplam sosyal boyut “TSB”; “toplam ekonomik boyut “TEB”) hem de sonuçta elde edilen toplam endeks değeri (TED) arasındaki ilişkiler Tablo 18’de sunulan dört ayrı korelasyon analizi (*Korelasyon I, Korelasyon II, Korelasyon III, Korelasyon IV*) ile incelenmiştir.

İlk korelasyon analizinde ilçelerdeki nüfus büyüklüğü ile çalışma çağı nüfusunu (15-64 yaş) oranının toplam demografik boyut endeks değeri ile yüksek ve pozitif yönlü ilişki içinde oldukları anlaşılmaktadır.

İkinci korelasyon analizinde “kanalizasyon şebekesi uzunluğunun nüfusa oranı” göstergesi hariç diğer tüm değişkenler ile toplam sosyal boyut endeks değeri arasında yüksek ve pozitif yönlü ilişkiler mevcuttur.

Üçüncü korelasyon analizinde genel olarak tarımsal göstergeler ile toplam ekonomik boyut endeks değeri arasında zayıf ilişkiler dikkat çekmektedir. Buna karşılık turizm altyapısı, finansal yapı, firma etkinliği ve çalışan nüfusun sektörel özelliklerinin toplam ekonomik endeks değeri üzerinde önemli rollerinin olduğu anlaşılmaktadır. Söz konusu göstergeler ile toplam ekonomik endeks değer arasında yüksek düzeyli pozitif korelasyonlar dikkat çekmektedir.

Son korelasyon analizinde ise bu çalışmada çeşitli göstergelerin gruplandırılmasıyla geliştirilen boyutlar (demografik, sosyal ve ekonomik) ve toplam endeks değeri arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Göstergelerin Korelasyon Katsayıları tablosundan görülebileceği üzere, tüm boyutlar ve toplam endeks değerleri arasında yüksek (güçlü) ve pozitif yönlü ilişkiler söz konusudur.

4. SONUÇ

Bu çalışmanın gerçekleştirilmesini sağlayan değişkenlerle kendi içinde anlamlı gruplaşmaları ortaya çıkarabilen endeksler oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu gruplar, her bir endeks içinde ilçelerin aldığı endeks değerlerinin “Yüksek”, “Orta” ve “Düşük” düzey sınıflarına gruplanması ile oluşturulmuştur. Her bir endekste “Yüksek” grup içinde yer alan ilçeler incelenen özellik açısından diğerlerinden daha avantajlı bir düzeyde yer almaktadırlar. “Düşük” düzeyde yer alan ilçeler ise endeksin kurulduğu değişken açısından, illerdeki ve bölgedeki dağılımına göre, daha dezavantajlı bir konumda bulunmaktadır.

Örneğin, Toplam Endüstriyel-Ticari Altyapı Boyutu’na baktığımızda; “Yüksek” grupta Diyarbakır ve Şanlıurfa’nın merkez ilçelerinin yer aldığını görmekteyiz. Bu iki ilçedeki finansal altyapı ve firma etkinliğinin ölçüldüğü değerler il ve bölge genel değerlerinin üzerinde olduğundan dolayı diğer ilçelerden bu özellik açısından ayrılmışlardır. Diğer yönden, sıralamada en alt sırada bulunan Çüngüş, Dicle, Hazro, Kocaköy ve Halfeti ilçeleri finansal yapı ve firma etkinliği alt yapısı bağlamında ölçülen endüstriyel-ticari altyapı boyutunda en fazla dezavantaja sahip ilçeler olarak karşımıza çıkmaktadırlar.

Her bir endeks için hesaplanan değişim katsayısı o endekste ki değerlerin birbirine ne derecede yakın veya uzak şekilde dağıldığını göstermektedir. Değişim katsayısının düşük bir değerde olması, incelenen değişkenin ilçeler arasında benzer bir şekilde dağılım gösterdiğini belirtir. Bu anlamda; tarımsal boyut ve kentleşme boyutu bölgeyi tanımlayan ortak özellikler olarak karşımıza çıkmaktadır. Buna karşın, turizme ve endüstriye ilişkin bazı faaliyetlerde değişkenlik yüksek düzeydedir; yani bu özelliklerin ilçeler arasında dağılımı önemli düzeyde değişkenlik göstermektedir. Nitekim bu değişkenlik ilçelerin birbirilerine göre hiyerarşik sıralanmalarının altında yatan nedeni oluşturmaktadır.

Bu noktada, boyutlardaki değişkenliği tespit açısından daha net bir değerlendirme yapabilmeyi veri kısıtlılığının sınırlayabileceği düşünülmektedir. Veri eksikliğinin hissedildiği alanların ise daha çok ekonomik göstergelere ilişkin olduğu gözlenmektedir. Örneğin, tarımsal alana ilişkin veriler yeterli gözükmele birlikte turizm altyapısını ölçtüğü düşünülen değişkenler az sayıdadır. Bu nedenle bölge için istatistiksel çeşitliliğin geliştirilmesi son derece önem taşımaktadır.

Bu çalışmanın en güçlü yönlerinden biri, mevcut veri çeşitlendirildiğinde TRC2 Bölgesindeki gelişmişlik farklılıklarını daha duyarlı olarak analiz edebilecek/ ölçebilecek bir yaklaşım ve endeks tabanının geliştirilmiş olmasıdır. Ayrıca çalışmada kullanılan veriler hem kendi içinde hem de boyutlar arasında oldukça tutarlıdır.

Korelasyon analizi sonuçları oldukça güçlü düzeydedir. Bu çalışma sonucunda elde edilen ve ilçeler arasındaki gelişmişlik farklılıklarını onların dizilişleriyle beraber açıklayan toplam endeks değerinin tüm boyutlar ile yüksek düzeyli ve pozitif yönlü bir istatistiksel anlamlılık taşıması önemlidir. Bu bulgu, toplam endeks değerinin demografik, sosyal ve ekonomik boyutlarla nerdeyse eşit düzeyde yüksek korelasyon değerleriyle (sırasıyla 0.958, 0.946 ve 0.817) ilişkili olduğunu açıklamaktadır. Böylece çalışmada kullanılan veriler ve benimsenen yaklaşımın bölgedeki ilçelerin gelişmişlik farklılıklarını yansıtmakta olduğu ve ulaşılan sonuçların güçlülük düzeyi bakımından da çalışmanın bir değer taşıdığı anlaşılmaktadır.

Çalışmadan elde edilen bulgulara özetle bakıldığında şu hususlar göze çarpmaktadır:

1. "Toplam endeks" değerleri dikkate alındığında; bölgede Şanlıurfa ve Diyarbakır merkez ilçelerinin demografik, sosyal ve ekonomik bakımdan en gelişmiş iki merkez ya da idari bölgeler oldukları anlaşılmaktadır.
2. Sıralamada Şanlıurfa İlinin ilçelerinin, Diyarbakır İli ilçelerine göre daha yüksek endeks değerleri aldığı gözlenmektedir. Bu durum -genel olarak- Şanlıurfa ilçelerinin hem daha fazla nüfuslu kentsel merkezleri barındırmaları ve böylece demografik boyuttan daha yüksek endeks değerleri elde etmeleri, hem de ekonomik üretim değerlerine ilişkin olarak daha ağırlıklı ortalamalar sunmalarıyla sosyal ve ekonomik boyutlardan aldıkları puanların daha yüksek olmasından kaynaklanmaktadır.
3. Ancak her bir gösterge/değişken bazında ilçelerin ağırlıklandırılmış endeks değerlerine göre sıralanmaları değişmektedir.

Sonuç olarak; bu çalışmada benimsenen yaklaşım ve uygulanan analiz, bölgede ilçelerin hem kendi alt bölgeleri içerisinde karşılaştırılmasına hem de iki istatistik bölge dâhilinde rollerinin belirlenmesine imkân tanımaktadır.

KARACADAĞ KALKINMA AJANSI

KAYNAKÇA

ÇİL, B. (2008). *İstatistik*. Detay Yayıncılık, Ankara.

PAPADAKİS, M. E. 1997. Growth and hierarchical classification of Greek cities, 1951-1981, *Ekitics*, 63: 32-42.

TOYNE, P. ve NEWBY, P. 1971. *Techniques in Human Geography*. Macmillian, Londra.

YÜCEŞAHİN, M. M. ve Özgür, E.M. 2008. Türkiye kentlerinin kentleşme düzeylerinin demografik, ekonomik ve sosyal değişkenlerle belirlenmesi. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 6(2): 115-139.